

**İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı**

**SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ
(İnceleme-Tenkitli Metin)**

**Hazırlayan
İdris SÖYLEMEZ**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Malatya, 2013

SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ
(İnceleme-Tenkitli Metin)

İdris SÖYLEMEZ

İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

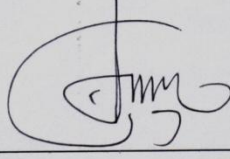
Danışman
Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

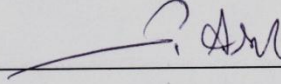
Malatya, 2013

KABUL VE ONAY

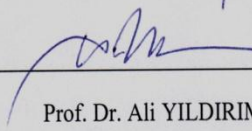
İdris SÖYLEMEZ tarafından hazırlanan “Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)” başlıklı bu çalışma 07.11.2013... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan KAVRUK (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU (Danışman)

Prof. Dr. Ali YILDIRIM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU'nun danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (İnceleme-Tenkitli Metin)** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

İdris SÖYLEMEZ

ÖN SÖZ

Dîvân edebiyatı açısından bakıldığında 16.yüzyılın velut bir tarihsel evreyi oluşturduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Halvetî tarikatının neşvünema bulduğu bölgeler için bu daha da doğrudur. Bu dönemde yaşayanlardan biri de tez konusu olarak seçtiğimiz Seyfullâh Nizâmoğlu'dur. Nizâmoğlu, dîvân şiiri mecmualarının en güzel örneklerinden birinin sahibi olup Seyfullâh Nizâmoğlu'nun Dîvân 'ı olarak şöhret kazanan bu nadide eser, önemine rağmen Cumhuriyet Dönemi dîvân şiiri okurları tarafından yeterince tanınmamaktadır. Bu vesileyle, biz bu değerli şairin eserinin tam transkripsiyonlu ve tenkitli metni ile onun hayatı, edebi şahsiyeti, mensubu olduğu tasavvufi akımın özellikleri ve bu özelliklerin eserine nasıl yansıtıldığını tez konusu olarak seçtik.

Bilindiği gibi her çalışma yazıldığı dönemin bir ürünü olup, ait olduğu dönem veya inşad edildiği tarihsel evrenin bilim anlayışı, bilgi birikimi, dini düşüncesi, hatta sosyal yaşantısını üzerinde taşır. Bir başka ifadeyle “kendi tarihselliğine tutukludur”. Kuşkusuz dîvânlar da bundan farklı değildir. Nitekim bu çalışmalar şairin yaşadığı tarihsel dönemin sosyal yaşantısına ait maddi ve manevi öğelerle beraber edebiyat anlayışını da içinde barındırırlar. Hiç şüphesiz şairlerin, kendilerinin de içinde yaşadıkları toplumlarda meydana gelen sosyal hadiselerle bigâne kalmaları düşünülmemeyeceği gibi bu hadiselerin onların iç dünyalarında önemli etkilere sahip olmadıkları da söylenemez. Aksine şiir dediğimiz o olağanüstü güzellik bu etkinin bir tezahürü olarak kendisini dışa vurur. Dolayısıyla genel de bütün yazılı veya sözlü yapıtlar, özelde ise şiir ve dîvânların oluşumunda yer alan bütün unsurlar -beyit, vezin, kaside, gazel veya dörtlükler- şairin bütün bir ömür boyu bu etkileşim içerisinde elde ettiği birikimin ürünü olarak kendisini gösterir. Deşifre edilebilenler -bir tarihsel vesika kadar- ait olduğu dönemin sosyal yaşantısını aktarır.

Burada dikkat çekilmesi gereken konulardan bir başkası ise Seyfullâh Nizâmoğlu'nun mürettep bir dîvâna sahip olduğu gerçeğidir. Tasavvuf erbabı olup Halvetî tarikatına mensup bir şair olan Seyfullâh Nizâmoğlu, kendisinden önce yaşamış olan Ahmet Yesevi, Yunus Emre gibi şiiri, düşüncesini anlatmak için bir

araç olarak kullanmıştır. Bir başka ifadeyle o, oturup bir dîvân yazmış değildir; bir misyon sahibi olduğunu düşünmüş; inandığı değerlerin topluma yansımalarını arzu etmiş ve bunun aracı olarak da şiirini kullanmıştır. Savunduğu değerlerin inşa ettiği beyitler aracılığıyla muhatabına ulaşmasını arzulamış ve bunu büyük ölçüde de başarmıştır. Evrenin yaratılışından Hz. Muhammed, Hz. Ali, on iki imam, ehl-i beyt ve ehl-i beyt aşkı gibi değişik konuları şiirlerine serpiştirmiştir. O da aynen diğer mutasavvıflar gibi “levlâke; levlâke vemâ halektu'l eflak” fehvasını benimsemiş, Hz. Peygamberi, uğruna bütün evrenin yaratıldığı zat olarak kabul etmiş ve ona duyduğu aşkı şiirlerine yansıtmıştır.

2010'da “Seyfullâh Nizâmoğlu'nun hayatı sanatı ve şiirlerinden seçmeler” adlı bir kitap çalışması dışında herhangi bir çalışma yapılmadığının tespit edilmesi üzerine, yüksek lisans tezimizin konusu olarak seçilmiş ve tez önerimiz doğrultusunda çalışmamız 2011'de tamamlanmıştır. Aynı zaman dilimi içerisinde okuması için tez danışmanım Yrd. Doç.Dr. Sadık Armutlu'ya teslim edilmiştir. Ancak daha sonra, aynı konuda Gazi Üniversitesinde Canan Özdemir tarafından *Nizâmoğlu Hayatı, Edebi kişiliği ve divânı* isimli bir çalışma yapıldığı anlaşılmıştır. Söz konusu tez tarafımızdan incelenmiştir. Üç nüsha esas alınarak hazırlanan tezdin daha farklı olarak yirmi üç nüshasını tespit ettiğimiz divanın ulaşabildiğimiz yirmi nüshasından on iki nüshasını karşılaştırarak çalıştık, bunun yanı sıra sekiz nüshayı da muhteva olarak taradık. Aynı zamanda tezimize bir inceleme bölümü de ekleyerek söz konusu tezdin gerek yapılan okumalar, gerek şekil ve gerekse içerik olarak farklı bir tez ortaya koymaya çalıştık. Söz konusu yüksek lisans tezi 235 gazel, 20 musammat, 8 mesnevi, 6 kaside, 3 rubai, 20 müfred ile 30 hece vezni ile yazılmış şiirden meydana gelirken, bizim çalışmamız ise; 248 gazel, 27 musammat, 30 mesnevi, 7 kaside, 8 rubai, 1 muamma, 1 kıta, 23 müfred ile 51 hece vezniyle yazılmış şiirden meydana gelmektedir.

Bu vesileyle yapabileceğimizin en iyisini ortaya koyduğumuzu söylemekle birlikte, Seyfullah Nizâmoğlu ile Dîvân'ını en iyi şekilde tanıttığımız iddiasında değiliz. İnşallah bizim farkında olmadan bıraktığımız boşluklar bizden sonra yapılacak çalışmalarla giderilir ve bu değerli şairimiz en iyi şekilde tanıtılmış olur.

Çalışmamız üç ana bölümden meydana gelmektedir: I. Bölüm'de Seyfullâh Nizâmoğlu'nun hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. II. Bölüm'de Seyfullâh

Nizâmoğlu Dîvân'ı nazım tekniği, üslûp ve muhteva bakımından incelenmiştir. “Nazım Tekniği”nin ele alındığı bu bölümde eserdeki nazım şekilleri ve türleri ile vezin, kafiye ve redif hakkında dîvândaki örneklerden hareketle bilgi verilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın esas kısmı olan Dîvân'ın içeriğinin ele alındığı “Muhteva” bölümü ise “Din ve Tasavvuf” konulu iki ana bölüm ve onlara ait alt başlıklardan oluşmaktadır.

“Din Bölümü”, inanç esasları, kutsal kitaplar, peygamberler, dinî şahsiyetler, ahiret, Kur'an sureleri, ayetler, hadisler, İslam dini ile diğer dinlere ilişkin mevhumlar olmak üzere dokuz ana başlık ve bunlara ait alt başlıklardan oluşmaktadır. “Tasavvuf Bölümü” ise: vahdet-i vücûd ve Tevhîd, elest meclisi, yaratılış, âlem-i ma'na, tasavvufi mertebeler ve kavramlar, tarikatla ilgili mevhumlar ve bazı mutasavvıflar olmak üzere yedi ana başlık ve bunlara ait alt başlıklardan meydana gelmektedir. Bu bölümde yukarıda saydığımız başlıklardan hareketle şairin, dinî ve tasavvufî konuları nasıl ele aldığını ortaya koymaya çalıştık. Üslûp bölümünde ise şiir anlayışından hareketle şairi, dönemin diğer şairlerden ayıran özellikleri ile birlikte ortaya koymaya çalıştık.

III. Bölüm'de Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nın on iki nüshası esas alınarak karşılaştırılması sonucu, meydana getirilen tenkitli metin yer almaktadır. Aynı bölümün başında Dîvân nüshaları hakkında ve tenkitli metin oluşturulurken takip edilen yöntem ve transkripsiyon sistemi hakkında bilgi verilmiştir.

Bu çalışmayı yaparken birçok kişiden yardım aldığımı ifade etmeliyim. Bunların başında değerli hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU gelmektedir. Her sıkıştığımda rehberliğini yanımda hissettiğim hocama; beni yetiştiren ve tezim esnasında sürekli bilgi birikimlerini benimle paylaşan yüksek lisanstaki diğer hocalarıma, tezimi başından sonuna kadar okuyarak eleştirileri ile yol gösteren değerli hocalarım Prof. Dr. Hasan KAVRUK ve Prof. Dr. Ali YILDIRIM'a, sürekli destek ve yardımını gördüğüm kıymetli arkadaşım M. Yunus GÜMÜŞ'e ve bu çalışmam esnasında kendilerini ihmal etmeme rağmen beni her zaman anlayışla karşılayan aileme teşekkür ederim.

ÖZET

SÖYLEMEZ, İdris, SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (İnceleme-Tenkitli Metin), Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2012.

Seyfullâh Nizâmoğlu, XVI. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Şairin mürettep bir dîvânı bulunmaktadır. Bu çalışma, Seyfullâh Nizâmoğlu dîvânı üzerine yapılan detaylı bilimsel inceleme çalışmasıdır.

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nın 17 yazma nüshası ve 3 külliyatı vardır. Biz bu nüshalardan 12 tanesini göz önünde tutarak yaptığımız karşılaştırma sonucu kurduğumuz "Tenkitli Metin"de sırasıyla 7 kaside, 248 gazel, 27 musammat, 1 kıt'a, 8 rubâî, 1 muamma ve 30 mesnevi 23 müfred ve 51 hece vezniyle yazılan şiir tespit etmiş bulunmaktayız.

Dîvân üzerine yapılan incelemede, Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda dini ve tasavvufi konuların işlendiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler

Seyfullâh Nizâmoğlu, Dîvân şiiri, Tasavvuf, XVI. yüzyıl, tenkitli metin.

ABSTRACT

SÖYLEMEZ, İdris, SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNI (Studying - Critical Reviewed Text), Master's Degree Thesis, Malatya, 2012.

Seyfullâh Nizâmoğlu is a poet who lived in XVI. century. He hasn't got a compiled dîvân. This work is the first academic one carried out on Seyfullâh Nizâmoğlu's dîvân.

There are twelve manuscripts and one printed copy of Seyfullâh Nizâmoğlu's dîvân. In this "Critical Work" that we prepared in accordance with the result of the comparison we made regarding the manuscripts existing in the Milet Library, there are, in order, 7 kaside, 248 ghazal, 27 musammat, 1 kıt'a, 8 rubâî, 1 muamma ve 30 mesnevi. 23 müfred, 51 ilâhî.

In the study made on the dîvân, it was seen that religious and sufistic topics were handled in the Dîvân of Seyfullâh Nizâmoğlu.

Key words

Seyfullâh Nizâmoğlu, Dîvân Poems, Sufism, XVI. Century, Critical Reviewed Text.

“ SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNI”

İDRİS SÖYLEMEZ

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	ii
ÖN SÖZ.....	3
ABSTRACT.....	7
İÇİNDEKİLER	8
1. BÖLÜM: SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU’NUN HAYATI VE ESERLERİ	2
1.1. HAYATI.....	2
1.2. ESERLERİ.....	7
1.2.1. MANZUM ESERLER.....	7
1.2.1.1. MÎ’RACÜ’L-MÜ’MİNİN:	7
1.2.1.2. CÂMÎ’U’L-ME’ÂRİF:	8
1.2.1.3. ŞEREF-İ SİYÂDET:	8
1.2.1.4. MA’DENÜ’L-MA’ÂRİF:	8
1.2.1.5. ESRÂRU’L-ÂRİFİN:	9
1.2.1.6. SEYRÜ’S- SÜLUK:	9
1.2.1.7. DÎVÂN:	9
1.2.2. MENSUR ESERLER	10
1.2.2.1. CAMÎ’U’L-ME’ÂRİF:	10
1.2.2.2. RİSÂLE-İ TÂC-I NİZÂMÎ:	10
1.2.2.3. MİFTÂH-I VAHDET-İ VÜCÛD:.....	10
1.2.2.4. ADÂB-I MENÂZİL:	10
1.3. SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU’NUN EDEBÎ ŞAHSİYETİ.....	11
2. BÖLÜM: İNCELEME	21
2.1 NAZİM TEKNİĞİ.....	21
2.1.1 NAZİM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ.....	21
2.1.1.1 NAZİM ŞEKİLLERİ	21

2.1.1.1.1. Kasideler.....	21
2.1.1.1.2. Gazeller.....	21
2.1.1.1.3. Musammatlar.....	22
2.1.1.1.4. Rubâiler.....	22
2.1.1.1.5. Kıt'alar.....	22
2.1.1.1.6. Müfredler.....	22
2.1.1.1.7. Mesnevî.....	22
2.1.1.2 NİZÂMOĞLU'NUN DÎVÂN'INDAKİ DİNÎ-TASAVVUFİ NAZİM TÜRLERİ.....	23
2.1.1.2.1. TEVHÎD.....	23
2.1.1.2.2. MEDHİYE:.....	24
2.1.1.2.3. MÜNÂCÂTLAR.....	25
2.1.1.2.4. NA'TLAR.....	26
2.1.1.2.5. ŞATHİYYE.....	27
2.1.1.2.6. İLAHİ:.....	28
2.1.1.2.7. İHLÂS-NÂME:.....	29
2.1.2. MÜZİKAL UNSURLAR.....	29
2.1.2.1. VEZİN.....	30
2.1.2.2. KAFİYE VE REDİF.....	32
2.2. MUHTEVA.....	39
2.2.1. DİNİ UNSURLAR.....	39
2.2.1.1. İTİKAT.....	39
2.2.1.1.1. Allah.....	39
2.2.1.1.2. Melekler.....	41
2.2.1.1.3. Kitaplar.....	43
2.2.1.1.4. Peygamberler.....	44
2.2.1.1.5. Dini Şahsiyetler.....	54
2.2.1.2. AHİRET VE İLGİLİ MEFHURLAR.....	68
2.2.1.2.1. Ukbâ.....	68
2.2.1.2.2. Rûz-i Mahşer Yevmü'l-Hisâb, Yevmü'l-Kıyâm.....	69
2.2.1.2.3. Sırât.....	69
2.2.1.2.4. Cennetle İlgili Mefhumlar.....	70

2.2.1.2.5. Cehennem.....	73
2.2.1.3. İBADET	73
2.2.1.3.1. Kelime-i Tevhîd	73
2.2.1.3.2. Namaz	74
2.2.1.3.3. Oruç	76
2.2.1.3.4. Hac	76
2.2.1.3.5. Zekât	78
2.2.1.4. SURELER, AYETLER VE HADİSLER.....	78
2.2.1.4.1. SURELER	78
2.2.1.4.2. AYETLER:	79
2.2.1.4.3. HADİSLER	82
2.2.1.5. DİĞER DİNİ MEFHUMLAR:	83
2.2.1.5.1. Cin:	83
2.2.1.5.2. Div:.....	83
2.2.1.5.3. Şeytân:	83
2.2.1.5.4. Şirk, Şerik:	84
2.2.1.5.5. Günah, Cürm:.....	84
2.2.1.5.6. Nûr:.....	84
2.2.1.5.7. Ölüm:	85
2.2.1.5.8. Kaza ve Kader:	86
2.2.1.6. DİNLERLE İLGİLİ MEVHUMLAR:.....	86
2.2.1.6.1. Din, Diyanet:	86
2.2.1.6.2. İman-Küfür	86
2.2.1.6.3. Mü'min, İslam:	87
2.2.1.6.4. Kâfir, Münâfık, Fasık, Mürted:	88
2.2.2. TASAVVUF.....	90
2.2.2.1. VAHDET-İ VÜCÛD VE TEVHİD.....	91
2.2.2.1.1. Tevhîd	91
2.2.2.1.2. Vahdet-i Vücûd.....	92
2.2.2.1.3. Ma-sivâ:	93
2.2.2.1.4. Güzellik(Cemal/Hüsn).....	94

2.2.2.1.5. Bi-Nişân-Lâ-Mekân.....	95
2.2.2.1.6. Sır.....	95
2.2.2.1.7. Gönül.....	96
2.2.2.1.8. Aşk.....	97
2.2.2.1.9. Âşık.....	99
2.2.2.1.10. Anâsır-ı Erba'a.....	99
2.2.2.1.11. Kendini bilmek:.....	100
2.2.2.1.12. Cân.....	100
2.2.2.1.13. Varlık /Vücûd.....	101
2.2.2.1.14. Akıl.....	102
2.2.2.1.15. Nefs.....	102
2.2.2.1.16. Rûh:.....	104
2.2.2.2. ELEST MECLİSİ.....	105
2.2.2.3. YARATILIŞ:.....	106
2.2.2.4. ÂLEM-İ MA'NÂ.....	107
2.2.2.5. TASAVVUFİ MERTEBELER VE KAVRAMLAR.....	107
2.2.2.5.1. Senlik, Benlik.....	107
2.2.2.5.2. İkilik.....	108
2.2.2.5.3. Kesret-Vahdet.....	109
2.2.2.5.4. Hicâb.....	110
2.2.2.5.5. İsm-i A'zam.....	111
2.2.2.5.6. Evvel, Âhir, Zâhir, Batın.....	112
2.2.2.5.7. Zât-Sifât.....	113
2.2.2.5.8. Hû.....	113
2.2.2.5.9. Kûn.....	114
2.2.2.5.10. Tevbe.....	115
2.2.2.5.11. Basîret.....	115
2.2.2.5.12. Keşf.....	116
2.2.2.5.13. Yakîn.....	116
2.2.2.5.14. Zühd.....	117
2.2.2.5.15. Sabır.....	117

2.2.2.5.16. Nefsin Öldürülmesi.....	118
2.2.2.5.17. Sohbet	119
2.2.2.6. TARİKÂTLA İLGİLİ MEFHURLAR	136
2.2.2.6.1. Halvetîlik:.....	136
2.2.2.6.2. Pîr.....	137
2.2.2.6.3. Şeyh:	138
2.2.2.6.4. Mürşid	138
2.2.2.6.5. Abdâl, kalender	139
2.2.2.6.6. Tâlib	140
2.2.2.6.7. Mürîd:.....	140
2.2.2.6.8. Sâlik:	141
2.2.2.6.9. Zâhid:	141
2.2.2.6.10. Vâsıl:	142
2.2.2.6.11. İmâm.....	142
2.2.2.6.12. Semâ ve Deverân.....	143
2.2.2.6.13. Tâc:.....	144
2.2.2.6.14. Hırka:.....	145
2.2.2.6.15. Destâr:.....	145
2.2.2.6.16. Kabâ:	146
2.2.2.6.17. Zünnâr:.....	146
2.2.2.7. BAZI MUTASAVVIFLAR:	147
2.2.2.7.1. Hallâc-ı Mansûr:.....	147
2.2.2.7.2. İbrâhîm Edhem:	147
2.2.2.7.3. Ümmî Sinan:	147
2.2.2.7.4. Nesîmî:	148
2.2.2.7.5. Hacı Bektâş-ı Velî:	148
2.3. ÜSLÛP	150
3. BÖLÜM: NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (Tenkitli Metin).....	160
3.1. Nüshaların Tanıtılması:	160
3.2. Tenkitli Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Metot:.....	166
3.3. Transkripsiyon Sistemi ve Metnin Tespitiyle İlgili Açıklamalar:.....	167

SONUÇ.....	534
KAYNAKÇA	536

KISALTMALAR

bk.	: bakınız
bl.	: bölüm
c.	: cilt
çev.	: çeviren
d.	: dergi
Dib.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
g.	: gazel
haz.	: hazırlayan
hz.	: hazret
kom.	: komisyon
ks.	: kaside
ktb.	: kütüphane
M.	: mesnevi
Meb.	: Milli Eğitim Bakanlığı
mus.	: musammat
mu.	: muamma
öl.	: ölümü
r.	: rubâî
s.	: sayfa
ss.	: sayı
st	: satır
t.	: Türkçe
t.bent	: terci-bent
tr.	: tarih
vr.	: varak
v. s.	: vesaire
yk	: yaprak
yay.	: yayınları

I. BÖLÜM
SEYFULLÂH
NİZÂMOĞLU'NUN HAYATI
VE ESERLERİ

1. BÖLÜM: SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Doğum tarihi hakkında net bilgiye sahip olmadığımız Seyyid Seyfullâh Nizâmoğlu 16. yy'ın başlarında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı, Seyfullâh Kasım'dır. Babası Yavuz Sultan Selim döneminde Bağdat'tan İstanbul'a gelip yerleşen Nizâmüddîn Ahmed Efendi olup, Seyyid Nizâm olarak tanınmaktadır. Babası da aynen kendisi gibi tasavvuf ehli bir zattır. Soyu İmam Zeynel Abidin Ali vasıtasıyla Hz. Hüseyin'e ulaşmaktadır. (Atalay,1976: 12) Bu soy zincirini bizatihi kendisi, dîvânının sonunda yer alan mesnevi'de şu şekilde dile getirmektedir:

Hağa hamd ü Resûline taḥiyyât
Siyâdet silsilesin itdüm işbât

Babam Seyyid Nizâm âl-i Muḥammed
Babasıdur Şihâbü'd-dîn-i Aḥmed

Naḳîb Mîr-i Cüneyd aña peder hem
Baba aña Celâlü'd-dîn-i a'lem

Anuñ babası Nûru'd-dîn Alîdür
Naḳîb Aḥmed aña beñzer velîddür

Anuñ babası 'İzzü'd-dîn Bû İşâḳ
Ki İbrâhîmdür ol nakîb-i âfâḳ

Şerefü'd-dîn Muḥammed aña vâlid
Nâḳîb-i cümle-i evlâd-ı Seyyîd

Aña zeyd oldı vâlid zü'l-kerâmet
Ziyâ'ü'd-dîn lâḳab manşib niḳâbet

Muḥammed faḫrû'd-dîndir aña eslâf
'İraḳ içre nakîb-ül-eşrâf

Daḫi Zeyd Ebû'l-Ḳâsımdur a'lem
Ziyâü'd-dîn nakîb-i mîr-i 'âlem

Ebū'l-Manşūr Muḥammed vālidī bil
Nāḳīb ü hem vezīri Şāh-ı Muşul

Aña Zeyd-i Żiyāü'd-dīn pederdür
Niḳābetle cihānda müştehirdür

Anuñ babası bü-Tāhir Muḥammed
Naḳīb-i zü'l-mefāḫir faḫr-i meşhed

Muḥammed bü'l-berekāt aña vālid
Ki derlerdi aña naḳīb-i zāhid

Aña Zeyd Żiyāü'd-dīn-i a' zam
Ki Bū'l-Ḥüseyn ile olmışdu a' lem

K'anuñ evlādına āl-i Ebī Zeyd
Edibdür cümle-i nisābeler ḳayd

Naḳīb Aḫmed olup re'īs-i a' zam
Anuñ babasıdur ol mīr-i Ekrem

Muḥammed Bū Alīdür aña vālid
Naḳīb-i a' zam ü faḫrū'l-emācid

Aña baba ebū'l-Ḥüseyn-i eşter
Muḥammed nām ü hem naḳīb-i ekber

Aña vāliddürür Kūfiye vāriş
Ebū ' Ālī ' Abdu'llāh-ı şāliş

Alī ebu'l-Ḥasan aña pederdür
Naḳīb ü hem muḫaddiş mü' teberdür

Aña baba ' Abdullāh-ı şānī
Ebū ' Ālī vü ' Aşğar dirler anı

Ebū'l-Ḥasan' Alīdür aña vālid
Olup şāliḫ lāḳab o mīr-i zāhid

' Abdu'llāh-ı a' recdür babası
Ki nesli gibi çoḳ idi ğınāsı

Ebū Aliye hem Hüseyn-i Aşgar
Olupdur virdi vâlidî muqarrer

‘Ālî Zeyne’l-A‘bâdur Nūh-ı şānî
Aña vâlid dūrūr ol‘ ilmi kânî

Anuñ babası ol maqtûl ü mazlûm
İmâmü’l-Hağ Hüseyn ol sıbt-ı ma‘şûm

Anası Fâţıma biñt-i Resûldür
‘Ālîdür vâlidî zevc-i Betûldür

Ca’feriyye yani İsnâaşeriye mezhebine mensup olan Seyfullah Nizâmoğlu’nun iyi bir eğitim aldığı ifade edilse de (Kocatürk, 1968: 233) hangi medreselerde okuduğu veya kimlerden ders aldığı bilinmemektedir. Ancak eserlerinde kullandığı referanslar onun ciddi bir eğitim aldığını doğrular niteliktedir. Nitekim “*Âdâb-ı Menâzil*” adlı mensur eserinde Kadı İyâz, Ebu’l-Leys gibi müelliflerin eserlerinin yanı sıra Neseî’nin “*Medârik*”, Kurtubî’nin “*Hadîs*”, İmam Gazalî’nin ünlü eseri “*İhyâ’dan*” da faydalandığı görülmektedir. Keza kullandığı eserler arasında *Letâif-i Avârif*, *Minhâc* gibi değişik kaynaklar da bulunmaktadır. (Tosun, 1997:157) Bu çalışmalar onun sadece Şîî kaynaklardan değil, Sünnî kaynaklardan da beslendiğini göstermesinin yanı sıra; İslami ilimlerde-özellikle de çağında revaçta olan şeriat ve manevi ilimlerde gerekli donanıma sahip olduğunu göstermektedir. Zaten dîvân’ında kullandığı kelime hazinesi de bunu destekler mahiyettedir.

1568 tarihinde babası Nizâmüddîn tarafından manevi eğitimi için Halvetiyye’ye bağlı Sinaniye şubesinin kurucusu İbrâhîm Ümmî Sinan’a teslim edilen Seyyid Seyfullâh, burada uzun yıllar kalmış; hatta daha sonra aynı şahsın halifeliğini de yapmıştır. (Bursalı, 1333: c. 1, 81). Seyyid Seyfullâh bu zatla olan gönül bağını ve yine bu zatın bağlı olduğu Halvetiyye Tarikatı’nın silsilesini Dîvân’ında yer alan aşağıdaki mesnevîde şu şekilde aktarmaktadır:

Be-ğāyet izzet-i devlet sa' ādet
Tariḳ-i Muṣtafādan oldı bī' at

İrince silsilem rāh-ı Resūle
Şefā' at mā' deni ' aṣlū'l-uṣūle

Ḳulaḳ ur edeyüm ism ile takrīr
Çıkınca Muṣtafāya cümle bir bir

Ḥaḳḳa ḥamd ü Resūlüne taḥiyyāt
Tariḳat silsilesin itdüm işbāt

Benüm pīrim ' azizüm Şeyḫ Sināndur
Anuñ şeyḫi de Ḥacı Ḳaramandur

Anuñ pīri yigitbaşıdur Aḥmed
Ḥudā raḥmet ḳıla bī-ḥadd ü bī' ad

' Alāe'd-dīn ' uṣṣāḳīden alup el
Olupdur mürşid-i kāmil mükemmel

Anuñ şeyḫidür İbrāhim-i ṣānī
Anuñ pīri Muḥammed Erzingānī

Anuñ da pīri evlād-ı Muḥammed
Mübārek nāmı Yaḥya sırr-ı Aḥmed

Anuñ da pīri Şadrü'd-dīn ḥayyavī
Anuñ şeyḫinüñ ' İzzü'd-dīn nāmı

Aḫī mīrimdür anuñ pīri ol şāh
' İbādet ide anuñ işi her gāh

Anuñ pīri ' Ömer-i Ḥalvetīdür
Anuñ da şeyḫi Muḥammed ḥazretidür

Anuñ şeyḫi zāhid Geylānīdür bil
Fedā olsun oña biñ cān ile dil

Anuñ piri Cemāle'd-dīn Efendi
Anuñ da şeyḫi Şihābü'd-dīn Efendi

Anuñ da şeyhi Rüknu'd-din efadıl
Anuñ da şeyhi Kuṭbu'd-din Kāmil

Ebū'n-necm oldı ol sulṭāna reh-ber
Anuñ da şeyhi 'Ömerü'l-bekr server

Aña mürşid Vaḥiyü'd-din-i kâdı
Muḥammed Bekrūñ oldı ehl-i rādı

Muḥammed dīnidür denir onuñ delīli
Anuñ da şeyhi Mimşād dost Ḥalīli

Aña da şeyh Cüneyd Bağdādī oldı
Serir-i Suḳūṭiden aña geldi

Anuñ da piri şeyh Mā' ruf-i Kerhī
Buluṭdur Dāvūd-ı Ṭā'iden faḥri

Ḥabīb-i 'acemīye bu yol erkān
Ḥasanü'l-Başrīden ki geldi ey cān

'Āliyy'el-murtaṣādur piri anuñ
Velīsidür zemīn ü āsumānuñ

Aña irdi yol erkān Muṣṭafādan
Nebīler serveri kān-ı şafādan

Bularuñ şeyh Nizāmođlı ḳulıdur
Ḳul olan bunlara muṭlaḳ velīdür

İbrâhîm Ümmî Sinan'ın yanında manevi eğitimini tamamlayan Seyyid Seyfullah, babası Nizâmüddîn Efendi'nin hatırasına "Nizâmî Tâci" giyip Hacı Bayram Dede'nin yaptırmış olduğu Silivri kapıdaki tekkeye postnişin olmuştur. Daha sonraları emirler tekkesi olarak da meşhur olacak olan bu tekkede 1010/1601 tarihinde vefat edinceye kadar irşat faaliyetleriyle meşgul olmuştur.(Tosun, 1997:158).

İstanbul'da H. 1010 (M. 1601) yılında vefat eden Seyyid Seyfullâh Nizâmoğlu'nun kabri Silivrikapı yöresinde Emirler Mahallesinde Nasûh Efendi

tarafından kendi adına yaptırılan Caminin haziresinde bulunmaktadır (Tosun, 1997: 159).

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun eserlerinde kullandığı mahlaslara gelince; onun genelde Seyfî, Seyyid Seyfî, Seyfullâh, Seyyid Nizâmoğlu, Nizâmioğlu mahlaslarını kullandığı görülmektedir.

Hayatı ile ilgili bu kısa bilgilerden sonra şimdi de eserleri hakkında bilgi verelim:

1.2. ESERLERİ

Kaynakların ifadesine göre, Seyyid Seyfullâh'ın, altısı manzum olmak üzere on eseri bulunmaktadır. Bunların tamamının dili Türkçedir. Söz konusu eserlerin manzum olanları Seyyid Mehmet Tahir tarafından bir araya getirilerek İstanbul'da 1288/1871'de neşredilmiştir. Eserleri: mürettep olan *Dîvân'ı*, *Mî'râcü'l-Mü'minîn*, *Silsile-i Tarîkat*, *Silsile-i Nesebiye* (Osmanlı Müelliflerine göre bunlar ayrı iki eserdir), *Şeref-i Siyâdet*, *Ma'denü'l-Ma'ârif*, *Esrârü'l-Ârifîn*, *Seyrû's-Sülûk*, *Cami'ü'l-Ma'ârif*, *Miftah-ı Vahdet-i Vucûd*, *Risâle-i Tâc-ı Nizâmî* ile *Âdâb-ı Menâzil* adında küçük risaleden oluşmaktadır. Çalışmamıza konu olan dîvânı başta olmak üzere eserlerinin telif tarihi bilinmemektedir.

Bu kısa bilgilerden sonra şimdi eserlerini teker teker tanıtalım:

1.2.1. MANZUM ESERLER

1.2.1.1. MÎ'RACÜ'L-MÜ'MİNİN:

Eser, 164 beyitten müteşekkil olup nasihat-nâme tarzındadır. Namazın insanı kâmileştirdiğini söyleyerek başlayan bu çalışmaya göre namaz öncesi alınan abdest, insan psikolojisi üzerindeki olumlu etkiler oluşturmaktadır. Zira insan uzuvlarını yıkamakla maddi olana hazırlanırken, gönlünü temizlemekle de manevi olana hazırlık yapmaktadır. Abdest alan birey, bedenindeki maddi kirleri giderirken, aynı zamanda kalbinden de dünyaya ait maddi unsurları temizlemiş olur. Namazı ve abdesti bu eserde batini bir yorumla anlatan şair, çalışmasında mesnevi, kaside, tarzında şiirlere de yer vermiştir.

1.2.1.2. CÂMÎ'U'L-ME'ÂRİF:

373 beyitten oluşan bu eserde gazel tarzında yazılan on şiirin yanı sıra bir kıt'a ve 57 beyitlik bir münacât yer almaktadır. Eserin içerisinde bir de Allah'ın isimlerinin anlatılmış olduğu mesnevi nazım türüyle yazılmış bir risalenin yanı sıra bir kıta ve iki beyit de bulunmaktadır.

Bunların yanı sıra aynı zamanda eserde seyrüsüluk adabı hakkında şiirler de mündemiçtir. Bu şiirlerin bazısının başlığı şu şekildedir: “Der Beyân-ı Evsâfi Mürşid-i Kâmilîn, Der Beyân-ı Âdâb-ı Mürşidînü's-sâdikîn, Der Beyân-ı Sünnet-i Selâse-i Vasiyet-kerde” başlıklı şiirlerle bir kasidenin yanı sıra eserin son kısmında Etvâr-ı seb'a yer almaktadır. (Tosun, 1997; 161).

1.2.1.3. ŞEREF-İ SİYÂDET:

Hz. Peygamber ile onun ailesine duymuş olduğu sevgiyi ele aldığı bu eser yedi kıta, on bir gazel, altı beyit, dört mesnevi, iki rubai ve bir muhammesten meydana gelmiştir. Eserde var olan hemen hemen her şiirde Ehl-i Beytin tarihsel süreç içerisinde maruz kaldığı haksızlıklardan şikâyet ve Ehl-i Beyt'e mensup olmanın verdiği mutluluk işlenmektedir (Tosun, 1997; 161).

1.2.1.4. MA'DENÜ'L-MA'ÂRİF:

Seyyid Seyfullah'ın Kur'an-ı Kerîm'den bazı ayetler ile Hz. Peygambere ait bazı hadisleri tasavvuf esasları çerçevesinde izah ettiği bu eseri 690 beyitten meydana gelmektedir. Eserde diğer manzumelerden farklı olarak sebep-i telif bölümü yer almaktadır. Yazar bu bölümde eseri şeyhi olan Ümmî Sinan'ın himmetini kazanmak maksadıyla kaleme aldığını belirtmektedir. (Bkz. *Ma'denü'l-Ma'ârif*, v. 47a) Eserde beş mesnevinin yanı sıra, kaside ve ilâhî gibi nazım türleri de yer almaktadır. Şair burada Vahdet-i vücüt, tasavvufî hakikatler ve mürşidin gerekliliği gibi değişik konular hakkında şiirler inşad etmiştir.

1.2.1.5. ESRĀRU'L-ĀRİFÎN:

Eserde yer alan şiirler mesnevi ve gazel türündedir. Diğer eserlerinde olduğu gibi burada da hadislerden hareketle ilâhî aşk, tevhit, marifetullah ve Peygamber ailesine duymuş olduğu derin muhabbetin yanı sıra insanın manevi gelişimi, vahdet-i vücûd ve ene'l-hak gibi değişik konuları, âşıkane bir tarzda ele almıştır.

1.2.1.6. SEYRÜ'S- SÜLUK:

Bu eser her ne kadar onun adıyla anılıyorsa da aslında bir kitap olmaktan ziyade seyrü's-sülûk esnasında bizzat kendisinden zuhur eden hallerin ele alındığı nutuk ve şathiyelerden oluşmaktadır. Eser büyük bir ihtimalle müritleri tarafından aktarılan verilerden müteşekkildir.

1.2.1.7. DÎVÂN:

Şairin eserleri arasında en hacimli olan dîvân'ı, iki yüzden fazla gazel, altı kaside, sekiz murabba, üç müseddes, sekiz terci-i bent, otuz mesnevi, bir kıta ve birkaç müfreden meydana gelmiştir. Bu şiirlerin büyük bir kısmı on iki imama övgüden oluşmaktadır. Şiirlerin büyük bir kısmı aruz ölçüsüyle yazılmış olmakla beraber, hece vezni ile yazılmış elli civarında ilâhî tarzı manzume de bulunmaktadır. Eser şu dizelerle başlamaktadır:

Tecellî eyledi zâtına Mevlâ
Yaratdı bir muşavver rûh-ı zîbâ

Yedi biñ yıl aña terbiye itdi
Kemâl-i kudretinden ferd-i yektâ(K. 1)

Şu dizelerlede sona ermektedir:

Aña irdi yol erkân Muşafâdan
Nebîler serveri kân-ı şafâdan

Bularuñ şeyh Nizâmoğlu kulıdur
Kul olan bunlara mutlak velidür(M. 10/26)

1.2.2. MENSUR ESERLER

1.2.2.1. CAMÎ'U'L-ME'ÂRİF:

Eser on bölümden oluşmaktadır. Şair ilk bölümde şeyhi İbrâhîm Ümmî Sinan ve devrin bazı önemli Allah dostlarından bahsemektedir. Sonraki bölümlerde ise şair İslam inancına ait bir takım değerler ile Allah'ı zikretmenin faziletleri hakkında bilgi vermektedir. Bu eser özellikle şairin babası ve şeyhi hakkında verdiği bilgilerden dolayı önem arz etmektedir. Eserin bazı bölümlerinde manzum parçalarda yer almaktadır(Tosun, 1997; 161).

1.2.2.2. RİSÂLE-İ TÂC-I NİZÂMÎ:

Eser, şairin, bizzat Şeyhi İbrâhîm Ümmî Sinan'ın elinden babasına ait tacı giyerek hilafet makamına oturması hadisesini anlatmaktadır. Şairin bizzat kendi yaşam öyküsünün bir kısmını aktarıyor olması açısından önemli olan bu çalışmanın çeşitli dönemlerde istinsah edilerek aktarıldığı bilinmektedir. Elimizde bulunan mahtuta erken istinsah edilenlerden biri olarak kaydedilmektedir. (Tosun, 1997; 161).

1.2.2.3. MİFTÂH-I VAHDET-İ VÜCÛD:

Vahdet-i vücûd hakkında bilgiler ihtiva eden eser, 13 sayfalık küçük bir risale olarak neşredilmiştir. Ancak neşir tarihi bilinmemektedir. Eser şöyle başlamaktadır : “Evvela Cenabı Hakk’a hamd ü senâ ve habibine salat ü selam ve iktîdadan sonra malum olaki vahdet-i vücûda kail olan ehlullahın kelamından fehm olunan mana budur ki:....”(Erdoğan, 2002; s. 48)

1.2.2.4. ADÂB-I MENÂZİL:

208 varaktan oluşan eser, ev ve aile adabını konu edinmiştir. Şairin diğer çalışmaları ile bu eseri karşılaştıranlardan bazısı, bu çalışmada işlenen konuların farklılığından hareketle, eserin şaire ait olmayabileceği sonucuna varmışlardır. (Tosun, 1997; 161).

1.3. SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU’NUN EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Seyfullah Nizâmoğlu, 16. yy’da Arap ve Fars edebiyatının dîvân edebiyatı üzerindeki etkilerinin azaldığı bir dönemde, Yunusvari şiirler kaleme alan mutasavvıf şairlerden biridir. Eserlerinin tamamında Allah aşkı ve derin bir peygamber sevgisine rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra Ehl-i beyt sevgisi de çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin isimleri başta dîvânı olmak üzere çalışmalarında daha sık geçmekle beraber ehl-i beytin diğer imamlarının isimlerinde fazlaca yer aldığı görülmektedir. Hatta dîvânda Hz. Ali’yi kendisine rehber edindiğini, kendisini onun kölesi Kamber’le aynileştirip onun izinden giden biri olarak zikrettiğini, Hz. Ali’yi sevmenin Hz. Muhammed’i sevmekle eş değer olduğunu; onu sevminde Allah’ı sevmek olarak anlaşılması gerektiğini söylemektedir. Şiirlerinin ana teması olarak zikredilebilecek olan işte bu ehl-i beyt sevdası onun şiirlerinin tamamına damgasını vurmuş mahiyettedir. Elbette bu durumun onun sahip olduğu ilim ve yetiştirme tarzının yanı sıra mensubu olduğu İsnâaşeriye mezhebінде ileri geldiğini söylemek mümkündür. Aşağıya alınan şiir örnekleri onun bu tarz konuları nasıl ele aldığını göstermesi açısından önem arz etmektedir:

Yâ Rab muhâbbetinden göynümi itme hâlî
Mihrinden özge dilde hiç koma kıyl ü kâlî
Her ruz u şeb dilümde tesbihüm ey mevâli
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ‘Âlî

‘Arş-ı mecîde çünküm başdı kadem Muhammed
Vaşl oldi zâta zâtı maḥvoldı mîm-i Aḥmed
Budur iki cihânda miftâḥ-ı bâb-ı cennet
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ‘Âlî(Mus.3/1-2)

Kuşkusuz şairin eserlerinde sadece yukarıda bahis mevzuu ettiğimiz düşünce manzumelerinin etkisinde kaldığını söylemek zor görünmektedir. Çünkü çalışmaları dikkatli bir gözle incelendiğinde çalışmalarında yaşadığı dönemin başat düşünce sistemlerinden Hurufiliğin de etkisi görülmektedir. Fakat Hurufiliğe ait unsurların Nesîmî’de yarattığı tesirden farklı bir şekilde şiirlerine yansıdığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum Seyfullâh Nizâmoğlu’nun hurûfî meşreb bir şair

olduğu anlamına gelmez. Aksine yaşadığı dönemde yaygın olarak bilinen Hurufilik düşüncesine yabancı olmadığını; Hatta zaman zaman şiirlerinde bir Hurufilik eğilimi olduğunu görmekteyiz. manzumelerinde bu eğilimden aşağıda kullanılan örneklerde görüldüğü üzere şu şekilde faydalanılmaktadır:

Elif Allāh bā beḳādur tā teā^c lā sā sebīl
Cim cemāliyle celāli ḥa ḥayāta irdüm üş

Ḥı ḥabīrdür dāl delīldür zāl zātına anuñ
Rı raḥīmdür raḥmi çok zā zevālsüz bildüm üş

Sīn Semī^c dür şin Şekürdür sād şameddür dād riḳā
Ṭı ṭahūrdur zı zuhūrdur ayn ^c alīmdür virdüm üş

Ġayn ġanīdür fa fettāḥdur ḳaf ḳādirdur kef kerīm
Lām lāṭīfdür mīm mücībdür nün nūr'uñdur gördüm üş

Vāv vāḥidden bugün(e) he hidāyet iste gel
Lām-elīfdür lā dimezem iḳrāruma durdum üş

Yā ya hayye ismini terk itme iḥyā idegör
Ben bu gönül şehrine esmā^ʾ ile girdüm üş

Seyyid Seyfī bil bu cihān dārü'l-ḳarār degildür
Ezel ebed bāḳī mülkdür bi-ḥamdi'llāh yurdum üş (G.107)

Bist ü heşt ü sī vü dü ḥarfin ḳırā^ʾat itmişüz
Şūret-i mürşidde gördük sūre-i Raḥmānumuz (G. 98/5)

Yine bir diğer şiirinde de Hurufiliğin kurucusu olan Fazlullah-ı Hurufi ile “*Cavidān*” adlı eserinden şöyle bahsetmektedir:

Eğer okudun ise cavidānı
Bilirsen ne demiş Fazl-ı cihānı

Hurūfi bildün n'olduğunu
Nedendür bildiğin fani cihānı

(*Ma'denü'l-Ma'ârif* v. 53a)

On altıncı yüzyılda dini ve tasavvufi şiir yazan bütün şairlerde görüldüğü üzere Seyfullâh Nizâmoğlu da Dîvânında dîvân ve saz şairlerinin etkisinde bir üslupla şiirler inşad etmiştir. Dîvânında yer alan şiirlerinin tamamı göz önüne alındığında Yunusvari bir dil kullanımı göze çarpmaktadır. “ Gölşınarlıya göre” Seyfullah Nizâmoğlu, Yunus’un yolu tutan biri olup, hatta gerçeği söylemek gerekirse Eşrefoğlu’ndan daha üstün ve kudretli bir şairdir”. Bunun yanı sıra şiirinde Aruz ve hece vezninde birlikte kullandığı görölmektedir.(Ünlü, 2011: 240)

Dîvân’ın tamamında yalın bir dil kullanıldığı görölmektedir. Bunun nedeninin de yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibi onun şiiri sahip olduğu düşünceyi aktarmak için bir araç olarak kabul etmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Amacı bu olunca halk tarafından anlaşılabilen, herkes tarafından rahatlıkla ezberlenip kullanılabilen bir dil tercihinde bulunmuşur. Zaten Yunus’u, Yunus yapan da bu anlayış veya felsefe değil miydi? İşte bu durum onun bir misyon şairi olarak bilinen Yunus ile karşılaştırılmasına neden olmuştur. Hatta Gölşınarlı örneğinde olduğu gibi onu Yunus’un en güçlü takipçisi olarak görenler de olmuştur. Zira o da aynen Yunus gibi bir hak aşığıdır:

Evliyānuñ tutdum elin
 Hāđdur bildüm toğru yolın
 Mürşidin hāđkikat balın
 Ölmeden tadmaya geldüm

Erisin bağrumdaki başlar
 Ağsın gözümdeki yaşlar
 Eski derdliyüm kıardaşlar
 Derde derd kıatmağa geldüm(İ.39/3-4)

Çün şakındın cānuñı var itme cānān arzusun
 Her kimin kim derdi yođ n’iyler o dermān ‘arzūsın (G. 177/1)

Kıyamazsañ baş ü cāna uzađ dur girme meydāna
 Bu meydānda nice başlar kesilür hiç şorar olmaz

Hāđ ile hāđ olanlara kendi özün bulanlara
 Dost yolunda ölenlere kıan bahāşı dīnar olmaz

Bağ şu Manşürün işine halkı üşürmiş kalbine
Ene'l-Ḥaḫḫuñ firāşına düşenlere timar olmaz

Seyfullāh sözünde mestdür şeyhinden aldığı destdür
Dīvāne-rā qalem nīstdür ne söylese şanar olmaz (G. 97/4-7)

Sadece Yunus'a benzetilmekle de kalınmamıştır. Hatta onun aynen selefi büyük şairler gibi şiirleri şerh edilen şairler katagorisinde sayanlar da olmuştur. Bunlardan bir tanesi ünlü tarihçimiz Fuat Köprülü'dür (Köprülü, 1981:346). Köprülü onun şiirlerinin kendisinden sonra gelen bazı zevat tarafından yorumlandığını ve şerhedildiğini söylemesine rağmen, bunların kimler olduğu hakkında bilgi vermemektedir.

Yukarıda ısrarla onun saf Türkçe kullanmayı tercih ettiğini söylemiştik. Ancak bu hiçbir şekilde Arapça ve Farsça kelime ve tamlama kullanmadığı anlamına gelmemektedir. Aksine Arapça ve Farsça'nın her ikisinden de ödünç aldığı kelime ve kavamlara, eserlerinde zaman zaman yer verdiği görülmektedir. Bu durumu onun - Yunus'un aksine- medrese geleneğinden gelmesinden kaynaklandığını; kendisini yetiştiren o geleneğin tamamından kopmadığının göstergesi olarak görmek mümkündür. Bizi bu sonuca götüren neden ise bu kelime ve kavramları zorlama bir biçimde, iğreti bir şekilde kullanmayıp, aksine karşılığı yaygın olarak bilinmeyen; teknik ifadelerde bu dilleri tercih etmiş olmasıdır:

Seni mest itdi dirîgā bu mey-i dār-ı fenā
Sen seni anlamaduñ qalduñ anuñçün ḫayfā

Kūs-i rıḫlet çalınūr kim ki gelūr gine gider
İrmedi sem'ine bi'llāhi senüñ hiç bu şadā(G. 3/1-2)

اینی اخص ومصلات کجا روح ذکات
İrüşmedin dahī memāt Ḥaḫ ile var ol dā'imūn

ماتتبعو علما لها راست برودیراه خدا
'Ömrünüz eyleyüp hebā olma gürūh-ı cāhilūn (G. 169/1-3)

Görüldüğü gibi bu beyitler ve biraz sonra şahit olarak kullanacağımız diğer şairler, Seyfullâh Nizâmoğlu'nun edebi şahsiyetinin teşekkülünde 13. yy'dan itibaren Anadolu'nun edebi yaşamını derinden etkileyen iki gönül dostunun, yani Ahmet Yesevi ile Yunus Emre'nin önemli yerinin olduğunu göstermektedir. Bu iki mutasavvıf şair o dönemim mutasavvıflarının çoğunda olduğu gibi onun da hem şair selikasını, hem tasavvufi anlayışını, hem de dini yaşamını şekillendirmiştir. Bilindiği gibi halkı bilinçlendirmeyi temel esas olarak kabul eden bu anlayış, ağdalı bir dilden ziyade herkesin rahatlıkla anlayabileceği ve içerdiği mesajı kavrayıp pratize edebileceği bir dili tercih etmiştir.

Bu özelliğinden dolayı da hem Ahmet Yesevi ve Yunus, hem de Seyfullâh Nizâmoğlu'nun şiirlerinde lirizmden ziyade didaktik özellik daha ön plana çıkmaktadır. Zaten kendisi de bir tarikat mensubu yani Halvetî olan Seyfullâh'tan başka bir şey de beklenemezdi. İşte bütün bunları bir arada düşündüğümüzde onun şiirini derinden etkileyen etmenlerin din ve tasavvuf menşeli hadiseler olması doğal karşılanmalıdır. Nitekim o şöyle demektedir:

Cümle eşyâya nazar kııl gör ne sırru'llâhdur
Raṭb ü yâbis zâhir u bâṭın şıfâtu'llâhdur

Cüş idüp deryây-ı vaḥdet zâhir oldı kâ'inât
Zerrelerdür şems-i Ḥaḫ her ḫaṭre baḫru'llâhdur

Küntü kenzüñ sırrı zâhir oldı bir kez kün didi
On sekiz biñ 'âlem anuñcün Kelâmu'llâhdur (G. 50/1-3)

Seyfullah Nizâmoğlu'nun etkilendiğini gördüğümüz şairlerden kuşkusuz bir diğeri ise ünlü şair Nesimî'dir. Bizi bu sonuca götüren ise aşağıda şahit olarak kullandığımız beyitlerdir:

'Acâ'îb devrâna irdüm
Lâsı yoḫ illâdur virdüm
Ben Mevlâm didârũñ gördüm
Özge seyrân olmaz baña

Çünkü ben yâr ile yârum
Mañsür oldum diğeiñ dârum
Nesimiyüm yüzün derüm
Işşı ziyân olmaz baña (İ. 43/5-6))

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Seyfullah Nizâmoğlu sadece etkilenen bir şair değildir. O aynı zamanda kendisinden sonra gelen şairleri etkileyen güçlü bir dîvân şairidir. Nitekim en önemli eseri olan dîvân'ında yer alan gazel, kaside, na'at ve ilâhîler gerek kendi döneminde gerekse kendisinden sonraki dönemlerde yaşayan şairleri etkilemiştir. Öyle ki "Muhsin Kalkışım" aşağıda zikrettiğimiz Şeyh Galib'e ait şiirin Nizâmoğlu'nun şiirine nazire olarak yazıldığını ifade eder.(Kalkışım,1994: 32) Hatta Gölpınarlı'nın da aşağıda zikrettiğimiz şiir için aynı düşünceye sahip olduğunu görmekteyiz.(Gölpınarlı, 1968:410)

Nizâmoğlu'nun şiiri:

Kendin idrāk idegör nūr-i muşaffāsın sen
Mebde-i her dü cihân sırr-ı ev ednāsın sen

Senüñ içüñ yer gök çarḥ u felek buldı vücūd
Cümle bu defter-i dîvāndaḳi ma' nāsın sen

Saña bildürdi ḥudā evvel ü āḫir ' ilmüñ
Olma cāhil ḥāzer it ' ālim ü dānāsın sen

Sensüñ ol āyet-i Ḳur'ān ile tekrīm olunan
Saña Ḥaḳ dimedi mi ' Allemü 'l-Esmāsın sen

Aç gözün pertevi āyine-yi mevlāsın sen
Mazhar-ı nūr-ı Ḥudā cām-ı mücellāsın sen

Şeyh Galip'in Nizâmoğlu'ndan ilham alarak yazdığı iddia edilen şiir:

Ey dil ey dil niye bu mertebe pür gamsın sen
Gerçi vîrâne isen genc-i mütalsamsın sen

Secde-fermâ-yı melek-zât-ı mükerrermsin sen
Bildiğin gibi değil cümleden akdemsin sen

Rûhsun nefha-i Cibrîl ile ile tev'emsin sen
Sırr-ı Haksın mesel-i İsi-i Meryem'sin sen

Hoşça bak zâtın kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen

Bu aşk bir bahr-i ummandır buna hadd ü kenâr olmaz
Delîlim sırr-ı Kur'andır bunu bilende âr olmaz

beyitiyle başlayan Nizâmoğlu'nun bu ilâhîsi çokça beğenilmiş ve öyleki tekke mühitlerinde yaygın bir şekilde okuna gelmiştir. (Tosun, 2009: 73) Öyle ki aynı zamanda bu şiir bazı şairler tarafından da şerh edilmiştir (Özmen, 1998: 469)

Yukarıda da ısrarla ifade ettiğimiz gibi Seyfullâh Nizâmoğlu, eserlerinde dini ve özellikle tasavvufi unsurları yoğun olarak kullanmaktadır. Ancak bu durum onun, yaşadığı dönemin toplumsal hadiselerinin dışında durduğu; onlardan yalıtık bir yaşama sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine o, yaşadığı dönemde vuku bulan durumu bir kader olarak algılayıp boyun eğen bir şair olmayıp bu meseleleri eleştirel bir tarzda ele almakta, onlara şiirlerinde yer vermektedir:

Voyvodalar cürme yanınca kuzu büryân
On evli bir kıyeden kâdî biñ aqçe alur
Mu'ânidi akbehi ya celb-i bāzār hemān
Bir kâdîlîğa kazasker biñ altun ister
Virmezseñ olur aduñ cāhil yañud nādān
Sancağın almağ için 'ilmüm irdi birine
Kırk biñ filori virdi bi'llāhi şanma yalan (Mus. 9/1)

Burada üzerinde durulması gereken konulardan bir başkası ise şudur: Tezimizin konusunu oluşturan şair, dîvân'ını oluştururken aruz veznine oldukça fazla başvurmuştur. Daha çok da bahr-i remel'den “*fâ'ilâtün(3) fâ'ilün*” ile “*fâ'ilâtün(2) fâ'ilün*” kalıplarını, bahr-i recezden “*mefâ'ilün(4)*”, “*mefâ'ilün(2) fâ'ilün*” ile “*müstef'ilün(4)*” kalıplarını, bahr-i müzari'den ise “*mefülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün*” kalıbını kullanmaktadır. Bununla birlikte aruz vezni kadar olmasa da hece veznini kullandığını da ifade etmek gerekir. Hece vezninde ise daha çok sekizli ve onbirli hece kalıplarını tercih etmektedir.

Hiç şüphesiz Seyfullâh Nizâmoğlu kendi döneminde Yunus Emre Okulu'nun en önemli şairlerinden biridir. Öyle ki kaynaklara göre. Eşrefoğlu Rumi'den sonra Yunus'un şiir söyleyiş tarzını temsileden en önemli şair olarak zikredilmektedir. (Fuad Köprülü, 1981: 399). Hece vezniyle yazdığı şiirlerinde gerek üslup ve gerekse kelime hazinesi olarak Yunus'un tesirinin hissedildiğini söylediğimiz şairin diğer

şiiirlerinde bu etkinin bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Aksine şairin aruz ile inşad ettiğı şiiirlerinde de Yunus etkisi oldukça aşikâr bir şekilde kendini göstermektedir: Aşağıdaki şiiirleri buna örnek olarak verebiliriz:

Cümle dünyâ sizin olsun
Bir dost bir post yiter baña
Atlas dîbâ sizin olşun
Bir dost bir post yiter baña

Begler tahtından inerler
Ayaksız aña biñerler
Toprağa gömüp dönerler
Bir dost bir post yiter baña

Şanır mısın kıalsan gerek
Bilir misin n'olsan gerek
Biñ yıl paşa olsan gerek
Bir dost bir post yiter baña

Karûn malın virirlerse
Beni şulţân kııurlarsa
‘ Âlem kıulum olurlarsa
Bir dost bir post yiter baña

Şonı yok devletden n'olur
Ecel gelür seni bulur
Seyyid Seyfî işin bilür
Bir dost bir post yiter baña (İ. 1)

Başka bir örnek:

Hâb-ı ğafletten gözüñ aç kendüñ idrâk ideğör
İstivânı fehm idüp gel sineñü çâk ideğör

‘ Alem-i kıalbüñde istersen tecellî ide Hâķ
Sil süpür dil şehrini sulţân için pâk ideğör

Gel tekebbür olma şeyţân gibi görüp kendüñi
Secde toprağa olundı kendini hâķ ideğör

Derde düş derdin yoğ ise zîrâ dermân dertdedür
‘ Aşķ-ı Hâķdan ğâfil olma dîde nem-nâķ ideğör

Nefsinüñ ejderhâsı Seyyid Seyfî yuṭmasın seni
Z̤ıkr-i Ḥaḳḳı dâ'ima dilinde tiryāk idegör (G. 76)

2. BÖLÜM
SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU
DÎVÂN'I İNCELEME

2. BÖLÜM: İNCELEME

2.1 NAZIM TEKNİĞİ

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nın incelemesinin bu bölümünde: “Nazım Şekilleri ve Türleri” başlığı altında nazım şekilleri ve nazım türlerine göre tasnifi yapılmış olan şiirler hakkında bilgi verilecektir. İkinci kısmı teşkil eden Müzikal Unsurlar bölümünde ise vezin, kafiye ve redif hakkında bilgi verilecektir.

2.1.1 NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda nazım şekline göre tasnif edilen şiirler; kaside, gazel, musammat, rubâî ve mesnevîdir. Türlerine göre tasnif edilen şiirler ise tevhîd, na't, münâcât ve ilâhîdir.

2.1.1.1 NAZIM ŞEKİLLERİ

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun kullandığı nazım şekilleri, kaside, gazel, rubâî, terci-i bent, nazm, kıt'a, mesnevîdir. Bu dîvânda nazım şekilleri arasında en fazla kullanılanı ise gazeldir.

2.1.1.1.1. Kasideler

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda sadece yedi kaside yer almaktadır. Bu kasidelerden üç tanesi 28 beyitten, iki tanesi 26 beyitten, biri 27, diğeri ise 42 beyitten meydana gelmektedir. Kasidelerde, nesip, fahriye ve dua gibi kaside bölümleri bulunmamaktadır. Bu kasidelerin her birinde dini ve tasavvufî unsurlar göze çarpmaktadır.

2.1.1.1.2. Gazeller:

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda ana gövdeyi gazeller oluşturmaktadır. yirmi nüshanın karşılaştırılması sonucu meydana gelen tenkitli metnimizde 243 gazel yer almaktadır.

Seyfullah Nizâmoğlu Dîvânı'nda Arap alfabesinin bazı harfleriyle gazel yazılmıştır. En fazla gazel yazılan harfler; 52 gazelle re, 36 gazelle ye, 31 gazelle nûn, 23 gazelle elif harfleridir. Bunun dışında, mîm 17 gazelle, he 12 gazelle kaf, 12

Gazelle kef, 16 gazelle ze, 11 gazelle lâm, 7 gazelle dâl, 5 gazelle, te 3 gazelle, şin 2 gazelle, be, ‘ayn, ve sin harfleri ise birer gazelle eserde yer almışlardır.

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun gazellerinin yaklaşık yarısı 5 beyitlidir. Nitekim 5 beyitli gazelle sayısı 115'i bulmaktadır. 7 beyitli gazellerin sayısı 72; 9 beyitli gazellerin sayısı 10; 6 beyitli gazellerin sayısı 8; 13 beyitli gazellerin sayısı 5; 12 beyitli gazellerin sayısı 2; 14 ve 8 beyitli gazellerin sayısı ise birdir.

Gazellerin 1 tanesinde Türkçe-Arapça-Farsça mülemma (G. 169), gazeldir.

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun gazellerinde din ve tasavvuf konuları ağır basmaktadır. Bu konu tezimizin muhteva bölümünde örneklerle işlenmiştir. (bkz.inceleme)

2.1.1.1.3. Musammatlar

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda şarkı nazım şekliyle yazılmış 6 murabba bulunmaktadır. Bunlardan 2'si 6; diğer 2'si 5 bentten oluşmaktadır. Dîvânda 8 müseddes yer almaktadır. Musammatlar bölümünde ayrıca 9 terci-i bent; 4 tanede şarkı mevcuttur.

2.1.1.1.4. Rubâîler

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda sadece 8 tane rubâî'nin olduğunu görmekteyiz. Rubâîlerde genellikle dini ve ahlaki konular ele alınmıştır.

2.1.1.1.5. Kıt'alar

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda bir kıt'a bulunmaktadır. Söz konusu bu kıt'a dîvânda isim olarak belirtilmiş olup tek dörtlük olarak yer almaktadır.

2.1.1.1.6. Müfredler

Seyfullâh Nizâmoğlu dîvânı'nda 23 tane müfred yer almaktadır.

2.1.1.1.7. Mesnevî

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda mesnevî nazım şekliyle yazılmış 30 mesneviden 27 beyitli 1, 26 beyitli 1, 24 beyitli 1, 17 beyitli 1, 13 beyitli bir diğerleri ise 10 ya da daha az beyitten meydana gelmektedir. Mesnevilerde Arapça beyitler de

bulunmaktadır. Mesnevilerde dînî ve tasavvufî konular ağırlıklı olarak işlenmiş, dîvânda yer alan son iki mesnevinin 27 beyitten oluşan birincisinde ailesiyle ilgili bilgi verirken, 24 beyitten meydana gelen ikincisinde tarikât silsilesiyle alakalı bilgiler vermiş, mensup olduğu tarikâtin mürşidlerinin isimlerini silsile sırasına göre vermiştir.

2.1.1.2 NİZÂMOĞLU'NUN DÎVÂN'INDAKİ DİNÎ-TASAVVUFİ NAZIM TÜRLERİ

Anadolu'da yüzyıllarca eserler veren Dîvân ve Halk edebiyatı şairleri, bireysel ve toplumsal yaşamın ana esasını oluşturan dini argümanları temel ilham kaynağı olarak görmüş ve bu durumu edebiyatın temel esası haline getirmişlerdir. Kendi dönemlerinin yansıtıcısı olan şairler, üzüntü ve sevinçlerini edebi bir üslup ve dil ile ifade etme yolunu seçmişlerdir. Sosyal yaşantı ile alakalı olarak her türlü değeri şiire konu edinen şair, toplum yaşamının temelini oluşturan din ve dini düşünceden de uzak kalamamış, bazen dini, şiirinin amacı bazen de herhangi bir ögesi olarak kullanma yolunu seçmiş ve zengin bir edebi dünya oluşturma yoluna gitmiştir. Dinin tesiriyle oluşan bu edebiyat, esasında topluma doğruyu, hakikati anlatmak, toplumu irşat etme maksatlı yazılan eserlerden meydana gelmiştir. Bu düşünceden hareketle şiirinde ele almış olduğu değerlerden dolayı Dîvân edebiyatı veya Halk edebiyatının nazım şekillerini kullanarak bu nazım türleri çerçevesinde (Tevhîd, Na't vb.) eserler meydana getirme yoluna gidilmiştir.

2.1.1.2.1. TEVHÎD

Tevhîdler, Allah'ın varlığını, birliğini, yüceliğini ve ululuğunu anlatan düz yazı ve şiir (Nazım, Manzum) şeklinde düzenlenen eserlerdir(Akkuş, 2007:258; Özalp, 1995:7; Timurtaş, 1981,20; Dilçin, 1992:251)

Klasik edebiyatta dîvân ve mesnevilere tevhîd nazım türü ile başlanmaktadır.

Seyfullah Nizâmoğlu'nun dîvânında yaygın olarak yer alan tevhîdler, Gazel nazım şekli kullanılarak şu konuları ele aldığı görülmektedir: Allah'ın varlığı, birliği

ve üstünlüğü, Allah'ın sıfatları, Allah'ın her şeyi yaratmaya ve yapmaya kudretinin yettiği, bazen de bir kul olarak mutlak yaratıcı karşısında kendi acziyetini ifade ettiği görülmektedir. Bu konuları ele aldığı şiirlerinden biri şöyledir:

Hidāyet bābünün miftāhı tevḥīd
Ḥaḳīḳat ʿāleminün rāhı tevḥīd

Giderür mülk-i dilden māsivāyı
Ḳomaz hiç maʿşiyet va'llāhi tevḥīd

ʿAdālet yüridür dil ʿālemünne
Eger olursa göynün şāh-ı tevḥīd

Kelām-ı lāda ʿālem maḥv olur hep
Vaḳit işbāt ider Allāhı tevḥīd

Ḳarañu ḳalbüne virür ziyāyı
Göñül gögünde toğa māh-ı tevḥīd

Ḳıyāmet günü tamu heybetinden
Ḥalāş eyler seni bi'llāhi tevḥīd

Dilünde zıkr sensin gece gündüz
Ulaşdur Ḥaḳḳa Seyfullāhı tevḥīd(G. 35)

2.1.1.2.2. MEDHIYE:

Dîvân edebiyatında peygamberi, dört halifeyi, devrin büyüklerini, ehl-i beyt imamlarını öven şiirlere medhiye denilmektedir(Üzgör, 1983: 226). Medhiye nazım türünde daha çok kaside kullanılmakla beraber, kasideden farkı içinde (girizgâh, tac, nesib, tegazül) bölümlerinin olmamış olmasıdır (Akkuş, 2007:143). İncelemekte olduğumuz dîvânda şairin On İki imam'ı, onların adlarını ve özelliklerini şiirine konu edindiğini şu örneklerde açıkça görmekteyiz:

Ḥaydar-ı Şāh-ı velāyet Murtezāsın yā ʿĀlī
Laḥmike lāhmī Muḥammed Muştafāsın yā ʿĀlī

Zehrini sükker yerine nüş eylesin ʿāşıkların
Bir nümāyişde Ḥasan ḥulḳu'r-rızāsın yā ʿĀlī

Her dem içre çana çarç olşın vücūd-ı kâināt
Çün Hüseyin-i şāh-ı şehīd-i kerbelāsın yā' Ālī

Halkı irşād eyledün ey şāh Zeyne'l-Ābidīn
Ehl-i imāña hemān sen muqtedāsın yā' Ālī

Çalbi vāsī' oldığıçüñ adı Bākır serverüñ
Sen Muḥammed ḥaqqıyçün Āl-i 'Abāsın yā' Ālī

Mezhebüñ Ḥaḫdur Senüñ Ca' fer de sen Ḥaydarda sen
'Āleme āyīneyi künt-i nümāsın yā' Ālī

Ol İmāmum reh-berüm Mūsa-i Kāzım pür-hüner
Çıl keremlerüñ gedāya hoş ğınāsın yā' Ālī

Kim bilürsin şāh-ı ey mīr-i 'Arab şāh-ı 'Acem
Bu ne ḥikmetdür' Ālī Mūsā'r- Rızāsın yā' Ālī

Ehl-i imānuñ sözü gerçek Muḥammed-i Taḫī
Ehl-i 'aşḫ dilinde sen nūr-i Ḥudāsın yā' Ālī

Meşreb-i pāk-i 'Ālī şāhum Naḫīdir şübhesüz
Şāfi diller şāhısın ehl-i şafāsın yā' Ālī

Askerüñ serdārıdur şāhum Ḥasanü'l-'Askerī
Allāh Allāh kâināta pişvāsın yā' Ālī

Rüz ü şeb gözler seni Seyyid Nizāmoğlı Şahā
Sen Muḥammed Mehdiye şāhib-livāsın yā' Ālī(G. 217)

2.1.1.2.3. MÜNÂCÂTLAR

Münâcâtlar, kulun yetersizliğini, acziyetini bilip dua ederek Allah'a yalvarmak amacıyla, beklentilerini dile getirmek gayesi güdülerek yazılan yazılardır (Akkuş, 2007:174; Dilçin, 1992: 251). Klasik Türk şiirinde, dîvânlarda tevhîd, nazım türünden sonra gelir. Münâcâtlar manzûm olarak yazılmış olmalarına karşın, mensur münâcâtlar da vardır. 'Tazarrû'-nâme' denilen bu Münâcâtlara Sinan Paşa'nın Tazarrû'-nâme'si örnek olarak verilebilir (Akkuş, 2007:174). Münâcâtlar sadece Allah'a duyulan istek ve iştîyak amacıyla yazılmaz aynı zamanda Hz. Peygamber'e

duyulan istek ve sevgi için de yazılır (Güzel, 1999:531). Dîvânda fazla sayıda münâcât bulunmaktadır. Gazel, Kaside ve Musammat formatıyla oluşturulan Münâcâtlarda şairin genellikle şu konuları işlediği görülmektedir: Günahlarından pişmanlık duyduğu, Allah'tan af dilendiği, Allah'ın lütuf ve bereketinden faydalanmak için dua ettiği, dünya dertleri karşısında aciz kaldığını bu aciziyetini ifade ettiği, günahlardan arınma dileğini ele aldığı şu örneklerde açıkça görülmektedir:

Beni vaşl eyle bensüz saña yâ Râb
Ki gidem aradan sen kalasın hep

Ne diyem ben ki sen bilmezsın anı
Ne kudret var ki bende depre dem leb

Beni 'aşkuñla benden öyle maḥv it
Ne dîn ḳalsun ne küfr imân mezheb

Çü sensün evvel ü 'aḥir muḳarrer
Daḥı hem zâhir ü bâtın müretteb

Ara yirde ne ḳaldı Seyfiyâ pes
Olıcaḳ Küllü şey'in hâlik hep(G.24)

2.1.1.2.4. NA'TLAR

Dîvân edebiyatında özellikle Hz. Peygamber'i övmek, ona duyulan saygıyı ifade etmek maksadıyla söylenmiş şiirlerdir. Bu şiirlerde Hz. Peygamber'in vasıflarıyla beraber göstermiş olduğu mucizeler de dile getirilir (Üzgör, 1983:226; Yeniterzi, 1993:1; Dilçin, 1992: 257). Dîvânda Gazel ve Musammat formatında yazılan nâ'atlarda genellikle şu konular ele alınmaktadır: Peygamberin yaratılması, günahkâr kullara şefa'at etmesi, ona verilen ikramlar. Yine bazı kaynaklarda da sadece Hz. Peygamber için yazılan türler değil aynı zamanda dört halife için de yazıldığı da ifade edilmektedir (Güzel,1999: 535; Mevlevi,1994:113; Üzgör, 1893:226).

Cemi'î dertlere dermân Muḥammed
Cihân ten gibi aña cân Muḥammed

Zemîn ü âsümân olmazdı peydâ
Senüñçün oldı bu ekvân Muḥammed

Günahkâr ümmetine kııl şefâ' at
Su 'âl itdügi vaḳt ğufrân Muḥammed

Vücüduñ mazḫar-ı nūr-ı ilahî
Yüzindür sūre-i Raḥmân Muḥammed

Senüñ seyyid Nizāmoğlı ḳulundur
Hiç āzār eyleme sultān Mıḥammed (G. 36)

2.1.1.2.5. ŞATHİYYE

Tasavvuf edebiyatında ciddi anlatılması gereken bir durumu alay ederek anlatmak ve iğneleyici bir dille anlatmak anlamına gelmektedir. Bununla beraber içinde derin anlamlar barındıran, tasavvufi anlamdaki düşünce ve istekleri dile getirmek maksadıyla yazılan şiirlerdir. Tekke şiirinde çokça rağbet görmesinden dolayı aynı zamanda bu türe şathiye-i sūfiyâne de denmiştir. Bu tür eserlerde semboller yoğun olarak kullanılır ve şiirde anlatılanlar tahlil neticesinde anlaşılabilir (Pala, 1990:459; Tatçı, 1997, 20).

Yâ ilahî cümle sensin cümle sen
Sen dururken diyemezüm baña ben

Zât-ı Ḥaḳḳa vâşıl olmaz ol kişi
Geçmeyünce cümle kendi kendiden

Rü 'yeti didâr-ı dost olmaz naşîp
Nâr-ı 'aşḳa yanmayunca bu beden

Ben baña baḳsam görünmez baña ben
Görinen didar-ı Ḥaḳdur cümleden

Cümle varlık varlığındur var yok
Varlığındur varı yoğı var iden

Ben de bildüm ki bilinmez yaradan
Kişi kendi çıḳmayunca aradan

Görinen Hâkdur gören Hâk gösteren
Yâ Nizâmoğlı iki görmeñ neden (G. 168)

2.1.1.2.6. İLAHİ:

Allah'ın birliğini, azametini anlatan veya telkin eden aruz ya da hece vezni ile yazılan İlahiler Allah aşkını konu edinen manzumelerdir (Güzel, 1999: 525). Dîvânda kullanımına çokça başvuru olan nazım türlerindedir. Dîvânda dörtlüklerden oluşan elli civarında ilâhî türünde şiirler yer almaktadır:

Hây yol erkânı kardâşlar
Sizüñ olsuñ bu yol erkân
Ben bir 'acep derde düşdüüm
Bulunmaya gibi dermân

Dostuñ tecellisi yitdi
Hep göñül mülküni tutdı
Benden benligüm maħvetdi
Ne eşkâli ğaldı ne elvân

Herbir ğılum bir göz oldu
İçüm tışum hep bozuldı
'Ālem cümle düpdüz oldu
Ne yadlı ğaldı ne yaman

Bütün dünyâ tenüm oldu
Sekiz cennet cānum oldu
Sırrın sırrı benüm oldu
Gizli sırlar oldu 'ıyân

Dost baña şundu bir dolı
İçdüüm anı oldum deli
Kimsenüñ degilüm ğılı
Şimdi sulţân oldum sulţân

Beni bulmağ isteyenler
Sırrı tuymağ isteyenler
Kendi şehrinizde yoğlık
Göñüllerdür baña mekân

Seyyid Nizâmoğlı dedem
 Kim gördü ise sandı âdem
 Yüzbiñ dürlü hırkası var
 Gâh bundan bağar gâh andan(İ.14)

2.1.1.2.7. İHLÂS-NÂME:

İhlâs süresini ele alıp şiirin içinde onun manasını vererek sureyi açıklayan nazım türüdür. Divanda gazel formatıyla oluşturulmuştur (Güzel, 2008: 377). Dîvânda ihlâs-nâme türünde iki şiir yer almaktadır:

Mülkine yokdur şerik ey kul hü vallâhü ehad
 Kimse hiç zâtuñ tasavvur itmez Allâhü's-samed

Kimse senden toğmadı kimse toğurmadı seni
 Anuñiçün nâzil oldu Lem yelid ve lem yüled

Vâhid-i hayy-i ebedsin saña hem-tâ gelmedi
 Hiç nazîrûñ yok ve lem yekün lehü küfüven ehad

‘ Alemüñ hallâkısun halk eyledüñ yokdan beni
 Senden ğayrı yok efendüm isteyem ondan meded

Yâ kavvî kâdirsin eyle kuvvet-i ‘ aqlum öküş
 Tâ ki Seyfiyâ itâ‘ at kıla nefis-i dîv-red (G. 31)

2.1.2. MÜZİKAL UNSURLAR

“Mûsikî, şiirin en önemli boyutlarından biridir. Nitekim İbn Sînâ, mûsikî ilmine dair yazdığı eserinde şiirin tanımını yaparken, ‘Şiir, uyumlu ve eşit îkâları olan, kendi vezinlerinde tekrar edilen, son harfleri benzer sözlerden oluşan hayâle dayalı sözdür’ demiş ve şiirin bazı yönlerini incelemenin de mûsikî-şinâsların işi olduğu gerçeğinin altını çizmiştir. Üslûp üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan İranlı bilim adamı ve araştırmacı Sîrûs-ı Şemîssâ da şiirin mûsikî boyutu üzerinde durmakta ve şiirin mûsikîsini ‘dış mûsikî’ ve ‘iç mûsikî’ olarak iki gruba Ayırmaktadır. Aynı araştırmacı, ‘dış mûsikî’ unsurları olarak vezin, kafiye ve redifi; ‘iç mûsikî’ unsurları olarak da seci, cinas ve ses tekrarı çeşitlerini saymaktadır” (Mum, 2004: 28).

Bu bölümde Seyfullah Nizâmoğlu Dîvânı vezin, kafiye ve redif yönünden incelenecektir.

2.1.2.1. VEZİN

Şiirde ahengi sağlayan unsurların en önemlilerinden biri vezindir. Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda kullanılan vezinler kullanım oranlarıyla birlikte aşağıda verilmiştir.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	69
mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	36
mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	3
mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	15
müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	7
mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	9
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	14
mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün	55
müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün	1
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	26
mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	3
fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl	1
fe'ilâtün fâ'ilâtünfe'ilün	4
mefâ'ilün mefâ'ilün	1

Şiirlerde işlenen konular ile bu şiirlerin oluşumunda önemli unsur olarak görülen vezinler arasında bazı araştırmacılar, “*mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*” kalıbının hem uzun bir kalıp oluşundan dolayı hem de aynı kafiye unsurlarını barındıran yeknesaklığından dolayı dini ve hikemi konuların yazılmasında daha elverişli koşullar yarattığını düşünmüşlerdir. (Gümü, 2011: 9). Seyfullah Nizâmoğlu'nun, Dîvânı'nda bazı vezin kalıplarını fazla kullandığını görmekteyiz, bazı şiirlerinde hece veznini tercih etmesinin de yine işlemiş olduğu konu ve bu konuyu daha rahat ifade etme anlayışından kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Seyfullah Nizâmoğlu, dönemindeki dini ve tasavvufi konuları ele alan diğer şairlerde olduğu gibi amacı şiir yazmak değil sahip olduğu değerleri halka anlatmak, böylece halkı irşâd etmek olduğu için vezin uygulama konusunda pek başarılı olduğu söylenemez. (G/6, 9, 40, 101, 29, 43). Görüldüğü üzere ya hece fazlalığı ya da

eksikliği söz konusudur, hatta bazı şiirlerinde vezin tespiti yapılamamıştır. Seyfullah Nizâmoğlu'nun birkaç beytinde de vezin bozuklukları tespit edilmiş aşağıdaki örnekte görüldüğü üzere söz konusu bozukluklar yapılan değişikliklerle düzeltilmiştir:

Merhabâ olsun Ebübekr [ü] ‘Ömer nûrî ile
Berķ urur yüzinde şahum nûr-ı ‘Oşmân merhabâ(G. 1/2)

Türkçe bir kelime olan ‘var’ sözcüğü'nün vezin gereği bir buçuk hece olarak okunduğu görülmektedir (Terci-bent 6/1):

Dil âyînesin ğayrîden it var mücellâ
Ol âyîneye eyleye dildârı tecellâ(Tercibend. 6/1)

Riyâdur rûz u şeb[de] kârum ey dost
Anuñçün diñmez âh ü zârum ey dost(G. 2/1)

Yukarıdaki 1. beyitte geçen “Şeb” sözcüğünden sonra vezin gereği bir düzenleme yapılarak “de” eki kullanılmıştır.

Seyfullah Nizâmoğlu şiirlerinde, vezin gereği olarak kimi zaman heceleri düşürerek ulamalar yapmıştır. Bu yapılan uygulamanın daha çok “ne” soru zamiri ile “olmak”, ”etmek”, ”eylemek” yardımcı fiili arasında oluştuğu görülmektedir:

N’**itdün** sen anı n’eyledün ey h’âce haber vir
Haķ üzre ‘aceb sen aña itdün mi ri’âyet(Müseddes. 6/3)

Olup Mecnün-veş her-dem fiğân ü âh ü zâr eyler
N’**idem** Leylâya feryâdum haber-dâr eylemez hergiz (G. 89/2)

N’**olduñ** ey bî-çâre dervîş zâr ü sergerdânsün
N’**olduñ** ey âvâre miskîn derd-i bî-dermânsün
N’**olduñ** ey Haķ derdlisi tıtdı inildün ‘âlemi
N’**olduñ** ey dost bülbüli tâ şubha dek nâlânsün
N’**olduñ** ey her yerde Haķķı görmek isteyen kişi (Terci-bend. 8/1)

Kendüñi görüpsen seni bir kimse mi şanduñ
N’**olduñ** sen ‘aceb kendüñi ğâyet de begendün(Terci-bend. 6/2)

Kim ki bilmez kend’özün ma’bûd bilmez n’**eydügün**
Bu cihâna gelmeden maķşûdı bilmez n’**eydügün**(G. 164/1)

Hoş yâr idûñ ‘ömrüm baña
 N’idem hasret kaldum saña
 Eyvâh baña eyvâh baña
 ‘Ömrüm kadrini bilmedüm(İ. 18/4)

2.1.2.2. KAFİYE VE REDİF

Dîvân şiirinde ahengi sağlayan temel esaslardan biri de mısra sonunda meydana gelen ses benzerliği esasına dayanan kâfiye ve rediftir. Nizâmoğlu dîvân’ında kafiye bakımından kaside, gazel gibi kafiye esasına bağlı nazım şekilleri önemli bir yer tutmaktadır. Bundan dolayı şairimizi bir taraftan aynı cinsten Arapça ve farsça kelimelerle kafiye oluştururken, diğer yandan Türkçe bir kelimeyi Arapça ve Farsça bir kelimeyle, ya da iki Türkçe kelimeyi bir biriyle kafiyelendirme yoluna gitmektedir. Böylece Nizâmoğlu hem sadece yabancı kelimelerle yapılmış kafiyelerin meydana getirdiği tek düzelikten eserini kurtarır hem de klasik kafiye tarzının sıkı ve kurallı çemberini kırar

Dîvânda genellikle mürdefe, müessese, mücerredde gibi kafiyeler görülmektedir. Bunun yanında cinaslı kafiye örneğine de bir yerde rastlanmaktadır.

1. Kafiye-i mürdefe: Kendisinden önceki uzun ünlü(ā/ ū/ î) olan ridf harfleriyle tekrar edilmesinden meydana gelir.

Beni bu nefsum ‘aceb eyledi āzāre meded
 Cürm ü ‘işyān ile kaldum qanı bî-çāre meded(G. 33/1)

Mecnūn-ı Hudā olanı zincire çekerler
 Şol t̄alib-i Haq ‘āşığı bir p̄ire çekerler(G. 63/1)

Resūlūñ ālini sevmek Reşulullāhı sevmekdür
 Resūlullāhı sevmek sıd̄q ile Allāhı sevmekdür(G. 70/1)

2. Kafiye-i mücerredde: Sadece revî harfinin tekrarından ibarettir.

‘Aşq-ı Haqqa mübtelā bencileyün şeydā mı var
 Tevhīdin qadrūn bilür bir bülbül-i gūyā mı var(G. 67/1)

Benüm āl-i Resūlüm ol kişidür
 Ki gönülüm de benüm bir nūr işidür(G. 70/1)

3. Kafiye-i müessese: Reviden önce dâhil denilen harekeli bir ünsüz bulunur. Bu ünsüzden önce gelen ve te'sis denen Osmanlı alfabesinde elif ile gösterilen uzun "â" ünlüsünün revî ile birlikte tekrarlanmasından oluşan kafiyeye denir.

Sâlik-i Mevlâya vâşıl eyleyen tevḥiddür
Cennet-i a'lâyı ḥâşıl eyleyen tevḥiddür(G. 57/1)

Bütün bunlarla beraber Seyfullâh Nizâmoğlu'nun dîvânında bazı gazel ve diğer nazım şekillerinde ahengin sağlanması amacıyla Türkçe sözcüklerden faydalandığı dikat çekmektedir:

Kendüñi görüpsen seni bir kimse mi **şandun**
N'olduñ sen 'aceb kendüñi gâyet de **begendüñ**
Pend itmek içüñ ḥalkı nice kıanda **çalışdun**
Âḥir saña bend oldı Ḥaqa gitmege **fendun**(Müseddes. 6/2)

Bu nefsi-rü-yi siyâhum yolından **azmak ister**
Koyup tarîk-i Ḥaqqı yoq yire **gezmek ister**

Bir şeyḥ ü bir 'azîzüñ tevbesin almış iken
Yâ Rabbi 'inâyet kııl ol 'ahdi **bozmak ister**(G. 43/1-2)

Gele şofî gele sende yola reh-ber **bula gör**
Kılağuzsuz kuş uçar mı şu cihânda **hele gör**

Bu cihân mülkine her kim ki konar göçse gerek
Sen de ölmezden ögürdince yarağun **kılagör**(G. 53/1-2)

Aşağıya aldığımız gazelde şair, kafiye sözcüklerini mısra başlarında bir defa daha tekrar ederek şiiri âhenk bakımından zenginleştirmiştir:

Merḥabâ ey nesl-i pâk-i nür-i Yezdân **merḥabâ**
Merḥabâ de câmi'-i âyât-ı Kır'ân **merḥabâ**

Merḥabâ olşun Ebübekr [ü] 'Ömer nürü ile
Berķ urur yüzinde şâhum nür-ı 'Oşmân **merḥabâ**

Merḥabâ ey zübde-i âl-i Muḥammed **merḥabâ**
Merḥabâ evlâd-ı Ḥaydar Şâh-ı Merḥân **merḥabâ**

Merhabā ‘ammüñ Hasanü’r-Rızādur çün senüñ
Merhabā ceddüñ Hüseyñ Şāh-ı şehīdān **merhabā**

Merhabā Zeynü’l-‘ibād-ü Bākır u Ca’fer deki
 Sende zāhır olmış ol ādāb-ı erķāna **merhabā**

Merhabā Mūsa-yı Kāzım hem‘ Ālī Mūsā’r-Rızā
 Sırrına mazhar olan Sultān-ı ‘irfān **merhabā**

Merhabā olşun Takī vü bā-Nakī hem ‘Askerī
 Bunlaruñ kâ’im-maķām-ı pīr-i pīrān **merhabā**

Merhabā şāhum Muhammed Mehdīden evvel gelüp
 Mürde diller kıldun ihya-yı cāna cānān **merhabā**

Merhabā redd itme **Seyyid Seyfī** bendendür senüñ
 Yüz sürer dergāhına her gün ğarībān **merhabā** (G. 1/)

Yine bunun yanı sıra mısra sonunda ses tekrarlarından faydalanarak ahengi sağlama yoluna gitmiştir.

Gözinden ehl-i inkārın **nihān-ender-nihānsın sen**
 Muvahhīd ķanda kim bakşa ‘**ayān-ender-ayānsın sen**(G. 164/1)

Seyfullah Nizāmoĝlu’nun dīvānında sekiz tane musammat gazel bulunmaktadır. Bu gazeller ortadan ikiye ayrılabilen ve kafiyeleri buna göre tanzim edilen gazellerdir. Bunların mısra ortalarındaki ses benzerliğine de iç kâfiye denir. Ortalarından iki eşit parçaya ayrılabilen kalıplarla “4 *mefâ’ilün*” ve “4 *müstef’ilün*” gibi kalıplarla yazılır (Gümüş,2011:12). Dīvānda bu özellikleri taşıyan musammatlar, sekiz tane olup “*mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün*” ve “*müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün*” kalıbıyla yazılmışlardır:

Yandıklarum şam ü seher senden midür benden midür
 Başumdaki ‘aşkdan eser senden midür benden midür

Terk itdiğüm cān u teni yoĝ eyledigüm ben beni
 Her gördüğüm sanmak seni senden midür benden midür

Bağrumdaki başum benüm gözümdeki yaşum benüm
Ah oldı yoldaşum benüm senden midür benden midür

Nālānum irdi göklere düşmeli oldum dağlara
İrüşdigüm bu çağlara senden midür benden midür

Seyyid Nizāmoğluñ saña al benligin senden yaña
Sen ben sözü bilmem baña senden midür benden midür (G. 49)

Ḥabībūñ Muştafā haqqı bize imānı yoldaş it
Muḳarreb evliyā haqqı bize imānı yoldaş it

Göge gözler dikildükde gözüñ nūru döküldükde
Bedenden can çekildükde bize imānı yoldaş it

Dilüm sözden ḳala bir gün elüm tutmaz ola bir gün
Ecel añsız gele bir gün bize imānı yoldaş it

Bulunmaz ol zamān çāre onulmaz artıḳ ol yāre
Elüm boşdur yüzüm ḳare bize imānı yoldaş it

Ḳalıcak ḳarañusunda bulunmazsa ‘amel bende
Baña kim eş ola anda bize imānı yoldaş it

Yerüm cennet müdür āḫir cehennem mi olur zāhir
Cihānı ḫalk iden ḳādir bize imānı yoldaş it

Nizāmioğluñ cürmi ‘acep bir kimsede var mı
Yedi deryā anı yur mu bize imānı yoldaş it (G. 29)

Seyfullah Nizāmoğlu’nun dīvânında yer verdiği şiirlerinde ahengi oluşturmak maksadıyla en fazla dört ses benzerliğinden faydalandığını görmekteyiz:

Beni bu nefşüm ‘aceb eyledi **āzāre** meded
Cürm ü ‘işyān ile ḳaldum ḳanı bī-çāre meded(G. 33/1)

Sālik-i Mevlāya **vāşıl** eyleyen tevḫiddür
Cennet-i a’lāya **ḫāşıl** eyleyen tevḫiddür(G. 57/1)

Şair, şiirlerinde ahengi oluştururken dört ses benzerliğinden sonra üç ses ve iki ses benzerliği olan sözcükleri çokça kullanmıştır:

Benüm āl-i Resūlüm ol **kişidür**
Ki gönlüm de benüm bir nūr **işidür**(G. 71/1)

Kim saña esir oldı sulţān arayup n'eyler
Küfrüni gören 'aşık imān arayup n'eyler(G. 65/1)

'Aşk-ı Hakkā mübtelā bencileyün şeydā mı var
Tevhīdin kadrün bilür bir bülbül-i güyā mı var(G. 67/1)

Şair, bazı yerlerde beş ses benzerliği bulunan sözcükleri de kafiye olarak kullanmıştır:

Dil levhini 'aşkınla yā Rābbi mü**cellā** kıl
Pāk eyle haţāyādan zātuñla **tecellā** kıl (G. 132/1)

Tā ezel den 'aşk oduna pür yañar pervā**neyüm**
Cān u dilden geçmişüm bir terk-i ser dīvā**neyüm**(G. 151/1)

Seyfullāh Nizāmoğlu dīvânın bazı yerlerinde ise bir ses benzerliği olan sözcükleri ahnegi meydana getiren unsur olarak kullanmıştır:

Kerīmā 'ālī der-gāha hemān ihsāna geldüm
Ne çāre biz günāh-kāra hemān ihsāna geldüm(G.160/1)

Seyfullah Nizāmoğlu'nun, şiirlerinde ahenk unsuru olarak kullanmış olduğu kafiye yapılarını oluştururken tercihini daha fazla Arapça sözcüklerden yana kullandığı görülmektedir:

Seni mest itdi dirīgā bu mey-i dār-ı **fenā**
Sen seni anlamadıñ kalduñ anuñçün **hayfā**

Kūs-i rihlet çalınur kim ki gelür gine gider
İrmedi sem'ine bi'llāhi senüñ hiç bu **şadā**

Bu zerd bu zīnet-i dünyā ile bu fikr-i muhāl
Seni bu rāh-ı haķīkatden 'aceb kıldı **cüdā**

Niye geldüñ bu cihān mülkine bildüñ mü seni
Ekl ü şurb itmege geldin mi şanursun **maḥzā**

Ėafleti o gözüñ a sende Nizmođlu bugün
Sensüñ ol mazhar-ı yne-yi envr-ı **Hud** (G. 3)

Seyfullh Nizmoğlu'nun Şiirlerinde ahenk unsuru olarak var olan rediflerin
oğunluğu Türkçe ek ve kelimelerden oluşmaktadır:

Kendüñi görüpsen seni bir kimse mi **Őanduñ**
N'olduñ sen 'aceb kendüñi gyette **begendüñ** (T. bend. 6/2)

Muğammed enbiy **ser-defteridr**
'Al cümle veliler **reh-beridür** (G. 39/1)

Bu nefsi-r-yi siyhum yolundan **azmak ister**
Őoyup Őark-i ĖaĖkı yok yire **gezmek ister** (G. 43/1)

Bi-Ėamdi 'llh Őih minnet **bizüm Ma'bdmuz vardur**
Ne yerde isteseñ anak **bizüm Ma'bdmuz vardur** (G. 64/1)

Dil söyleyüp göz görmeye bir zamn **gele irŐe**
Ayk ala yürümeye bir zamn **gele irŐe** (İ. 47/1)

Şair, bazı gazellerde Arapça-Türkçe sözcüklerden oluşan redif de
kullanmıştır:

B-Ėaberler derd-i dilden **gelmesün bu meclise**
Geçmeyenler l  ildenden **gelmesün bu meclise** (G. 203/1)

Y Rab baña elfazımı **sn eyle**
AĖkm-ı 'ibretñi **iğsn eyle**(G. 208/1)

İrüşdi bir 'aceb kr **eyledi H**
Bizi vkf-ı esrr **eyledi H**(K. 6/1)

AzmŐ gitmiş nefsüñe
TevĖhidi telĖin eyle
Cürme yanmış nefsüñe
TevĖhidi **telĖin eyle**(İ. 32/1)

Seyfullah Nizmoğlu bazı Şiirlerinde birden fazla kelimedenden oluşan redifler
de kullanmıştır:

Eyledüm'azm-i beķā **şimdengirü yāhū size**
Baña gerekmez fenā **şimdengirü yāhū size**(G. 194/1)

Ĥabībūñ Muştafā **haķķı bize imānı yoldaş it**
Muķarreb evliyā **haķķı bize imānı yoldaş it**(G. 29/1)

Envār-ı dīde-i dil **Muĥammed ü 'Ālīdür**
Fi'l-cümle ĥall-i müşkil **Muĥammed ü 'Ālīdür** (G. 41/1)

Şair, bu gazelde redif olarak kullanmış olduğu selām sözcüğünü ahengi sağlamak amacıyla diğer mısralarda hem mısra başında hem mısra sonunda tekrar yoluna giderek kullanmıştır.

Es-selām ey sālīk-i rāh-ı şerī' at **es-selām**
Es-selām ey reh-ber-i ehl-i ũarīķat **es-selām**

Es-selām ey pertev-i āyīneyi nūr-i ilah
Es-selām ey vāķıf-ı sırr-ı ĥaķīķat **es-selām**

Es-selām ey nesl-i pāk-ı Muştafā vü Murtezā
Es-selām ey şāĥib-i sırr-ı velāyet **es-selām**

Es-selām ey muķtedā-yı ũalībān-ı rāh-ı Ĥaķ
Es-selām ey 'āleme envār-ı raĥmet **es-selām**

Es-selām ey āşiyānuñ kā' be-i erbāb-ı dīn
Es-selām ey zübde-i şāĥib-i kerāmet **es-selām**

Es-selām ey onyedī erķāna bī' at gösteren
Es-selām ey şāĥib-i āyāt-ı bī' at **es-selām**

Āsitāne geldi Seyyid Seyfī yüz biñ 'özü ile
Kıl ķabūl eyle selamuñ ķān mürüvvet **es-selām**(G. 140)

Seyfullāĥ Nizāmođlu bir gazelinde de ilk mısradaki redifi cinas özeliğinden hareketle meydana getirdiği görölmektedir:

'Aceb mi eylesem ben **hergün āĥı**
Bu nefis-i zālīm eyler **her günāĥı**(G. 231/1)

2.2. MUHTEVA

2.2.1. DİNİ UNSURLAR

Dîn ve dîni yaşantı, tasavvuf, peygamberler ve din büyükleri Dîvân edebiyatının tarihi boyunca ele alınmış olunan temel konulardır. Kur'an, hadis, peygamberler, ehl-i beyt, peygamber mucizeleri ve kıssaları ve günlük yaşamda yapılan ibadetler (namaz, oruç) tarihi şahsiyetler ve onların isimlerinin etrafında meydana gelen efsaneler bu edebiyatın konu dağarcığını belirler. İslam dinini kabul etmiş ve onu hayatının bütün zerrelerinde yaşamış bir toplumun temsilcileri olarak Dîvân şairleri'nin toplumun fikrini, tecrübesini, ahlaki yaşantısını eserlerine yansıtması kaçınılmaz bir gerçektir. Öyle ki bu edebiyat içinde filizlendiği toplumun hayal ve düşünce dünyasını, yaşamı ve bu yaşamdan insanların beklentilerini dile getirmiş, tarih boyunca insanların duygularına tercüman olmuştur. Dîvânını incelediğimiz Seyfullâh Nizâmoğlu'nun temsilcisi olduğu dini edebiyat, yani tasavvufi meşrep ve din değerleri etrafında oluşan edebiyat ise, şüphesiz şiiri ve şairliği kendi düşüncelerini aktarmak için bir araç olarak düşünmüştür. Dolayısıyla neredeyse bütün dîvân şairlerinde gördüğümüz durumun, dîni (tasavvufi) edebiyat şairlerinde açık ve birinci derecede gaye olarak görülmektedir. Çünkü onların temel amacı bilgi vermek yani halkı irşâd etmektir.

2.2.1.1. İTİKAT

2.2.1.1.1. Allah

Seyfullah Nizâmoğlu Dîvânı'nda Allah'ın Rahman, Rahim, Mevlâ, Ferd-i Yekta, Halik, Hallâk, Kayyûm, Hak Teâlâ, Yezdân, Hak, Yektâ, Hayy, Rab, Tanrı, Hudâ, Allah, Ehad, Samed, Barî Ma'bûd, Celâl, Cemâl, Habîr, Rahîm, Semî, Alîm, Ganî, Ğufrân, Mucîb, Kerîm, Kâdir, Zât, Dost, Hazret gibi isimlere yer verilmiştir. Aşağıya aldığımız gazelde de Allah'ın isimlerinden bazılarının bir arada şöyle zikredildiğini görmek mümkündür.

Elif Allâh bâ beķâdur tâ teâ' lâ sâ şebîl
Cim cemâliyle celâli ħa ħayâta irdüm üş

Ĥı ħabîrdür dâl delîldür zâl zâtına anuñ
Rı raĥîmdür raĥmi çoķ zâ zevâlsüz bildüm üş

Sîn Semî' dür şin Şekürdür sâd şameddür dâd riğâ
Tı tahûrdur zı zuhûrdur ayn 'alîmdür virdüm üş

Ġayn ġanîdür fa fettâhdur kaf kâirdur kef kerîm
Lâm lâîfdür mîm mücîbdür nün nûruñdur gördüm üş

Vāv vâhîdden bugün(e) he hidâyet iste gel
Lâm-elîfdür lâ dimezem îkrâruma durdum üş

Yâ ya hayye ismini terk itme îhyâ idegör
Ben bu gönül şehrine esmâ' ile girdüm üş

Seyyid Seyfî bil bu cihân dârü'l-ķarâr degildür
Ezelebed bâķî mülkdür bi-ķamdi'llâh yurdum üş (G. 107)

Allah'ın 99 ismi var bunlara Esmâü'l-Hüsna denilmektedir.

Yedi îklîme itdüñse sülûki
Bilürsin n'eydüġün ism ü müsemma(G. 8/6)

Sensin ol âyet-i ķur'ân ile tekrîm olunan
Saña Ĥaķ dimedi mi 'allemü'l-Esmâsın sen(T. bend. 1/7)

Oķı dilinde dâ'im budur uşşül-i esmâ
Yâ Muştafa Muħammed yâ Mürtezâ yâ 'Alî (Murabba 3/8)

Halvetîlerde Esmâ-ı seb'a“**Lâ'ilâhe illa'llâh, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm ve Kakhâr**” diye Allah'ın isimlerinin kullanılarak zikir yapıldığını görmekteyiz(Öztürk, 2003:271). Kendisi de bir Halvetî olan şairimizin dîvânın farklı birimlerinde yer alan “**Lâ'ilâhe illa'llâh, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm**” isimlerini özellikle de kasidelerde redif olarak yoğun bir şekilde kullandığını görmek mümkündür.

Bi-ķamdi'llâh ki bu cân irdi Ĥaķķa
Zihî minnet ki hicrân irdi Ĥaķķa (K. 2/1)

Bi-hamdi'llâh ġayât-ı Ĥayya irdük
Ġoyup fânî şîfâtı Ĥayya irdük (K. 3/1)

‘Acāib lütf u ihsān itdi Qayyūm
Beni bir gevhere k̄an itdi Qayyūm(K. 4/1)

Sultānum illallāh
Sübḥānum illa’llāh
Günāhum ‘afv eyle
ḡufrānum illa’llāh(G. 182/1)

İnāyet ede saña ondan Allāh
Haberler vere saña candan Allāh(K. 7/1)

İrüşdi bir ‘aceb kār eyledi Hū
Bizi vākf-ı esrār eyledi Hū(K. 6/1)

2.2.1.1.2. Melekler

Nurdan yaratılmış varlıklardır. Allah’ı daima zikirle meşguldürler. Kuran’da dört büyük meleğin ismi geçer. Bunlar eserlerimizde mukarribîn adını alırlar. Melek, melekler şeklinde geçer (Turan 2008; 72). Özel isim olarak Cebrâil, Mikâil, İsrâfil, Azrâ’il ve sorucular (Münkir ve Nekir), Yazıcılar(Kirâmen Kâtibîn) ismi geçer. Dîvânda melek ve onun çoğulu olan mela’ik, melekler şeklinde bir kullanım da söz konusudur:

Qulum ol sultāna olmuş enbiyā vü evliyā
İns ü cinn ḡūri melek fi’l-cümle hep fermān aña(G. 11/3)

Şol ‘amel kim benden itmişdür zuhūr
Ya melek ḡūri olur ya dîv-i redd(G. 34/2)

Gel şekki gönlünden gider
Mü’minlerde inkār n’ider
Melekler ‘Arş’ı devrider
Ya ben nice dönmiyeyüm(İ. 16/3)

‘Arşı devr iyeler melā’ik ḡaciler ka’be’i
Daḡli ḡo va’iz ānuñçün bilmez devrānedür (G. 75/3)

Qaçan şuḡletse ḡalib-i ism-i zātı
Melekler ḡalkider nūrından Allāh(K. 7/14)

2.2.1.1.2.1. Cebrâil:

Dört büyük melekten olan Cebrâil vahiy meleğidir. Bu yönüyle diğer meleklerden daha üstün kabul edilmiştir. Dîvân'da “*Cebrâ'il ve Cebrâ'il-i emin*” olarak şu şekilde yer almaktadır:

Kimse tâ'limiyle 'âlim olmaduk
Oldı Cebrâ'il-i emîn üstâdımız (G. 103/2)

Kaçan Qur'ân indi âyet âyet hağ Resûline
Cenâb-ı 'İzzet 'e kendi varır muydı ya Cebrâ'il(G. 138/3)

2.2.1.1.2.2. İsrâfil:

Kıyamet haberini suruyla insanlara duyuran melek olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İsrâfil çalıcak şûrı
Hep olanlar olurdı
Kurılacak maşşer yeri
'Aceb benüm hâlüm n'ola (İ. 31/4)

İnsanların isrâfil'in sura üflemesiyle ruh ve beden bütünlüğüne kavuşacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır.

İsrâfil urup suri cânlar gelicek cisme
Ne şuret ile kâlkam haşır olmağçün senden(Müsemmat. 2/1)

2.2.1.1.2.3. Azrâil:

Ölüm meleği, insanda olan emaneti almaya gelen melektir. Dîvânda bu özelliğiyle şu şekilde yer almaktadır:

'Azrâ'il cânım alıcak
Şuçlarum zâhir olucak
Karañusunda kâlcak
'Aceb benüm hâlüm n'ola(İ. 31/3)

Dîvânda yer alan diğer bir gazelde ise ecel aslanı (Şîr-i ecel) olarak şu şekilde yer almaktadır.

Alur şîr-i ecel bir gün boğazı
Yüri katl eyle olup nefsün gâzî (G. 230/1)

2.2.1.1.2.4. Mikâil:

Dört büyük melekten olup, kâinatın işleriyle sorumlu olandır. Dîvânda sadece bir yerde ismen şu şekilde yer almaktadır:

Cebrâ'îl Mikâ'îli gönder heman
Eylesün lâhi bunları târûmar (G. 240/8)

2.2.1.1.2.5. Kirâmen kâtibîn:

İnsanların her daim yanında olup yazıcı olan meleklerdir. Dîvânda bu isimle değil insanın işlemiş olduğu iyi ve kötü amellerini yazan olarak yer almışlardır.

Yüri Seyyid Nizâmoğlu
Eyu 'amel işle gel
Hâyır ü şer ne işlersen
İki melek yazar bizüm (İ. 21/5)

2.2.1.1.2.6. Münker ve Nekîr (sorucular):

Öldükten sonra kabirde hesap için gelen meleklerdir. Bu özellikleriyle Dîvânda şu şekilde yer almaktadırlar.

Şorucular geleler kabrimüze
Şoralar dünyâda hep itdigimiz(G. 92/3)

2.2.1.1.3. Kitaplar

Allah insanlara doğrudan ve güzelden ayrılmamaları ve toplumu ifsat etmemeleri için onları kurtuluşa erdirecek vesileler olarak kitaplar yollamıştır. Hz. Mûsâ'ya Tevrât; Hz. Davud'a Zebûr Hz. İsa'ya İncil ve nihayet Hz. Muhammed'e Kur'an gönderilmiştir. Eserde Tevrât, Zebûr, İncil ve Kur'an isimlerinin yer aldığını görmekteyiz. Özellikle de son peygamber Hz. Muhammed 'e indirilen Kitab'ın Kur'an, Furkan ve Mushaf şeklindeki kullanımları dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Zebûr İncil ü Tevrâtüñ olan aḥkâmı Hâḳḳiyçün
Resüle ittigüñ menzîl kitâb-ı Câvidân Hâḳḳı(Murabbâ. 3/2)

Yüzünde âyet-i Ḳur'an yazılmış
Anı kim oḳumaz Hâḳdan cüdâdur (G. 47/2)

Kelâmu'llâh oḳıdup gitdi cehli
Bu nefse virdi hoş 'ilmünden Allâh(K. 7/8)

Her kim ki yüzün gördi keşf oldı Kelāmu'llāh
Hüsnüñi bilen Qur'an Furqān arayup n'eyler(G. 65/3)

Muşhāf-ı hüsnünde her kim okudı āyātuñı
Ehl-i tefsir oldı bildi ma'nī-yi Qur'an ol(G. 133/5)

Yine şairin dîvânda Hurufiliğin kurucusuna ait olan kitab-ı Cavidanı şiiirine şu şekilde konu edindiğini görmekteyiz:

Zebür İncil ü Tevrātüñ olan aḥkāmı Ḥaḳḳiyçün
Resüle ittigüñ menzil kitāb-ı Cāvidān Ḥaḳḳı(Murabbâ. 3/2)

2.2.1.1.4. Peygamberler

İslam dininde peygamberlere iman önemli bir öge ve temel bir kriterdir. Temelde bütün peygamberlere karşı sevgiyle dolu olan ve bütün peygamberleri tasdik eden Seyfullah Nizâmoğlu'nun dîvân'ında yoğun olarak zikrettiği son peygamber Hz. Muhammed'den başka şu peygamberlerin isimlerini de zikrettiği görülmektedir: Dîvânda: Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrâhîm, Hz. İsmail, Hz. İshak'ın, Hz. Ya'kûb, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyüb, Hz. Musâ, Hz. Davud Hz. Hızır, Hz. Süleymân, Hz. İsâ adı zikredilir.

2.2.1.1.4.1. HZ. ÂDEM:

İslam inancına göre Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir. İnsanlığın atası ve babasıdır (Güfta, 2004:131). Dîvânda Hz. Âdem'in yaratılışı ile alakalı kullanımlar olduğu görülmektedir:

Âdemdedür kerâmet âdemden iste Ḥaḳḳı
Ben Âdemi yaratdum didi Ḥudā mükerrerem(G. 148/4)

Kurân'da var olan iblisin âdeme secde etmemesi durumu ve Şeytâna uyup yanlış sapanların hali Dîvânda şu şekilde dile getirilmektedir.

Bilsem niçün mürâ'î Âdeme secde itmez
Terk itdi emr-i Ḥaḳḳı Şeytâna uydı her dem (G. 149/3)

Hz. Âdem'in yaratılış maddesi olarak kullanılan toprağınKa'be'nin bulunduğu yerden alındığı bilgisi Dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kā'be yerüñden aldı Haḳ Ādem'in topraḡun
Budur ḳadīmi Kā'be gel secde it hey ādem (G. 149/3-5)

Dīvānda ilk insanın yani Ādem'in ilk mekânının cennet olduğu şu şekilde ifade edilmektedir.

Ben ezel den dost yüzüni
Gördüm de geldüm bu yire
Ādem'le cennet zevḳüni
Sürdüm de geldüm bu yire(İ. 30/1)

İnsanlık neslinin babası Ādem ve annesi Havva dīvānda birlikte şu şekilde zikredilmektedirler.

Geh görürüm Ādem ü Havvā menem
Geh görürüm anlara iḡvā menem (Terci-i bent. 4/2)

Hz. Ādem'in dīvānda diğer bir yerde ismen şu şekilde zikredildiğini görmekteyiz

Ādem ü İbrāhīm ü Āzer Nūh Ya'ḳūb ālini
Ḥazret-i 'İsmā' il ü İshāḳ Mūsi'bn-ü 'İmrān ḡarḳ(G. 111/8)

2.2.1.1.4.2. HZ. NŪH

Hz. İdris'in göğe çekilmesinden sonra insanlara rehberlik yapmak üzere gönderilmiştir. Kur'an'da kendi adına bir sure bulunmaktadır (Pala, 1990: 392). Uzun süre yaşamış olması ve gemisiyle yaşamış olduğu o muazzam tufan dolayısıyla Kur'an'da zikredilir (Hud/41-46). Dīvānda bu yaşamış olduğu tufan ile kapılmış oldukları sel şu şekilde ele alınmaktadır.

Münāfıḳlar gelmez yola
Kāfirlere miḡnet gele
Nūḡ ḳavmini cümle sele
Verdüm de geldüm bu yire(İ. 34/2)

Dīvānda bir yerde diğer peygamberlerle birlikte ismen şu şekilde yer almaktadır:

Ādem ü İbrāhīm ü Āzer Nūh Ya'ḳūb ālini
Ḥazret-i 'İsmā' il ü İshāḳ Mūsi'bn-ü 'İmrān ḡarḳ(G. 111/8)

2.2.1.1.4.3. HZ. İBRÂHİM

Allah'ın dostu olarak anıldığından kendisine “Halil” lakabı verilen ve soyundan da peygamberler gönderilen (Bakara/128), peygamberlerin atası olarak isimlendirilen bir peygamberdir. Ateşe atılıp (Enbiya/69) ondan kurtarılmasıyla da bilinir (Sabuni, 1984:194-220). Dîvânda İbrâhîm ve Halil olarak geçmektedir. Tasavvufta ateş hem yakıcı hem de eğiticidir, şair İbrâhîm ateş ve imtihan ilişkisinden dolayı kendisinin de pişip olgunlaştığı esastan hareketle kendisini İbrâhîm’le kıyaslayarak dile getirmektedir.

Gâh görürüm kendümi oldum Hâlîl
Geh görürüm Nemrüd-ı hâ’in-i zelîl (Ter. 4/2).

Hz. İbrâhîm’in ateşe atılması olayı dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Çalmazum cân ile boşa
Dostdan dönmek yokdur hâşâ
İbrâhîm ile âteşe
Girdüm de geldüm bu yire(İ. 30/3).

Eger ‘aşık iseñ yâre şaşın aldanma ağıyâre
Düş İbrâhîm gibi nâre bu gülşende yañar olmaz(G. 97/3)

2.2.1.1.4.4. HZ. İSMÂ’İL

Hz. İbrâhîm’in oğludur, teslimiyet ve sıdkın sembolü olduğundan rehber olarak kabul edilmiştir (Tatçı, 1990:107). Dîvânda sadece bir yerde ismen şu şekilde yer almaktadır:

Âdem ü İbrâhîm ü Âzer Nüh Ya’qûb âlini
Hâzret-i ‘İsmâ’ il ü İshâk Mûsi’bn-ü ‘İmrân ğarç (G. 111/8)

2.2.1.1.4.5. HZ. İSHÂK

Hz. İbrâhîm’in oğludur, İsrail oğullarının atası olan Yakub’un babasıdır. Dîvânda sadece ismen şu şekilde yer almaktadır:

Âdem ü İbrâhîm ü Âzer Nüh Yaqûb âlini
Hâzret-i İsmâil ü İshâk Mûsi’bn-ü İmrân ğarç(G. 111/8)

2.2.1.1.4.6. HZ. YAKÛB

Hz. İshak'ın oğlu Hz. Yusuf'un babasıdır. İsrail lakabıyla kavmi tarafından bilinmekteydi (En'am, 6/84-6). Oğlu Hz Yusuf'u kaybettiğinden dolayı gözlerini kaybetmiş, sabrıyla zikredilen bir peygamberdir (Yusuf/84). Rüya yorumlama yeteneği bahşedilen Hz. Yakub Hz. Yusuf'un rüyasını yorumlamıştır (Yusuf 12/4-6) (Sabuni, 1984:194-220). Dîvânda Hz. Yakub çekmiş olduğu acılar neticesinde gözlerine akların inmiş olduğu ve bu hasret acısının onu olgunlaştırıp sabır ehlinden kıldığı şu şekilde ele alınmaktadır.

Yâ'kûbla başladum zâre
Gözümde aķ oldu ķare
Yüregümi yüzbiñ päre
Yardum da geldüm bu yire(İ. 34/10)

Cân Yüsufu derdinden Ya'ķûb-ı dil ağlasın
Müyesser ola vuşlat āķir olup bu hicrân(G. 172/3)

2.2.1.1.4.7. HZ. YÛSUF

İsrailoğulları peygamberlerinden olup Hz. Yakub'un oğludur. Kıssası Kur'an-ı Kerîm (Yusuf/1-104)'de anlatılmaktadır(Pala, 1990:527). Seyfullâh Nizâmoğlu Yusuf'u özellikle çekmiş olduğu acılarla ve Yakub'dan ayrılması durumunu dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Cân Yüsufu derdinden Ya'ķûb-ı dil ağlasın
Müyesser ola vuşlat āķir olup bu hicrân

Yüsuf gibi ol bende ķıl ħ'âcene ħizmetler
Mışr-ı dile ħizmetle tâ kim olasın sulţân(G. 172/3-4)

Yusuf'un kuyuya atılması olayı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Câha düşdüm Yüşuf gibi
Derde düşdüm Eyyüb gibi
Ağlayayum Ya'ķûb gibi
Hû diyeyum döne döne (İ. 32/3)

Hz. Yusuf'un Mısır ülkesine sultan olduğuna telmihen onun insan gönlünün de sultanı olduğu şu şekilde ifade edilmektedir.

Yūsuf gibi ol bende kııl h̄ācene hizmetler
Mısr-ı dile hizmetle tā kim olasın şultān(G. 153/4)

2.2.1.1.4.8. HZ. MŪSĀ

Kendi kavmi olan İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilen Hz. Musa, onları Allah'a davet etmek için kendisine verilen bazı mucizeler göstermiştir (Tâ-hâ-**20/17**). Şuara- **26/63**. (Sabuni, 1984:220-252). Hz. Mûsâ'nın Dîvânda ismi üç yerde geçmekte olup, Allah'tan vahiy almak amacıyla kırk gün kalacağı Tur dağına çıkışı şu şekilde ifade edilmiştir.

Mûsâ ile çıkdım Tūra
Gözlerüm Hâk yüzün göre
Tecellâ olınan nūra
İrdüm de geldüm bu yire(İ. 30/4)

İbrâhîmim nâr it yerüm
Mûsâ gibi tūr it yerüm
‘İsa gibi dâr it yerüm
Tek bulayum Mevlâm seni(İ. 27/3)

Hz. Mûsâ'nın Allah'ı görmek istemesi ve Allah'ın dağa tecellisi olayına bir telmih olarak Hz. Mûsâ ile ilişkili bir halde tur kullanılmıştır.

Ger dilerseñ Hâkķı görmek Seyfiyâ
Gel beru gel Tūr-ı Mûsâ bendedür(G. 61/5)

Ben tecellî tūruyum yoğ oldı cümle varlığum
Şanma bu cismüm görüp nām ü nişānum var imiş(G. 109/3)

2.2.1.1.4.9. HZ. DĀVUD:

Kendisine kitap verilen ve güzel sesiyle tanınan peygamberdir(Enbiya/**21/105**, *Sad 38/26*). (Sabuni, 1984:353-354). Dîvânda Hz. Dâvud'un ismi sadece bir yerde şu şekilde geçmektedir.

Oldı hem Dâvud Süleymân ‘İse’bn-i Meryem kamu
Aḥmed-i Muḥtâr cihâne raḥmet-i Raḥmân ğarķ (G. 111/9)

2.2.1.1.4.10. HZ. SÜLEYMÂN

Kur'an'da adı geçen peygamberlerden olup, Hz. Dâvud'un oğludur. Aynı zamanda saltanat sahibidir. Kendisine verilen bir takım meziyetlerle de Kur'an'da zikredilir. (Bakara/ 2/102). (Neml/ 15-16-17). (Sabuni, 1984: 364-367).

Dîvânda sahip olduğu saltanatı, marifet bilgisine, peygamberliğin ve hâkimiyetin sembolü olarak yüzükten dolayı kendisinden şu şekilde bahsedilmektedir.

Sen Süleymân-ı zeman idüñ yitirdüñ hâtemüñ
Nefsinüñ dîv'ine teslîm eyledüñ mihmānuñı (G. 232/6)

Dîve ta'zîm eylemek insāna ād melek degil
Hâtemüñ 'ırzın şaķın lütf it Süleymānluķ budur (G. 58/3)

Belkıs'ın tahtının getirilmesi meselesine telmihen Süleymân ismi tahtla ilişkilendirilerek dîvânda şu şekilde yer almıştır.

Meşhūr olmışdur ellerde
Söylenen cümle dillerde
Süleymanun tahtınun yellerde
Kurdum da geldüm bu yere(İ. 30/6)

Allah'ın kendisine vermiş olduğu mucizelerden olan kuşların dilini anlayıp konuşuyor ol dîvânda şu şekilde yer almaktadır.

Kuş dilüñ söyler Süleymân-ı zamān oldum diye
Seyfi kim bilmez bu dilden gelmesin bu meclise(G. 203/5)

2.2.1.1.4.11. HZ. LOKMÂN

Hikmet sahibi (Lokman/12), aynı zamanda leduni ilim sahibi ve hekim olarak halk arasında bilinen Hz. Lokman; peygamber mi yoksa velî bir kul mu olduğu ile alakalı olarak tartışmalar mevcuttur (Pala, 1990: 316). Dîvânda hikmet ehli olmasıyla şu şekilde ele alınmaktadır.

Nüş-dârı isteme nâ-dāndan ölirsen eger
Ehl-i hikmet ol ķanā'at ile Loķmānluķ budur(G. 58/4)

2.2.1.1.4.12. HZ. HIZIR

Peygamber veya evliya olduğuna dair farklı görüşler vardır. Kur'an'da Hz. Musa'ya rehberlik eden, ona yol gösteren (Kehf/18/65.) olarak yer almıştır. Ayrıca İlm-i ledün sahibidir (Sefercioğlu, 2001:28). Bu yönüyle de dîvânda şairimiz kendisinden ölümsüz olduğuna dair var olan esastan hareketle bahseder. Kaynaklarda kendisine verilen Hızır ismiyle ölümsüz olmasına telmihen şu şekilde dîvânda yer almaktadır:

Ölüm yok bize Hızır olduk ölüm yok
Geçüp girdiğ memâti Hayya irdük(K. 3/3)

2.2.1.1.4.13. HZ. EYYÛB

İsrailoğullarından olup Hz. İbrâhîm'in soyundan gelen hikmete mazhar olmuş bir peygamberdir (Enbiya/83-84). Yakalanmış olduğu bir hastalık neticesinde çekmiş olduğu ıstıraplara göstermiş olduğu sabrın sembolüdür (Güfta, 2004:151). Dîvânda bu sabrıyla elde ettiği kazançtan yani üstün bir makamdan dolayı şair kendini onunla eşleştirerek bu durumu dîvân'a şu şekilde yansıtmıştır.

Câha düşdüm Yûşuf gibi
Derde düşdüm Eyyüb gibi
Ağlayayum Ya'kûb gibi
Hû diyeyum döne döne (İ. 29/3)

Eyyüb ile düşdüm derde
Nice yıllar âh ü zâre
Hep gövdemin etin kûrda
Verdüm de geldüm bu yire(İ. 30/7)

İnsanın belaya Eyyüb gibi sabretmesiyle Allah ile dost olabileceği durumu Dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Eyyüb veş ey miskîn yûri şabriyle derde
Şabreyleyene ol dost iyler didâruñ ihsân(G. 173/2)

2.2.1.1.4.14. HZ. YUNUS

İsrailoğlu soyundan gelen bir peygamber olup Ninova şehri halkına kızarak oradan ayrılmış deniz yolculuğu esnasında denize atılmış uzun bir zaman balığın karnında kalmıştır (Saffat/139-48). Kur'anda kendisinin adına bir sure bulunmaktadır

(Pala,1990:525). Balık tarafından yutulup uzun zaman burada kalması olayı ile dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Biçdir beni Cerçîs gibi
Yutsın balık Yûnus gibi
Âhumla Yağ kaķnûs gibi
Tek bulayum Mevlâm seni(İ. 30/5)

2.2.1.1.4.15. HZ. ZEKERİYYÂ

İsrailoğulları peygamberlerindedir. Süleyman'ın neslinden gelmektedir, Meryem'in dayısı Yahya'nın babasıdır. Beyt-i Mukaddes'te Tevrat'ı yazan ve kurbanı kesen odur (Pala, 1990:534). Dîvânda ağaca girip orada testereyle biçilmesi olayına atfen Zekeriyya ve ağaç kavramları birlikte şu şekilde zikredilmektedir.

Zekeriyyâ ile ağaca
Girdüm gizlendüm ey h'âce
Destere ile biçince
Turdum da geldüm bu yire(İ. 30/8)

2.2.1.1.4.16. HZ. İSÂ

Allah tarafından Hz. Meryem'e Cebrail aracılığıyla verilen kelimesidir. Bu durum Kuran-ı Kerim'de şu şekilde anlatılır: (Meryem-19/16, 17;3/45).

Miladi takvimin kendisiyle başlamış olduğu Hz. İsa'ya, bir takım hastalıkları dokunmayla iyileştirmesi sebebiyle, Mesih adı verilmiştir. (Sabuni, 1984:269-284). Dîvânda hem İsa hem de Mesih olarak şu şekilde yer almaktadır:

Âna biñmiş idi dirler Mesîhi
Kimesne biñdügin bilmez şahîhi(M. 7/4)

Oldı hem Dāvūd Süleymân 'İse'bn-i Meryem kamu
Aħmed-i Muħtâr cihâne rahmet-i Raħmân ğarķ(G. 111/9)

Dünyanın son demlerinde tekrar yeryüzüne inecek olan İsa'nın insanları bir bayrak altında toplayarak belli bir hedefe yöneltip onları kötü gidişattan kurtaracak olmasına duyulan inanç dîvânda şu şekilde ifade edilmektedir.

Dimeşķ Şehrine 'İsâ indi gökden
Ĥalâş itdi bizi Deccâlden Allâh(K. 7/12)

Şair Hz. İsa'nın Allah tarafından gökyüzüne yükseltilmesini bir beytinde şöyle ele almıştır.

Göñül lütfiyle gel söz tut bu esfelden ferâgat kıl
‘Urûc it hażret-i ‘isâ gibi a’lâdan a’lâya(G. 19/6)

2.2.1.1.4.17. HZ. MUHAMMED (S. A. V)

Hiz. İbrâhîm'in soyundan gelen, Mekke'de 571'de dünyaya gelmiş, kendisine Kur'an verilmiş olan, Kur'an'da kendi adına bir sure olan son peygamberdir (Hamidullah, 2003: 11-27). Hiz. Muhammed Dîvânda şu sıfatlarla anılır: Ahmed, Muhammed, Resûl, Mustafâ, Ahmed-i muhtâr, Nebî, hayru'l-beşer, mahbûb-ı Hudâ Fahr-i cihân hayrû'l-vera tâc-dâr-ı evliyâ Kibriyâ, fahr-i kâinat seyyîd, fahr-i mürsel, Allahın sevdiği kul olduğundan dolayı Allah'ın dostu yani Habibullah'dır. Bu özellikleriyle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Fahr-i Alem yâni ceddüm Muştafâ
Aña maħbûbum dimiş iken Hüdâ(G. 17/1)

Mâ Arefnâk didi Maħbûb-i Hüdâ iken Resûl
Kim basiretsizdür ol bildüm diyü dâ'vâ iden (Terci-ibent. 1/2)

Hata ve eksikliklerinden dolayı insanların ondan şefaât beklemekte olduklarını, özellikle de öbür dünyada insanların Allah tarafından bağışlanmalarına dair ona ihtiyaç duydukları ifadesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Bilürsin cümle insânı rûz u şeb
Umarlar fahr-i ' âlemden şefâat(G. 28/4)

Nizâmoğlı egerçi âşî kuldır
Ümîdüm bu ide ceddüm şefâat(G. 30/5)

Günahkâr ümmetine kıl şefâat
Suâl itdüğü vaqt gufrân Muħammed(G. 36/3)

Hiz. Peygamber'in dünyaya gelişiyle beraber kâinatın mutlu olduğu ifade edilmektedir. Zaten insan da, kâinat da onun için yaratılmıştır. Kâinatın anlamı peygamberin dünyaya gelişine bağlanmakta ve insanlığın yaratılış sebebinin o olduğu anlayışı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Anuñçün yaratıldıķ āb u kilden
Severüz Muştafāyı cān u dilden

İnsanın yaşamın sırrını öğrenmesi ve onu hayatına tatbik etmesinin onun gelişiyile mümkün olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Cihāna ger Muḥammed gelmiyeydi
Kimesne ilm-i fikhı bilmeyeydi(M. 7/8)

Tasavvuf'ın temel unsurlarından kabul edilen nur-ı Muhammediye düşüncesinin dîvânda şu şekilde yer almaktadır.

Medḥ it ḥabīb-i ekremi ol faḥr-i mürseli
Oldur Cem'î mebd'e'î dünyānuñ evveli(Terc. 4/1)

Hz. Peygamberin adının daim dillerde olması ve onun isminin anıldığı demde (*Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamberi överler: Ey inananlar! Siz de onu övün, ona salât ve selâm getirin. (Ahzab, 33/56)*). Mülhem salâvatların getirilmesi gerekmektedir esası dîvânda şu şekilde dile getirilmektedir.

Mübârek nāmını her kim ḥabībüm zıkr ider durmaz
Muḥarrerdür ki ol kimse muḥahhirdir muḥahhirdir(G. 54/4)

Dilde envār-ı Ḥudādur şalavāt
Ḥazret-i Ḥaḳdan 'aḫadur şalavāt

Allah'ı görmenin ancak peygambere getirilecek olan salâvatlarla mümkün olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gösterür saña cemāl-i Ḥaḳķı
Sebeb-i seyr-i liḳādur şalavāt(G. 26/1-2)

Müslümanların onun getirmiş olduğu değerlere bağlı olmaları gerektiği fakat zamanın insanların buna bağlı kalmadan sadece onun ismini anmakla meşgul olduklarını ifade etmektedir.

Şer' ile hiç işlemezler bir işini
Yine añarlar Muḥammed adını (M. (1/24)

Hız. Peygamber'in mucizesi olarak kaynaklarda geçen ayın ikiye ayrılması (Şekku'l-kamer) dîvânda bir yerde Şu Şekilde yer almaktadır:

Cemâlûñ istivâsın gösterüdüñ
İki Őaĥĥ ola dirim gökde mâhum (G. 150/3)

Hız. Peygamber'in Miraç hadisesinde karŐılaŐtıĥı ve Necm suresi 9. ayette anlatılan “ (*Peygambere olan mesafe*) *İki yay aralıĥı kadar yahut daha az oldu*” Hız. Muhammed'in sidretü'l müntehada yaşamış olduĥu bu hal Allah ile olan diyalogun bu kadar yakın bir alanda gerekleŐtiĥi durumu “*Ķa'be ĥavseyn*” ifadesiyle Şiirde Şu Şekilde yer almaktadır.

Oĥuyup bildünse Kendüñ sen eger âyâtını
Ķa'be ĥavseyn ile ev ednâ meĥânuñdır senüñ(Terkib. 8/5)

Hız. Peygambere ait Muhammed isminin bir gazelde redif olarak Şu Şekilde kullanıldıĥını görmekteyiz:

Cemî'î dertlere dermân Muĥammed
Cihân ten gibi aña cân Muĥammed

Zemîn ü âsümân olmazdı peydâ
Senüñçün oldu bu ekvân Muĥammed

Günahkâr ümmetine ĥıl Şefâ' at
Su'âl itdüĥi vaĥt ĥufrân Muĥammed

Vücüduñ mazĥar-ı nür-ı ilahî
Yüzindür süre-i Raĥmân Muĥammed

Senüñ seyyid Nizâmoĥlı ĥuluñdur
Hiç âzâr eyleme sultân Muĥammed (G. 36)

2.2.1.1.5. Dini Şahsiyetler

2.2.1.1.5.1. Dört Halife:

Seyfullâh Nizâmoĥlı Dîvânı'nda dört halife Hız. Ebubekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali'nin isimleri ve peygamberin onlarla alakalı söylediĥi bazı durumlar zikredilmiŐtir. Dîvânda bu isimlerin yanı sıra çâr-yâr kavramıyla da bunlardan bahsedilmiŐtir. Şimdi bunları halife oluŐ sıralarına göre ele alalım.

Çār-yārūñ sevgisi cān ü dilin burhānidur
Sinemūñ bu taḥtı üzre ey dede sultānidur(G. 40/1)

2.2.1.1.5.1.1. HZ. EBÛBEKİR

İsmi doğrudan dîvânda zikredilmiş Hz Peygamber'den sonra onun yerine geçmiş ve Müslümanların halifesi olmuştur. Başlangıçtan beri peygamberin dostu olarak tanınır. Hicretten evvel Mekke'de onunla kalan, Hicrette de onunla beraber olan, hatta Kur'an'da kendisinden (Tevbe/40) bahsedilen ve Hz. Peygamber'den sonra da onun yerine halifelik makamına oturan sahabedir (Mutlu, 1993,48).

Dîvânda, Ebubekir, Hz. Peygamberin sahabeleri arasında en gözde olanlardan olduğu için şefaet makamına erdirilip insanlara kıyamet günü şefaet edip bağışlanmalarına aracılık edecek olan biri olarak yer almıştır.

Ebubekr ü 'Ömer 'Oşmān u Ḥaydar
Bulardur ḥalka sākī rüz-i maḥşer
Resülūñ dīnine serdār-ı server
Ebübekr ü 'Ömer 'Oşmān u Ḥaydar(Mu. 7/2)

Ebū Bekr ü 'Ömer 'Oşmān Ḥaḳḳiçün
Onların verdigün iḥsān Ḥaḳiçün
Cemî'i āyet-i Ḳur'ān Ḥaḳiçün
Cem-î taḳlīdümü taḥḳiḳe döndür(Mu. 8/2)

Hz. Peygamber' bir hadisinde Hz. Ebubekir'i bir İbrâhîm'e benzettiği dîvânda şu şekilde zikredilmektedir.

Resülūñ Şāh-ı Kevneynūñ ḥadişūñ okudum ezber
Ebū Bekri gören görsün demüş İbrāhîme beñzer
'Ömer Mūsā'ya beñzermiş daḥı 'Oşmān Hārūna
Baña beñzer demüş Şāh-ı velāyet vaşfidur ḥaydar(Mu. 3/4)

Mir'âc olayı neticesinde kendisine verilen sıdık lakabıyla dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Birisi şiddiḳ-i 'ālem biri Fārūḳ-ı cihān
Birisi nūreyne şāhib ol bir 'umrānīdür(G. 40/2)

İslam'ın ilk yıllarında çekmiş olduğu cefa ile dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Hem Ebū Bekri ‘Ömer ‘Osmānı gör
Çekdiler dağı Nice dürlü belā(G. 15/3)

Hz. Peygamber’in Mekke’den Medine’ye hicretinde onun yanında olan ve Kur’an’da da kendisinden ikinin ikincisi olarak bahsedilen ve mağarada kendisiyle bulunan anlamında kullanılan mağara arkadaşı ifadesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Resuluñ yār-i ğari hürmetine
Ömer’ün āh u zārı hürmetine
Ve hem ‘Oşmanın ‘ārı hürmetine
Bizi şon demde imān ile gönder(Mus.1/2)

2.2.1.1.5.1.2. HZ. ÖMER

Hz. Ebubekir’den sonraki halifedir. Kaynak kitaplarda kırkıncı Müslüman olarak anlatılır. Kıyamet günü günahkâr insanlara şefaath eden biri olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Nefsüñle gece gündüz eyle cihād-ı ekber
Dest-gİR ola yārüñ bu Bekr ‘Ömer ‘Oşmān(K. 5/5)

Ĥabībüñ ĥāğ-i pāyine ‘azīz cānum nişār olsun
Ebubekirin ayağı altına cismüm ğubār olsun
Emīrū’l-Müiminīn Farūka bir’abdüm ħabūl itsün
Muĥabbet ħılmayan ‘Oşmāna yārun yeri nār olsun(Mu. 3/5)

Ömer dîvânda hakkı batıldan ayıran olarak kazanmış olduğu “Faruk” lakabının yanı sıra, Müslümanların yöneticisi olarak “Emirü’l-mü’minin” sıfatıyla şu şekilde yer almaktadır:

Birisi şiddīğ-i ‘ālem biri Fārūğ-ı cihān
Birisi nüreyne şāhib ol bir ‘umrānīdür(G. 42/2)

Hz. Peygamber tarafından Ömer’in Musa’ya benzetildiğine dair bir ifade dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Resülün Şāh-ı Kevneynüñ ĥadīşüñ oğudum ezber
Ebū Bekri gören görsün demüş İbrāhīme beñzer
‘Ömer Mūsā’ya beñzermüş dağı ‘Oşmān Hārūna
Baña beñzer demüş Şāh-ı velāyet vaşfidurĥaydar(Murabba. 3/4)

2.2.1.1.5.1.3. HZ. OSMÂN

Hz. Ömer'den sonra halife olmuştur. Osman-ı Zinnûreyn diye bilinen, hayâ ve edep timsali olarak kabul edilen ve aynı zamanda Hz Peygamber'in de damadı olan ilk on müslümandan biri ve sahabenin önde gelenlerindedir (Mutlu,1993:198).

Hz. Osman dîvânda Peygamber'in sahabeleri arasında en gözde olanlardan olduğu için şefaât makamına erdirilip insanlara kıyamet günü şefaât edip bağışlanmalarına aracılık edecek olan biri olarak yer almıştır:

Ebubekr ü 'Ömer 'Oşmân u Haydar
Bulardır halka sâkî rûz-i maşşer
Resûlûñ dînine serdâr-ı server
Ebübekr ü 'Ömer 'Oşmân u Haydar(Mur. 7/2)

Hayâ ve edeb timsali olarak kaynaklarda geçen Osmân bu edbin ışıltısı olan nur'un sahibi olarak çekmiş olduğu acılar dîvânda şu şekilde ele almaktadır.

Merhabâ olşun Ebübekr [ü] 'Ömer nûru ile
Berķ urur yüzünde şâhum nûr-i 'Oşmân merhabâ(G. 1/2)

Hem Ebû Bekri 'Ömer 'Osmânı gör
Çekdiler dağı Nice dürlü belâ(G. 15/3)

Hz. Peygamber tarafından bir hadis'te Osman'ın Harun'a benzetildiği ifadesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Resûlûñ Şâh-ı Kevneynüñ hadîşüñ oğıdum ezber
Ebû Bekri gören görsün demüş İbrâhîme beñzer
'Ömer Mûsâ'ya beñzermüş dağı 'Oşmân Hârûna
Baña beñzer demüş Şâh-ı velâyet vaşfidur haydar(Murabba. 3/4)

Nefsüñle gece gündüz eyle cihâd-ı ekber
Dest-gîr ola yârüñ bu Bekr 'Ömer 'Oşmân(K. 5/5)

Hz. Peygamber'in damadı olduğundan dolayı kazanmış olduğu "nüreyne" (iki nûr sahibi) sıfatıyla dîvânda yer alır:

Birisi şiddîķ-i 'âlem biri Fârûķ-ı cihân
Birisi nüreyne şâhib olbir 'umrânîdür(G. 40/2)

Döneminde yaşanan siyasi olaylar yüzünden şehit edilmiş olan Hz. Osman'ın sonraki dönemlerde de bazı kesimlerce eleştiriye tabi tutulmuş olmasından dolayı şair dîvânda onu sevmeyenin cehennemlik olacağı düşüncesini aşağıdaki dizelerde şu şekilde ele almaktadır:

Ḥabībūñ ḥāḳ-i pāyine ‘azīz cānum nişār olsun
 Ebubekirin ayağı altına cismüm ğubâr olsun
 Emīr-ül-Müiminīn Farūḳa bir’abdüm ḳabūl itsün
 Muḥabbet ḳılmayan ‘Oşmāna yārun yeri nār olsun(Murabba. 3/5)

2.2.1.1.5.1.4. HZ. ALİ

Dîvânda adı en çok kullanılan halifedir, miladi 661 senesinde vefat eden Hz. Ali, Peygamberin amcası Ebu Talib'in oğlu ve aynı zamanda onun damadıydı. Rivayetlere göre Hz. Muhammed'in abasının altına aldığı dört kişiden biridir. Hz. Muhammed'e peygamberlik verildiği zaman henüz çocuk olan Hz. Ali, Hz. Hatice'den sonra O'na ilk inanan ve Resulullah'la birlikte namaz kılan kimsedir. İlim sahibi sahabeler arasında kabul edilmektedir.

Hız. Ali'ye ait olduğu ifade edilen Nehcü'l-Belaga adlı eser, onun edebi yönünün derinliğini göstermesi açısından önemlidir. 661'de Abdurrahman Bin Mülcem tarafından sabah namazında hançerlenerek şehit edilir. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Urdı şımşır ile Mülcem-i ḥāricī
 Gıtdi dünyādan ‘Alīyyü'l Murtażā(G. 15/4)

Hız. Ali İran yakınlarındaki Nəcəf'e defnedilir. Hız. Ali dîvânda Peygamberin sahabeleri arasında en gözde olanlardan olduğu için şefaât makamına erdirilip insanlara kıyamet günü şefaât edip bağışlanmalarına aracılık edecek olan biri olarak şu şekilde zikredilmektedir:

Ebubekr ü ‘Ömer ‘Oşmān u Ḥaydar
 Bulardur ḥalḳa sāḳī rüz-i maḥşer
 Resülün dînine serdār-ı server
 Ebübekr u ‘Ömer ‘Oşmān u Ḥaydar(Mu. 7/2)

‘Alīyye’l-Mürtezānuñ hürmetiçün
Hasen hılqu’r-Rızānuñ hürmetiçün(Mu. 8/3)

Dîvânda göstermiş olduğu kahramanlıktan dolayı Allah’ın Peygamberi’nin kendisine vermiş olduğu, Allah’ın arslanı(esedullah) lakabıyla Hz. Ali’den şu şekilde bahsetmektedir:

Server-i ‘âlem habîb-i Hâk Muhammed Muştafâ
Tañrı arslanı ‘Alīyyü’l-Mürtezâdür Mürtezâ(G. 14/1)

Hz. Ali’nin Peygamberin damadı olduğu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Dāmâd-ı Faħr-i ‘âlem şîr-i Hudâ-yı haydar
Ĥatm-i Nebî Muhammed Ĥatm-i velâyet haydar
Ķalbinden etme münfek oĶu dilinden ezber
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Mürtezâ yâ ‘Ālî(Mu. 3/3)

Onun Muhammed’in canından can olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ĥaydar-i Şâh-ı velâyet Mürtezâsın Yâ ‘Ālî
Laħmike lâmi Muhammed Muştafâsın Yâ ‘Ālî (G. 223/1)

Yine Hz. Muhammed enbiyaların önderi iken tasavvufta var olan yaklaşımla Hz. Ali Allah dostlarının yani sofilerin rehberi olarak anılmaktadır:

Muhammed enbiyâ ser-defteridür
‘Ālî cümle velîler reh-beridür(G. 39/1)

Hz. Peygamber son peygamber olarak zikredilirken, evliyaların sonuncusu yani mührü olarak dîvânda Hz. Ali şu şekilde anılmaktadır:

Dāmâd-ı Faħr-i ‘âlem şîr-i Hudâ-yı haydar
Ĥatm-i Nebî Muhammed Ĥatm-i velâyet haydar
Ķalbinden etme münfek oĶu dilinden ezber
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Mürtezâ yâ ‘Ālî (Mu. 3/3)

Dîvânda Ali redifli gazeller de bulunmaktadır:

Ĥaydar-ı Şâh-ı velâyet Murtezâsın yâ ‘Ālî
Laħmike lâhmî Muhammed Muştafâsın yâ ‘Ālî

Zehrini sükker yerine nüş eylesin ‘ aşıkların
Bir nümāyişde Ḥasan Ḥulku’r-rızāsın yā‘ Ālī

Her dem içre kana ğarķ olşın vücūd-ı kâināt
Çün Ḥüseyn-i şāh-ı şehīd-i kerbelāsın yā‘ Ālī

Ḥalkı irşād eyledün ey şāh Zeyne’l-‘ Ābidīn
Ehl-i imāña hemān sen muķtedāsın yā‘ Ālī

Ḳalbi vāsi‘ oldığıçüñ adı Bākır serverüñ
Sen Muḥammed ḥaķķıyçün Āl-i ‘ Abāsın yā‘ Ālī

Mezhebüñ Ḥaķdur Senüñ Ca‘ fer de sen Ḥaydarda sen
‘ Āleme āyineyi künt-i nümāsın yā‘ Ālī

Ol İmāmum reh-berüm Mūsa-i Kāzım pür-hüner
Ḳıl keremlerüñ gedāya ḥoş ğınāsın yā‘ Al ī

Kim bilürsin şāh-ı ey mīr-i ‘ Arab şāh-ı ‘ Acem
Bu ne ḥikmetdür‘ Ālī Mūsā’r- Rızāsın yā‘ Ālī

Ehl-i imānuñ sözü gerçek Muḥammed-i Taķī
Ehl-i ‘ aşķ dilinde sen nūr-i Ḥudāsın yā‘ Ālī

Meşreb-i pāk-i ‘ Ālī şāhum Naķīdür şübhesüz
Şāfi diller şāhısın ehl-i şafāsın yā‘ Ālī

Askerüñ serdārıdur şāhum Ḥasanü’l-‘ Askerī
Allāh Allāh kâināta pişvāsın yā‘ Ālī

Rüz-i şeb gözler seni Seyyid Nizāmoğlı Şahā
Sen Muḥammed Mehdiye şāhib-livāsın yā ‘ Ālī (G. 223)

2.2.1.1.5.2. ÂL-İ ABÂ, EHL-İ BEYT

Ehl-i beyt; ev ahalisi anlamına gelmektedir. Kur’an-ı Kerim’de üç yerde geçen bu kavram (Hud/73, Kasas/12, Ahzâb/33). Hz. Peygamber’in ailesine atfen kullanılır. Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den oluşan bu topluluğu Hz. Muhammed’in abasının altına aldığı, onları böylece koruduğu, korunmasını

istediği ve İslam tarihi boyunca da övünce mazhar olmaları için dua ettiği bir topluluktur. Hz. Peygamberin ev halkı olarak Ahzab Suresi'nde şu şekilde geçer:

“*Evlerinizde oturun. cahiliye çağı kadınları'nın açılıp kırılması gibi açılıp kırılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt (ey peygamberin ev halkı,) Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor*” (Ahzab/33). Âl-i Abâ kavramı da dîvânda ehl-i beyt kavramıyla Hz. Fatma, Hz. Ali ve çocukları için şu şekilde yer almaktadır:

Nice 'izzet bulunsun ehl-i beyte şimdi hâkimler
Kimi Lûfî kimi fâsık yalancı zânîler oldı (G. 218/3)

Buğz-ı âl-i Muştafâ itmez Muḥammed Ümmeti
Çaşd-ı ehl-i beyte kılmaz kim dilerse rahmeti (G. 233/1)

Çalbi vâsi' olduğıçüñ adı Bâkır serverüñ
Sen Muḥammed Ḥaḳkıyçün âl-i 'abâsın Yâ 'Alî(G. 223/5)

Ḥubb-i Evlâd-ı 'Alî birle ḥavâric üstüne
Yürüyelüm Seyfiyâ âl-i 'abânuñ 'aşkına (G. 21/14)

İmâmum 'Askerî şâhı velâyet himmet irgürse
Çıyâmet günü ḥaşrolsaç kamu âl-i 'abâ ile(G. 205/9)

2.2.1.1.5.3. ON İKİ İMÂM

Dördüncü halife olan Hz. Ali ile başlayan bu silsile imâm Mehdî ile son bulur. Şii kültüründe önemli bir yere sahip olan bu anlayış, Anadolu'da oluşmuş olan bazı tarikatlarda önemli bir yere sahiptir (Halvetîler, Bektaşiler). Kendisi de Halvetî olan şairimiz dîvânın önemli bir kısmını on iki imamın konu edinilmiş olduğu şiirlere ayırmıştır. İnsanlara bu dünyada ve diğer dünyada yardım edeceklerine inanılan bu imamlar hakkın, doğrunun simgesidirler. Dîvân'ın bir yerinde *on iki burc-ı hidayet* olarak da anlatılır. Dîvânda bütün imamların ismi geçer ve onlar birbirinden farklı özellikleriyle tanıtılır.

On iki burc-ı hidāyetdür Nizāmođlı bular
Fırqa-i Nācī ola bunlara iden iktidā(G. 5/13)

2.2.1.1.5.3.1. İMÂM HASAN

Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Ali'nin oğludur. Dîvânda Hasan ve şübbür olarak yer alır. Babasının vefatından sonra bir müddet Müslümanların başında kalmışsa da bu görevinden feragat etmiş, ikinci imam olarak kabul edilir. Rivayetlere göre daha sonra zehirlenerek hicretin 50. yılında şehit edilmiştir (Pişvai, 2010:101).

Dîvânda zehirlenerek öldürüldüğü şu şekilde anlatılmaktadır:

Hem Ḥasen Ḥulku'r- Rızāya zehr virüp
N'olduđuñ bildüñ Ḥüseyn-i Kerbelā (G. 15/5)

Allah Resülü Hasan'ı çok sevdiği için ona "*kurretü'l-ayn*" demektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

İki göz ile nice bakmaz seversin ālini
Ḥurretü'l-'aynün birisidür Ḥasen Ḥulku'r-Rızā (G. 5/2)

'Aliyyün Veliyyün eḡu'r-resül
Ḥurretü'l-ayn-i şebbir ü şübbür(G. 62/2)

2.2.1.1.5.3.2. İMÂM HÜSEYİN

Hz. Peygamber'in torunu, Hasan'ın küçüğüdür. 3. imamdır. Dîvânda Hüseyin ve şebbir olarak kullanılır. Hz Peygamber'in cennet gençlerinin efendisi diye taltif ettiği iki gençten biridir (Hz. Hasan). Küfelilerin çağrısı üzerine yola çıkmış Kerbela denilen yerde Yezit kuvvetlerince şehit edilmiş, bu yönüyle de edebiyat dünyasında mersiyelere konu olmuştur. İncelemekte olduğumuz dîvânda da bu yönüyle çokça zikredilmektedir (Pişvai, 2010:149-165).

Şair, Hüseyin'in Kerbela'da şehit olması hadisesini dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Mā'im ile boyanup kan ile ol gerçek şehid
Tā refiküñ ola her yerde Ḥüseyn-i Kerbelā(G. 5/3)

Onun şehid edilmesi emrini verenleri de dîvânda şu şekilde lanetle anmaktadır.

Hüseyn-i Kerbelâ anıldığı vaqt
Yeẓide lâ'net it ğāyet yeridür (G. 39/3)

Allah'ın Resulü, Hüseyin'i çok sevdiği için ona "*kurretü'l ayn*" demektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Aliyyün Veliyun ehu'r-resül
Kurretü'l-ayn-i şebbir ü şübbür(G. 62/2)

2.2.1.1.5.3.3. İMÂM ZEYNE'L-ÂBİDİN

Dördüncü imamdır. Hz. Hüseyin'in oğludur, annesi Şehribanû'dur. En çok bilinen lakabı 'Zeynelâbidin (abidlerin ziyneti)'dir. Hicretin 95. yılında şehit olmuş 'Bakî' mezarlığına defnedilmiştir (Pişvai, 2010:230).

Sahip olmuş olduğu tasavvufi feyizler ve dini değerlerden dolayı dîvânda abidlerin ziynetine sahip olmasıyla şu şekilde yer almaktadır:

Gir 'ibâdet hânesine giy melâmet şalını
Göstere nür-i cemâlünü saña Zeyne'l-'Abâ (G. 5/4)

Dâimü'd-dehr ehl-i tã'at olduğüñ ol imâm
Didiler anuñ mübârek nâmına Zeyne'l-'abâ (G. 14/4)

2.2.1.1.5.3.4. İMÂM MUHAMMED BÂKİR

Beşinci imam olup babası Zeyne'l-Abidin'dir ve hicretin 57. yılında Medine'de dünyaya gelmiş künyesi "Ebu Cafer", lakabı "Bakır"dır. Annesi İmam Hasan'ın kızı Ümmü Abdullah'dır. Hicretin 114. yılında Medine'de vefat etmiş mezarı Bakî kabristanındadır (Pişvai, 2010: 293).

Sahip olmuş olduğu ilmi ledünla dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Gel Muhammeden işit kim evvel ü âhir nedür
Vârişi 'ilm-i ledünnüñ Bâkır u hayrû'l-verâ (G. 5/5)

Bazen de sadece dîvânda ismen şu şekilde yer almaktadır:

Muhammed Bâkırîyüm Ca'ferîyüm
Buları sevmeyenler ser-serîdür(G. 39/5)

2.2.1.1.5.3.5. İMÂM CAFERÜ'S-SÂDIK

Altıncı imamdır. Babasının adı Muhammed Bakır'dır. Annesi Ümmü Ferve'dir. Medine'de Hicretin 83. yılında dünyaya gelmiş, ilim sahibi oluşuyla tanınan hocaların hocası olmakla bilinen, hikmet ve bereket sahibi bir kişidir. Hicretin 165. yılında Medine'de vefat etmiştir (Pişvai, 2010:331).

Önderi olmuş olduğu Caferi mezhebiyle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Yetmiş iki milletin hiçbirî nâcî olmadı
Mezheb-i haq ister iseñ Ca'ferî ol dâ'imâ(G. 5/6)

Sahip olmuş olduğu ilim ve hikmetten dolayı dönemin bütün insanların onun takipçisi olduğu düşüncesi ve ilmin kaynağı olması dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ca'fer-i Sâdıq imâm uydu aña hâş ü 'âmm
Mezheb-i dîn-i temâm Muhammed ü 'Alîdür(G. 41/6)

Muqtedâ-yı ümmet-i Aḥmed emîr-i ehl-i dîn
Ca'fer-i Sâdıq mürüvvet ma'deni kân-ı seḫâ (G. 14/6)

2.2.1.1.5.3.6. İMÂM MÛSA KÂZİM

Yedinci imamdır. Babası Caferü's-Saduk, annesi Hamide'dir. Hicri 125 yılında Medine yakınlarındaki Ebva'da dünyaya geldi. Hicretin 183. (veya 186) yılında şehit oldu (Pişvai, 2010:387).

Dîvânda şair Mûsa Kazım'ı kendine padişah kabul edip kendisini de ona kul ve bende olarak görür. Bu durum dîvânda şekilde yer almaktadır:

Pâdişahumdur imâm Mûsa-i Kâzım kûluyum
Şâh-zâdemdür emîrüm serverüm Mûsâ'r- Rızâ(G. 14/7)

Mūsā-i Kāzımın ben bendesiyüm
‘Alī Mūsā’r- Rızā dīn serveridür(G. 39/6)

2.2.1.1.5.3.7. İMÂM ALİYYÜ’L-RIZA

Sekizinci imamdır. Babası Musa Kazım’dır. Annesi Tüktem’dır. Künyesi “Ebu’l-Hasan” olan imamın lakabı, ”Rıza”dır. Miladi 799’da Bağdat zindanlarında şehit olmuştur. Kabrinin Horasan’da olması nedeniyle Şah-ı Horasan olarak da bilinir (Pişvai, 2010:431).

Dîvânda hem kendi ismiyle hem de lakabı olan şâh-ı Horâsân ile şu şekilde yer almaktadır:

Pîr-i irşâdımşün ey şâh-ı Hôrâsân el-meded
Gel yetiş ben pây-mâle yâ ‘Alī Mūsā’r-Rızâ(G. 8/8)

Din’in ve kendisinin serveri olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Pâdişâhumdur imâm Mūsā-i Kāzım kıluyum
Şâh-zâdemdür emîrüm serverüm Mūsā’r- Rızâ(G. 14/7)

Mūsā-i Kāzımuñ ben bendesiyüm
‘Alī Mūsā Rızā dīn serveridür(G. 39/6)

2.2.1.1.5.3.8. İMÂM MUHAMMED TAKÎ

Dokuzuncu imamdır. Babası Aliyyü’l-Rıza’dır. Hicri 195 yılında Medine’de dünyaya gelmiştir. Annesi Sabîke’dır. Yirmi beş yaşında şehid olmuştur (Pişvai, 2010:485).

Dîvânda hem isim olarak hem de sahip olmuş olduğu şefkatiyle şu şekilde yer almaktadır:

El Takî ol cân ile sırr-ı Muḥammed gör nedür
Dīn-i Hâḫda vâcib oldı mü’min iseñ ittikâ(G. 5/9)

Ehl-i taḫvâyum diyen ister Takîden şefkati
Kim muḫibbidür Naḫînuñ evliyâdur evliyâ (G. 14/8)

Ehl-i takvanın önderi olmakla da dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Taķîdür ehl-i taķvâ pîşvâsı
Naķî münkir münâfıķdan beridür (G. 39/7)

2.2.1.1.5.3.9. İMAM ALİ NAKÎ

Onuncu imamdır. Babası Muhammed Takî'dir. Medine yakınlarındaki Surya'da dünyaya geldi. Annesi Sumâne'dir. Lakabı "Naki ve Hadi" dir. Hicri 254 yılında Samirra' da şehit edilmiştir (Pişvai, 2010:515).

Dîvânda ismi şu şekilde geçmektedir.

Ol 'Alıyyü'l-Mürtezânuñ sırrıdur zât-ı Naķî
Pāk mezheb pāk meşreb şâf dil-dâr evliyâ(G. 5/10)

Ehl-i taķvâyüm diyen ister Taķîden şefkati
Kim muħibbidür Naķînüñ evliyâdur evliyâ (G. 14/8)

Takva ehli olanların lideri olarak münkir ve münâfıktan beri olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Taķîdür ehl-i taķvâ pîşvâsı
Naķî münkir münâfıķdan beridür (G. 39/7)

2.2.1.1.5.3.10. İMÂM HASAN ASKERÎ

On birinci imamdır. Babası Ali Nakî dir. Annesi Hüdeyse' dir. Samirra' da asker diye bilinen bir mahallede yaşadığından dolayı "Askeri" olarak anılmaktadır. Hicri 260 'da şehit edilmiştir (Pişvai, 2010:557).

Dîvânda kendisine asker olmak istendiği takdirde elde edilecek mükâfatla şu şekilde yer almaktadır:

'Askerî olmaķ dilerseñ sen Ğasenü'l-'Askere
Ol muħibb ü muħlis-i evlâd-ı Ğaydar-i bî-riya(G. 14/9)

İmâm'ın ayağının toprağının kendi başına sertacı ifadesi esasında kendini alçaltarak imâm'ın yüceliğini dîvânda şu şekilde dile getirmektedir:

Ayağı toprağı başumdan tâcum
İmāmum şāh Ḥasenü'l-'Askerîdür (G. 39/8)

2.2.1.1.5.3.11. İMÂM MUHAMMED MEHDÎ

On ikinci imamdır. Babası Hasan Askerî'dir. Annesi "Nergis Hatun"dur. İsmi Muhammed olmakla beraber daha çok künyesi olan 'Mehdi' ile tanınmış ve eserlerde bu şekilde kullanılmıştır Hatta bazı eserlerde Sahib-i zaman olarak da kendinden bahsedildiği görülmektedir (Pişvai, 2010:602).

Dîvânda sancağın sahibi yani önder olarak şu şekilde yer almaktadır:

Gözlemekden gözüñe diksin hidâyet sancağun
Gün gibi bir gün toğa tã Mehdî-i şāhib-livā(G. 5/12)

Dîvânda zamanın sahibi olarak ifade edilmiştir. Tasavvufta sahib-i zaman zamanın etkisinden uzak kalan, eşyanın etkisine vakıf olan ve kendisinde ilk berzahın cemiyetini gerçekleştiren arif demektir (Uludağ, 1990:449). Dîvânda hem bu anlamıyla hem de kıyamete yakın gelecek olması durumuyla şu şekilde yer almaktadır:

Mehdî-i şāhib-zemān sulţān-ı dîn itse zühūr
Eylese a'dāy-i Āli Aḥmede ol ān hebā(G. 14/10)

2.2.1.1.5.4. SAHÂBELER

Hz. Muhammed'i sağlığında gören ve ona iman etmiş, onun sohbetinde bulunmuş, Hz Peygamber'in iltifatlarına mazhar olmuş, (Benim ashabım gökteki yıldızlar gibidir) farklı milletlerden oluşmuş güzide bir topluluktur. Kur'an'da da farklı yerlerde (Âl-i İmran/110, Tevbe/100) kendilerinden bahsedilen sahabelerin içlerinde cennetle müjdelenen (aşere-yi mübeşşere) diye tabir edilen 10 kişi mevcuttur. Dîvânda Ebubekir, Ömer, Osman, Ali'nin (Bk. dört halife) yanı sıra Hz. Ali'nin kölesi olan Kanber'den de bazı beyitlerde bahsedilir.

Cennetle müjdelenen on sahabeden isim vermeden ‘‘Aşere-i mübeşşere’’ olarak bahseder.

‘Aşere-i mübeşşere ile haşır ol Seyfiyâ
Onlar ile haşır olanuñ ravzası Rıdvânîdür (41/5)

Ali’nin siyahî kölesi ve sahabe olan Kanberi’yi ise sadece ismen zikreder.

Olmışuz Seyyid Nizāmoğlı gulām-ı ehl-i beyt
Biz ‘Alinüñ kamberi gibi bugün şirāneyüz (G. 95/5)

Aliyyü’l-Mürtezānün kamberinün kamberiyüm (Mus. 3/4)

2.2.1.2. AHİRET VE İLGİLİ MEFHURLAR

İslam dininin temel inanç esaslarından biri de şüphesiz Ahirete, hesaba duyulan inançtır (Bakara/4). Hesap, mizan, ölçü, kabir, ukba gibi bir takım kavramlarla dile getirilen Ahiret, ölümden sonra kabir âlemi ile başlayan, daha sonra bütün insanlığın bir araya getirileceği kıyamet günü, mahşer ve cennet-cehennemle nihayet bulacak olan ebedi hayatın genel adıdır. Ahiret kelimesi Dîvânda bu genel anlamıyla kullanılmıştır(Kom, 2006: 13).

2.2.1.2.1. Ukbâ

İnsan öldükten sonra varacağı ve hesaba çekileceği yer şüphesiz ahirettir. Ahiret, Allah’ın yeryüzüne kendisini bilmek üzeri göndermiş olduğu insanların, fani olan bu âlemde yaptıklarıyla ilgili hesap verecekleri mekândır. Allah kendi ulûhiyetinin bir sonucu olarak burayı yaratmıştır. Önemli olan insanın gönlünde ve dilinde duruma dair var olan bağlılıktır. Yani Allah’ın insanın gönlünde her daim yer alma durumudur. Bu durum Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Dünyâda illâ’llâh
‘Ukbâda illâ’llâh
Tağlarda deryâda
Şahrâda illâ’llâh (i.48/7)

N’ola ger devlet-i dünyâ müyesser olmadı bunda
Muqarrer dâr-ı ‘ukbâda kamu şehzâdeler sızsüz(G. 100/4)

2.2.1.2.2. Rûz-i Mahşer Yevmü'l-Hisâb, Yevmü'l-Kıyâm

İnsanların Dar-ı fenada işlediklerinin karşılığını almış olacakları gündür. Dîvânda Rûz-i Mahşer Yevmü'l-Hisâb, Yevmü'l-Kıyâm, Kıyamet günü, Yevmü'l-Ecel, Yevmü'l-Misak, Yevmü'd-din şeklinde kullanılır.

Dîvânda insanın bu dünyada yaptıklarının hesabını vereceği yer olarak şu şekilde yer almaktadır:

Bunda tezhip eyleyen ahlâkını
Rûz-ı mahşer irüşür Hâkdan meded(G. 34/4)

Hâlimüzde nesne yokdur Yâ İlâh
Rûz-i mahşerde şaşırma dilümüz(G. 91/4)

Devlet-i didâr-ı bâkî isteyen yevmü'l-hisâb
Mişnet-i derd-i belâdan bunda feryâd eylemez(G. 96/4)

Qıyâmet günü âzad eylegör Seyfîyi tamudan
Resûlu'llâhuñ evlâdı olan meh-pâreler sızsiz (G. 100/5)

Kendi Vücûduñ añlayan MâlikıdurYevmü'd-dînin
İyyâke na'büdü bilür oğur Ve iyyâke nestaîn (G. 171/3)

İnsanın Allah ile yaptığı ilk anlaşma yevm-i misak (sözleşme günü) ifadesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Sekiz cennet yedi tamu şırât ile mîzân Hâkğ
Ezel de yevm-i mişakda olan 'ahd ü emân Hâkğ (Mus. 3/2)

2.2.1.2.3. Sırât

Yol anlamına gelen sırat, bir hadiste şöyle ifade edilir "Daha sonra cehennem üzerine bir köprü kurulur". Bu köprü: Cehennem üzerinde kurulmuş bulunan ve Cennet'e geçmek için insanların üzerinde yürüdükleri bir köprü olarak ifade edilir(Kom2006:593; Ünal1986:133).

Sıratın geçmenin temel esasının da insanın verdiği sözü hatırlaması olarak şiirde şu şekilde yer almaktadır.

Sekiz cennet yedi tamu şırâṭ ile mîzân Ḥaḳḳ
Ezel de yevm-i mîşaḳda olan ‘ahd ü emân Ḥaḳḳ (Mus. 3/2)

Sırâttan geçmenin temel esasının insanın dünyada işledikleriyle ilintili olduğu anlayışı dîvânda şu şekilde yer almaktadır.

Nazar iylen baña n’oldum ölümü yok dirlik buldum
Şuver hisâb hep ben oldum şırâṭ mîzân olmaz baña (İ. 43/4)

2.2.1.2.4. Cennetle İlgili Mefhumlar

2.2.1.2.4.1. Cennet

Bahçe anlamıyla sözlüklerde anlamlandırılan Cennet dünyada Allah’a ibadet eden, kulluk görevlerini yerine getiren insanlara ödül olarak Ahiret’te verilen mekânın adıdır (Kom, 2006, 98).

Dîvânda Cennet’in, uçmak, Adn uçaḡı, Cennetü’l-me’va olarak şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Yerüm cennet midür āḡir cehennem mi olur zāḡir
Cihānı ḡaḡ iden Ḳādir bize imānı yoldaş it (G. 29/6)

İdersün bunda evlād-ı Muḡammede eger bi’āt
Bulursun rûz-i maḡşer cennetü’l-me’vâda ki ḡürmet (Müsedes. 10/2)

Biz ‘āşık-ı dîdâruz eyâ şûfî cihānda
Mey-ḡāne yiter bize yûri var saña uçaḡ(Müsedes. 5/1)

Bazı beyitlerde “adn” ve “ridvân” özel isimleriyle şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Ḳıyāmet günü ‘Adn uçaḡı içre
Ḳılasın Muştafâ ile muḡabbet (G. 28/2)

‘Aşere-i mübeşere ile ḡaşr ol Seyfiyâ
Onlar ile ḡaşr olanuñ ravzası Rıdḡvānîdür(G. 40/5)

2.2.1.2.4.2. Hûri

Cennet kızı, gözleri ceyslana benzetilen güzel ve Cennet'te mü'minlere hizmet ettiği Kur'an'da beyan edilen (Bakara/25) misk, amber gibi güzel kokulardan yaratıldıkları düşünülen gül yanaklı, inci dişli, nazenin, selvi boylu, al yanaklı varlıklardır (Pala1990:234).

Dîvânda Allah'a bu dünyada ibadet ederek kulluk vazifelerini yerine getirenlere Cennet'e verilen ödül olarak birkaç yerde şu şekilde yer almaktadır:

Seyyid Nizâmoğlu dostuñ bir kez tecelli itdügüñ
Yetmiş cennet yüzbiñ hûri onbiñ ğılmâna virmezem (G. 153/5)

İnsanların cennete huriler için niyetlendiğini fakat dervişler için böyle durumların söz konusu olmadığını şu şekilde dîvânda yer almaktadır:

Hûri ile ğılmānuñ bundan iletür mü'min
Cennet de behey dervîş hûri ile ğılmān yoğ (G. 112/5)

2.2.1.2.4.3. Tûba

Cennet'te var olan, gölgesi arşı kaplayan bir ağaçtır. Farklı lezzet ve tatta meyveleri olan ve cennete gerenlerin kendisinden rızıklandıkları bir ağaçtır (Pala1990:488). Dîvânda cennete ait bir unsur olarak birkaç yerde şu şekilde yer almaktadır:

Bende hûri bende ğılmān bendedür
Bende cennet bende tûbā bendedür (G. 61/3)

Sendedür genc-i ezelhanesinüñ miftāhı
Sendedür şems-i şeref burc-ı se'âdet mâhı
Sendedür cennet tûbā vü melek hür ü kuşür
Sendedür bârgeh-i hazret-i Hağ dergāhı(Mus. 7/4).

2.2.1.2.4.4. Ğılmân

Cennet'te bulunan nûrdan yaratılan çocuklara verilen addır (Tatçı1990:139). Cennete ait bir unsur olarak dîvânda Allah'a bu dünyada ibadet ederek kulluk vazifelerini yerine getirenlere Cennet'te verilen ödül olarak birkaç yerde şu şekilde yer almaktadır:

Evliyâlardur her biri
 Ne ğılmân ister ne hûri
 Mağşûdları Hağ didârı
 Allâhı seven ‘âşıklar (İ. 2/6)

İnsanın dünyada yaptığı ibadet taat, riyazet ve tevhîd karşılığında kendisine verilen bir ödül olarak, bir dost olarak verileceği düşüncesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

‘İbâdet tâ’at ü tevhîd riyâzet birle kıâ’im ol
 Enîsîn hûr ile ğılmân ola tâ rûz-i ‘uqbâda(G. 18/4)

2.2.1.2.4.5. Âb-ı Hayat, Kevser

Dîvân Edebiyatı’nda hayatın kaynağı, can suyu anlamında kullanılan ab-ı Kevser’in Kur’an’da adına müstakil bir sure bulunmakta (Kevser suresi/108), Cennet’te peygambere verilen bir havuz olarak da bazı tefsirlerde zikredilmektedir. Tasavvufta ise mürşidin söylediği anlamında kullanılır (Uludağ, 1990: 16; Pala, 1990:292). Halk arasında bu sudan içen kişinin bir daha ölmeyeceği söylenmektedir. Bu su daha çok Hızır’la anılmaktadır.

Maddi olarak ölmekten ziyade manevi anlamda bir ölümsüzlük nişanı olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Hem ‘iyânüm hem Senkender hem menüm ab-ı hayât
 Hem hayât-ı hıızr buldum çeşme’i hayvân menüm(G. 158/4)

İrüşdi Hızır-ı dil âb-ı hâyata
 Müyesser eyledi zulmetden Allâh (K. 7/9)

Dudaklarından dökülenler sonsuzluk çeşmesine ait ifadelerdir kıyamette Kevser havuzunun başında oturup seni dinlemek isteyenler bu dünyada senin dudaklarından döküleni dikkate alanlardır ifadesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Leblerinüñ mâ’rifeti âb-ı hayât çeşmesidür
 Her kim anı añlamadı içmedi âb-ı Kevşeri (G. 227/5)

2.2.1.2.5. Cehennem

İnsanların dünyada işlemiş oldukları günahlara karşılık ahirette içine düşecekleri azap yurdudur (Pala, 1990, 98).

Dîvânda Cehennem, tamu, duzah, nar, Nirân olarak kullanılır. Şair Allah'ın rızasının Cennet ve Cehennem'e bağlı olmadığını dolayısıyla Yunus misali cenneti sevmenin ya da cehennemden korkmanın gereksizliğini dîvânda şu şekilde ifade etmektedir.

Ne havfum var cehennemden ne cennet den ümidüm var
Rızâyâ rāzıyum itsin gerek 'āşî gerek hāşî (G. 227/2)

Ṭamū-i nirānî ğarḳ u mālik-i sūzān ğarḳ
Cennet-i hūrî ü ḳaşr u ravza-i nirān-ı ğarḳ (G. 111/5)

Bu dünyada İslam'a düşman olanların öbür dünyada Cehennem ateşini yiyecekleri (yani cehennemde yanacakları) düşüncesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ehl-i İslāma şalarlar şalgını
Cem 'idüp yerler cehennem odunu(G. 23/95)

Bazen Cennet ve Cehennem'in bazen de huri ve gılmanın kendisi olduğu düşüncesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Geh görürüm cennet ü ğılmān menüm
Geh görürüm duzeḳ u nīrān menüm(tercibent. 4/1)

2.2.1.3. İBADET

2.2.1.3.1. Kelime-i Tevhîd

"*Lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlüllâh*" şeklinde söylenen ve İslam'ın beş esastan olan Kelime-i şehâdet, Müslüman olmanın temel şartı olarak kabul edilir(Şentürk-yazıcı, 1999,72).

Dîvânda Allah'ın varlığını ve teklliğini ifade ederek şu şekilde kullanıldığı görülmektedir:

Lā ilāhe illa'llāh
 Yā Allāh illa'llāh
 Ne verseñ rāzıdur
 Seyfullāh illa'llāh (İ.48/13)

Allah'ın bir ve ortaksız olduğu ve Hz. Muhammed'in insanların hayırlısı olduğu düşüncesi Divan'da şu şekilde ele alınmaktadır.

Lā ilāhe illā'llāhü vallāhü ekber
 Muḥammedün Resülullāh ḥayrū'l beşer (G. 62/1)

Kâinatın yok olmasıyla geriye sadece Allah'ın kalacağı düşüncesi olarak tevḥîd divanda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kelām-ı lâda 'âlem maḥv olur hep
 Vaḳit işbât eder Allāhı tevḥîd (G. 35/4)

2.2.1.3.2. Namaz

İslam'ın beş esasından biridir. Hz. Muhammed'in 'Namaz dinin direğidir' şeklinde ifade ettiği namaz, iftitâh tekbiri, şükür secdesi, kıyam, rükûdan meydana gelmektedir (Şentürk-Yazıcı, 1999:118).

Namazın unsurlarıyla dîvânda şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Tevḥîd itseler dudağ deprenmez
 Dil-beri buluñca öperüz şâb şâb
 İki rek'ati dünyâ fikirsüz
 Namâz kıldın mı gel söyle hep hep(İ. 41/3)

Namaz, namazı kılan ve durumdan etkilenen olarak namaz ve ona ait kavramlar ile Allah 'a ulaşmanın yolu, Allah dostlarının özelliği olarak Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Gündüz olur anlar şâ'im
 Giceler şubḥadek kâ'im
 İstekleri Ḥaḳdur dâ'im
 Allāhı seven 'âşık(İ.2/5)

Hem şalât u şâim hem şacid u meşcud menüm
 Bilmiş ol sen Seyfiyâ Ḥaḳdur sözüm iḥsân menüm (G. 157/7)

2.2.1.3.2.1. Kible, Kiblegâh

Namazın farz olduğu ilk dönemlerde insanlar Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya yönelerek namaz kılarlardı. Daha sonraları Kur'an'da geçtiği üzere iman edenler yönlerini kendisinden hicrete zorlandıkları şehir olan Mekke'de bulunan Kâbe olarak değiştirmiş ve namazın şartları arasında (istikbal-i kible) sayılmıştır (Şentürk-Yazıcı, 1999:130).

Dîvânda bir yerde geçen kiblegah kavramının bağlı olunan yer, merci olarak Acem halkının bağlı olduğu Hz. Ali ailesi için şu şekilde kullanıldığı görülmektedir:

Ey ber-güzide-i âl-i nesl-i Muştafâ
 Ey ma'den-i mürüvvet ey mâh-ı hoş liqa
 Ey secdegâh-ı mülk-i 'Acem kiblegâh-ı mâ
 Dâ'im kazâyâ râzı olan Şâh 'Alî'r- Rızâ(Mu.4/8)

2.2.1.3.2.2. Mescid, Secde, Sacid, Mescûd:

Allah'a iman etmiş olanların onun söylediklerine itaati ve kendini ona yakınlaştırmanın hali ve mekânı olarak şiirde şu şekilde kullanılmaktadır.

Mescid ü mey-ḥâne ğarḳ Kâ' be vü püt-ḥâne ğarḳ
 Baḥr-ı vaḥdetden muḳarrer küfr ile imân-ı ğarḳ(G. 118/3)

Kâ' beyüm zemzem menüm şevm ü şalâtüm mâh sâl
 Sâcid ü mescûd menem hem yine evkât olmuşum(G. 152/3)

İnsanlar gerçekte mutluluğa kavuşmak isterlerse şu beyitte ifade edildiği şekilde ehl-i beyti kendilerine ışık olarak (rehber) kabul etmeleri durumu mescit ve onun ışığı ifadesiyle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Çerâĝ-ı mescid-ü miḥrâb ü minber
 'Âlî hem Fâtıma Şebir ü Şübbür(76/1)

Esas mescidin insanın kalbi olduğu düşüncesi yani insanın kalbinin tıpkı Ka'be misali kâinatın merkezi olduğu anlayışı insanın bir alem olduğu düşüncesinden hareketle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Mü'minüñ kalbi nazargâh-ı Hudâdur bilmeyen
Bî-ğaberdür sâcid ü mescûdu bilmez n'eydügin(G. 170/4)

2.2.1.3.3. Oruç

Oruç, Müslümanların üzerine ayetle (Bakara/183) farz olan Ramazan ayında bir ay boyunca, imsak (sabah namazı) vaktinden iftar (akşam namazı) vaktine kadar yemek, içmek ve birtakım faaliyetlerden uzak kalmayı esas alan İslam'ın şartlarından biridir(Şentürk-Yazıcı, 1999:240).

Dîvânda “*savm ve saim*” şeklinde kullanıldığı görülür. Aynı zaman da Alah dostlarının nişanesi olarak bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gündüz olur anlar şâ'im
Giceler şubhade kâ'im
İstekleri Hâkdur dâ'im
Allâhı seven 'âşıklar (İ. 2/5)

اینناخی صومی صلات کجارو حج ذکات
İrüşmedin daḥî memât Hâḫ ile var ol dâ'imün (G.169/2)

2.2.1.3.4. Hac

İslam'ın temel şartlarından olup maddi olarak gücü yeten her Müslümana farz olan beş temel esastan biridir. Haccın Zilhicce ayının ilk on gününde olan Safa ve Merve tepelerini ziyaret etmek olduğu ifade edilmiştir (Şentürk-Yazıcı, 1999:282). Dîvânda bir yerde İslam'ın diğer şartlarıyla beraber şu şekilde yer almaktadır.

اینناخی صومی صلات کجا روح ذکات
İrüşmedin daḥî memât Hâḫ ile var ol dâ'imün (G.169/2)

2.2.1.3.4.1. Beytü'l-Haram

Temelleri Hz. Âdem'in zamanından kaldığı rivayet edilen ve daha sonra Hz. İbrâhîm ve Hz. İsmâ'il tarafından Mekke'de inşa edilen Müslümanlarca kutsal kabul edilen mekân, İslam'ın hac merkezi ve kiblesidir (Şentür-yazıcı,1999:130). Dîvânda Kâbe, beytullah ve Allah'ın evi olarak şu şekilde kullanılmıştır.

Ol hacı diler Kā'beyi tā ide ziyāret
Bu hacı murād eylediği şāhib-i hāne (G. 206/3)

Esas mekânın dünyaya sığmayıp da insanın gönlüne sığan Allah için, gönül olduğu onun için de bu mekânı uzakta aramanın hiçbir anlam ifade etmediği dîvânda şu şekilde ifade edilmektedir:

Gel ey şüfi gönül mülkünde Beytu'llāhı gör
Dîde-i bâtınla eyle bir nazar Allahı gör(G. 60/1)

Dîvânda Kâbe, Safa ve Merve Hac ibadetini çağrıştırmak amacıyla beraber kullanılmıştır. Aynı zamanda burada ben dünyaya sığmadım kulumun kalbine sığıdım hadisinden hareketle gönül Kâbe kıyaslamasının olduğu da görülmektedir:

Mü'minüñ kalbidür Allāhuñ evi bilmez misin
Kā'be'ü zezem daği merve şafāsın ey gönül (G. 136/2)

2.2.1.3.4.2. Kurbān

Ramazan Bayramı'ndan 2 ay 10 gün sonra gelen Kurban Bayram'ında yerine getirilmesi gereken olan bir ibadettir. İlk kurban Hz. İbrâhîm'in Hz. İsmail'i Allah'a bağışlama teşebbüsü sırasında, Allah'ın İbrâhîm tarafından kendisine sunulan İsmâ'il'in yerine bir koç gönderilerek vuku' bulan olaydır. Bu olaya telmihen kendisininde canını Allah'a sunduğu ve bunun kabul edildiği ve bu durumunda insanı Allah'a yaklaştırdığı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Fedâ itmek dilerdi ona cānuñ
Kabüle geçdi kurbān irdi Hāḫḫa (K. 2/7)

İnsanın Allah'a yakınlaşması için gerekirse bedeninden vazgeçip onu Allah'a kurban etmesi meselesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ey müderris bu mu'ammā fetḫ olunmaz ders ile
İtmeyince cān u dilden cānuñı kurbān aña (G. 11/4)

2.2.1.3.4.3. Hacı:

Hac farizasını yerine getiren yani Ka'be'yi ziyaret eden kişi olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ol hacı diler Kā'beyi tā ide ziyāret
Bu hacı murād eyledügi şāhib-i hāne (G. 206/3)

2.2.1.3.5. Zekât

İslam dinin temel esaslarından olan zekât malı olan herkes üzerine farz olup İslam'ın beş temel şarttan biridir (Şentürk-Yazıcı, 1999:267). Dîvânda İslam'ın diğer şartlarıyla beraber ismen şu şekilde yer almaktadır

اینی‌اخی صومی صلات کجارو حج ذکات
İrüşmedin daḥī memāt Ḥaḫ ile var ol dā'imün (G.169/2)

2.2.1.4. SURELER, AYETLER VE HADİSLER

2.2.1.4.1. Sureler

Dîvânda Leyl, Duhâ, Tâhâ, Yâsîn, Fâtiha, Rahmân, Kâf, Tîn sureleri şu şekilde yer amaktadır:

Şaçuñ **ve'l-leyli1** yüzüñ ve'**ḡ-ḡuḡādur**
Cemālüñ pertev-i nūr-i Ḥudādur(G. 47/1)

Āl-ü **Tâhâ** vü **Yâsîn** 'ibād-ı Bākır
Muḡtedā-yı 'ālem İmām-ı Ca'fer(G. 62/3)

Degil mi şübhesiz **Sebu'l-Meşānī**
Çaşuñla kırpigüñ zülf-i siyāhum(G. 150/2)

Yüzindeki **Fâtiḡa** -yı oḡumayan añlamadı
Ümmü'l kitābı n'eydügin bilmedi ḡaldı serserī(G. 217/4)

Vücūduñ mazḡar-ı nūr-ı ilahī
Yüzündür **Süre-i Rahmân** Muḡammed(G. 36/4)

¹ Kur'an/92. sure

² Kur'an/93. sure

³ Kur'an/20. sure

⁴ Kur'an/36. sure

⁵ Kur'an/1. sure

⁶ Kur'an/1. sure

Sūreyi Rāḥmānı bildüm Sūre-yi Raḥmān menüm
Daḥi muṭlak Ḥaḥ Kelāmum **ḳāf** Ve'l-Ḳur'ānmenüm (G. 158/1)

Dışlerin**ve't-tīni** ve'z-zeytūni zebānındır senüñ
Dedigi ve tūri Sīnāne Ḥaḥḳa şānuñdur senüñ(G. 121/1)

2.2.1.4.2. Ayetler

Tin suresi, Fatiha suresi, İhlās suresinin yanı sıra diğere bazı surelerden de insanın kendini yani nefsini bilmesi ve hesaba çekmesiyle alakalı olarak ayetlerin şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Dışlerin**ve't-tīni ve'z-zeytūn** zebānındur senüñ
Dide ki **ve't-tūri** sīnān Ḥaḥḳa şānuñdur senüñ

‘ Ālem ü ḳalbinde **hāze'l-beled** olduğı budur
Ġayri Ḥaḥdan ḳalmadı ol evde miḥmānın senüñ

Kim leḳad ismini taḥḳıḳan **ḥalāḳnā** der bilür
Oldı **fī aḥseni taḳvīm** seyr u seyrānın senüñ

Bilmeyen **sümme redednāhü** nedür esrārını
Esfele şāfilīn oldu şekl-i ḥayvānın senüñ

Ṭuydu kim **ellezīne āmenūdan** bir ḥaber
Ve amilu's-sālihāti oliser cānuñ senüñ

Felehüm ecre iresin anlıyacaḳ kendüni
Ġayrū memnūnlar müyesser ide sulṭānın senüñ

⁷Kur'an/55. sure

⁸Kur'an/50. sure

⁹Kur'an/95. sure

¹⁰ **TİN SURESİ (95)**

95/1. İncir ve zeytine and olsun,

95/2. And olsun Sina dağına,

95/3. And olsun bu güvenli Mekke şehrine ki:

95/4. Biz insanı en güzel şekilde yarattık,

95/5. Sonra onu aşığaların en aşağısı kıldık.

95/6. Yalnız, inanıp yararlı iş işleyenler bunun dışındadır. Onlara kesintisiz ecir vardır.

95/7. Öyleyken, sana dini yalan saydırtan nedir?

95/8. Allah, hükmedenlerin en iyi hükmedeni değil midir?

Bil **femā yükezzibüke** hālinden ahvālını
Ba‘ de biddīn yazıla bu dīn ü imānıñ senüñ

Kim **eleyşa’llāhü** bildi bildi Hāğdan ğayri yoğ
Oldı bī-ahkemi’l-hākīmīn çünki Subhānın senüñ

Mazhar-ı āyet-i Hāğ oldı vücūdı Seyfīnüñ
Sūfī n’içün secde itmez ola Şeytānuñ senüñ (G. 121)

Mülkine yoğdur **şerīk ey kul hü vallāhü ehad**
Kimse hiç zātuñ tasavvur **itmez Allāhü’s-samed**

Kimse senden toğmadı kimse toğurmadı seni
Anuñiçün nāzil oldu **Lem yelid ve lem yüled**

Vāhid-i hayy-i ebedsin saña hem-tā gelmedi
Hiç nazīrūñ yoğ ve **lem yekün lehü küfüven ehad**

‘ Alemüñ hālākısun halk eyledüñ yoğdan beni
Senden ğayrı yoğ efendüm isteyem ondan meded

Yā kavvī kādırsin eyle kuvvet-i ‘ aqlum öküş
Tā ki Seyfiyā itā‘ at kıla nefis-i dīv-red(G. 30)

Müşrik olma kendüñi birşey şanup
Yoğdur illā**kul hüvellāhü ahad**

Ol münezzeh zāt-ı pāki zikridüp
Gitmesin dilinden **Allāhü’s-samed**(G. 34/5-6)

Senüñ dört kirpigüñe iki kaçun
Siyāh saçuñ **‘ale’l-’arşi’s-tivādur** (G. 47/7)

¹¹İhlas suresi(112)

De ki: OAllah birdir. Allah sameddir. O doğurmamış ve doğmamıştır.
Onunhiçbir dengi yoktu

Şaçuñ ve'l-leyli yüzüñ ve'd-**duhādur**
Cemālūñ pertev-i nūr-i Hūdādur (G. 47/1)

Mā tettebiu ale'l-hevā rāst berāh-i Hūdā
'Ömrünüz iyleyüp hebā olma gürü-ı cāhilūn(G. 169/3)

Şūfī **vescud vekterib** sırrından agah olmadı
Emr-i Hāḡḡı terk eden merdūd bilmez n'eydügün(G. 170/3)

Yüzini gördüm okudum **ḡamdü lillāh** āyetin
Nuḡḡ kim ki dinledi okudu **Rabbü'l-'ālemīn**

Dü kaşuñ gören kişi bildi dehān-ı mīmīni
Er-Raḡmān āyetūñ okur oldılar ḡamime degin

Kendi vücūdın añlayan **mālikidür yevm-i-dīn**
İyyāke na' būdü bilür okur iyyāke nesta' in

İstivāşuñ bilen bilür **ihdīna's-şırāḡ** bugün
Müstakīm oldı kişi añladı çün kendüdekin

Sen **şırāḡe'l-lezīne** añlamayan olmayalum
En' amte aleyhim gayri'l-maḡdūbi çün bildük yeḡīn

Şaşma gör ḡarīḡını düşmeyesüñ yabañlara
Aleyhim āyetūñ oku olma gör **ve led-ḡāllīn**

Seyyid Nizāmoḡlı budur ümmü'l-kitāb didiḡi Hāḡḡuñ
Vechinden bilmegen bunu bilmedi ne imān ne dīn (G. 171)

¹³ Geceye andolsun ki(Leyl suresi/1)

¹⁴ **DUHA SURESİ (93)** Bismillahirrahmanirrahim, **93/1**. Kuşluk vaktine and olsun:

¹⁵ **FATİHA SURESİ (1)**

1/1. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla:

1/2. Hamd, Alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

1/3. O Rahman ve Rahim'dir,

1/4. Din Gününün sahibidir.

1/5. Ancak Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz.

1/6. Bizi doğru yola eriştir.

1/7. Nimete erdirdiḡin kimselerin yoluna: gazaba uğrayanların, ya da sapıtanların yoluna deḡil

O ‘ālem **aḥsen-i takvīm**¹⁴ dirler
Su’āl ittigi yerdürḥak Teālā(K. 1/6)

‘**Alleme’l esmā** benüm benden zühür eyler ḳamu
Kāmilem noḳşān yoḳ ehl-i kemālāt olmuşum(G. 152/2)

Her cürmüme yā Rabbenā
Estağfirullāhü’l-’aẓīm
Vağfir lenā zünūbenā
Estağfirullāhü’l-’aẓīm(İ. 46/1)

Süre’i Rāḥmānı bildüm Süre-i Raḥmān menem
Daḫı muṭlaḳ Ḥaḳ Kelāmum **ḳāf** Ve’l-Ḳur’ān menem (G. 158/1)

Vahdehū lā Şerīke Lehū sensün̄ eya māh peri
Ādeme beñzer var ise bir daḫı al getür beri(G. 228/1)

Ye’bne Şeyḫ Seyyid Niẓām çün mīresed ömreş temām
Dünyā-yı düne ver selām **innā ileyhi rāciūn** (G. 169/6)

2.2.1.4.3. Hadisler

Göñül ister ezel ol **küntü kenzi**
İrüşdür ‘aşḳuñ ile anda yā Rab(G. 25/4)

Mūtu kable en temütüdan dilerseñ sen ḫaberi
Ölmeden ölmüş dirilmüş sen bu Seyfullāhı gör(G. 60/5)

Men ‘aref sırrından āgāh ol Niẓāmoḅlı bugün
Baḫr-i vahdetden zühür itmüş ḫabāb olsañ gerek(G. 118/7)

¹⁴95/4. Biz insanı en güzel şekilde yarattık

¹⁵2/31. Ve (Adem'e) bütün isimleri öğretti

¹⁶3/193. "... Rabbimiz! Günahlarımızı bize bağışla..."

¹⁷2/156. Onlara bir musibet geldiğinde: "Biz Allah'ımız ve elbette O'na döneceğiz" derler.

¹⁸1“Küntü kenzen mahfiyyen, fehalaktu’ul-halka liya’ rifūni”(Gizli bir hazineydim bilinmek istendim, bunun için mahlukatı yarattım(Ceylan, 2000:148)

¹⁹2 Ölmeden önce ölünüz(Acluni, c. 2. s. 291)

²⁰2Nefsini bilen rabini bilir(Ceylan, 2000:149)

2.2.1.5. DİĞER DİNİ MEFHURLAR:

2.2.1.5.1. Cin:

İnsanların gözle göremedikleri, ateşten yaratılmış olan varlıklardır. Dîvânda ise ismen şu şekilde yer almaktadır:

Çkulum ol Őultāna olmuş enbiyā vü evliyā
İns ü cin hūri melek fi'l-cümle hep fermān aña (G. 14/3)

Tevhîd ehlinin yaptıklarıyla melek olacağı fakat inkâr edenlerin inkârları nedeniyle cin taifesinden olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ehl-i tevḥîd ölse olurlar melek
Münkirün cânı ölünce cin olur(G. 52/4)

2.2.1.5.2. Div:

Olağanüstü bir güce sahip olarak bazen de Şeytân anlamında kullanılmaktadır. Dîvânda insanın mezarında yalnız kaldığı zaman diliminde yanında melek ya da dev olacağı düşüncesi şu şekilde ele alınmaktadır.

Şol gün ki mezārumda tenhā kalıcağ bilmem
Dîv ile melā'ikden anda kim ola yārān(Terci-i bent. 2/5)

2.2.1.5.3. Şeytân:

İblis adı ile dîvânda yer alan Şeytân, Cennet'ten kovulmuş anlamında "La'in" olarak da kullanılır. Dîvânda ismen ve kendisine uyulduğu takdirde insanı yanlış ve kötüye götüren olarak kullanılmakta, İnsanın Őehvete ve kendi nefesine yenilmesi durumunun aynen Őeytânda yaşanan durum gibi olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Şehvet olursa ğālib ḥārsın gezer yularsuz
Dā'im beḥîl olursun oldın bî-' ayn-i Őeytān (K. 5/20)

İnsanın aklını kullanarak iblisten kaçınması gerekir, çünkü iblis fesadlığın merkezi olarak görülmektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Aqlını başına devşir eyle iblisden ḥāzer
Her fesāde añun eyle iştirāk olsun gerek (G. 120/4)

Şeytân ve askerlerinin heva ve hevesten müteşkil olduğu durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Hevâlar ‘Askerüñ cem’ itdi Şeytân
Göñül tahtına geçdi sen yatarsuñ(G. 174/5)

2.2.1.5.4. Şirk, Şerik:

Allah’ın zatı ve sıfatı ile birken insanın ona bir takım maddi veya manevi nesnelere Allah’a ortak koşma anlamında kullanılır. Fakat aslında Allah’ın ortağının olmadığı bir gerçektir. Bu durum dîvânda birkaç yerde şu şekilde dile getirilmektedir.

Mülkine yoğdur şerik ey kulhü vallâh’ü ehad
Kimse hiç zātuñ tasavvur etmez Allâhü’s-samed (G. 31/1)

2.2.1.5.5. Günah, Cürm:

Günah ve cürm kelimeleri insanları öbür dünyada Cehennem’e götüren unsur olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Geçende tevbe itdüm her günâha
Uyuben şeytânlara bozdı nefsum(G. 143/3)

Bozup cennetde cürm ile mekânım
Cehennemde mekânlar düzdi nefsum (G. 143/5)

2.2.1.5.6. Nür:

Allah’ın esma-i hüsnasındandır. Zatiyla nür olan Allah, gökleri ve yeri kaplamıştır(Tatçı, 1990:195).

Dünyaya tecelli eden, yansıyan olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İrdi feyz-i Hağ tecellî eyledi nür-ı Hudâ
Geldi ‘uzlet günleri cân ü göñül buldı şafâ
‘Askeri emmârenüñ tevhid ile itdün hebâ
Merhabâ ey halvet-i pîrân-ı merdân merhabâ (Mus.. 12/1)

İnsanın Allah’ı görebilmesi için yine onun nûruna ihtiyaç duyduğu si olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Baňa nûrundan ihsân eyle bir göz
Cemâlün seyredem her anda yâ Rab(G. 27/3)

Peygamberin vücûdunun Allah'ın nûrundan yaratıldığı ya da onun tecelligahı olarak dîvânda şu şekilde ele alındığı görülmektedir:

Vücûduñ maẓhar-ı nûr-ı ilahî
Yüzidür Sûre-i Raḥmân Muḥammed (G. 36/4)

2.2.1.5.7. Ölüm:

İnsanın ruhunun kabzedilmesi olarak düşünülen ölüm insanın dünya değiştirmesi durumudur. Tasavvufta bu durumdan daha farklı bir anlamda kullanılan ölüm, insanın dünyasını değiştirmeden kendini nefsinin egemenliğinden kurtarması durumu olarak ölmeden önce ölmek (hadis) ifadesiyle sistemleştirilmiştir. İnsanın nefsin isteklerinden uzaklaşmasıdır. Hatta bu durum tasavvufi eserlerde Şeb-i arûs olarak da nitelenmiştir (Levend, 1984: 49; Uludağ, 1990: 418). Dîvânda hem ölüm hem de mevt sözcüklerinin şu şekilde kullanıldığını görmekteyiz:

İrüşüp 'aql ile bâkî ḥayâta
Ölümsüz dirlik iḥsân itdi Ḳayyûm (K. 4/20)

Zât menem şifât menem
Mevt menem ḥayât menem
Vâcib-i mümkinât menem
Bilen bilür ki men neyûm (İ. 45/14)

Kâinatın geçiciliğinden hareketle dünyaya sultan olursa bile bunun geçici bir durum olacağı anlayışı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Olursan 'âlemüñ şâh-ı cihânı 'âkıbet mevtdür
Fenâdır ittişâline şaḳın aldanma ey göynüm(G. 147/4)

Sahip olunan ya da elde edilmiş bir takım özelliklerle insanın Hızır olarak ölümsüzleştiği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ölüm yok bize Hızır olduk cihânda
Geçüp girdük memâtı Ḥayye irdük (K. 3/3)

2.2.1.5.8. Kaza ve Kader:

Kader Allah'ın insanın geleceği ile alakalı bilgiye sahip olması, kaza bu bilinen durumun yeri ve zamanı gelince Allah tarafından yaratılması durumudur (Serinsu, 2009:197). Dîvânda kaza, Levh-i kalem, levh-i mahfuz, levh-i kudret olarak yer alır. Mutlak güç Allah'ın elindedir ve insanın kaderinde karşısına çıkacak her şey önceden levh-i mahfuzda yazılıdır. İnsanın başına gelebilme durumu olan olayların buraya aksetmesi kader olarak, bunun gerçekleşme durumu ise kaza olarak adlandırılır (Pala, 1990:313).

İnsanın kaderinde olanın gerçekleşmesi olarak ifade edilene rıza göstermesi durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ey ber-güzide-i âl-i 'alî nesl-i Muşafâ
 Ey ma'den-i mürüvvet ü ey mâh-ı hoş liğa
 Ey secdegâh-ı mülk-i 'Acem kıblegâh-ı mâ
 Dâ'im kaçāya rāzı olan Şāh 'Alî'r-Rızā(Mu.. 4/8)

2.2.1.6. DİNLERLE İLGİLİ MEVHURLAR:

2.2.1.6.1. Din, Diyanet:

Sözlük anlamı itibariyle hesap, adet, zül gibi anlamlarda kullanılır. Allah ile kulu arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallardır (Kom, 2006:122).

Dîvânda da insanın bağlı olduğu kurallar olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Zerrece Seyyid Nizāmoğlına 'aşk-ı Hâk yiter
 Eyledi zühhâda yağma dîn ile imānı ol (G. 133/7)

Yaşarsan sen eger biñ yıl hemān bir küncedürsen bil
 Hevāy-i nefsi terk eyle kaçan imān ü dîn mülki (G. 190/3)

2.2.1.6.2. İman-Küfür

Sözlük anlamı tasdik etmek herhangi bir şeyi kabullenmek anlamına gelen iman, insanın hayatında temel gerçek olarak Allah ve resülünü kabul edip onun göstermiş olduğu hayat nizamına uygun davranmaktır. İman icmalî ve tafsilî olarak iki başlıkta değerlendirilmiştir (Şentürk-Yazıcı, 1999,26).

İnsanın Allah'ın istediği şekilde yaşaması ve son ana kadar o yaşantıya uygun davranışlarda bulunması olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Yâ Rab bu ben 'abdüñ maqşudı budur senden
Dur eyleme son demde imân ile dînde (Mu.. 2/1)

Bir gün dünyanın sona erecek olması düşüncesinden hareketle insana öte dünyada lazım olanın iman yani Allah'a inanmak ve ona bağlanma fikri dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Olur çün 'âkıbet ten hâke yeksân
Koyup dünyâyı imân iste imân(G. 179/1)

Küfür ise örtmek, gizlemek, reddetmek ve kabul etmemek anlamına gelmektedir. Allah'ın peygamberine göndermiş olduğu temel esasları kabul etmemek ya da onlara göre yaşamamak anlamına gelmektedir. İman edilmesi gereken esasların reddi söz konusudur (kom, 2006:390). Dîvânda bu anlamıyla şu şekilde yer almaktadır:

Mescid ü mey-hâne ğarķ Kâ'be vü püt-hâne ğarķ
Baħr-ı vahdetden muqarrer küfr ile imân ğarķ (G. 111/3)

Tasavvufta esas olan iman ya da küfür zıtlaşması değil Allah aşkıdır. Ne iman inanmayı nede küfür inkârı temsil eder. Esas olan Allah 'ın aşkına ermek ve ona ulaşmaktır bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Beni 'aşkuñla benden öyle maħv it
Ne dîn qalsun ne küfr imân mezheb (G. 24/3)

2.2.1.6.3. Mü'min, İslam:

2.2.1.6.3.1. Mü'min:

Peygamber'e Allah tarafından gönderilen her şeyin doğru olduğuna inanan ve yürekten bağlanandır (Şentürk-Yazıcı, 1999:28). Dîvânda da aynı anlama sahip bir kullanımın çoğulu yani Allah'a ve onun emirlerine imân edenler olarak şu şekilde yer almaktadır:

Münkere zehrüm nebätüm sükkerüm mü'minlere
Her ne istersen gel al ben şöyle lezzât olmışum (G. 152/4)

2.2.1.6.3.2. İslam:

Kişinin kendini bütün boyutuyla Allah'a teslim etmesi kurallarının genel adıdır(Kom, 2006:322). Dîvânda insanların uyması gereken kurallar bütünü olarak kullanılmıştır.

‘Âlem ü evlâda hürmet qalması
Sırrını İslâm ü dînüñ bozdılar(G. 84/7)

İslam'a tabi olanlar olarak ehl-i İslam kavramının dîvânda şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Dilleriyle ehl-i İslâm dirilür
Lehçe itmez bunlaruñ icâdını(G. 31/8)

2.2.1.6.4. Kâfir, Münâfık, Fasık, Mürted:

2.2.1.6.4.1. Kâfir:

Hakikati örten, gizleyen Allah'ı ve Peygamber'i kabul etmeyene denir. Dîvânda çoğul olarak gizleyenler olarak şu şekilde yer almaktadır:

Münâfıklar gelmez yola
Kâfirlere miñnet gele
Nûh kavmini cümle sele
Virdüm de geldüm bu yire (İ. 30/2)

2.2.1.6.4.2. Münâfık:

İkiyüzlü olan, iki yüzlülük eden anlamında kullanılır. İnanmamış fakat inanıyor gibi gözükendir (Pala,1990:370). Dîvânda görüntü itibariyle din ehli olup, yapmış oldukları eylemleri dinin kurallarına uymayan ve asla hakikate ulaşmayan kişiler olarak çoğul haliyle şu şekilde yerde yer almaktadır:

Münâfıklar gelmez yola
Kâfirlere miñnet gele
Nûh kavmini cümle sele
Virdüm de geldüm bu yire (İ. 30/2)

Görüntüde Müslüman olup esasında senin dinini ve sana ait değerleri kabul etmeyenler olarak Ehl-i Beyt kavramı çerçevesinde Hz. Hüseyini şehid edenleri münâfık olarak kabul edip bu durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şâh Hüseynüñ itdiler hâke berâber cismünü
 Kılmadılar ol münâfıklar senüñ hiç hürmetüñ (G. 126/3)

2.2.1.6.4.3. Fasık:

İman ettiği halde Allah ve Peygamber'e uymayıdır (Komisyon, 2006; 172).
 Dîvânda Cehennem'e giden olarak şu şekilde yer almaktadır:

Açar fâsık cehennem şâlih uçmak
 'Aceb ben Seyfî kangısuñ açardum (G. 157/5)

2.2.1.6.4.4. Münkir:

Bir gerçeği inkâr eden veya onu güzel görmeyendir (Komisyon, 2006:497).
 Dîvânda hem genel anlamıyla hem de Hz. Peygamber'in neslinin varlığını inkâr edenler olarak kullanılmıştır:

Geh görürüm kendümi Mü'min Taķı
 Geh görürüm münkir münâfık şeki (Mu. 4/3)

Münkir olmak nesline peygamberüñ
 Muşafâ ya irüşür feryâdımız (G. 101/8)

2.2.1.6.4.5. Ümmet

Bir peygamberin ardılı olarak onun izinde gidenler, ona bağlananlardır (Kom, 2006: 671). Hz. Peygamber'in izinden giden gerçek takipçilerinin, onun evlatlarını sevmesi gerektiği düşüncesi anlamında dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Eger sen ümmetiysen Muşafânuñ
 Muḥabbet eyle evlâdına anuñ (M. 7/7)

Bu söz ile siz ümmet olamazsuz
 Huzur-ı Muşafâya gelemezsüz (M. 7/11)

2.2.1.6.4.6. Mezheb

Takip edilen yol anlamındadır. Mezhepler dinin muamelat boyutunun nasıl uygulanması ile alakalı kabul edilen kurallar bütünüdür belirleyen disiplinlerdir (Pala,1990:342). Dîvânda hem genel olarak insanın bağlı olduğu meşrep hem de daha önce var olan mezhep kurucularından bahisle şu şekilde yer almaktadır:

Beni ‘aşkuñla benden öyle maḥv it
Ne dîn ḫalsun ne küfr îmân mezḫeb (G. 26/3)

Çün İmāmuñ bu Ḥanîfe pāk dîni sen var yürü
Mezḫebine daḥl iden kend’özinüñ noḫşānıdır(G. 40/4)

İmam Cafer’in mezhebine bağlılık durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Mezḫeb-i Ca’ferde Şāduḫlar olur
Kāzibe yoḫ i’tibārum bî-riyā (G. 3/6)

2.2.2. TASAVVUF

İslam tasavvufu(mistsizimi) Hz. Muhammed’e gelen vahiy ve onun yaşamış biçimi olan sünnetle ortaya çıkmış değerlerden oluşan özdür.

İslam dini ile başlayan bu yaklaşım, zaman içerisinde İslam dininin âlimleri ve ileri gelenleri tarafından sistemleştirilmiş ve bütün bir zaman dilimi boyunca hayatın her alanını, dini, sosyal, ahlaki ve edebi boyutunu derinden etkilemiş bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsanın Allah’a yakınlaşmak amacıyla yapacağı yolculukta ona lazım olan bütün değerleri içinde barındıran tasavvuf, tarih boyunca farklı şekillerde tarif edilmiştir. Muhyiddin İbn al- Arabî bütün bu tanımları “Tasavvuf Tanrı’nın ahlakı ile ahlaklanmaktır” diyerek en iyi ve kesin olarak özetlemiştir (Sunar, 1975:164).

Bu yolun yolcusunun da Allah’ın ahlakı ile ahlaklanması, bir takım değerlere sahip olması ve onlara uyması ile mümkün olacaktır. Bu yolculukta kendisine yol gösteren birilerinin (şeyh, pir v.b) varlığı kadar onun da uyması gereken bir takım kuralları vardır (sülük, çile v.b). Bütün hedefi Allah’a ulaşmak ve kavuşmak olan mutasavvıf vuslatı arzulararak var olan Sünni algıdan daha farklı bir yol tercih etmiş olacaktır. Bâtini ilim olarak kabul edilen tasavvuf elbette zahiri

ilimlere rağmen var olan değil tam tersi onlarla (Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam, Feraiz, Beyan v.b) beraber olan ve onları kendine başlangıç kabul ederek varlık noktasını peygambere dayandırır (Sunar, 1975:165).

İncelediğimiz dîvânda da Tasavvuf anlayışı ve ona dayandırılan yaşam biçimi temel esas olarak ele alınmıştır. Dîvân'ın tamamında tasavvufi öğelerin yoğun bir kullanıma sahip olduğunu görmemiz mümkündür. Dünyanın geçiciliğinden dolayı ona fazla değer verilmemesi gerektiği, insanın bütün emelinin öbür dünyaya şimdiden hazırlık yapmak olması gibi bir takım değerlerin işlendiğini, bütün isteğin masivâ diye tabir edilen bu dünyadan uzaklaşıp vahdete ulaşmak olduğunu, nefesine düşkün olmamanın gerekliliği üzerinde durulmakta. Bununla beraber şairimizin tamamen hayata sırtını da dönmediğini görmek mümkündür. Aynı zamanda Caferi olan Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvân'ında on iki imamı övdüğüne göre de İmâmîyye'dendir. Dîvânda da açıkca Ca'ferî olduğunu ifade etmekten çekinmez. Bütün bu hususlarla beraber tasavvufu daha ziyade ehl-i sünnet çizgisinde ele alması, eserinde ehl-i beyt sevgisinin yoğun olarak işlenmesinin yanı sıra Dört Halifenin isminin zikri, onlara saygı ifadelerinin yer alması dîvânda önemli bir esas olarak yer almaktadır.

2.2.2.1. VAHDET-İ VÜCÛD VE TEVHÎD

2.2.2.1.1. Tevhîd

Tevhîd, bir şeyi bir olarak görmek, onu bir bütünün içerisinde tek parça olarak görmektir. Tasavvuf'ta ise tevhîd, Allah'ı tasavvur edilen bütün eşyada bir olarak tasavvur etmektir. Diğer bir deyişle madden görünen veya manen hissedilen bir değerde Allah'ı birlemek demektir. Öyleki O'nun vahdaniyetine, bir, tek, eşsiz ve benzersiz olduğuna inanmaktır. Kalbe O'ndan başka bir düşüncenin gelmemesidir. Bütün mesele sadece O'nu bir görme ve bir bilme halidir. Gayrısından başkasını unutmaktır. Her şeyin ona bağımlı olduğunu kabul etmektir (Kara, 1999:317; Uludağ 1996: 533-34; Ceylan, 2000: 282; Üstüner, 2007; 41).

Bu durumda şairimizin şiirinde Tasavvufi anlayış çerçevesinde onu kendinden gayri olarak görmemek esası çerçevesinde şöyle kullanılmıştır. Bu kullanım gerçek tevhîd'in mertebesi olarak kabul edilen tevhîdi bile yok kabul

etmektir. Dîvânda hidayet kapısının ve onun anahtarının tevhîd olduğu şu şekilde yer almaktadır:

Hidâyet bâbünüñ miftâhı tevhîd
 Hâkîkat ‘âleminüñ râhı tevhîd (G. 35/1)

Kıyâmet günü tamu heybetinden
 Hâlâş eyler seni bi’llâhi tevhîd (G. 35/6)

İnsanın kurtuluşunun ancak Allah’ı birlemek esası ancak her yer ve mekânda onu birlemek olarak kabul edilmektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde dile getirilmektedir.

Sâlik-i Mevlâya vâşıl eyleyen tevhîddür
 Cennet-i a’lâyı hâşıl eyleyen tevhîddür (G. 57/1)

Dîvânda takvaya ulaşarak kurtulmanın esasının tevhîde olduğu bu durumun insanı kurtuluşa götüreceği düşüncesi şu şekilde yer almaktadır:

Bu dehr-i pîre-zenden geçmeyen Mevlâsını bilmez
 Göñül tevhîd ile pâk etmeyen taqvâsını bilmez(G. 88/1)

2.2.2.1.2. Vahdet-i Vücûd

Bütün varlıkların mutlak yaratıcısı aynı zamanda mutlak vücûd sahibi olan Allah’ın ismi ve sıfatlarının üstün varlık olarak kabul edilen insan ve diğer eşyadaki tecellisi değerine dayanan vahdet-i vücûd (vücûdun varlığı veya /varlığın birliği) anlayışı birçok dîvân’ın da temelini oluşturur. Vahdet-i vücûd anlayışının ünlü Mutasavvıf İbn Arabî (M. 1165-1240) tarafından mevcut halini alması sağlanmıştır. Vücûd birdir, o da Hakk’ın vücûdudur, esası üzerine kurulmuş olan Vahdet-i vücûd, O’nun vücûdundan başkasını kabul etmemek esası üzerine kurulmuştur. Zaten ondan başka varlık yoktur. Bütün Tasavvuf ehli âlimler kâinatta Allah’tan gayrisinin olmadığını ifade etmişlerdir. “*La mevcude illa Hu*” ifadesinde bu esasın bir özeti. (Uludağ,1996:571; Kara,1999:319; Üstüner, 2007; 45).

Bu durum şairimizin eserinde kâinatta var olan her şeyin esasında bir vahdet içerisinde olduğu sadece bir olan Allah'tan nüveler taşıdığını ve Allah'ın tecelligahı olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Çanda kim kılsañ nazâr hiç halkı görme Hakkı gör
Ey muvaḥḥid gördüğün hep şümme vechu'llâhdur (G. 50/5)

Seyfi iki görme biri gâyetde ḥaḫâdur
İrüşmez ikilükde қalan bire yazuқlar (G. 46/5)

Yine Tasavvufun temel esası olarak Vahdet-i vücûdun insanın kendi bedenini aradan çıkarıp mutluluğa erişmenin sırrı olarak Allah'ta yok olma durumu olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

İlâhî koma benlük bende yâ Rab
Vücûdum bî-vücûd it sende yâ Rab (G. 25/1)

Beni vaşl eyle bensüz saña yâ Râb
Ki gidem aradan sen қalasin heb (G. 24/1)

Ben benligümle itdigüm ḫâ't degilmüş ḫâ'atüm
Al benligüm benden қamu sen қal hemân öñden soña (G. 7/4)

Görün Seyyid Seyfu'llâhî kendünde bulmuş Allâhî
Ben dostu buldum vallâhî şekk ü gümân olmaz baña(İ. 43/7)

2.2.2.1.3. Ma-sivâ:

Allah dışındaki her şey olarak düşünülür, eşya, mal mülk de masivadan sayılır(Uludağ,1990:348; Üstüner, 2007, 55; Öztürk, 2003:279).

Sülük yolculuğunda sâlikin gönülden Allah'tan gayrisini yani dünyaya ait olanı uzaklaştırma hali yani dünya ve onun içindekilerden uzaklaşma hali ve tevhîde ulaşmanın temel esası olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Giderür mülk-i dilden mâsivâyı
Çomaz hiç ma'siyet vallâhî tevḫîd (G. 35/2)

Rāh-ı Hāğdan māsivāyı ref' idüp āsān kılan
Bār-gāh-ı hazrete yol eyleyen tevḥiddür (G. 57/3)

Ḳulu ḳurbānı ol var cān ü dilden
Gider gitsün gönülden māsivāyı (G. 212/4)

2.2.2.1.4. Güzellik(Cemal/Hüsn)

Güzellik anlamına gelen “*cemal* ve *hüsn*” kavramları Tasavvufta, Allah'ta bulunan ilâhî güzelliği karşılar. Vücûd-ı mutlak olan Allah aynı zamanda mutlak bir güzelliğin de sahibidir. Her şeyin yaratıcısı olan Allah aynı zamanda bunu kâinatta cemaliyle gösterir. Cemal sıfatıyla da bu güzelliğin tecelli ile ayan olması anlamında kullanılır (Uludağ, 1990:116; Üstüner, 2007: 79; Öztürk, 2003:268).

Dîvânda Allah güzeldir ve güzel olanda kendini göstermek ister denilerek gönlü bir ayna olarak düşünüp insan bedeni ve özellikle insanın gönlü Allah'ın tecelligahı olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Mücellâ eyle dil mir'âtını var
Tecellâ-yı cemâl eyle sulṭān (G. 179/3)

Cemâl-i nūr-ı zâtı vaḥdetiyle
Gönül mülküñ gülistān itdi Ḳayyüm (K. 4/25)

Allah'ın hem cemal sıfatı hem celal sıfatı insan denen aynada kendini gösterir bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Cemâl menem celâl menem'âşık-ı ehl-i ḥāl menüm
Dürlü dürlü ḥayāl menem bilen bilür ki men neyüm (İ. 45/11)

Küfürden ve dinden vazgeçip sadece Allah'ın Cemali'nin peşinde koşmayı kendine bir değer olarak kabul eden şair onun Cemali'yle müşerref olma durumunu dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Küfri virdüm kāfire dindāra virdüm dîni ben
Ben cemâl-i Hāğğa ḥayrān olduğum mıdur suçum(G. 141/4)

2.2.2.1.5. Bi-Nişân-Lâ-Mekân

Kendisinden her hangi bir işaret, iz bulunmayan; nişansız, adı olmayan anlamına gelmektedir. Tasavvufta belirsizlik, fena makamını karşılar şekilde kullanılmıştır. Allah'ın her hangi bir mekânının olmadığı, bunlardan münezzehe olduğu anlamına gelmektedir. Bu durum Allah'ın mekândan ve nişandan münezzehe olduğunu ifade etmektedir (Uludağ, 1990:102; Üstüner, 2007, 60; Öztürk, 2003: 266).

Allah'ın bî-nişân yani işaretten bir emareden, mekândan münezzehe olduğu durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Olmış ammâ virmemişler bî-nişândan bir nişân
Anı bilmedüm bilmez ânı bildigini terk itmeyen (Mus. 1/5)

Nice biñ dürlü mesâ'il nice hall-i müşkilât
Olmış ammâ virmemişler bî-nişândan bir nişân(Mus. 1/5)

İnsanın Allah'ın tecelligahı olması yani bî-nişân olandan bazı özellikler taşıyor olması durumu ve yine bununla bir takım belirleyici özelliklerle hala görüntüde var oluyor olması durumu aslında vahdete aykırı bir durumdurşair bu durumdan dolayı meydana gelen hayret ifadesi dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Bî-nâm ü nişân olalı 'aşk ile bu Seyfî
Engüş-t-nümâ oldı 'aceb nâm ü nişândur(G. 69/5)

2.2.2.1.6. Sır

Sır, giz, gizem gizli olan şey, dışarıdan farkına varılmayan, kalpte saklı olup açığa çıkarılmayan anlamındadır. Tasavvufta kul ile Allah arasında açığa vurulmayan başkasının farkında olmadığı haller olarak karşımıza çıkar. Rûh gibi insan bedenine tevdi edilen bir latifedir. Gönül ehlinde başkasının farkına varmadığı durumları karşılar. Sırr-ı hak ve sırr-ı halk diye iki boyutta ele alınır(Kuşeyri, 1999: 186; Uludağ,1990:469, Üstüner, 2007:176; Öztürk, 2003:282).

Herkesin bildiği ve ayan beyan gördüğü sır değildir yani gösterilen ve verilen değil tam tersi perde gerisinde olan sadece Ehlullah'a verilen bazı kıymetli

değerler olarak Allah tarafından insana bahşedilen temel unsurdur. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Gel Taķı ol cān ile sırr-ı Muḥammed gör nedür
Dīn-i Ḥaķda vācib oldı mü'min iseñ ittiķā(G. 5/8)

Tasavvufun temel esaslarından olan Sülük yolculuğunda bağlanılan mürşidin bağlanılma sebebi Allah tarafından kendisine verilen bu sınırlar ifade edilmektedir, bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Celalüñ sırrıdır ki oldı zāhir
Bizi irşād ider erkāna mürşid (G. 32/4)

Zīrā ki gönül āyine-i zāt-ı Ḥudāya
Bu sırrı bilen ādeme 'ālemde ne ğamdur (G. 47/2)

2.2.2.1.7. Gönül

Farsça dil ve Arapça kalp kelimeleriyle aynı anlama gelen gönül kavramı aşğın aşkını barındırdığı yer olarak insanı vahdete eriştirecek olan durumun yani manevi yolculuğun eğitim merkezi olarak düşünülür (Pala, 1990: 185, Üstüner, 2007: 224; Öztürk, 2003:273).

Manevi Kâbe olarak düşünülen gönül aynı zamanda kudsi bir hadisten hareketle Allah'ın mekânı, nazar ettiği yer olarak düşünülür. Dolayısıyla Tasavvufi düşünceye göre yere göğe sığmayan Allah kâinata nazaran daha küçük bir yer olan kulunun gönlüne sığmıştır. Dolayısıyla dîvânda da gönül bir ayna olarak düşünülerek, Allah'ın tecelligahı şeklinde ele alınmaktadır:

Görür mi her tehāretsüz şanırsın 'ālem-i kalbe
Gönül sırrın beyān itseñ başiretsüz ḥayāl añlar (G. 81/2)

Ayineñe eyle nazar 'aksini salmış anda Ḥaķķ
Cemāline celāline oldı gönül mekān aña (İ. 45/2)

Gönül mir'ātını eyle mücellā
Görüñe anda envār-ı tecellā (G. 8/1)

Uzakta aranmaması gereken olarak Allah'ın insanın gönül dergâhında olduğu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Dört yaña gezüp kıanda ararsın anı dervîş
Pāk eyle gönül levhîni var anda var iste(Mu.. 4/6)

2.2.2.1.8. Aşk

Sevginin son mertebesi, insanı tam anlamıyla kendi etkisi altına alarak aşğın maşuka duymuş olduğu istek halinden dolayı kendinden geçmesidir(Uludağ, 1990:59; Üstüner, 2007, 86; Öztürk, 2003:261).

Şöyle ifade etmek gerekir ki şairimizin Allah'a ulaşmak için temel esas olarak ele almış olduğu aşk, ilâhî aşktır ve onun dîvânının temelini oluşturur. Gerek Dîvân Edebiyatında gerekse, Tasavvuf-Tekke Edebiyatında hayatın anlamı olarak görülen aşk Allah yolunun yolcusunun olmazsa olmazı olarak kabul edilmiştir. İnsan ilk yaratıldığında Allah'ın ona ruhundan üflediği ifadesi ile somutlaştırılan Allah ile kul arasındaki yakınlık ifadesi Kur'an'da ele alınır(Araf/173), insan dünyaya gönderildiğinde bu ayrılığın acısıyla ömrünü tamamlayıp tekrar sevgiliye yani Allah'a kavuşmaya duyduğu özlem olarak düşünülür. Zaten Mevlana'da var olan şekliyle ölüm bir düğün gecesi olarak düşünülür bunu düşünmenin temel nedeni de sevgiliye(Allah'a) karşı duyulan kavuşma isteği yani aşktır.

Dîvânda da tam olarak bu şekilde yer alan aşk kavramı manevi yolculukta sahip olunması gereken materyali ifade eder ve yine bununla beraber esasında sahip olunması gereken olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Hem nişîni hem dem ol var bir tabîbe şöyle kim
Añsızın 'aşka düşüp bir derd-nāk olsun gerek (G. 120/3)

Bu aşk ehlinin bir sır sahibi olduğu ve sır olarak kendine verilen aşk'ın bundan nasipsiz olana söylenmemesi ve Allah'ı zikirle bunun ifade edilmesi düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ehl-i derd ol söyleme bî-derde derd-i hâlini
Dilde pinhân 'aşkuñ esrarı zikru'llâh olur (G. 83/3)

Her kim ki içer bunda mey-i 'aşk-ı ilâhî
Ol 'âleme ol 'âşıkı mestân iletürler(G. 78/4)

Âşıklık halinin ancak ehli tarafından anlaşılabilceğı, ehli olmayanın bu durumu serkeşlik olarak kabul edip manevi bir halden ziyade delirmek olarak düşünebileceğı durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Haķıķat sırr-ı esrâruñ cihânda ehl-i hâl añlar
'Avâm olan ne bilsin hâlet-i 'aşkı vebâl añlar (G. 79/1)

Ṭa'n mıdur ser-mest olup 'aşk ile devrân eylesem
Mihr ü meh çarḫ-ı felek hep zâr u sergerdân aña (G. 11/2)

İnsanın ebedi bir saadete ulaşma durumunun ancak aşkla mümkün olabileceğı, din iman gibi avama ait olan durumun aşk yolcusu olan havasa göre olduğı durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Bâķi alup ezelebed mülkine şâh olam diyen
Kendü vücûdı varlıĝuñ eylesün 'aşk ile fenâ (İ. 45/4)

Daḫl idüp vâ'iz dimiş devr idenüñ imânı yok
Baña 'aşk-ı Haķ yiter bu dîn ile imân aña (G. 11/5)

Beni 'aşkuñla benden öyle maḫv it
Ne dîn alsun ne küfr imân mezheb (G. 24/3)

Aşk ehli için nasihatın bir anlam ifade etmediğı durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Biz omazuz elden utaruz dâmen-i 'aşkı
Vâ'iz yüri sen başıña it var ise pendüñ(Mu.. 6/2)

Şair gönlün sonsuz olanı, aslında gizli bir hazine olma durumunu, Rabbe duymuş olduğı aşkla isteme durumunu dîvânda şu şekilde ele alacaktır.

Göñül ister ezel ol küntü kenzi
Erüşdür 'aşkuñ ile anda yâ Rab (G. 25/4)

Allah'ın insanın gönlüne konması için temel esas olarak kabul edilen aşk hali dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Dil 'âlemini vesveseden 'aşk ile pāk it
Zîrâ ki göñül âyîne-yi küntî-nümâdur(G. 44/2)

2.2.2.1.9. Âşık

Âşık, Allah'ın cemalini özleyen ve ona istek duyan kişi olarak ifade edilir. Kendi iradesinden geçerek maşukun iradesiyle hareket edendir. Maşuka mutlak olarak kayıtsızca bağlıdır. Maşuku aşırı derecede severdir(Uludağ,1990:58; Üstüner, 2007:103).

Dîvânda âşıklar ve yine bir yerde çılgın âşık olarak(âşık-ı şürîde'nün) yani kendinden vazgeçen kendini Allah'a hesapsızca bağlayan olarak şu şekilde ele alınmaktadır:

'Aceb mi Seyfiyâ devrân ki dahl itse 'aşıklar
Başında 'âşık-ı şürîdenüñ sevdasını bilmez (G. 93/7)

Gerçek aşk ehli olanların taklitçiler tarafından bertaraf edilerek kendilerini ifade etmelerine müsaade edilmediği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Taklîd ile setr oldi taḥkîk olan 'aşıklar
Her bir kişi bu şeyḥdür nûrânî alemet yok (Mu. 2/2)

2.2.2.1.10. Anâsır-ı Erba'a

Madde âlemin dört temel unsurudur (Ateş, hava, su, toprak). Tasavvufta nefsin dört mertebesi (Nefs-i emmâre; ateş, nefs-i levâme; hava, nefs-i mülhime; su, nefs-i mütmainne; toprak) varolan dört unsurla açıklanır(Uludağ,1990: 49).

Dîvânda alet-i esbabin olarak tek tek isim olarak şu şekilde yer almaktadır:

Od u şu vü topraḳu yel âlet-i esbabındür
Bunu zâid yire ḥarc etme olursun câhil(G. 135/2)

2.2.2.1.11. Kendini bilmek:

Dîvânda “*Men aref*” ibaresiyle Hz. Peygamber’den rivayet edilen bir hadisten hareketle, “mā ‘arefnāk, men’aref” şeklinde kullanılmıştır. Bu kullanım dîvânda Şu şekilde yer almaktadır:

Men ‘aref sırrından āgāh ol Nizāmoğlu bugün
Baħr-i vaħdetden zuhūr itmüş ħabāb olsañ gerek(G. 118/7)

Mā Arefnāk didi Maħbūb-i Ĥudā iken Resūl
Kim basiretsüzdür ol bildüm diyü dā’vā iden(Trkib. 1/2)

2.2.2.1.12. Cân

Vücûdun varlığını devam ettirmesi için gerekli olan ana unsur, rûh anlamını taşımaktadır. Tasavvufta insan rûhu, İlâhî (Rahmânî) nefes ve Hakk’ın tecellileri anlamında kullanılır. Bundan hareketle bazı tasavvufi ekollerde dervişlere can denildiğini görmekteyiz (Uludağ, 1990:111; Üstüner, 2007:240; Öztürk, 2003:266).

Zaten tasavvufa göre yolculuk yapan beden değildir çünkü beden kesrete, faniye ait olandır ve sevgiliye kavuşmanın engeli olarak burada zikredilmiş, oysa ki bu yolculuğu yapan can (ruh)’dır. Bunun nedeni de o Allah’tandır dolayısıyla sevgiliye de canın kavuşma ümidiyle gönderildiği işlenmiştir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bir ‘aceb sevdaya düşdi cān ü dil
İñledür durmaz beni leyl ü nehār(G. 84/4)

Allah (sevgili) yolunda eğer engel olarak cān duruyorsa vuslat için bu cāndan dahi vazgeçme, yani canın bedenden farklı bir durum olarak ele alınması durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Eger vuşlat şebünde cān ħicāb olursa cānāne
Ki terk eyliyem ol cānı verem yoluna şükrāne (G. 196/1)

Cānān iline ziynet için cān iletürler
Dîdār-ı Ĥaħķı görmege insān iletürler (G. 78/1)

2.2.2.1.13. Varlık /Vücûd

Gerçeğin kendisi, Vahdet-i vücûd anlayışının temel esası olarak dîvân'larda farklı hayaller içinde en önemli konularından biri olarak ele alınmıştır. Mutlak varlığın karşısında olmayan bir anlayış çerçevesinde insanın Allah'ın tecelligahı olma açısından vücûdu bir ehemmiyet arz eder. Varlığın(vücûd) tecelli makamı olarak kullanılmıştır (Üstüner,2007: 47).

Allah'a ulaşmanın önündeki engel olarak, vücûdu aradan çekip ona ulaşmanın rahatlığı ve erdemi, anlamıyla dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Yağ nefsinî 'aşk âteşine maḥv ü vücûd it uş
Ger diler iseñ hem-dem-i dîdâr olasun sen(Mus. 5/5)

Vücûduñ dost yoluñda ḥâke yek it
Mü'ebbed ölmeyüp ḳalmağ dilerseñ(G. 125/2)

Boyanmağdan yağıлмаğdan murâduñ Ḥağ ise şüfi
Vücûdı aradan maḥv it nazâr ḳıl gör ne ḳânsın sen(G. 164/4)

Vücûdun varlığından geçmeden insanın hakkın varlığına nail olamayacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Vücûduñ varlığından geçmedüñ sen
Ḥağduñ varlığına vardum şanursın
Şarâb-ı 'aşğ-ı Ḥağdan içmedüñ sen
İrenler meclisüñ gördüm şanursın (Mus. 11/1)

Yine bedenini yani vücudun bir basit sudan yaratılmış olma durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Vücûduñ mâ-i mühmelden
Yaratdı ḥâlîğ-ı 'âlem
Şomı ḥâğ ile yeksândur
N'ene mağrûr olursun sen (İ. 11/2)

2.2.2.1.14. Akıl

Tasavvufî düşüncede akıl terazidir ve hak ile batılı bir birinden ayırt eden, hakikati tanımak için insana verilen en temel esas, onu hayvandan farklı kılan ana unsurdur. Aşk ile birbirinin zıddı olarak düşünülmüş ve metinlerde akıl âlimi, aşk zâhidi karşılar şekilde kullanılmıştır (Uludağ, 1990: 35; Tolasa, 2001: 71; Üstüner, 2007:231).

Gidilen yolun durum ve meselelerini idrak etmek için analiz eden bir araç olarak aslında aşka tabi olduğu, yalnız başına kullanılması halinde sıkıntı yaşanacağı ve insanı mutluluğa ulaştırmaya güç yettirmeyeceği durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Güruh-i ehl-i ‘aşkuz biz bizüm ders-ḥānemüz ‘arşdur
Delîl-i ‘aql ile Ḥaqqı nice idrāk idersin sen (G. 165/3)

İçelden bâde-i ‘aşkı yitürdüm ‘aql u idrākı
Nizāmoğlu gibi dem-beste ḥayrān bulmadum hergiz (G. 89/5)

Akıl, ruh ve nefsin beraberce birliğe yani vahdete erişmiş olma durumu olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

‘Aql u rūḥ ile nefsüm buldı vaḥdet
Ḳamusun dilde yeksān itti Ḳayyüm (K. 4/17)

2.2.2.1.15. Nefs

Vücûdun en bayağı tabakası olarak anlamlandırılmış ve bütün kötülüklerin ve fenalıkların kaynağı olarak kabul edilmiştir yedi bölümde ele alınmıştır (Baltacı, 2011; 117). Nefsin, nefs-i emmâre, nefs-i levvâme, nefs-i mülhime, nefs-i mutmaine, nefs-i râziyye, nefs-i merdiyye ve nefs-i kâmile/zekiye olmak üzere yedi makamı vardır. Bunlardan dîvânda sadece nefs-i emmâre ve nefsi levvame nefs-i mülhime, nefs-i merdiyye, nefs-i râziyye’nin kullanıldığını görmekteyiz.

2.2.2.1.15.1. Nefs-i Emmâre

Kötülüğü emreden olarak Kurân-ı Kerîm’de (Yusuf 12/53.) "*Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbimin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder. Doğrusu Rabbim bağışlayandır, merhamet edendir.*" Nefs-i emmâre, insan nefsinin dünyaya karşı duymuş olduğu alakayı, eğilimleri içinde barındıran tarafıdır. Haset, hırs, cehalet gibi bir takım kötülükleri içinde barındırır. Tasavvufta var olan Riyâzet bu duruma karşı yapılan bir kontrol işlevidir(Altıntaş, Tarihsiz:56-58; Uludağ 1990:406; Cebecioğlu, 1997:545).

İnsanı ölünceye kadar rahat bırakmayan bir durumdur. Esasında bu durum onun içinde bulunmuş olduğu imtihanla alakalıdır. Allah’a ulaşmak için kendisinden temizlenmesi gereken ve sakınılması gereken nefis olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İlâhî nefs-i emmârem yağarsın âteş-i lâdan
Tola bu hane-i kalbüm benüm envâr-ı illâdan (G. 189/1)

Şakuñ bu nefs-i emmâreñ seni iħrâc ider yoldan
Kalırsuñ vaşşiler birle tek ü tenhâ bu şahrâda(G. 18/2)

2.2.2.1.15.2. Nefs-i Levame

İşlemiş olduğu günahtan pişman olan ve hayra yönelerek günahtan arınmayı dileyen nefistir (Pala1990:387).

İnsanın günahtan vazgeçip kendini temizleme durumunun Allah’ın bir lütfü olduğu ve Allah’ın aslında insana sunduğu bir ödül olduğu anlayışı olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Beni bu nefs-i levvâmenin elüñden
Alup mülküni nâ-çâr eyledi Hû (K. 5/5)

Fakîrû’l-ħâl idi levvâme nefsi
Ġani itdi anı lafzından Allâh (K. 7/7)

2.2.2.1.15.3. Nefs-i Mülhime

Üzeri nûr-zulmet ile kapalı olan nefistir(Uludağ1990:406). Dîvânda sadece ismen şu şekilde yer almaktadır

Bu nefs-i mülhime cezbeye yitdi
Gelib ser-mest ü hayrân irdi Hâkka (K. 2/31)

2.2.2.1.15.4. Nefs-i Râziyye

Nurluluğun daha arttığı karanlığın azaldığı nefistir (Uludağ1990:406). Dîvânda insanın kötü olandan iyi olana doğru bir gelişim içinde olduğu dolayısıyla râziyeden merzîyeye doğru bir seyir içinde olduğu şu şekilde ifade edilmektedir.

Bu nefs-i râziyem merziyye oldu
Bir âvaz ki hilkate cân itdi Qayyûm (K. 4/39)

2.2.2.1.15.5. Nefs-i Marziyye

Nurluluk halinin artarak devam etmesidir (Uludağ1990:406). Bu hal Dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bu nefs-i râziyem merziyye oldu
Bir âvaz ki hilkate cân itdi Qayyûm (K. 4/39)

2.2.2.1.16. Rûh:

İnsanın bedeninin esası can anlamına gelmektedir. İlahi âlemden gelerek insana değer katmaktadır. Onun canlı ve diri olmasını sağlayan ana unsurdur. Asıl vatanı yani rahmani âlemden gelmiş ve geçici bir zaman diliminde burada kalarak asıl vatanına duymuş olduğu özlemlerle beklemektedir. Tutkuların merkezi olarak düşünülür. Kötülüğe meyhal olan ruha ise nefis denir(Uludağ1990:440; Pala,1990:413)

İnsanın beden, ruh, nefis ve akıldan ibaret olduğu bu durumun insanı vahdete yani mutluluğa ulaştıran ana esas olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

‘Akl u rûh ile nefsüm buldı vahdet
Qamusun dilde yeksân itdi Qayyûm (K. 4/17)

2.2.2.2. ELEST MECLİSİ

Allah'ın ruhları yaratırken insanlara "*Ben sizin Rabbiniz değilmiyim? (Elestü bi rabbiküm)*" sorusu neticesinde ruhların da, evet (*Rabbimizsin*) dedikleri esastan hareketle değil miyim?" anlamını taşıyan bir kelimedenden meydana gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'in A'raf suresinin 7/172-173. (Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim" demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da: "Evet şahidiz" demişlerdi. Bu, kıyamet günü, "Bizim bundan haberimiz yoktu" dersiniz veya "Daha önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir soyuz, bizi, boşa çalışanların yaptıklarından ötürü yok eder misin?" dersiniz diyedir.)ayetinde, Allah ile kulları arasında yapılan bir anlaşma olarak edebiyata elest meclisi olarak yer alan bu algı hakikatin her an gerçekleştirilmesini ifade eder (Pala1990:152 Üstüner, 2007,71).

İnsanların hayat meşgaleleri arasında unutulmuş bir söz olarak kullanılmıştır. Dîvânda Allah'ın insanlardan aldığı söz (Araf/173) ile insanların sorulan soruya ikrarda bulunması, tasavvufta mürid ve müridin esastan yaptığı manevî gelişim yolculuğunun daha evvelinde Allah ile buluşulan bu mecliste olma hali olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

‘Ahd ile emân itmüş idün Hakk ile evvel
İkrârũ ‘aceb var mı ola yevm-i eleste (G. 22/3)

Nüş kıldı cân ezel bezm-i muhabbet cāmını
Sâki-i kevşer ‘Alīyyü’l-Murtezānuñ ‘aşkına (G. 21/2)

Tasavvuf ehli olanların kendini ezel bezminin şarabını içenler olarak kabul ettiklerini ve sahip olmuş olduğu hallerden dolayı kınanmalarının gerektiğini zaten bu yola gerenlerin bundan utanmadığı durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Biz ezel bezmũñ şarābuñ nüş iden ser-mestlerüz
‘Ār idenler ʔa’n idenler gelmesin bu meclise (G. 203/2)

Şanma ey zāhid bizi zā’id yire dīvāneyüz
‘Ālem-i bezm-i ezel cāmın çeken mestāneyüz (G. 95/1)

2.2.2.3. YARATILIŞ:

Allah'ın insanı bir takım değerler üzerine yarattığını ve bir takım nimetlere hem sahip olan hemde Allah'ın halifesi. *Rabbin meleklerle "Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim" demişti; melekler, "Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi var edeceksin? Oysa biz Seni överek yüceltiyor ve Seni devamlı takdis ediyoruz" dediler; Allah "Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim"(2/30) dedi,* olarak mükerrem bir şekilde yaratıldığı şeklinde kullanılmaktadır. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Seni bildin mi kimsin cān-ı 'ālem
Yaratdı Hâk seni gāyet mükerrem(G. 148/3)

İnsanın hangi maddeden yaratılmış olduğu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Vücūdiñ mā-i mühmelden
Yaratdı hālîk-ı 'ālem
Şonı hâk ile yeksāndur
N'ene mağrūr olursun sen(İ. 11/2)

Dîvânda yer alan muammada ilk insanın yaratılışı şu şekilde ele alınmaktadır:

Bir 'acep oğlan yaratmış ol İlāh
Pādişāhlar eli olmuş taht-gāh

Beş babası var velī annesi bir
Ve 'acepdür yetmiş iki dil bilür

İki dili vardur ağızı başı yok
Bu cihān halkına anuñ nef' i yok

Annesi karnına ol pes ey püser
Günde yüz kere olur girer çıkar

Söyledükçe mürdeler cānlar bulur
Söylemese t̄abuta girüp ölür

Bu mu‘ ammāsını Seyfinüñ eger
Bilmez iseñ bir hisār vir ey püser (Mu.1)

2.2.2.4. ÂLEM-İ MA’NÂ

Şehâdet(görünen) âleminde farklı olarak, insanların sülükte bulunmuş olduğu âlem olarak insanın Allah aşkı ile müdavimi olduğu masivadan gayri olan âlem olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ġamhâne-i ‘aşkuñ yüri nüş eyle şarâbüñ
Şol ‘âlem-i ma’nâdaķi esrâra irünce(G. 200/3)

2.2.2.5. TASAVVUFİ MERTEBELER VE KAVRAMLAR

2.2.2.5.1. Senlik, Benlik

Tasavvuf literatüründe aynı anlamı karşılamak üzere kullanılmakta olan sen/senlik ile ben/benlik, sahip olunan bilgi ve kuvvetten hareketle sahip olunan varlık demektir. Vahdet-i vücûdda, Hakk’ın varlığından başka varlık yoktur. Tek varlık onun varlığıdır (Uludağ:1996:462; Üstüner, 2007: 51).

Hayatı, Allah’a ibadet esası üzerine kuran tasavvuf, dünyadan ve kendisinden geçmeyi onun yerine yâre kavuşmayı diler. Senlik ve benlikte ölmeden önce ölmek olarak tabir edilen durumun dünyada bedenden sıyrılıp Allah’a kavuşmayı ifade eder. Dîvânda Allah’a kavuşmanın önündeki engel olarak şu şekilde yer almaktadır:

Saña bu senlüki benlük hicâb olmuş saña senden
Seni terk eyle sen sensüz varırsañ görüñir dil-ber (G. 73/2)

Baña bu benlük kıomaz bir pîre teslim olmağa
Eylemez mürşid beni irşâd elinden benlük (G. 119/2)

Neteki sende senlük vardur aña varulmaz
Giydire seni senden var bul bir evliyâyı (G. 215/4)

Aradan benlik kaldırılınca insanın Allah ile bir olacağı ona kavuşacak olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Görinür gözüne göz nûrı oldum
Aradan senlük u benlük çıkarcağ (G. 114/2)

Benligüm benden gider vaşliyle bensüz bendeki
Tâki lütfuñla ola dil-şād elinden benelük(G. 119/4)

Öyle maḥv itdüm beni ben bende benlük ḳalmadı
Himmetinde şimdilik her yanımız hūdur bizüm (G. 154/2)

İnsanın dünya ile hemhal olması kendisini benliğine teslim ediyor olması onun mahfi anlamına gelmektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ḳayd-ı dünyā ile dil mülküñ ḫarāb itdi ḳamu
Ḳaldı vîrān olmadı ābād elinden benelük (G. 119/3)

2.2.2.5.2. İkilik

Varlığın birliğini esas olarak kabul eden düşünceye göre, ikilik; Allah'ın yegâne olan varlığına karşılık, insanın kendi varlığını ön plana çıkarmasıdır. Allah'ın varlığına karşın kendinden vazgeçmemek ve ben düşüncesini ön plana almaktır yani tevhîd'in varlığını ortadan kaldırmak anlamını taşımaktadır (Uludağ, 1996:261; Cebecioğlu, 1997:131; Üstüner, 2007: 53).

İnsanın Allah'ın varlığına rağmen hala kendi varlığından bahsediyor olması halidir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

İkilik ref' olup irüşe birlik
Seni ḳurtara nefsi-lādan Allāh (K. 7/2)

İnsanın kâinatta sadece Allah'ı müşahede etme hali yani kendinden vazgeçmesi sadece onu görmesinin gerekliliği ve kurtuluşa ermenin reçetesi olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İkilikten geçmeyen bilmez Hüdānuñ birliğin
 Toptolı envā'ı efkār ile albūñ mazāniñi(G. 211/6)

Seyfī iki görme biri gāyet de haadur
 İrüşmez ikilükde alan bire yazuqlar (G. 46/5)

İrmez ikilük ile kişi cānib-i Haa
 Gel birlige yitegör nicedür 'ālem-i vadet (Mu. 5/3)

2.2.2.5.3. Kesret-Vahdet

Vahdetin zıddı olan kesret çokluk anlamına gelmektedir. Bir olan Allah'ın, isim ve sıfatlarıyla eşyaya tecelli ederek çokluk halinde görünmesidir. Aslında kesret vahdet anlayışının kendisinden başka bir şey değildir (Uludağ, 1990:309; Pala1990:291; Öztürk, 2003:287). Onun içindir ki tasavvufta vahdet denize benzetilir. Vahdet, kelime olarak birliği yani Allah'ın birliğini ifade eder. Vahdet, İslam'ın temel şartı olarak kabul edilen şehādet veya tevhīd kelimesinde en özlü ifadesini bulmaktadır. "Allah'ın birliği ilkesi" esasına dayanır. Tek olan "Allah'tan başka tanrı yoktur." anlamında kullanılmaktadır (Chittick 1997: 278).

Tasavvufi edebiyatın en önemli kavramlarından olan ve şairimizin dīvānının temel kavramlarından biri olarak karşımıza çıkan vahdet esasında kâinatta sadece Allah'ın varlığının mutlaklığıdır. Diğer yanda nesnelere yokluğu olarak bazen de kesretle beraber ele alınmıştır. İnsanların vahdet şarabını içmeleri kesretten yani çokluktan uzaklaşarak Allah'ta yok olma hali olarak dīvānda şu şekilde yer almaktadır:

Zāhid bizi dal iyleme hem zāhid hem tavā bizüz
 Kesret ğamından urtulan şol 'āşı-ı yektā bizüz

Biz bu fenādan geçmişüz dār-ı beāya göçmüşüz
 Vadet řarābın içmişüz şol mest-i bī-pāyān bizüz(G.104/1-2)

'Al ü rūhiyle nefsüm buldı vadet
 amusun dilde yeksān itdi ayyūm (K. 4/44)

Asıl olarak insanın Allah'ın tecelli makamı olması ve onda tecelli ederek insanın esas olana kavuşmasına olanak sunuyor olması insan bedenini bir gül bahçesi kılması olarak kabul edilmektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Cemâl-i nûr-ı zâtı vaḥdetiyle
Göñül mülkün gülistân itdi Ḳayyûm (K. 4/53)

Sende taḥrir eylemiş naḳḳâş-ı 'âlem naḳşını
Vaḥdet-i Ḥaḳdan ḥaber verür her âyātuñ senüñ (Mu. 152/1)

'Âlem-i vaḥdet bilürsüñ âşiyānuñdur senüñ
Gevher-i zât-ı ezelsüñ bir nazâr ḳıl kendine(Mu. 152/3)

Cüş idüp deryây-ı vaḥdet zâḥir oldı kâ'inât
Zerrelerdür şems-i Ḥaḳ her ḳatre baḥru'llâhdur (G. 50/2)

Bazende şiirinde kesretten mutlu olduğu bu durumun esasında onu bir adım daha hedefe yaklaştırdığı düşüncesi şu şekilde ele almaktadır:

Ne keşretten ğamum var ey 'azîzüm
Ne ḳaranlıḳda ḥalvet isterüm ben(G. 183/3)

Birlik âleminde esasında Allah'tan gayrisinin bulunmadığı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

'Âlem-i vaḥdetde yoḳdur ğayrî hiç
Cümle mevcûdât-ı eşyâ bendedür(G. 61/4)

Bu bir deryâ-yı vaḥdetdür kenârın görmedüm hergiz
Tükenmez mevcî ammâ ruzgāruñ görmedüm hergiz(G. 92/1)

2.2.2.5.4. Hicâb

Perde, örtü, iki nesne arasına konan anlamıyla sözlüklerde karşılanan hicap tasavvufta, hakkı tanımaya engel olan her şey olarak tasavvur edilir. Tasavvufta bu yakınılan bir durum olarak eserlerde yer almıştır (Uludağ,1990:239; Üstüner, 2007: 55).

Tasavvufta Hicap olarak görülen, esas değerinde insanın kendi benliğidir. Dîvânda da Allah'a ulaşmaya engel olan olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Cismini oradan götürüp keşf-i hicâb it
Kendüñde dilerseñ bulasın Hâkķı muḥâkķâķ
Cân dîdesiñ aç 'âleme candan nâzar eyle
Ol dem görüne saña ciḥân Hâķ ile muṭlak(Mus. 5/1)

Naķş-ı hicâb-ı ḳalbden Hâķķ itdũñ ise ḳardaş
Dîdâr-ı ḥâzret-i Hâķ çeşminde ola seyrân (K. 5/3)

Benliğin hakikate ulaşmada bir perde olarak yer aldığı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Hicâb olmışdı benlük baña bende
O küfri şaşdı imân itdi Ḳayyüm (K. 4/35)

Hicâb oldu benlük baña
Gidemedüm dostdan yaña
Ben benligümden geçmege
Şeyḫ elũñ ṭutmaya geldüm (İ. 39/2)

2.2.2.5.5. İsm-i A'zam

En büyük isim anlamında kullanılan ve Allah'ın bütün isimlerini içine alan ve Allah'ın isimleri içinde en büyüğü kabul edilendir. İnanışlarda bu ismin gizli olduğu, bazılarına göre de en büyük ismin Hu olduğu kabul edilir (Uludağ,1990:274).

Âlemin Allah'ın ayetlerinden olduğu bütün bu nesnelere rağmen içinde en yüce olarak insanın ve onun atası olan Âdem'in olduğu tespiti dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Hâķuñ âyâtlarıdur cümle 'âlem
İçinde Âdem oldı ism-i a'zam(G. 148/1)

Fi'l-cümle ismini Hâķ insâna ta'lim itdi
İnsan imiş muḳarrer ben bildüm İsm-i a 'azam(G. 149/2)

2.2.2.5.6. Evvel, Âhir, Zâhir, Batın

Görünen ve görünmeyen demektir. İkisi birlikte kullandığında bütün varlık kastedilir. Çeşitli şekillerde eserde geçer. Allah'ın Evvel, Ahir, Zahir, Batın olmak üzere "ümmehatü'l-esma" da denilen dört ismi vardır. Allah eşyayı yaratışı itibariyle Zahir ve Batındır, Evvel ve Ahir'dir(Uludağ,1990: 87; Üstüner, 2007:61).

Kâinata varolandan öncede olan ve o yok olup gittiğinde hala varlığına devam edecek olan Allah'tır. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Evvel ü âhir hüve'l-ḥayyü'llezîdür lâ-yemût
Ara yerde Seyfiyâ ben bir ḥayâlât olmuşum (G. 152/5)

Evvel ü âhir Hüvel-ḥayyü'llezîsin lâ yemût
Cümle 'âlem fânî Sensin bâkî şulṭānum benüm (G. 159/2)

Ānuñçün Hüdur evvel Hüdur âhir
Dilümde ânı güftâr eyledi Hû (K. 6/23)

İlk var olan olarak Allah ve sonrada varlığı devam edecek olan da Allah'tır düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Evvelinüñ evveli yoḡ âhirinüñ âhiri
'Âlem ḥayretde 'âlem ḥalk ı hep ḥayrân kamu(Mus. 1/1)

Çün ḥakdur evvel ü âhir daḡı hem zâhirü bâtın
Ne kim var ise ḡarḡ itdi Ḥaḡḡuñ birliḡi deryâsı(G. 218/3)

Hem evvelde hem ahirde hem batında hem de zahirde var olan tek varlık olarak Allah kendisine sığınılan ve kendisine zikir edilen olarak dîvânda illallah ifadesiyle şu şekilde yer almaktadır:

Evvelde illa'llâh
Âhirde illa'llâh
Bâtında illa'lâh
Zâhir de illa'llâh(İ.49/11)

2.2.2.5.7. Zât-Sıfât

Zat, öz, bir şeyin kendisi, bir şeyi o şey yapan ve diğer şeylerden ayıran mahiyet demektir. Tasavvufta, zat kendi kendine var olan, kendisiyle var olan anlamında kullanılır. Her şeyin kendisiyle var olduğu algısı esasında kendisinin diğer varlıklarla olan ilişkisin ortaya konması açısından önemli bir ögedir. Birçok sıfatları bulunan Hakk'ın tek zatı vardır. O da Hakk'ın zatından ibaret olan vücûddur. Sıfat ile anlatılan Allah'a ait olan sıfatlardır. Sıfat, Hakk'ın kendini ifade etme halidir, mutlak olan varlığın yansıma yönüdür. Görünürde kesret olarak görülen bütün varlık esasında mutlak vücûdun isim ve sıfatlarının tecellisinden ibarettir (Uludağ,1990:583; Üstüner, 2007: 43).

Kâinat ve onda bulunanlar ondan gelmiş ve bir gün ona dönecek olarak vardılar. Hayat bütün bu değerlerin keşfi, onlardan sıyrılıp esasa kavuşma eğilimi olarak vardır. Öncesi ve sonrası o ise bütün emelin ona dönüşe hazırlanmaktan başka bir şey olmadığı durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gidüp zulmetde terk itdi memâti
Bilüp ol pâk-i zât-ı Hayya irdük(K. 3/5)

Vücûduñ fađl-ı Hağ feyz-i Hudâdur
Anuñçün oldı zâtuñ secdegâhum(G. 151/4)

Bu ism-i zât-müstecm'i şıfâtıdur
Ānuñçün nūr eder nārından Allāh (K. 7/13)

Çaçan şugletse t̄alib ism-i zâtı
Melekler ħalk ider nūrundan Allāh(K. 7/14)

2.2.2.5.8. Hû

Arap dilinde üçüncü şahıs zamiri olan hu/huve, Allah'ın hiçbir varlıkta müşahede etmediği mutlak gayb ve sır anlamında olan zatıdır. Tasavvuf erbapları arasında Allah'ın isimlerden sayılıp, Kuran'da da kullanıldığı için ism-i müşahıs olan Allah kelimesiyle eş değerde tutulmuş ve ism-i azam olarak da kabul görmüştür

(Pala,1990:232; Uludağ,1990:246; Üstüner, 2007: 66). Hz. Ali'nin ya Hu diyerek zikrettiği rivayet edilir (Pala,1990:232).

Halvetîlerde zikrin yedi temel kavramından biri olan Hu; şairimizin de Halvetî olmasından dolayı dîvânda bu anlamıyla şu şekilde çokça kullanılmıştır.

Ey 'âşık-ı şādıklar
Gel Hū diyelüm yā hu
Ey yāre muvāfıklar
Gel Hū diyelüm yā Hū (İ. 24/1)

Hatta bu musammatta redif olarakda şu şekilde kullanılmıştır.

Ālem-i ḳalbüm ḳabāḥatden muşaffā itdi hū
Bu gönül mir'ātını pasdan mücellā itdi hū
Menzilüm ednā idi a'lādan a'lā itdi hū
Merḥabā ey ḥalvet-i pīrān-ı merdān merḥabā (Mu. 12/3)

Hū diyen 'âşıqlara İrmez zevāl
Hū diyen Gönüllere gelmez melāl(G. 131/1)

2.2.2.5.9. Kûn

Sözlük anlamı ol demek olan 'kûn' Allah'ın bir şeye ol demesiyle onun olması olarak ifade edilir. Allah bir şeyi yaratmayı istediği vakit, ona sadece "Ol" (kûn) der, o zaman o da olur. Kur'an'da var olan bu gerçek tasavvufta aynı şekilde yer alır. Allah'ın mutlak ma'anada yoktan yaratandır ifadesi, ayetten iktibas edilerek, kûn, kûn fe-yekûn, kûn şeklinde kullanılır (Uludağ,1990:328; Pala,1990:307;Üstüner, 2007:73).

Dîvânda hem kûn hemde fe-yekûn olarak kullanılmakta ve insan ile kâinat'ın yaratılış durumunu ifade etmek üzere şu şekilde ele alınmaktadır.

Küntü kenzüñ sırrı zāhir oldı bir kez **kûn** didi
On sekiz biñ 'ālem anuñçün Kelāmu'llāhdur(G. 50/3)

Bu kâne yekûn ile ey h̄āce bu olmaz
Bu dersi bilen ‘āşıkı tefsîre çekerler(G. 61/4)

Bu kâle-yeķûl ile bu **kâne yekûnuñ**
Varken **feyekûn** it biline hâzret-i Mevlâ(Mu. 6/1)

2.2.2.5.10. Tevbe

İnsanın kendi hatalarından vazgeçerek esas olana rucu etmesi anlamında olan tevbe, işlenen hatalardan uzaklaşarak kendi benliğinden sıyrılıp Allah karşısında boyun eğmek anlamında tasavvufta kullanılmıştır (Uludağ,1990:529;Üstüner, 2007: 138).

Allah’ın insan üzerinde var olan hakkını gözetmektir. Temel esas sürekli kendini yenilemek olarak karşımıza çıkar, çünkü insan eksiktir ve hataya meyyaldir. Bazen de hata işleyebilir bunun için sürekli bir halde kendini bedenen özellikle ruhen temiz tutmalıdır şeklinde bir kullanım söz konusudur. Bu kesret âleminde insanın içine düşmüş olduğu kötülük durumundan kendini kurtarması ile, tasavvufta temel esaslardan olan mürşidin elinden tevbe alma durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ṭutanlar pîr elinden dest-i tevbe
Anı şağlar kıomaz Şeytâna mürşid (G. 32/6)

Bir şeyh ü bir ‘azîzüñ tevbesin almış iken
Yâ Rabbi ‘inâyet kııl ol ‘ahde bozmağ ister (G. 43/2)

2.2.2.5.11. Basîret

Sözlükte var olandan öteyi görme, öteyi idrak etme anlamında kullanılır. Tasavvufta kutsiyet nûruyla aydınlanan kalbin, nesnelere farkında olması, ondan ötesini keşfetme anlamlarında kullanılır. Maddiyatı gören göz ne anlam taşıyorsa gönle göre basîrette aynı anlamı içinde barındırır (Uludağ, 1990,86; Üstüner, 2007:132).

İnsanın var olandan olmayana ulaşma isteğini ifade eder olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İderseñ kesb-i taḥşîl-i başîret
Görüñir dost ili bundan baqıncaḡ (G. 114/3)

Kendini hakikate ulaştıran anlamında kullanılırken bazende bu durumdan nasipsiz olan anlamında olumsuzluk kipi ile dîvânda şu şekilde kullanılmaktadır.

‘Ömrünüñ sermâyesin yoḡ yere Seyfî sarf iden
Ol başîretsüz zebanî sūd bilmez n’eydügün (G. 170/5)

‘Ālem-i taḥḡiḡden bir noḡtasın baḡ kendüñe
Ey başîretsüz bu cehle mübtelâ olmaḡ neden (Mu. 8/2)

2.2.2.5.12. Keşf

Perdeyi ortadan kaldırmak, gizli olanı ortaya koymak özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmayan eşyanın tabiatıyla ilgili bilgi sahibi olmak anlamında kullanılır (Uludaḡ,1990:110;Üstüner, 2007:133).

Sâlikin kendisinden hareketle Allah’ı bulmak için yapmış olduḡu yolculuk ile var olan bilgiden, bilginin esas kaynaḡına ulaşmak için yapmış olduḡu yolculuk, yani olandan olmayana hakikatin sırina vakıf olmak anlamında kullanılır. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

‘Aḡl-ı nefis ile rûḡum bir şey oldu
Anuñçün keşf-i esrâr eyledi Hü (K. 6/19)

Bir şeyḡüñ elin tut var
Keşf ola saña esrâr
Görmek dilerseñ dîdâr
Tevḡîde gel tevḡîde(İ. 41/5)

2.2.2.5.13. Yakîn

Kesin, doḡru, deḡişmez bilgiyi ifade eder, var olan bilginin nesnenin akıl ile izahından ziyade onu iman kuvveti ile fark etmek ve temiz bir kalp ile ona ulaşmaktır (Uludaḡ,1990:577; Üstüner, 2007:134).

Allah tarafından Hz. Peygamber’e ulaştırılan, kesin olarak bilinen bilgi anlamında dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ol hüsn ü şāh-ı dīn-i Aḥmede gāyet Yaḳīn
Hādī-i rū-yi zemīn Muḥammed ü ‘Ālīdür(G. 39/2)

Sen şırāt-ellezīne añlamayan olmayalum
En’ante aleyhim gayr-il-maḡdūbi çün bildük yaḳīn (G. 171/5)

2.2.2.5.14. Zühd

Sözlüklerde değer vermemek, ilgi duymamak, duyarsız kalmak anlamında kullanılır. Tasavvufta dünyadan ve onun içinde bulunan fani olarak tabir edilen durumdan el etek çekmek anlamında kullanılır. İnsanın dünyanın varlığı ile ya da yokluğu ile ilgilenmemek, ona duyulacak sevgi halinden de uzaklaşma halidir. Masiva diye tabir edilen dünyadan uzaklaşıp kalbi yalnızca Allah’ın sevgisine açık tutma halidir (Uludağ,1990:583;Üstüner, 2007:141).

Yine onun belli değerler etrafında meydana gelmesi, dünya yani kesretten arınmayı ifade eden olarak dīvānda şu şekilde yer almaktadır:

Seyfiyā şūfi kaçan terk ide zühd ü hevesün
Şanur ol ‘aḳlı yitük şol ḳurı efsāne-yi ‘aşḳ (G. 113/5)

Bu varolan duruma göre yaşanmayan zühd değersiz olacak ve bu zühd zühd-i huşk olarak adlandırılacaktır. Bu durum dīvānda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gele şūfi kerem it ḳoya şu zühd-i huşki
İçüben cām-ı muḥabbet ola mestāne-yi ‘aşḳ(G. 113/4)

2.2.2.5.15. Sabır

Dayanıklı olma, göğüs germek anlamlarına sahip olan sabır, tasavvufta başa gelen bela ve musibetlerden dolayı Allah’tan başka kimseye şikâyetçi olmamak, sızlanmamak ve insanın nefesine ağır gelen durum karşısında tahammülkar olma anlamında sıkıntıdan duymuş olduğu ıstırabı Allah’a şikâyet etmek gayrisinden kaçınarak kulluğu ifade etmektir. Tasavvufta önemli makamlardan biri olarak kulun zorluk ve belalara karşı tahammül göstererek onun kapısına vasıl olmayı ifade eder (Uludağ,1990:446; Üstüner, 2007:147).

Aşığın sevgiliye ulaşmak adına çıktığı yolculukta elde etmesi gereken mertebelere ulaşmanın kolay olmadığını bu mertebelere ancak sabrederek ulaşılacağı ifadesi yine Hazret-i Eyyüb'le özdeşleşen sabır kavramından hareketle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Eyyüb-veş ey miskîn yüri şabreyle derde
Şabreyleylene ol dost iyler dîdâruñ ihsân(G. 172/2)

İnsan'ın cafaya katlanması, ona sabretmesi, onu güzelliklere, mutlulukların en güzeli olan dostun sevgisine yani onun onu her türlü eksikliğe rağmen kabul etmesine yardım eden temel esas olarak sabrı dîvânda şu şekilde ele almaktadır.

Cefâ-yı yâre şabr iden dostun ire vefâsına
Bulmaz vefây-i yâri hiç katlanmayan cefâsına(G. 20/1)

Şabra tākāt kalmadı şerh eyledüm
Şimdi ne şüret tütupdur rûzigâr(G. 84/5)

2.2.2.5.16. Nefsin Öldürülmesi

Tasavvufta, nefsin kötü hasletlerden arınması, kötü hasletlerin tamamen yok olması, yanlış durumların düzeltilip kontrol altına alınması olarak ifade edilir. İnsanları kötü olana yönelterek büyük cihadın gerçekleştirileceği meydan olarak var olması durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Alur şîr-i ecel bir gün boğazı
Yüri katl eyle olup nefsin gâzî (G. 234/1)

Nefsin ancak tevhîdle kahredileceği ve yine bunu sağlamanın temel esasında Allah'a itaatle mümkün olabilecektir ifadesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Çahreyle nefsi dâ'im Tevhîd ü 'ibâdet ile
Yolına Hakkâ tâbi' olaydı tã'at ile

İnsanın Allah'a secde ederek kendisini büyüklenmekten kurtarması yani nefsin öldürmesi ve böylece kurtuluşa ermesi gerektiği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Sücūd et vech-i Raḥmāna tekebbūr olma ey nefsum
Şevüp emrini Allāhuñ şaķıngil olma şeytāni (G. 234/4)

2.2.2.5.17. Sohbet

Tasavvufta mürşid sahip olmuş olduğu bütün bilgiyi ehil olarak görmüş olduğu müritlerine bu yolla aktarmıştır ve bu durum birçok eserde yol göstermenin esas unsuru olarak kabul edilmiştir (Kuşeyrî, 1999: 484-485; Pakalın, 1993: III/253; Uludağ, 1990: 475; Üstüner, 2007:239).

Kendini bulma yolunda sâlike uyması gereken esasların verildiği, Allah'a kavuşması, ahirette Peygambere komşu, yaren olmanın temel esasların öğretildiği olduğu esasları olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Muştafānuñ şer'ine kıl inkiyād
Şohbet istersen resūlullah ile (G. 195/4)

Sebeb-i şohbet i yārān kâhve
Bā'ış-i cem'i 'irfān kâhve(G. 209/6)

2.2.2.5.18. Beden/Ten:

Tasavvufta canlılığın nişanesi olan ruhu barındıran ve bir takım faaliyetlerde bulunmasına yardım eden mekân ve zemin anlamında kullanılır. İnsan vücûdu ile ilgili olarak kullanılan beden, cisim, ceset ve ten tasavvufta, rûhu barındıran ve çeşitli faaliyetlerde bulunmasını sağlayan zemin ve alet anlamındadır. Tasavvufta ruhun hareket alanını daraltan onu hapseden mekân olarak kullanılır (Uludağ, 1990: 119;Üstüner, 2007:241).

Tasavvufta mürşide, Allah'a kavuşmaya onunla hem hal olmaya tenin engel olarak var olduğu, dolayısıyla beden/tenin yok edilmesi gerektiği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Āteş uranuñ var ise cümle ten
Maḥv ola orda nefs-i cān u ten(Müfred.4)

Tasavvufta var olan ten ve can ayrılığı ve birbirlerine engel olma durumu yine görünenin ten olduğu ve esasında canın onunla yani Allahla olduğu fikri dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Dost ilinden bu ile geldüm mekânım andadur
Bunda tendür seyreden ma'nâda cânım andadur (G. 80/1)

İnsan Allah ile bir olunca kendisi yani beden ve canın ortadan yok olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ne cânım kalır ne tenüm ne evüm derüñ ne benüm
Ben beni bilmezem kimüm ad ile şân olmaz baña (İ. 43/3)

2.2.2.5.19. Riyâ

İkiyüzlülüğü ifade eden, gösteriş için yapılan anlamına gelir. Tasavvufta Allah rızası dışında başkalarına gösteriş için yapılan amele karşılık kullanılır. Riyanın karşıtı tasavvufta ihlâs olarak kullanılmıştır (Kuşeyri 1999:365).

İnsanın bu yola girerken samimi olması yani yapmacılıktan uzak olması durumu olarak riyâ dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Askerî olmak dilerseñ sen Hâsenü'l-'Askere
Ol muhibb ü muhlis-i evlâd-ı Hâyder bî-riya(G. 14/9)

İnsanın bu riya halinden kurtuluşunun esası olarak görüntü ve sembollerden kurtulması gereklidir düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Var odlara yaq hırka ile tâcuñ ey miskîn
Bu 'âlem-i şüret de olan hâl-i riyadır(G. 44/3)

2.2.2.5.20. Ihlâs:

Samimiyet, içtenlik olarak tasavvufta kullanılır. İnsanın Allah'ın rızasını gözeterek, riyadan uzak kalıp sırf Allah için yapmış olduğudur (Pala1990:259). İnsanın içten ve samimi olarak Allah rızasını gözetir bir halde ibadet ediyor olması düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ömr âhire erişdi ihlâs ile tâ'at yok
Nefsüm beni kul itdi ol şâha itâ'at yok (Mu. 2/2)

2.2.2.5.21. Tecelli

Ortaya çıkmak, görünmek, açığa çıkmak ve zuhur etmek anlamlarında kullanılan tecelli, tasavvufta gayba ait unsurların yani görünmeyen öğelerin kalpte görünür hale gelmesidir. Bilinmeyenden bilinirliğe bir geçiş söz konusudur. Allah'a ait fiillerin kulun kalbinde açığa çıkması durumunun nasıl vuku' bulduğunu Allah'tan başkası bilemez, bu tecelli durumunun her daim devam ettiğini görmek mümkündür. Tecellinin zât, taayyûn, sıfat, fiil, isim, rûhâni ve şuhûdi gibi çeşitlerinden de söz edilir (Kuşeyri, 1999:168; Pakalın, 1993:III / 431-432; Levend, 1984: 20; Uludağ, 1990:514-515; Öztürk, 2003:286)

İyi ve güzelin kaynağı olan Allah'tır. Allah'ın iyi gördüğü fiilleri kulun gönlüne nakşetmesi orda ortaya çıkarması şeklinde kullanılmıştır. Allah'ın kendisini kulun gönlüne sığdırması ve yine kâinata tecelli ediyor olması durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bu menzildür huşûl-i Tevhîd-i zât
Bulup tecelliyâtı Hayya irdük (K. 3/21)

Allah'ın insana tecelli etmesiyle insanın bedeninin toz olması arasında Hz. Mûsâ kıssasında anlatılan Allah'ın dağa tecellisi ile dağın toz haline gelmesi durumuna telmihen olay dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Haqqıñ tecellisi yitdi cismim toprağıñ toz itdi
Hep benden benligüm gitdi benli yaman olmaz baña (Mu. 6/2)

Ben tecellî Tûrüyum yoğ oldı cümle varlığım
Şanma bu cismüm görüp nâm ü nişânum var imiş (G. 109/3)

Tecellî-i cemâl-i yâre her kim mazhar olduysa
Yağar pervâne-veş ol şem'a pervânesini bilmez(G. 93/6)

2.2.2.5.22. Terk

Bırakmak, anlamıyla sözlükte kullanılan terk, tasavvufta dünyaya ait nesnelere ilgili beklenti ve arzudan vazgeçmek anlamında kullanılır. Terk-i dünya (dünyayı terk), terk-i ukbâ (ahreti terk), terk-i hesti (varlığı terk) ve terk-i terk (terki

de bırakmak) olmak üzere dört şekilde kullanıldığını görmekteyiz (Uludağ 1990:525; Üstüner2007:199).

Terkin kısımlarından olarak bedeni terk etme durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Yolına terk idüp cānı
Ağıdup gözümden xanı
Āh iyleyüp düni günü
İstedigüm Haxdur benüm (İ. 16/2)

Tā ezel den ‘aşk odına pür yañar pervāneyüm
Cān u dilden geçmişüm bir terk-i ser dîvāneyüm (G. 152/1)

Terkin kısımlarından olan dünyanın terk edilmemesi durumunda insanın “Köpekleşeceği” yani bir hayvan derekesine düşeceği fikri dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Dünyāya meyli terk it bi’llāhi kelb olursuñ
İtsuñ remide halkı yirü peleng u arslan(İ. 48/10)

2.2.2.5.23. İlm-i Ledün:

Allah’tan insana vasıtasız ulaşan bilgidir. Bütün bilgilerin kaynağı olarak kabul edilen Allah katı, şer’i ve zahiri ilimlerin melek aracılığıyla Peygamber’e oradan da insana ulaştırıldığı inancının yanı sıra, Kur’an-ı Kerîm’de (Kehf, 18/65) geçen ayeti kerîmeden hareketle mutasavvıflar bazı bilgilerin Allah tarafından aracısız bir şekilde Ehlullah’a geldiğini söylerler. İlk bilginin zahiri ikinci bilginin yani kendisine ilham denilen bilginin de batini olduğu düşünülür (Uludağ,1990:264).

Herkesin bilmediği sadece Allah ehli olanların bildiği bilgi olarak kullanılmıştır. İlm-i ledün aracısız gelen ve peygamberlerin yanı sıra evliyalarada verilen bilgi ilm-i ledün peygamberden torunu İmam Bakıra kalan miras olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gel Muhammedden işit kim evvel ü āhir nedür
Vārişi ‘ilm-i ledünnüñ Bākır u hayrū’l-verā (G. 5/5)

Bâkıra deryâ-yı hikmet didiler
Okıdır ‘ilm-i ledünnü gūyiyâ (G. 2/5)

İlm-i ledün’ün herkes tarafından bilinmesi mümkün olmayan bir bilgi olduğu, bu tür bir bilginin ancak ruhen ve bedenen kendini Allah’a bağlamış ve dünyadan vazgeçmiş birinin yine Allah tarafından bir ödül olarak verilmiş bir bilgi olduğu ve bu bilginin yine Allah’ın izniyle kullanabileceği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Buña ‘ilm-i ledünnî dirler ey şeyh
Şanur mısun vire her kişi ma’nâ (G. 8/5)

Şunlarki nedür bilmediler ‘ilm-i Ledün’ü
İnsan getirüp dünyâya hayvân iletürler(G. 78/3)

2.2.2.5.24. Seyr ü Sülûk

Hakk’a ulaşmayı dileyen kişinin kalbinde gizli olarak yapmış olduğu manevi yolculuğa denir. Bu yolculuğun amacı insanın masivâ denilen dünyada kendini yaratandan uzak kalması neticesinde nefsiyle halvetler etmesidir. Bu yolun yolcusuna ise sâlik denir ve sâlik kendini kötü nefsin tasallutundan kurtarabildiği oranda mertebesini yükseltebilecektir. Ve nihayetinde kâmil bir insan olabilecektir(Uludağ, 1990; 482).

Manevi bir yolculukla Allah’a ulaşmak ve sırra vakıf olmak, dolayısıyla kendini keşf ile Allah’ın keşfine mazhar olunması bunun için gerekirse insanın âlemin yani kâinatın tamamına bir manevi yolculuk gerçekleştirmesi gerekir düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Yedi iklîme itdünse sülûki
Bilürsin n’eydügün ism ü müsemma (G. 14/6)

Cemâl-i yâr idi seyr ü sülûküm
Yoğidi ara yerde bir bahâne (G. 204/6)

2.2.2.5.25. Menzil

Menzil; makam, konak, durak, mertebe, seyr ü sülûk esnasında varılan ve geçilen konaklama yerleri anlamına gelmektedir (Uludağ,1990:358; Üstüner, 2007: 152).

Sâlikin kendinden ve hayattan bir şeyler almak için çıktığı yolculukta varacağı yer ya da elde edeceği değer, fakat bu değeri elde etmenin de çok kolay olmadığı durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ṭurma çalış git menziline yit
Bâkî degildür saña bu devrân (G. 166/5)

Menzil uzak sen yayan zād ü zevādın da yok
Ḳaddüñi lâm eylemiş cürm ile bār-i girân(K. 5/34)

2.2.2.5.26. Zikir

Yâda getirmek, anmak, hatırlamak, sözlük anlamlarında kullanılır. Kavram olarak Allah adının sürekli söylenmesi anlamına gelmektedir. Kur'ân'da, Kur'an-ı Kerîm (Hicr15/9), ilim (Enbiya21/7), zikir (Bakara2/152) Allah'ı anmak onu hatırlamak (Enbiya21/20), gibi ayetlerden hareketle mutasavvıflar tarafından dayanak teşkil edilerek kullanılmıştır. Sâlikin Allah'a duymuş olduğu aşk ve bu aşkın yolunda kat edeceği mesafenin başlangıç noktasıdır. Allah'ı sevenin onu her daim yanında hissetmenin huzurunu onu anmakta bulma durumunu ifade eder. Aynı zamanda hakkı bulma anlamını da içinde barındırır (Uludağ1990:588; Eraydın, 2004:128Üstüner, 2007: 153). Dîvânda zikir ve ezkâr olarak şu şekilde yer alır

İnsanın Allah'a ulaşmak maksadıyla söyledikleri ve yaptıkları anlamında zikir ve ezkar olarak gün boyu dilinden düşürmediği bir takım sözcüklerle Allah'a yaklaşma ve nefsinin temizleme durumu olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ḥalâş olur kamu cürm ü ḥaṭâdan
Kimüñ kim zîkr-i Ḥaḳ olsa penâhı(G. 237/2)

Kendüñi ḳurtaragör cehd idüp var esfellerden
Yüri zîkr eyle Ḥaḳkı tâ iresüñ 'a'lâya (G. 22/3)

Bir yandan dünyanın güzelliği bir yandan kurtuluşun müjdesi ve bunların arasında kalan nefsin feryadı ve bununla beraber bu zikir halini terk etmeme isteği fakat yürekte dünya düşüncesinin atlamıyor olması dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Bir yañadan Allāh zikri
 Bir yañadan dünyā fikri
 Bir yañadan nefsum mekri
 Necideyüm neyleyüm (İ. 14/10)

Terk iylemezem gerçi evrād ile ezkārum
 Ammā ki derūnumda hep dünyādur efkārum (Mu. 2/3)

2.2.2.5.26.1. Esmā zikri

Halvetîlerde zikrin temel esasını esmâ-i seb'a denilen yedi isim oluşturur. Bunlar; Lâilâhe illallâh, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm ve Kakhâr ism-i şerifleridir. Sesli olarak yapılan bu zikirde yukarıda bahsedilen yedi isim kullanılır (Öztürk, 2003:271).

Allah'a yaklaşmak ve kesretten vahdete ulaşmak için bir takım zikirler ve virdler edinmek özellikle esma zikrine sahip olmanın kazancı ve bu esma zikrinin nasıl olması gerektiği fikri dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ki her biñ yılda bir oldı müyesser
 Sülük üzre kemāle irdi esmā (K. 1/3)

Oķı dilinde dā'im budur uşşul-i esmā
 Yā Muşţafā Muħammed yā Mürtezā yā 'Alī(Mu.3/8)

Bir mürşidin eteğine yapışmakla insanın bu esma zikrinin ne olduğunu öğrenebileceği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Varup bir ehl-i Hāķķuñ dāmenüñ tut
 Bilesüñ n'eydügün ism ü müsem mā(G. 16/5)

2.2.2.5.26.2. Vird

Kur'an'dan ve hadis'ten derlenmiş ve her gün düzenli olarak okunan dualar anlamında her tasavvuf meşrebinde karşımıza çıkan bir takım temel dualardır. Çoğul şekli evrad olan vird, tarikatın mürşidi tarafından düzenlenmiş olup müritlerin manevi hallerinde bir takım manevi derecelerin elde edilmesi için oluşturulur. Hak bereketine ulaşmak isteyen her insanın seyrü sülûk için virdi bulunmalıdır(Uludağ,1990:570; Şahinoğlu,1997:319; Üstüner, 2007:158). Dîvânda vird ve evrad şeklinde insanı hakikate ulaştıracak temel esas olarak şu şekilde yer almaktadır.

Nice bir dil-berimüz adını vird idinelüm
İdelim gel beri şimdengirü ezkâr-ı İlâh (G. 192/4)

Giceler evrâd ü ezkâr ile ihyâlar idüp
Nice nice erba'inler nice halvetler çeküp (Mu.1/4)

Tasavvuf yolunun yolcusunun temel özelliği olarak zikretmek durumu ayete telmihen dîvânda şu şekilde yer almaktadır

Bu virdi kıma dilden her rûz ü şeb okıdur
Yâ Muşafâ Muhammed yâ Mürtezâ yâ 'Alî(Mu.. 3/10)

Halvetîlerde var olan virdlerden “*illa*” virdi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Acâ'ib devrâna irdüm lâsı yoğ İllâdur virdüm
Ben Mevlâm didârûñ gördüm özge seyrân olmaz baña(İ. 43/5)

Virdlerin terk edilmediğini fakat dünyanın güzellikleri ve albenileri nefsinin ona tamah etmesini de engelleyemediği durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Terk eylemezem gerçi evrâd ile ezkârüm
Ammâ ki derünümde hep dünyâdür efkârüm (Mu.2/13)

2.2.2.5.26.3. Tesbih:

Allah'ı anmak, yüceltmek eksiklerden münezzehtir görmek anlamına gelir. Allah'ı her türlü eksiklikten münezzehtir görüyorum anlamına gelen Sübhanallah

demeleri şeklinde vuku bulan duruma da tesbih denir. Genelde 33, 99 veya 1001 tane olarak yapılır (Uludağ,1990:526; Üstüner,2007:159).

Allah'ı her türlü eksiklikten münezzehten olarak görmek anlamında onu yüceltme kastıyla anma olarak tesbih ve tevhîd kavramları birlikte dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Yiyüp içüp gel unutma
 Hâkkuñ tesbihüñ tevhîdün
 Göñlüñde şu tonbayları
 Çevkinle çöküp yatmasuñ (İ. 10/6)

Zikri yapmak için kullanılan bir alet olarak tesbih dîvânda bir yerde şu şekilde yer almaktadır:

Tesbihüm var elümde
 Ne'm var ise dilümde
 Nesne yoğdur hâlümde
 Dostu sever geçerüñ(İ. 12/5)

2.2.2.5.26.4. Halvet

Kelime olarak, uzlet, inziva yalnız yaşamak anlamlarına gelen halvet, tasavvufta günahlardan korunmak, daha iyi ibadet etmek için ıssız yerlerde yaşamayı tercih etmek anlamına gelmektedir. Hak ile beraber olmak yalnız bir köşeye çekilip iç muhasebe yapmak anlamına gelir(Uludağ,1990:220; Üstüner,2007:164; Öztürk, 2003:276; Kaya, 2010:368).

Şairimiz Halvetî olmasından dolayı kendi meşrebine ait olan Halvet kavramını dîvânda dünyanın güzelliklerinden uzaklaşıp Allah'ı anmanın ve ona yakın olmanın yolu olarak şu şekilde ele almaktadır.

Giceler evrâd ü ezkar ile ihyâlar idüp
 Nicenice erba'inler nice halvetler çeküp (Mu.1/4)

Göñül gezme zâid yire
 Gel halvete gir halvete
 Ğarğ olmağ isterseñ nûra
 Gel halvete gir halvete (İ. 36/1)

2.2.2.5.26.5. Velâyet

Ermişlik, velîlik anlamlarında kullanılan, kulun Allah'ı dost edinmesi, kul ile Allah arasında sevgi ve muhabbetin ortaya çıkması anlamında kullanılmıştır. Allah'ın kullarının üzerinde tecelli etmesi durumunu ifade etmektedir. Allah'ın dilediğine verdiği bir üstünlük halidir (Uludağ,1990; 565).

Hz. Muhammed'e Allah tarafından peygamberlik verildiği gibi Hz. Ali'ye de velayet makamı verilmiştir düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Nübüvvet ma'deni sırr-ı velâyet mürşid-i kâmil
Eşiginde kul ol Seyfî bulursan böyle bir server(G. 73/5)

Haydar-i Şâh-ı velâyet Mürtezâsın Yâ 'Alî
Laḥmike lâhmî Muhammed Muştafâsın Yâ 'Alî (G. 223/1)

Hz. Ali'ye bu velayet makamının Kur'an-ı Kerîmde zikredilen bir ayette Allah tarafından verildiği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Alîyye'l-Mürtezâ şâh-ı velâyet
Anuñ haqquñda nâzil oldı âyet
Yüzü şuyuna anuñ kıl 'inayet
Bizi şon demde imân ile gönder(Mu. 1/3)

2.2.2.5.26.6. Kerâmet

Üstünlük, cömertlik, şeref gibi anlamlar ihtiva eden keramet; Allah'ın sevdiği Salih, velî kuluna vermiş olduğu olağan dışı durumları ifade eder. Bir kişide meydana gelen olağanüstü durumu ifade eder. Allah'a giden yolda sâlike bahşedilen bir özelliktir (Uludağ,1990:307; Üstüner,2007:168).

Sâlikin yaptığı yolculukta Allah'ın ona bağışladığı bazı meziyetler olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Keşf ile kerâmet kişiye zîkr-i Hudâdur
Zikretmeyenüñ 'ömri geçer bād ü hevâdur (G. 44/1)

Düşünme eylemiyle Mecnun misali olduğu, eğer Allah tarafından keşf ve keramete layık kabul edilmezse durumun iyi olmayacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Efkâr ile mecnunûna döndüm nideyüm bilmem
Hâlüm Nice olur âhir keşfile kerâmet yok (Mus.2/2)

2.2.2.5.26.7. Huzur

Kendini Allah'a hazırlamak, Allah'a yakın olmanın verdiği huzura sahip olmak dolayısıyla kalbin rahatlaması anlamına gelmek halidir. Gaybet halinin bitmesiyle gönülde huzur hali başlayacaktır. (Uludağ,1990: 202; Akkuş,1996: 409).

İnsanın sıkıntılarının sonra ereceği mutlu ruh haline sahip olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bunda huzura irüşüp âb-ı hayât-ı içmeyen
Kaldı zulmet de ebed olmadı hiç nürânî ol (G. 133/2)

2.2.2.5.26.8. Fenâ-Beka:

Kelime itibariyle fenâ, yok olmak, bekâ da ebedi varlığını sürdürmek anlamındadır. Tasavvufta ise fenâ, kulun insan olarak taşıdığı kötü sıfatlardan ve huylardan vazgeçmesi ve tamamen olgunlaşmasıdır. Bekâ ise, giden kötü sıfatların ve ahlâkın yerini, Allah'ta mükemmel olarak bulunan ilâhi sıfatlar veya ilâhî huyların almasıdır (Cebecioğlu,267; Kara,1995:334-335; Uludağ,1990:188; Öztürk, 2003:272).

Allah'ın daim olduğu, sâlikin ve dünyanın ise geçici olduğu kurtuluşun ise fenâ olandan vazgeçip bekâ olanın yani kalıcı olanın kabulü ile mümkün olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Âşık iseñ gel geç bu fenâdan
Bir haber añla sırrı beķâdan (G. 169/1)

İnsan Allah yolunun yolcusu olmak isteğini yüreğinde taşıyorsa fenâdan vazgeçmeli ve bekâ mülkünün aşığı olmalıdır düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ger eger t̄alib iseñ Seyfî beķā mülkine sen
Bu fenâ dârınuñ efkârına olma mā'il (G. 135/5)

Fenâ olan dünyaya daldığı, tamah ettiği için Allah'ın ona bekâ mülkünü dar ettiği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Fenâ dünyāya hergiz baķmam ben
Bekā mülkün baña dâr eyledi Hû (K. 6/27)

2.2.2.5.26.9. Arîf-İrfân

İrfân, Arapçada bilen, tanıyan anlamına gelmektedir. Tasavvufta ilham neticesinde elde edilen bilgi anlamında kullanılır (Uludağ,1990: 52; Öztürk, 2003:260).

İrfân sahibi olana da arîf denir. Şairimize göre Allah'ın insana bağışlamış olduğu bilgi akılla elde edilebilecek bir değer değildir onun Allah tarafından bağışlanması gerekmektedir anlamında kullanılmıştır. İrfani bilgi akıl yoluyla elde edilen bilgi değildir. Allah'ın kulun gönlüne verdiği bilgidir. Arif'in halini ancak Arif olan anlar, Cahil ve nâdân olanlar ârifin hâlini bilmez düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bi-ķamdi 'llāh irüşdük ol makāma
Dil oldı ehl-i irfân irdi Hāķķa (K. 2/19)

'Ālemse teġeyyürde ħalk ise taķayyürde
'Ārifdür bilenlerde bir vücūd ile ħālet yok (Mu.2/2)

İnsanın kendi nefsinin bilmesiyle Allah'ı bileceği ve bu yolda ehillerden olacağı düşüncesi hadisten iktibasla dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kendi nefsüñ bilüp Allāhı bilen
'Ārif ü 'āşık hem miskîn olur (G. 52/2)

2.2.2.5.26.10. Dört Kapı

Tasavvufta şeriat, tarikat, hakikat, ma'rifet dört kapı olarak ifade edilir. Hz. Peygamber'in sözü şeriat, fiili tarikat, hali marifet, sırrı hakikattir (Uludağ1990:153; Kaya2010:254). Dîvânda şeriat, tarikat, hakikat, ma'rifet şeklinde kullanıldığını görmekteyiz.

2.2.2.5.26.10.1. Şeriât

İslam inanç sisteminin temel yapısını oluşturan, ibadet ve fikhın sosyal yaşama yansımalarının genel adıdır. Sufiler, zahiri ve şer'i hükümlere şeriat derler(Uludağ,1990:492; Öztürk, 2003:283).

Herkesin uyması zorunlu kurallar olarak düşünülen eylemlerdir. Bu kurallara uyulmaması durumunda sonucun kötü olacağı dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Künū alā şer'i-r-Resūl tā tā'ateş bāşed kabūl
Kendūñ görüp olma fuđūl şaķuñ olursun zālimın (G. 169/7)

Muştafānuñ şer'ine kııl inķiyād
Şohbet istersen resūlullah ile(G. 195/4)

2.2.2.5.26.10.2. Tarikat

Bir takım kuralları olan, Allah'a varmak için tutulan, elde edilen manevi tecrübenin Allah'a ulaşmak için kullanılan değerlerin insanları daha da olgunlaştıracağına inanılan tasavvufi yoldur(Uludağ,1990:510; Öztürk, 2003:284).

Manevi yolculukta uyulması gereken kuralları oluşturan disiplin olarak gönül dünyasını dizayn etmesi hali ve tasavvuf yolunun yolcusunun ulaşacağı mertebelerden ikincisi olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kaşd itdi gönül şerh iderken tarikat
Bir laħza ecelden baña emān eyle(G. 208/3)

Es-selām ey sālîk-i rāh-ı Şerî’at es-selām
Es-selām ey reh-ber-i ehl-i ʔarîḳat es-selām(G. 140/1)

2.2.2.5.26.10.3. Hakikat

Hakikat, gerçekte var olan, olduğuna kesin inanılandır. Bir şeyin esasını oluşturan temel değerdir. Tasavvufta üç anlamına dikkat çekilir. İlki Allah’ın hak yolun yolcusundan onun özelliklerini alıp yerine kendi özelliklerini ikame etmesi, ikincisi ise tasavvufun özü olması olarak kullanılmıştır. Hakikat, ilm-i tasavvuf şeriat, ilm-i fıkhıtır. Üçüncüsü ise Hz. Âdem’den kıyamete kadar değişmeyecek olan olarak kullanılmıştır. (Uludağ,1990:216; Öztürk, 2003:275).

Hakikat kavramı kelime ve terim anlamlarıyla şairimizin dîvân’ında hakikat olan bir takım sırların yani herkes tarafından bilinenleri değil sadece Allah ehli olanlar tarafından bilinenlerin açıklanması olarak şu şekilde yer almıştır.

Ḥaḳîḳat sırr-ı esrāruñ cihānda ehl-i ḥāl añlar
‘Avām olan ne bilsün ḥālet-i ‘aşḳı vebāl añlar(G. 69/1)

Her kim ki dünya malına gönül verir ve kendini Allah’tan muğayyer görürse onun hakikat esasına sahip olması beklenemez düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bu zerd bu zînet-i dünyâ ile bu fikr-i muḥāl
Seni bu rāh-ı ḥaḳîḳatden ‘aceb ḳıldı cüdā(G. 3/3)

Her kim ki muğāyir göre kendüñi Ḥudādan
Keşf olmadı ḳaldı aña esrār-ı Ḥaḳîḳat(Mus. 5/3)

İnsanların hidayeti ve hakikati bulabilmesinin temel esasının tevḥîd olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Hidāyet bābünüñ miftāḥı tevḥîd
Ḥaḳîḳat ‘āleminüñ rāhı tevḥîd(G. 35/1)

2.2.2.5.26.10.4. Ma'rifet

Arapça bir kelime olup tecrübe edilmiş bilgi, bilme anlamında kullanılmaktadır. Ma'rifet, sûfilerin ruhânî halleri yaşayarak, manevi ve ilâhî hakikatleri vasıtasız tedarik ve deruni tecrübî ile elde ettikleri bilgi, irfân anlamına gelmektedir (Uludağ,1990:347; Öztürk, 2003:277).

Herkesin anlayacağı bir bilgi olmadığından ancak marifet sahibi ehlullah anlayacağı bununda manevi bir halle tahsil edilebileceği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Bu taḥşîl eyledigüm ma'rifetler
Ṭarîḳ-i Ḥaḳda oldı baña sedler
Dil olmaz Kâ'be anda olsa pütler
Cem-î taḳlîdimi taḥḳîke döndür(Mus. 8/6)

2.2.2.5.26.10.5. El almak

Bir mürşide intisap edip ondan tarikatın yollarını öğrenmektir(Uludağ, 1990:166). Allah yoluna gönül veren birinin, ona ulaşmak için bir mürşidin himmetinden faydalanması ve ona tabi olması hali onun yüreğinde meydana gelmiş olan derdin dermanı olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Seyyid Seyfî gel mürşîd elin al
Eyleye tâ kim derdine dermân(G. 166/7)

Seyfullâh sözünde mestdir şeyḫinden aldığı destdir
Dîvâne-râ ḳalem nîstdir ne söylese ḳanar olmaz(G. 102/7)

2.2.2.5.26.10.6. Arş

Çadur, çardak, hâkimiyet anlamında kullanılır. Gökteki en yüksek yer olarak kabul edilir. Levh-i Mahfuzda olmasından dolayı Allah'ın takdirinin gerçekleştiği yerin de burası olduğu düşünülür. (Uludağ,1990:53; Pala,1990:40). Bazen kâinatın bütünü anlamında dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Geh görürem görseler 'arş olmuşum
Geh görürüm Ḥâḳ ile ferş olmuşum(T.bent. 4/1)

Bazende melekût âlemi anlamında Arş-ı Mecid olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Geh görürüm hâk ile bād olmuşum
 Geh görürüm âb-ı revân ser-keşüm
 Gâh çıkarum ‘arş-ı mecîd üstüne
 Geh inerüm yedi yerûñ altına (Mus. 4/5)

Allah ehli olanları manevi bir yolculuk esasına bağlı olduğu dolayısıyla onlarla Allah arasında bir iletişimin mevcut olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şaķın vâ’iz görüp’âşıkıların ‘aşķına daħl etme
 Derûn-i sîneden ‘arşa İrüşir âhumuz vardır (G. 55/3)

Arş’ın devr itme yani döndürülme görevinin meleklerle ait olduğu Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Gel şekki göñlinden gider
 Mü’minlerde inkâr n’ider
 Melekler ‘Arş’ı devrider
 Ya ben nice dönmiyeyüm (İ. 16/3)

2.2.2.5.26.10.7. On Sekiz Bin Âlem

Kur’an’da geçen “*Hamd âlemlerin rabbi olan Allah’a mahsustur*(Fatiha/1)” ayetinde geçen âlemler konusunda âlimler farklı fikirler ileri sürmüşlerdir. Ancak on sekiz bin âlem kavramı tasavvuf ehli arasında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Yaratılan nefs-i küll ile beraber anâsır-ı erba’a mevâlid-i selâse ile beraber bunların karşılığı olarak bin âlem sayıldığında 18 bin âlem edecektir. Bu rakamın kırk bin, on dört bin olduğunu söyleyenlerde vardır. İçeriği belirtilmeden dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ol evüñ on sekiz biñ ‘âlemi var
 Kimi nârı kimi nûr-ı muşaffâ(K. 1/9)

Küntü kenzüñ sırrı zâhir oldu bir kez kün didi
 On sekiz biñ ‘âlem anuñcün Kelâmu’llâhdur (G. 50/3)

İnsan kalbi Allah'ın oraya sığmış olmasından dolayı hem âlemin merkezi hem de âlemi kendinde topladığından dolayı onu gösteren bir aynadır. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

On sekiz biñ 'âleme âyinedür albũñ senũñ
Kendũ ef'âлиндür anda görũñen yahşı vũ 'abes(G. 106/6)

2.2.2.5.26.10.8. Heft İklim

Dünyada var olan yedi iklim bölgesine karşılık kullanılır. Bütün kâinatı karşılar şekilde kullanılmaktadır(Pala, 1990:222).Yedi iklime hükmetmek yani kâinatı etkisi altına almak, bir diğer yerde ise kendi nefsinin terbiye etmek gayesiyle yedi iklimde sülükünü tamamlaması gerekir düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Yedi iqlim hũkm itmek muradı
Önũnce 'aşkı burhân itdi ayyũm(K. 4/14)

Yedi iqlime ittdũñse sũlũki
Bilirsũn n'eydũğũn ism ü müsemmā(G. 8/7)

2.2.2.5.26.10.9. Va'z

İnsanların doğru yola gelmesi amacıyla onlara verilen nasihat, öğüttür. Bu va'z ı verene de vâiz denir(Uludağ,1990:551). İnsanlara doğruyu buldurmak amacıyla öğretilenler olarak söylenen sözün nadan için olduğu kendisi gibi Allah ehli olanlara nasihat gerekmediği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Öğredi kimsenũñ baña gerekmez
Ne va'z ü ne naşihat isterũm ben(G. 183/2)

2.2.2.5.26.10.10. Deyr, Kilise,

Hıristiyanların ibadet mahallidir. Rahipler burada kendilerini Allah'a adayarak hakikati bulmaya çalışırlar. Şiirde de sadece mekân adı şeklinde ele alınmaktadır.

Bağladum bel rāh-ı ‘aşkuñda ölürsem dönmezem
Rāhib-i deyr-i beķāyum ğayrī zünnār istemem(G. 144/3)

2.2.2.6. TARİKÂTLA İLGİLİ MEFHURLAR

2.2.2.6.1. Halvetîlik:

Lehican’da doğan Ömer el-Halvetî Zâhid-i Geylâni’nin halifesi olarak irşad faaliyetlerinde bulunmak üzere amcasına intisap etmiş, amcasının vefatından sonra onun yerine post nişin olan Ömer el-Halvetî; başta, Tebriz’de olmak üzere farklı yerlerde irşad faaliyetlerinde bulunmuş ve zaman içerisinde bağımsız ve kendine ait sistemi olan bir tarikata dönüşmüştür. Kurumsallaşmış bir tarikat olmayan Zâhidiye tarikatıyla silsile olarak birleşir ve bu tarikat, Sadreddin Erdebilide Safeviyye, Ömer-el Halvetîde de Halvetiyyeye dönüşmüştür. Birçok şubesi bulunan Halvetiyye tarikatı İslam coğrafyasında en yaygın tarikat olduğu görülmektedir. Tarikat’ın silsilesi Ahi Mirem, Sadreddîn Hiyâvî ve oradanda tarikatın ikinci kurucusu olarak kabul edilen Seyyid Yahyâ-yı Şirvanîye ulaşmaktadır. Onun ölümünden sonra tarikatın dört kola ayrıldığını görmekteyiz(Uludağ, DİA.: 394).

1. Ruşeniye
2. Cemâliye
3. Ahmediye

Bu dergâhın şeyhi olan Ahmedi’nin aynı zaman da fütüvvet teşkilatında yiğit başı makamını temsil ettiğinden dolayı “Yiğitbaşı” da denir. Aynı zamanda bu Halvetîler arasında Orta yol olarak da kabul edilmektedir. Şairimiz olan Seyfullah Nizâmoğluda bu grubun Ramazaniye koluna mensup olan Ümmî Sinan’ın kurmuş olduğu Sinaniye koluna mensuptur.

4. Şemsiye

Halvetîlerde seyr u sülük yolculuğu esnasında yedi isim kullanılarak(Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, hak, hay, Kayyûm, Kahhar)yapılır. Her biri nefsin farklı boyutunu karşılayan bu zikrin tarikat içerisinde bulunan bazı kollarda farklı sayılarla kullanıldığı görülmektedir(Uludağ, DİA. s. 394). Anadolu’da var olan tarikatlar

kapatıldıktan sonrada gerek açık gerekse gizli olarak yapmış oldukları meclislerde devran ve semalar varlığına devam ettirmişlerdir. Dîvânda şairin bağlı olmuş olduğu tarikat adı bir ilâhîde şu şekilde yer almaktadır:

Zāhid bize ta' n eyleme
 Hālvētīyüz devrānīyüz
 Biz ehl-i ' aşkuz söyleme
 Hālvētīyüz devrānīyüz

Müfti fetvā virür baña
 Cānum qurbān olsun aña
 Qomaz bu ' aşk beni baña
 Hālvētīyüz devrānīyüz

Zikru'llāh ider dilümüz
 Güzeldür bizüm yolumuz
 Her kişi bilmez hālimüz
 Hālvētīyüz devrānīyüz

Yandursalar küller gibi
 Çignetseler yollar gibi
 Taşğın akar seller gibi
 Hālvētīyüz devrānīyüz

Seyyid Nizāmoğlu gine
 Mecnūn olmuş döne döne
 Girdük çün aşk meydānına
 Hālvētīyüz devrānīyüz (İ. 4)

2.2.2.6.2. Pîr

Yaşlı, ihtiyar büyük anlamında kullanılan farsça bir kelimedir. Sülük yolculuğunda yanlış ve sıkıntılı yolları bildiğinden onlara yol gösteren anlamında tasavvufta kullanılır(Uludağ,1990: 421). Dîvânda yol gösteren rehber anlamında şu şekilde yer almaktadır:

Merḥabā olşun Taqī vü bā-Naḳī hem ' Askerī
 Bunlaruñ qā'im-maḳām-ı pîr-i pîrān merḥābā(G. 1/7)

Tasavvuf yolunun yolcuları ham oldukları ve pişmeleri yani olgunlaşmaları için bir pir'e ihtiyaç duydukları ve bu pir'in izinden giderek hakikat ehli olabilecekleri düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

İrüş mürşide Seyfî puhte ol var
Eger bî pîr iseñ bir ham yemişün(G. 175/7)

Şu gibi karar itme Nizâmoğlu müdâmi
Pirlere yüzüñ sür yûri didâre varınca(G. 200/5)

2.2.2.6.3. Şeyh:

Tarikata katılan taliplere irşad faaliyetinde bulunulan, kendisine uyulan kemal sahibi olan kişidir. Aynı zamanda onlara manevi yolculuk boyunca rehberlik yapandır(Uludağ,1990: 496-97). Dîvânda yol gösteren ve aynı zaman da kendisine hakkı telkin eden olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Bu ismi baña şeyhüm itdi telkîn
Bu telkîn ile hayâtı Hayya irdük(K. 3/27)

Kime bu ismi telkîn itse şeyhi
Hiçâbı olmadı meydân irdi Hâkka(K. 2/24)

2.2.2.6.4. Mürşid

İrşad eden, sâliki doğru yola götüren, ona hakkı öğretip gösteren anlamına gelmektedir (Uludağ, 1990:388). Tasavvufta bağlılığın sembolü olan mürşide kayıtsız ve şartsız bağlanmanın ve onun yol göstermesi, rehberlik yapması durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Mürşide Hâk diyen kişi
Mürşidi Hâk bilmek gerek
Evliyâyâ uyan tâlib
Ġayrîsin yoq bilmek gerek(İ. 8/1)

Mürşide irüp eger derde devâ buldunsa sen
Zerre-i nâ-çiz iken bir âfitâb olsañ gerek(G. 116/3)

Ezel denizinde dervişin yol ehlinin bir katre olduğu; fakat bir mürşide erişmekle ummanlara daldığı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Deryâ-yı ezelde sen bir katre sin ey dervîş
Mürşide İrüş katreñ iyleye künh-i ‘ummân (G. 171/6)

2.2.2.6.5. Abdâl, kalender

Yoksul, muhtaç olan, tarikatte, şeyhe bağlananlara verilen isimdir(Uludağ, 1990:142)

Abdâl:

Sayıları yedi veya yetmiş olarak kabul edilen, kendilerini ahirete adayan Allah dostlarıdır(Uludağ,1990: 14). Her şeyi terk edip Allah yolunda yol alan kişiler olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Terk-i tecrîdüz fenâ mülkinde abdâl olmuşuz
Varımız terk eyledük tâc ü kâbâdan geçmişüz(G. 94/2)

Terk-i tecrîdüz fenâ mülkünde abdâl olmuşuz
Ĥângah-i dilde Ĥađdur rüz ü şeb mihmânumuz(G. 98/6)

Kalender:

Her iki dünyadan da ilgilerini kesmiş, dünya ve ahiret umurunda olmayan, toplumun kurallarına karşı umarsızca bir tavır takınmış, bazen ibadet eden zevk ve keyf ehli kişilerdir(Uludağ,1990:298). Ahiretten ziyade dünya aşkıyla kendinden geçen olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Beni kalender eyledi iki ruĤuñ ‘aşıklar
Sıneme yağdığım budur başdan ayağa tağları(G. 217/6)

Kendi gönlünü kalenderhane olarak görmekte ve bu durumu dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Bu dil mülkü alender-hane oldu
Bize hep ehli esrar eyledi hu(K. 6/8)

2.2.2.6.6. Talib

Hakk'a giden yolda dört merhale vardır. Bunlar(Talib, murid, salik, vasıl)dır. Allah'a giden yolda istekli olan anlamındadır. Hakkı isteyen, onu arzulayan tarikat yolunun ilk merhalesi olarak kabul edilir. Bu kelime, Hak yolunun isteklisi olmak anlamında kullanılır. Talibler iki kısma ayrılır: Hak talibleri ve cennet talibleri (Uludağ,1990:509; stuner, 2007:406). Allah aşkına karşı istekte bulunan olarak hak talibi şeklinde divanda Şiirde Şu Şekilde ele almaktadır:

açan Őuğletse talib ism-i zatı
Melekler halk ider nurından Allh(K. 7/14)

Allah yolunun yolcusu gerçekten hakikat taliplisi olsa bağlanacağı murŐid onu denize yani manevi hazineye dahil edebileceği duŐuncesi divanda Şu Şekilde ele alınmaktadır.

Haıkat derine talib olursun
Seni bahri ider 'ummana murŐid(G. 32/5)

2.2.2.6.7. Murid:

İrade eden, isteyen arzu eden anlamındadır. Kendisine ait bir iradesi olmayan, iradesini murŐidine teslim edendir. MurŐidinin iradesi karşısında kendi iradesinden vazgeçen, Hakk'ın iradesini isteyendir. Tasavvuftaki dört merhalenin ikincisidir(Tatçı,1990:384). Gerçeği arayanın gerçeğe ulaŐması ve bu gerçekle beraber ömür sürmesi yani tam bir teslimiyetle bu gerçeğe teslim olan olarak divanda Şu Şekilde yer almaktadır:

'Acaib türlü türlü hayallerle
Murid idinr ağir miğnetlerle(M. 2/2)

Hz. Peygamber'in ailesine mürit olunarak insanların hem bu dünyada hem de ahirette kurtuluşa erecekleri duŐuncesi divanda Şu Şekilde ele alınmaktadır.

Murid olan murid i al-i Resle
Gece itiginz tevbe able (M. 6/14)

Mürîd ol kendüni ħalâş eyle îmân zevâlinden
Bi-ĥamdi 'llâh benüm pîrüm bugün âl-i Muĥammed'dür(Müs. 10/3)

2.2.2.6.8. Sâlik:

Allah yolunda manevi yolculuk yapan, tarikat ehli olan kişidir. Tasavvufta ilim ehli değil hâl ehli olana denir. İlmel-yakin değil ayn'el-yakin olan bilginin sahibidir. Manevi eğitimini maddi değerlerden üstün tutan kişidir(Uludağ,1990:451). Allah yolunun yolcusu olma isteğiyle bir takım değerler sahibi olan kişi ve aynı zamanda bu yolun ilki olan şeriat yolunun yolcusu olarak bir zikir erbabıdır. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Vaşl-ı Mevla dilerseñ iki 'âlem terkin ur
Sâlik-i rah-ı Ĥudânuñ varı zıkrü'llâh olur(G. 83/2)

Es-selâm ey sâlik-i râh-ı Şerî'at es-selâm
Es-selâm ey reh-ber-i ehl-i tarîkat es-selâm(G. 140/1)

Sâliki Allaha yaklaştıran, ulaştıran tevĥîddir düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Sâlik-i Mevlâya vâşıl eyleyen tevĥîddür
Cennet-i a'lâyı ĥâşıl eyleyen tevĥîddür(G. 57/1)

2.2.2.6.9. Zâhid:

Dünyayı sevmeyen, dünyadan yüz çeviren, dünyadan el etek çekip uzaklaşan anlamına gelmektedir. Kendini bütünüyle hak yoluna veren, dünya malına tamah etmeyen insandır(Uludağ,1990:581; Üstüner, 2007:411). Kişinin sahip olma imkânı olmasına rağmen, kendinden ve dünyadan geçip hakikate ulaşan ve aynı zamanda kendini kâinatı gösteren bir ayna olarak görmesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şanma ey zâhid bizi zâ'id yire dîvâneyüz
'Âlem-i bezm-i ezel câmın çeken mestâneyüz(G. 97/1)

Onsekiz biñ ‘ālemüñ āyīnesidür qalbimüz
 ‘Ālem-i zāhir de zāhid gerçi kim pervāneyüz (G. 97/4)

Allah’ın emrinin ayetle sabit olmasına rağmen sahte zāhidin secdeden kaçma hali dīvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Niçüñ sen secdeden zāhid kaçarsuñ
 Degil mi āyet-i qur’ān güvāhum(G. 150/6)

2.2.2.6.10. Vâsıl:

Erişmek, ulaşmak anlamında Allah’a ulaşan olarak kullanılmaktadır (Uludağ, 1990:559). Olgunluğa erişen Hakk’ı gören onun cemaliyle müşerref olan anlamında vasıl ve vasılan olarak dīvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Vāşıl-ı dīdār-ı Hāq olmaz muqarrer ol kişi
 Varlığından olmayunca tā fenā-ender-fenā(G. 12/2)

‘Āşıkuñ dā’im işi efgān olur
 Vāşılān hayret de hep hayrān olur(G. 51/1)

Allah’a kavuşma ümidine sahip olan kişi Allah dışında ne dünya’ya ne de başka bir güzele veya nesneye asla ne yönelir ne de muhabbet besler. Bu durum dīvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Vişālūñ isteyen ‘āşık muhabbet iylemez ğayre
 Murādı vāşıl itmekdür hemān cānını cānāne(G. 196/3)

2.2.2.6.11. İmâm

İman kelime manası bakımından önde olan demektir. Eserde On İki İmam, Hz. Hasan ve Hüseyin vb. kişiler için kullanıldığı gibi özellikle de kerem ve hürmet sahibi Hz. Ali için var olan kullanımlar dīvânda şu şekilde yer almaktadır:

Göster Nizāmoğlına yā Rab ölmedin
 Qabz itme rūḥunı ol devre dirmedin
 Yüzüñ ayağı başdığı toprağa sürmedin
 Ya’nî İmām Muammed Mehdīyi görmedin

Aḥmed-i Muḥammed oldı amu ‘ālem efḏālī
Kevşer şarābı sākīsidür Mürtezā ‘Alī (Müs. 4/11)

Ehl-i sünnet düşüncesi mekteplerinden olan Hanefi mezhebi imamı Ebu Hanife dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Çün İmāmuñ bu Ḥanīfe pāk dīni sen var yürü
Mezhebine daḥl iden kend’özinüñ noḡşānidur(G. 40/4)

Kırklar gibi gayb âleminden, kim oldukları tam olarak bilinmeyen, adına gavs veya kutub denilen kişiler vardır. Bunlara imameyn ya da imâmân denir. Dîvânda üçler kırklar ve yediler olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Tevhīd ider üçler kırklar yediler
Hakkı kabul idüp dünyā kodılar
Anuñçün anlara dervīş didiler
Ḥaḡḡı isteyenler tevḥīd eylesün(İ. 34/2)

2.2.2.6.12. Semâ ve Deverân

İşitmek anlamına gelen semâ, daha sonraları tasavvufi bir kavram olarak deveranla aynı anlamda kullanılmıştır. Zikir maksadı ile dinlenen musiki neticesinde kendinden geçmenin tesiriyle insanın dönmesini ifade eden semâ, mü’minin imanını artırdığı düşüncesiyle bazı tarikatlerde var ola gelmiştir. Kâdiriyye, Rifâiyye, Halvetiyye ve Mevleviyye gibi cehri zikri esas alan tarikatların döne döne yaptıkları zikre deverân ya da semâ denilir (Uludağ,1990:461; Öztürk, 2003:280).

İnsanların Allah’a ulaşmak için yapmış olduğu bu sema zikrinin ehl-i aşka ait olduğu bundan bigâne olan nasipsizlerin bu durumu anlamasının mümkün olmadığı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İnkār itme ehl-i ‘aşḡuñ semâ’ına şafāsına
Diñlemezsın bari miskīn sözlerine tañla yüri (G. 231/4)

Tasavvuf ehli olanın sema ederken bir yandan dilinde tevhîd olması diğer yandan da gönlünde dünyaya ait fikirlerden arınması gerektiği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Durma semâ' it döne döne git
 Kıomaya tevḥîd göñlünde efkâr(G. 82/3)

Devran etmenin, dönmenin ayıp hatta bu durumun utanılacak bir şey olmadığı olmadığı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ṭa'n mıdur ser-mest olup 'aşk ile devrân eylesem
 Mîhr u mah çarḥ-ı felek hep zâr u sergerdân aña(G. 11/4)

Vaizlerin anlamadıkları halde bu işe müdahil oldukları düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmıştır.

Görüp şufilerün devrânun ey vâ'iz gider daḥli
 Senün aḫluñ buña irmez bizüm maḫşûdumuz vardur(G. 64/2)

2.2.2.6.13. Tâc:

Baş a giyilen başlıktır. Manevi gücü sembolize eden ve tarikat erbabının takmış oldukları başlıklardır (Uludağ, 1990:506).

Abdâl ya da zahit aşk tavırlarını öğrenmek istiyorsa tac'dan vazgeçmeli ve böylece aşk mertebelerine ulaşabilmelidir düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Terk-i tecrîdüz fenâ mülkinde abdâl olmuşuz
 Varımız terk eyledük tâc ü ḳabâdan geçmişüz(G. 94/2)

Geçmişüz tâc ü ḳabâdan terk-i tecrîdüz bugün
 Lâ'übâli pâk meşreb sâḳin-i ḫum-hâneyüz (G. 95/2)

Gerçek bir Allah dostu dünyadan ve onun ritüellerinden vazgeçmeli ki mana âlemine ve onun ilmine vakıf olabilsin düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şûfi virdüm saña tâc ü ḫırḳa-i seccâdeyi
 'Âlem-i dilde benüm râz-ı nihânum var imiş(G. 106/2)

Bu şüret-i zâhirle dil ‘âlemi fehm olmaz
Var tâc ile hırқан düz kendüni bize şatma(G. 201/2)

Dünyanın geçiciliği düşüncesi onda daha evvel hüküm sürenlerin dahi toprak olup gittikleri ve geriye kendi büyüklüklerinden hiçbir şeyin kalmadığı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Çanı Kayşer çanı Hüsrev çanı Cemşid ü İskender
Yaturlar hâke yek olmuş ne tâc u ne kemer peydâ(G. 6/6)

2.2.2.6.14. Hırka:

Tarikat mensuplarının giydikleri kendilerine has yapısı olan özel, önü açık üst elbiseye denir (Uludağ,1990: 237). Dış unsurlarla insanların gönül dünyasına ait olanı anlaması mümkün değildir. Aynı zamanda bu dünya süsüne ait olan unsurlar yol ehlini Allah’a ulaşmaktan da yoksun bırakacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde dile getirilmektedir.

Bu şüret-i zâhirle dil ‘âlemi fehm olmaz
Var tâc ile hırқан düz kendüni bize şatma(G. 199/2)

Şüfî gel odlara yaq bu hırça ü seccâdeni
Mâni’-i dîdâr-ı Haqdur saña bu tâcı kâba(G. 12/3)

Hırka giyme durumu, dış dünyaya ait bir eşya olduğu için görüntü ile alakalıdır dolayısıyla tasavvufta farklı bir değer olarak düşünülen bu durum dîvânda riyakârlık olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Var odlara yaq hırça ile tâcuñ ey miskîn
Bu ‘âlem-i şüret de olan hâl-i riyadur(G. 44/3)

Velî zâhirde tâc hırça vü püşem
Belümde gizlidür zünnârum ey dost(G. 26/2)

2.2.2.6.15. Destâr:

Mutasavvıfların giymiş oldukları külahların üzerine taktıkları farklı renklerden oluşan sarığa denir(Uludağ,1990:144). İnsanın dış dünyasının değil iç

dünyasının önemli olduğunu insanın dışı yol erkânı ile düzenlenmiş olabilir fakat içinde bu erkânlara ait düzenekler yoksa onun hak aşkından habersiz olduğu anlamında dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ṭıṣuñ bir cübbe vü destâr olupdur
Dirîgâ ‘aşk-ı Hâkdan içi boşsuñ (G. 175/3)

Cübbe u destâr ço zâhid nemed-püş ol yüri
Mîr-i meydân-ı Taķi bedr-i dücânüñ ‘aşkına(G. 24/10)

2.2.2.6.16. Kabâ:

Kaftan anlamına gelmektedir. Astarsız giyilen uzun kumaş elbise olarak kullanılmıştır(Onay,1996: 288). İnsanın dış görüntüsü itibari ile bir meşrep mensubu gibi görünmesinden ziyade iç dünyası itibariyle bağlı olması anlamında yer alır bu durumun yol ehlinin hakikatten uzak olmasına yol açacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şûfi gel odlara yaķ bu hırķa-i seccâdeni
Mâni’-i dîdâr-ı Hâkdur saña bu tâc u ķaba(G. 12/3)

Geçmişüz tâc ü ķabâdan terk-i tecrîdüz bugün
Lâ’übâli pāk meşreb sâķin-i ħum-hāneyüz(G. 95/2)

Beni ‘üryân ü büryân it muħabbet ħil’atün giydür
Varılmaz ħazrete hergiz bu tâc ü bu ķabâyla(T-bent. 3/1)

2.2.2.6.17. Zünnâr:

Papazların bir alamet olarak bellerine bağladıkları kuşaktır. Tasavvufta kendini tanrıya adamak, hizmet sülük ve riyazet âdetidir (Pala,1990: 539).

Allah yolunun yolcusu olarak mutasavvıf görüntüyle değil esasında içinde olanla kendini o yolun yolcusu olarak kabul eder bu durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Bağladum bel rāh-ı ‘aşkında ölürsem dönmezem
Rāhib-i deyr-i beķâyum ħayrî zünnâr istemem (G. 143/3)

Velī zāhirde t̄ac hır̄qa vü pūšem
Belümde gizlidür zünnārum ey dost(G. 26/2)

2.2.2.7. BAZI MUTASAVVIFLAR:

2.2.2.7.1. Hallâc-ı Mansûr:

Ene'l-Hak demesiyle dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bağ şu Mansûrun işine halkı üşürmüş kalbine
Ene'l-Haqqıñ firâşına düşenlere timar olmaz(G. 97/6)

Bağr-i vaḥdet den şada İnnī ene'llāhdur kalan
Anuñçün oldu Mansûr dâr hem urgân ğarq (G. 111/11)

Dîvânda Ene'l-Hak demesi neticesinde dara çekilmesi yani idam edilmesiyle şu şekilde yer almaktadır:

Çünkü ben yâr ile yârum Mansûr oldum digen dârum
Nesimiyüm yüzüñ derüm aşşı ziyân olmaz baña(İ. 43/5)

Cemâl-i yâr-i dil-berden bu dil Mansûra dönmüşdür
Mu'anber zülfine dil-ber beni dâr iylemez hergiz(G. 89/4)

2.2.2.7.2. İbrâhîm Edhem:

Dîvânda bir yerde isim olarak şu şekilde yer almaktadır:

Göñül İbrâhîm-i Edhem gibi oldu
Cihândan anı bizâr eyledi Hû(K. 6/16)

Babası yerine padişah tahtına oturmasına rağmen padişahlığı ve tahtı Allah yolu için terk etmesinden dolayı dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Pādişāh-ı 'ālem isen de ferāgat eyledüñ
Şüret-i kı̄arun Yezīde ma'ni'i Edhem bize(G. 193/4)

2.2.2.7.3. Ümmî Sinan:

Dîvânda bir yerde kendisinden hakikat değerlerini telkin eden biri olarak şu şekilde ele almaktadır.

Seyfî kime kim telkîn ider Ümmî Sinândan
Girayân getirüp dünyâya ħandân iletürler (G. 78/5)

Dîvân'ın bir yerinde de piri olarak şöyle ele almaktadır.

Benüm pîrüm 'azîzüm Şeyĥ Sinândur
Anuñ şeyĥi de Ĥacı Ĥaramândur(M. 10/5)

2.2.2.7.4. Nesîmî:

Dîvânda derisinin yüzülmesiyle şu şekilde yer almaktadır:

Çünkü ben yâr ile yârüm Manşûr oldum digen dârum
Nesîmîyüm yüzüñ derüm aşşî ziyân olmaz baña(İ. 43/6)

Fazl-ı Ĥaĥdan feyz irüşdi indi âşârüñ fenâ
Çıkarup postuñ Nesîmî oldı gör 'üryân ġarĥ(G. 111/12)

2.2.2.7.5. Ĥacı Bektâş-ı Velî:

Dîvânda bir yerde sultan velî olarak şu şekilde yer almaktadır:

Çıkar silsilemüz derler 'Âlîye
Erenler şâhı sulţân-ı Velîye(M. 8/3)

Seyfullah Nizâmoġlu, dîvân'ın son bölümünde yer alan mesnevide de kendisinin bağlanmış olduġu tarikatın mürşidlerinin silsilesini vermiş ve bunları dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Be-ġâyet izzet-i devlet sa' âdet
Tarîĥ-i Muştafâdan oldı bî' at
İrince silsilem râh-ı Resûle
Şefâ' at mâ' deni 'aşlü'l-uşûle

Ĥulaĥ ur edeyüm ism ile taĥrîr
Çıkınca Muştafâya cümle bir bir

Ĥaĥĥa ĥamd ü Resûlüne taĥiyyât
Tarîĥat silsilesin itdüm işbât

Benüm pîrim 'azîzüm Şeyĥ Sinândur
Anuñ şeyĥi de Ĥacı Ĥaramandur

Anuñ p̄iri yigitbaşıdur Aḥmed
Ḥudā raḥmet kıla bī-ḥadd ü bī' ad

Alāaddīn 'uṣṣāḳīden alup el
Olupdur mürşid-i kāmīl mükemmel

Anuñ şeyḥidür İbrāhim-i ṣānī
Anuñ p̄iri Muḥammed Erzingānī

Anuñ da p̄iri evlād-ı Muḥammed
Mübārek nāmı Yaḥya sırr-ı Aḥmed

Anuñ da p̄iri Şadrü'd-dīn ḥayyavī
Anuñ şeyḥinüñ 'İzzü'd-dīn nāmı

Aḥī mīrimdür anuñ p̄iri ol ṣāh
'İbādet ide anuñ işi her gāh

Anuñ p̄iri 'Ömer-i Ḥalvetīdür
Anuñ da şeyḥi Muḥammed ḥazretidür

Anuñ şeyḥi zāhid Geylānīdür bil
Fedā olsun oña biñ cān ile dil

Anuñ p̄iri Cemāle'd-dīn Efendi
Anuñ da şeyḥi Şihābü'd-dīn Efendi

Anuñ da şeyḥi Rükñü'd-dīn efādıl
Anuñ da şeyḥi Ḳuṭbü'd-dīn Kāmīl

Ebü'n-necm oldı ol sultāna reh-ber
Anuñ da şeyḥi 'Ömerü'l-bekr server

Aña mürşid Vaḥiyü'd-dīn-i ḳāḏī
Muḥammed Bekrūñ oldı ehl-i rāḏī

Muḥammed dīnidür denir onuñ delīli
Anuñ da şeyḥi Mimşād dost Ḥalīli

Aña da şeyḥ Cüneyd Bağdādī oldı
Serīr-i Suḳūṭīden aña geldi

Anuñ da pîri şeyh Mā' rûf-i Kerhî
Bulupdur Dāvūd-ı Tā'iden fahri

Habîb-i 'acemîye bu yol erkân
Hasanü'l-Başrîden ki geldi ey cân

'Āliyy'el-murtaẓādurpîri anuñ
Velisidürzemîn ü āsumānuñ

Aña irdi yol erkân Muştafâdan
Nebîler serveri kân-ı şafâdan

Bularuñ şeyh Nizâmoğlı kılıdur
Kul olan bunlara muṭlaḳ velîdür

2.3. ÜSLÛP

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun şiirlerinde sade bir dil kullandığı görülmektedir. Bununla beraber mutasavvıf bir şair olmasından dolayı dîvân'ında dini ve tasavvufi öğelere yoğun olarak yer verilmiştir. Şiirlerinin diğer mutasavvıf şairlerde de olduğu gibi kolay bir söyleyişe sahip olduğu görülse de anlam ve söyleyiş bakımında da taklidinin zor olduğunu söylemek mümkündür. Mutasavvıf şairlerin tamamında olduğu gibi şairimizde de bazen görülenden farklı anlamlara gelebilecek sehl-i mümteni ifade tarzı onun söyleyişinin temel unsuru olarak karşımıza çıkar.

Şiirleri, Allah'ın kendisine bahşetmiş olduğu bir lütuf çerçevesinde dile getirdiği görülmektedir. Şiirlerinden de anlaşıldığı üzere ilim ve irfan sahibi olan şairin, vezin, kafiye gibi şiirin kulağa ve göze hoş gelmesini sağlayan yapısal değerlere de dikkat ettiği görülmektedir. Şiiri kendi duygu ve düşünceleri için bir araç olarak kabul eden mutasavvıf şairler bir yolculuk olarak düşünülen hayatı ve hayata dair edindikleri tecrübeyi başkalarıyla paylaşmak olarak düşündükleri şiiri bu kendinden geçme halinin bir terennümü olarak düşünürler.

Üslûpla ilgili inceleme hakkında bilgi veren kaynaklara baktığımız da belli bir şairin eserlerinde ortaya çıkan ve sürekli tekrar eden ortak özelliklerin o şairin üslûbunu oluşturduğu görülmektedir. Herkeste var olabilecek özellikler şairin

üslûbunu tespit etmede yararlı olmayabilir bu nedenle şairi bir diğer şairden ayıran özelliklerin tespiti gerekmektedir (Gümüþ, 2011: 40).

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun üslûbunu belirleyen bir takım özelliklerin olduğunu görmek mümkün; özelliklede şiirlerinde kullanmış olduğu dil ve musiki, ele almış olduğu konular ve bu konuları dile getirirken başvurmuş olduğu bir takım yöntemlerden oluşmaktadır.

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvân'ında yabancı sözcüklere yer vermekle birlikte onun dili günümüz diline oldukça yakındır. Yunus misali kimi zaman sade ve anlaşılır bir Türkçeyle şiirler kaleme aldığı görülmektedir. Seyfullâh Nizâmoğlu'nun dilinin en önemli özelliği günümüz Türkçesine yakın olmasıdır. Bununla beraber şiirinde bazı arkaik sözcüklere de yer verdiği görülmektedir:

Senüñ ' aşîlere lütfuñ öküşdür
Benüm nür ile yarüñ nârum ey dost(G. 26/5).

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda Arapça, Farsça ve bazen de Arapça, Farsça ve Türkçe sözcüklerden meydana gelen tamlamaların varlığı dikkat çekmektedir. Genelde iki sözcüğün kurmuş olduğu bağ şeklinde oluşan tamlamaların bazense "zincirleme tamlama" şeklinde oluştuğunu söylemek mümkündür.

Güruh-ı ehl-i ' aşkız biz bizüm ders-hânemüz ' arşdur
Delîl-i ' aql ile Hâkķı nice idrâk idersin sen (G. 140/4)

Naķş-ı hicâb-ı kalbden Hâkķ itdüñ ise ķardaş
Dîdâr-ı hâzret-i Hâkķ çeşminde ola seyrân(G. 141/3)

Rü 'yet-i dîdâr-ı dost olmaz naşîb
Nâr-ı ' aşķa yanmayınca bu beden (G. 145/3)

Sendedür cennet tûbâ vü melek hür ü ķuşür
Sendedür bâr-geh-i hâzret-i Hâkķ dergâhı(mus. 7/4)

Menba' -ı kân-ı kerem ma' den-i mürüvveddür ol
Başdan ayağa ķamu ' ayn-i kerâmetdür ol (G. 167/1)

Sen mekân-ı pertev-i zat-ı Hudâsın ey gönül
Sen temâşây-i rûh-i cânâne cânsın ey gönül (G. 169/1)

Āşināy-ı derd-i ʿaşk olduñ ferāġat eyleme
Geçme ġurbetde şaşın yār-i muvāfıkdan gönül (G. 169/3)

Es-selām ey sālîk-i rāh-ı Şerîʿat e's-selām
Es-selām ey reh-ber-i ehl-i ʿarîkat e's-selām (G. 140/1)

Seyfullah Nizâmoġlu Arap alfabesindeki her harfte gazel yazmamıştır. Bununla beraber Dîvân'ın temel esasını gazeller meydana getirmektedir. Gazelerde şairin en fazla tercih ettiġi beyit sayısı 5'dir. 243 gazelin 115 tanesi 5'şer beyitlidir. Gazelden sonra dîvânda en çok dörtlüklerden meydana gelen ilâhîler, mesneviler ve kasideler yer almaktadır. Dîvânda 1 tane Arapça-Farsça-Türkçe mülemma gazel(G. 160) olduġu görülmektedir.

Dîvânda bulunan musammat sayısı 27'dir. Musammatların içinde şarkı nazım şekliyle yazılmış 5 murabba bulunmaktadır. Bu şarkılardan 2'si 6, diġer 2'si 5 bentten oluşmaktadır. Dîvânda 2 müseddes bulunmaktadır. 7 kaside, 1 kıt'a ve 23 müfret ise diġer nazım şekillerini oluşturmaktadır(bk. İnceleme'mizin Nazım Şekilleri böl.).

Nazım türü olarak da Seyfullâh Nizâmoġlu Dîvânı'nda Münâcât na't, İhlas-nâme ve Tevhîd yer almaktadır (bk. İnceleme'mizin Nazım Türleri böl.).

İncelememizde elde ettiġimiz verilerden hareketle görüldüġü üzere Seyfullâh Nizâmoġlu'nun en fazla kullandığı nazım şekilleri gazel, kaside ve tasavvuf edebiyatı nazım şekli olan ilâhîlerdir. Kasidelerinde dîvân edebiyatında tam bir kasidede bulunması gereken bütün bölümler mevcut değildir. Kasidelerinde bir devlet büyüğüne övgü söz konusu değildir. Dolayısıyla şairin herhangi bir kimseye sunulmak üzere yazılmış bir kasidesi mevcut değildir.

Her şairde görüldüġü üzere şiirin kulaġa hoş gelmesini saġlayan müzikal unsurların Seyfullâh Nizâmoġlu'nda da önemli bir yere sahip olduġu görülmektedir. Şiirin temel müzikal unsuru olarak vezinde şairimizin bazı durumlar dışında başarılı olduġu fakat dini-tasavvufî tarzda şiir yazan şairlerde görüldüġü üzere, şiir bir estetik kaygıdan öteye düşüncenin paylaşıldığı bir araç olarak kabul eden Seyfullâh Nizâmoġlu'nda da vezin kusurları bulunmaktadır. Bazı yerlerde var olan vezin

bozuklukları düzeltilme yoluna gidilmiştir. Bazı nazım şekillerinde de vezin tespiti yapılamamıştır.

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvân'ında dini ve tasavvufi değer çerçevesinde hikemî tarza yakın eserler meydana getirdiği görülmektedir. Özellikle gazellerinde Dîvân Edebiyatı'nın klasik anlayışından uzaklaşarak kadın, aşk, şarap konuları yerine Allah, din, vahdet-i vücûd gibi konuları ele almıştır. Dîvân'ında var olan. Kaside, rubâî ve musammatlarda da diğer türlerde olduğu üzere aynı konular işlenmiştir.

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun Dîvânı'nda, sık sık aliterasyon ve asonanslara başvurarak oluşturmaya çalıştığı ahenk unsuru şiirde farklı bir müzikal unsurun oluşmasını sağlamıştır. “b, m, n, l, r” sesleri yumuşak ve sızıcı sesler olmasından dolayı, şiirde vurgunun daha akıcı bir halde sağlanmasına katkı sunan sesler olarak kullanılmaktadır. Bu sesler diğer seslere nazaran dîvânda daha çok kullanılmışlardır. Şairin “n” sesine dîvânda daha çok yer verdiği dikkat çekmektedir.

Yandıklarum şam ü seher senden midür benden midür
Başumdaki ‘aşkdan eser senden midür benden midür

Terk itdigüm cân u teni yoğ eyledigüm ben beni
Her gördüğüm sanmak seni senden midür benden midür(G. 49/1-2)

‘Āşıkuñ dâ’im işi efğân olur
Vâşılân hayretde hep hayrân olur(G. 51/1)

Benligin terk itmeyeñ h’od-bîn olur
Şanma mü’mindür anı bî-dîn olur(G. 52/1)

Şair, “m” sesini dîvânı'nda çokça kullanmıştır. “m” sesi diğer yumuşak ünsüzlerde olduğu gibi ses meydana geldiğinde her hangi bir engele maruz kalmadan ortaya çıkmaktadır. Bu sesin çokça kullanılmış olması şiire akıcılık katmaktadır.

Merhabâ şâhum Muhammed Mehdiden evvel gelüp
Mürde diller kıldun ihya câna cânân merhâbâ(G. 1/8)

Gâh görürüm Hâk eyleyem Hâk menem
Geh görürüm yere iy ki gûñ menem
Geh görürem görseler ‘arş olmuşum
Geh görürüm Hâk ile ferş olmuşum(Tercibent. 4/1)

Yüzüm kara günāhum çok
 Necideyüm neyleyüm
 Saña lāyık ‘ amelüm yok
 Necideyüm neyleyüm(İ. 13/1)

Şūfiyüm der gezerüm
 Hırkam tācum düzerüm
 Nice gönül bozarum
 Dostı sever geçerün(İ. 12/2)

Yā Rab muḥabbetinden göynümü itme ḥālī
 Mıhrinden özge dilde hīç kıoma kıyl ü ḳālī
 Her ruz u şeb dilinde tesbiḥüm ey mevālī
 Yā Muştafā Muḥammed yā Mürtezā yā ‘ Ālī(Mu.. 3/1)

Zulmet-i dünyāya geldüm içmege āb-ı ḥayatı
 Bunda ārām iylemez dil mihribānum andadur(G. 80/3)

Dîvânda “l” ünsüzünün 6700 civarında kullanıldığı görülmektedir. Bu sayı dîvândaki diğer ünsüzlerin kullanımı ile kıyaslandığında oldukça fazladır:

Bir yaña mülk ile mā‘ lüm
 Bir yaña ehl u ‘ ayālüm
 Mevlā’ m saña mā‘ lüm ḥalüm
 Necideyüm neyleyüm(İ. 13/5)

Günāhlarım şorulacaḳ
 Defterlerüm görülecek
 ‘ Āşilerle sürülecek
 ‘ Acep benümḥālüm n’ola(İ. 28/2)

Nice bir dil-berümüz aduñı vird eidinelüm
 İdelüm gel beri şimdengirü ezkār-ı İlāh(G. 192/4)

Bî-ḥaberler derd u dilden gelmesün bu meclise
 Geçmeyenler ḳāl ü kıylden gelmesün bu meclise(G. 203/1)

Dîvânda çokça kullanılan ünsüzlerden biri de “r”dir. Seyfullāh Nizâmoğlu, Dîvânı’nda “r” sesini 4200 kez kullanmıştır.

Ḳanı İskender-i ‘ ālem ḳanı dārāb-ı cihān
 İrdi Sohrāb tîr-endāze daḥı tîr-i ḳazā(G. 13/3)

Yar ğark ağyar ğark mest ğark huşyar ğark
Sır ğark esrar ğark vale-i hayrani ğark(G. 111/10)

Ṭamū-i nirānī ğarḳ u mālik-i sūzān ğarḳ
Cennet-i ḥūrī ü ḳaşr u ravza-i nirān-ı ğarḳ(G. 111/5)

Serdār-ı müttakīler Muḥammed-i Taḳīdür
Envār-ı dīde 'i dil-i Āl-i ' Ālī Naḳīdür
Bu virdi ḳoma dilden her rüz ü şeb oḳıdur
Yā Muştafā Muḥammed yā Mürtezā yā ' Ālī(Mus. 3/10)

Ḥudā Ḳur'ānda ḳurbāya meveddet emir ḳılmışdur
Bu emrūñ imtişāli ol yüce dergāhı sevmekdür(G. 70/2)

Aşağıdaki tabloda ünsüzlerin kullanım sayıları yaklaşık olarak verilmiştir:

b	2926
c	954
d-d	4914
f	920
g-ğ	2100
h-ḥ-ḫ	3250
k-ḳ	3511
l	6633
m	6462
n-ñ	9300
p	1175
r	4200
ş	3100
t-ṭ	4100
v	2700
y	3400
z	3265

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun Dîvânı'nda asonansların kullanımı, oldukça fazla olup dikkat çekmektedir. En çok "e" ünlüsü kullanılmıştır. Dîvânda 46215 civarında bir kullanım söz konusudur.

Resülûñ âlini sevmek Reşulullâhı sevmekdür
Resülullâhı sevmek sıdık ile Allâhı sevmekdür(G. 70/1)

Merhabâ ey nesl-i pâk-i nûr-i Yezdân merhabâ
Merhabâ di câmi' -i âyât-ı Qur'ân merhabâ(G. 1/1)

Yanmışum ben teşneye eyle ' aṭâ
Âb-ı Kevşerden ' Aliyye'l-Mürtezâ(G. 3/1)

Nice bağrum pâre pâre yâre yâre olmasun
Yetmiş iki pâre oldı Hâzret-i Zeynü'l-' abâ(G. 4/4)

Görineñ ' alem-i ḳalbümdeki envâ' -i şüretler
Olurmuş kendi ef'âlümünden ey şâhum meger peydâ(G. 6/2)

Ey ṭabîb olmaz bu derde çâre dermân eyleme
Gine derddür bilürüm bu derdüme iden devâ(G. 10/4)

Muḳtedây-ı ümmet-i Aḫmed emîr-i ehl-i dîn
Ca' fer-i Şadıḳ mürüvvet ma' deni kân-ı seḫâ(G. 14/6)

Dîvânda kullanılmış olan ünlülerin sayısı yaklaşık olarak şöyledir.

a: 9675

â: 9500

e: 46215

ı: 6664

i: 25178

î: 3100

o: 2890

ö: 1570

u: 6200

û: 2800

ü: 4200

Dîvânda şairin Arapça, Farsça, Türkçe olarak aynı anlamda kullanılan sözcükleri bir arada aynı mısra içinde kullandığı görülmektedir.

Ta‘l biyâ gel berü aç gözün olma ğâfilün
 ‘Arab ‘Acem Türk Tatar nefsiñiz eyleñiz zebün(G. 169/1)

Şairin şiirinde üç yerde Kur’an-ı Kerîmden surelerin Arapçasını ve o surelere ait mealleri bir özellik olarak kullandığı görülmektedir:

Yüzini gördüm okudum hamdü lillâh âyetin
 Nuṭṭ kim ki dinledi okudu Rabbü’l-‘âlemîn

Dü kaşuñ gören kişi bildi dehân-ı mîmini
 Er-Raḥmân âyetüñ okur oldılar ḥamime degin

Kendi vücûdın aňlayan mâlikîdür yevm-i-dîn
 İyyâke na‘bûdü bilür okur iyyâke nesta‘în

İstivâşuñ bilen bilür ihdina’s-sırâṭ bugün
 Müstaḳîm oldu kişi aňladı çün kendüdekin

Sen sırâṭe’l-lezîne aňlamayan olmayalum
 En‘ amte aleyhim gayrı’l-mağdûbi çün bildük yeḳîn

Şaşma gör ṭarîḳini düşmeyesüñ yabañlara
 Aleyhim âyetüñ oḳu olma gör ve led-ḍâllîn

Seyyid Nizâmoĝlı budur ümmü’l-kitâb didiĝi Ḥaḳḳuñ
 Vechinden bilmegen bunu bilmedi ne imân ne dîn (G. 171)

Dîvânda şairin döneminde var olan Hurufiliĝin etkisiyle yazdığı şiirlerin yer aldığını görmekteyiz. Alfabeyi ahenk unsurları çerçevesinde şiire dönüştürerek kullanıyor olması buna işaret etmektedir:

Elif Allâh bâ beḳâdur tâ teâ‘lâ sâ şebîl
 Cim cemâliyle celâli ḥa ḥayâta irdüm üş

Ḥı ḥabîrdür dâl delîldür zâl zâtına anuñ
 Rı raḥîmdür raḥmi çoḳ zâ zevâlsüz bildüm üş

Sîn Semî' dūr şin Şekürdür sād şameddir dād riḍā
 Ṭı ṭahürdur zı zuhürdur ayn 'alimdir virdüm üş

Ġayn ğanîdür fa fettâhdur ḳaf ḳâdirdur keḳ kerîm
 Lām lâṭîfdür mîm mücîbdür nûn nür'uñdur gördüm üş

Vāv vâhîdden bugün(e) he hidâyet iste gel
 Lām-elîfdür lâ dimezem iḳrâruma durdum üş

Yā ya hayye ismini terk itme iḫyā idegör
 Ben bu gönül şehrine esmā' ile girdüm üş

Seyyid Seyfi bil bu cihân dārü'l-ḳarâr degildür
 Ezelebed bâḳî mülkdür bi-ḥamdi'llâh yurdum üş (G. 107)

Şairin şiirini kendi gerçeklerini anlatması için bir araç olarak düşüdüğü ve şiirinde adeta karşısındaki ile konuşuyormuş gibi “ey” veya “ya” ünlemlerini çokça kullandığı görülmektedir:

Derd-i 'aşḳ oldum meded ey derde dermānum yetiş
 Tende cān etmez ḳarârı cāna cānānum yetiş

Ḥıẓr-ı dil ister şarābı cāvidānundan senüñ
 Ḥayy-i lâ-yefnā olan ey āb-ı ḥayvānum yetiş (G. 108/1-2)

Gider oldum ey beden şimdengirü var elveda'
 Göz ḳulaḳ ey el ayaḳ dilde güftār elveda' (G. 110/1)

Yā Rab n'ideyüm sensüz ārām-ı dil ü cān yok
 'Aşḳsuz olan diller taḥtıdur aña sultān yok(G. 112/1)

Yā Resūla'llâh bize gör n'itti 'āşî ümmetüñ
 Görmeye onlar daḫı rüz-ı ḳıyāmet şefḳatüñ(G. 126/1)

3. BÖLÜM
SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU
DİVÂNI (Tenkitli Metin)

3. BÖLÜM: NİZAMOĞLU DÎVÂNI (Tenkitli Metin)

3.1. Nüshaların Tanıtılması:

Nizâmoğlu Dîvânı'nın yirmi üç nüshası tespit edilmiştir. Bu Nüshalardan on ikisinin oluşturulacak tenkitli metin çalışmasına kaynaklık teşkil etmesine karar verilmiştir. Söz konusu bu on iki nüsha farklı kütüphanelerde yer almaktadır. Söz konusu nüshalar ve nüsha özellikleri şöyledir:

1. (A) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Milli kütüphanede Milli kütüphane Yazmalar koleksiyonu 2853

Eserin istinsah tarihi belli değildir. Dîvânda, 236 gazel, gazellerden biri mülemma tarzında yazılmış, 8 terc-i Bent, 3 Murabba, 4 Şarkı v3 3 Müsedes, 7 Kaside, 10 küçük mesnevi, 2 kıta, 3 Rubai ve 5 tanede müfred yer almaktadır.

Müstensih: Seyyid Nizâmizâde Seyyid Ali Fakirdir.

Fizikî Özellikler: 102 varak, 233x175mm ölçü, talik yz., 17 satırlı.

2. (B) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Milli kütüphanede Milli kütüphane Yazmalar koleksiyonu 2852

İstinsah tarihi bilinmemektedir. Bu nüshada 222 gazel, 6 kaside, 1 Terci-i Bent, 1 Muamma 16 Müfred bulunmaktadır.

Baş: Be-*hâ*ğğı lâ ilâhe illa'llâh

Çoma ben çulunda cürm ü günâh

Fizikî Özellikler: 65 varak, 233x175 mm. ölçü, yz, rika, st, 17

3. (C) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

istanbul üniversitesi kütüphanesi ktp. no.T 211

Bu nüshada ise 323 parça münacat, na't, ilâhî ve gazel yer almaktadır:

Baş: Tecelli eyledi zatıma Mevla

Son: Şol yüreği dağlu benim bilen bilür ki neyim

Fizikî Özellikler: Yk:93, ölçü:245 x181 st: 17 yz.: Adi rika, mahlaslar:kırmızı kt:Avrupa ct:yeşil kağıt kaplı

4. (D) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

istanbul büyükşehir belediyesi atatürk kitaplığı:635/2

Bu nüshada kafiye düzenine göre tertiplenmiş 220 manzume münacat, naat, ilâhî ve gazel ile 5 müseddes, 1 murabba yer almaktadır:

Baş: Be-^hâkķı lâ ilâhe illa'llâh
 Kıoma ben kıulunda cürm ü günâh

Son: Annesi kıarnına ol pes ey püser
 Günde yüz kere olur girer Kııkar

Fizikî Özellikler: *istinsah th,1039*, yk:91b-227, boyut: 200-140, st.:15.yz. Nesih, Müstensihi Ali bin Ahmed, İstinsah ti 1039 (1629).

5. (E) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

istanbul büyükşehir belediyesi atatürk kitaplığı: o.ergin 1619/1

300 civarında şiir ihtiva eden bu nüshada gazel, kaside, mesnevi ve müfredler karışık bir şekilde yer almaktadır.

Baş: Tecellî eyledi zâtına Mevlâ
 Yaratdı bir muşavver rûh-ı zîbâ

Son: Kıanı bize Hâk virmiş idi evvel emânet
 Tâ kim kıutaruz biz anı kıuvvetle be-gâyet

Fizikî Özellikler: Yk: 1-89a,boyut:200-160, st.:17.yz..Talik,Müstensihi:Belli değildir.

6. (F) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

istanbul büyükşehir belediyesi atatürk kitaplığı: o. ergin565/2

Bu nüshaya mesneviyle başlanmıştır, Bu nüshada 200 manzume münacat, ilâhî ve gazel, kaside ile 3 müseddes, 2 murabba ve nüfredler yer almaktadır:

Baş: Ola eger şa' bân ayında vâķi' olsa ki ol ayların efdâlidür...

Son: Anası Fâtıma biñt-i Resüldür
 ' Âlidür vâlidî zevc-i Betüldür

Fizikî Özellikler: Yk:64a-176a,boyut:220-155, st.:19.yz..Nesih,Müstensihi:Belli değildir..

7. (G) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Yapı kredi sermet çiftler araştırma kütüphanesi.162/3.

Karışık bir şekilde düzenlenen nüsha, hemen baş tarafta bir fihristle başlar nüshanın içerisinde 220 civarında gazel, 15 civarında nesnevi, 3 terki-i bent ve müfredler yer almaktadır.

Baş: Divân nüshasında yer alan şiirlerin bir fihristi yer almaktadır.

Son: Yunus emre'ye ait bir manzume yer almaktadır.

Fizikî Özellikler: istinsah th.1258,yk:92b-188a,boyut:224-165,st:23.yz. Nestalik, Kağıt:aharlı Müstensihî:Belli değildir.

8. (H) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Yapı kredi sermet çiftler araştırma kütüphanesi.1058/1.

Bu nüsha mesnevi ile başlamakta ve bu nüshada 4 mesnavi, 2 kaside, harf sırasına göre düzenlenmiş olan 210 gazel ve müfredlerden oluşmaktadır.

Baş: Be-ħaqqı lâ ilāhe illa'llāh
Çoma ben çulunda çürm ü günāh

Son: Fihrist-i cāmi' u'l-Me' ārif bölümü yer almaktadır.

Fizikî Özellikler: istinsah th,1271,yk:1b-89a,boyut:216-132,st:23.yz. Nestalik, Kağıt: Aharlı Müstensihî: Belli değildir.

9. (K) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Yapı kredi sermet çiftler araştırma kütüphanesi 1105.

Bu nüshada 215 gazel,7 mesnevi, 3 kaside,1 ruba'i ve müfredler yer almaktadır.

Baş: Yā Rabb bañā elfāzımı asān eyle
Eħkām u ' ibādedini iħsān eyle

Son: Nizāmoğlı egerçi ' aşī ķıldur
Ümidim bu ide ceddüm şefā' at

Fizikî Özellikler: istinsah th,1274 ,yk: 100,boyut: 240-175,st:17. yz..Nestalik, Kağıt: aharlı Müstensihi: Nizâmzâde Ali Dede'dir.

10.(L) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Ali emiri efendi manzum eserler (millet ktb.218)

Bir mesnevi ile başlayan bu nüshada har sırasına göre 200 gazel, 6 mesnevi, 4 kaside, 8 musammat ile müfredler yer almaktadır.

Baş: Be-ḥaḳḳı lâ ilāhe illa'llāh
Ḳoma ben ḳulunda cürm ü günāh

Son: Seyyīd Nizāmī-zādenüñ ḥayli ḳavīdir müşkili
Ḳall şübhe oldı bunda kim vergisi hem hikmetidir

Fizikî Özellikler: Yk:89,boyut:240-130,st: 19.yz.. nesih(80-90 arası talik) mahlaslar kırmızıdır. Ct mor kağıt kaplıdır. Müstensihi belli değildir. İlk sahifede Ali Emri Efendi'nin vakıf mührü bulunmaktadır.

11. (M) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

hüseyin kocabaş kitaplığı: s.h.m.h. k.yaz.326

Mesnevi ile başlayan bu nüshada 200 gazel 7 mesnevi 2 kaside, 3 terkiib-ibent ve müfredler yer almaktadır.

Baş: İdüp ḥamd ü şenā Allāha dā'im
Şālavāt hem resull'ullāha dā'im

Son: Enderun hümāyünüñ ḥāne'i aḡālardan der-ṭārīk-i naḳşübendī
fuḳaralardan el-faḳīr el-ḥaḳīr bir ber-şehir-i yāri es-seyyīd Muḥammed
memiş ḡaferele ve'-cemi' ü'l-mü'minīn

Fizikî Özellikler: Yk:52,boyut:200-160,st:19.yz..Nesih,Müstensihi:Belli değildir.

12. (N) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

vatikan kütüphanesi: vat-turco 249

Vat-Turca 249 arşiv numarasıyla kayıtlı olan bu nüsha tek tek sayfalar halinde resimlenmiştir. Nüsha'da 225 gazel,6 mesnevi,6 kaside 8 terkiib-i bent,ilāhiler ve müfredlerden oluşmaktadır.

Baş: Be-ḥaḳḳı lâ ilāhe illa'llāh
Ḳoma ben ḳulunda cürm ü günāh

Son: Evvel ü aḫir hüve'l-ḫayyü'llezîdür la yemüt
Ara yirde Seyfîyâ ben bir ḫayâlât olmışum

Fizikî Özellikler: Yk:100, boyut:200-160, st:19. yz. Nestalik, Kağıt: aharlı Müstensihî belli değildir.

13.Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi.

3507 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüsha külliyyat şeklindedir. Külliyyat'ın 920-992 numaralı fotoğrafları arasında Nizâmoglu'nun divanı yer almaktadır. Bu nüshada karışık bir halde 315 manzume yer almaktadır.

Baş: Yâ Rab muḫabbetinden göynümi itme ḫâlî
Mihrinden özge dilde hiç ḫoma ḫıyl ü ḫâlî
Her ruz u şeb dilümde tesbiḫüm ey mevâlî
Yâ Muştafâ Muḫammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî

Son: Ḳuṭbu'l 'arîf Seyyid Nizâm zâde Seyyid Seyfullâh efendi ḫazretlerinin virdleri

Fizikî Özellikler: Yk:138,boyut:200-160,st:20.yz..Rika Müstensihî belli değildir.

14. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 8313

Bu nüsha farklı nazım şekillerinden müteşekkil 340 civarında manzume ihtiva etmektedir.

Baş: İdüp ḫamd ü şenâ Allâha dâ'im
Şâlavât hem resull'ullâha dâ'im

Son: Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd
Aña minnet itmeden ḫurtuldum oldum ber-murâd

15. Ali Emiri Efendi Manzum Eserler (Millet Ktb.798)

Harf sırası gözetilerek düzenlemiş olan bu nüshada30-99 varâkları içinde 200 gazel, 3 kaside 2 terkibi bent, kıta,2 mesnevi ve müfredler yer almaktadır.

Baş: Ḥâḫ-i pây-i ehl-i 'aşḫ oldum bugün ben bî-riyâ
Ĝam degil zâhid eger olsa yerüm fevḫa'l-'alâ

Son: Seyyîd Nizâmî-zâdenüñ ḫayli ḫavîdir müşkilî

Hall şübhe oldı bunda kim vergisi hem hikmetidir

Fizikî Özellikler: Yk:69, boyut:220 x155 st: 17.yz.: nesih gibi, kağıt: kaharlı kalın ct:arkası meşin üstü kağıt kaplı . Baş tarafında 1-29. Yapraklarda şairin manzum bir risalesi yer alırken aynı zamanda eserde kütüphane mührü yer almaktadır.

16. Hacı Mahmud Efendi. (Süleymaniye Ktb.)3331

Bu nüshada muhtelif isimler altında düzensiz 182 parça manzume ve 36-38. Yapraklarda

Gaybi'ye ait bazı nazımlar bulunmaktadır.

Bas: Be-ḥaḫḫı lā ilāhe illa'llāh
Ḳoma ben ḳulunda cürm ü günāh

Son: Seyyi Nizamoğlu benim yol altında bağlu benim
Şol yüreği dağlu benim bilen bilür ki neyim

yk:45, öç:232 x134 st: 25 yz:adi rika, kt: beyaz ct:Arkası meşin üstü siyah bez kaplı. 1-3. Yapraklarda Nesîmî'nin ve Kadı adlı bir şairin birer gazeli bulunmaktadır. , Sultan Mustafa'nın bir nazmına Ragıp paşa ile diğer üç şairin nezirleri yer almaktadır.

17.Haşim Paşa (Selim Ağa Ktb.)83

Dîvân'nın bir kısmını ihtiva eden bu nüshada Etvar-ı Seb'a, Mürşid'i Kamil, Adab-ı mürid İs-Sadikin ve sünnet-i Selase Beray'i ta'zim-i Al-i resul ve Ulema-i Zaman, Beyan-ı Daire-i Nefs-i Emmare, levvane, Mülheeme, Mutmaine, Raziye, Marziyye başlıklı şiirler bulunmaktadır.

Baş: Yā Rab bana el-fazımı asān eyle
Ahkām ' ibadâtını ihsān eyle

Son: Nizāmođlu ḥaḫḫı gör görme kendüñ
Baña açun bu erḳān itdi Kayyüm

Fizikî Özellikler: İst. th: Şevval/1302-M. 1885 yzn: Ali Haydar yk:10 öç:236x 160, st:22 yz:rika, kt:beyaz, ct:ebr taklidi kağıt kaplı. ilk sayfada Ahmed Muhtar Efendi Zade ali Haydar'ın vakıf mührü bulunmaktadır.

18.Haşim Paşa (Selim Ağa Ktb.)84

Dîvân'ın bir kısmını ihtiva eden bu nüshada manevi mertebelere dair bir mesnevi ile 1 terki- i bend, 7 terc-i bend, 1 kaside, 5 rubai 17 müfredyer almaktadır:

Baş: Ey münkir hak gel vireyim sana tecella

Son: Nizami alemin kadrin bilürsün

Senin hep kadrini bilmez bilürsün

Fizikî Özellikler: İst. th: Muharrem/1303-M. 1885 yzn: Ali Haydar yk:11, ölç:225 x155 st: muhtelif yz: güzel, kt. beyaz ct: mor kağıt kaplıdır. İlk sayfada Ahmed Muhtar Efendi Zade Ali Haydar'ın vakıf mührü bulunmaktadır. Nizâmoğluna ait bir münâcât yer almaktadır.

19. Haşim Paşa (Selim Ağa Ktb.)80

Bu nüshada kafiye düzenine göre tertiplenmiş 212 manzume münacat, naat, ilâhî ve gazel ile 4 müseddes, 2 murabba yer almaktadır:

Baş: Dilerseñ eyleye Allah tecella

Gönül mir'atını eyle mücella

Son: Ferâmüş itme künt-i kenzi

Ki zira yâr iken ağyâr olursa

Fizikî Özellikler: İst. th: Şevval/1302-M. 1885 yzn: Ali Haydar yk:39, ölç:235 x165 st: muhtelif yz: rika, ct: vişneçürüğü meşin kaplı ve ıstampa yaldızlıdır. İlk sayfada Ahmed Muhtar Efendi Zade ali Haydar'ın vakıf mührü bulunmaktadır. 40-53 yaprakları arasında Nizâmoğluna ait Miracü'l mu'minin adlı manzum eser yer almaktadır.

20. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 1173/2

Bu nüsha farklı nazım şekillerinden müteşekkil olan bu nüsha diğer eserlerinde içinde yer aldığı bir külliyattır. Külliyatın 36a-55b varakları arasında divan yer almaktadır. Divan 300 civarında manzume ihtiva etmektedir.

Fizikî Özellikler: Ölç.235-163, yk.39-156, st. 19, yz. rika, kırmızı güllü bez kaplı mukavva bir cilt içindedir. Eserin müstensihisi belli değildir.

Baş: İdüp hamd ü şenâ Allâha dâ'im

Şâlavât hem resull'ullâha dâ'im

Son: Oldı remzi bir tabîb-i bî-vefâya muhtelâ

Ne yazık tutundım aña ölmekden özge çare yok

3.2. Tenkitli Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Metot:

Tenkitli Metin hazırlanırken her iki nüsha da kullanılmış, nüsha farkları dip notlarda gösterilmiştir. Tertip bakımından herhangi bir nüsha esas alınmamıştır. Fakat metin tespitinde A nüshası esas alınmıştır. Bu nüsha, şiir sayısı bakımından daha zengin bir nüshadır. B,C,D,E,F,G,H,K,L,M,N nüshaları şaire ait bir kısım şiirler içermemektedir. Bunun yanı sıra bu nüshalarda bulunup A nüshasında yer almayan şiirler ile yukarıda tanıtılan diğer nüshalar muhteva taramasından geçirilerek var olan farklı şiirler metnin içine uygun yerlere yerleştirilmesi suretiyle yeni bir netin meydana getirilmeye çalışılmıştır.

3.3. Transkripsiyon Sistemi ve Metnin Tespitiyle İlgili Açıklamalar:

Tenkitli metin hazırlanırken aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.

ع	ا	آ	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ
’	a	Ā	b	p	T	ṯ	C	ç	ḥ	ḫ
د	ذ	ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
d	z	R	z	s	ş	ş	ž-d	ṭ	ẓ	’
غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	و	ه	ی	
ğ	f	Ḳ	k	l	m	n	v/o/ö /u/ü	a/e/h	y	

1. Farsça bazı sözcüklerde bulunan “vâv-ı mâ’dûle”, ( ) işaretiyle gösterildi: ḫ’ocā, ḫ’oş gibi.

[KAŞAYID]

1.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Tecellî eyledi zātiña Mevlā
Yaratdı bir muşavver rūḥ-ı zībā
2. Yedi biñ yıl añā terbiyye itdi
Kemāl-i kudretinden ferd-i yektā
3. Ki her biñ yılda bir oldı müyesser
Sülük üzere kemāle irdi esmā
4. O rūḥa bir ḥitāb eyledi Ḥālīk
Vücūdı dirildi gūyā ki deryā
5. Düründen oldı anuñ cümle 'ālem
Zemīn ü āsumān pinhān ü peydā
6. O 'ālem *ahsen-i takvīmi* dirler
Su'āl itdigi yerdür Ḥak Te'ālā
7. Bu arada tenezzül emr olundu
Tabi'atla mukadder ola cem'ā
8. 'Anāşırdan yapıldı bunda bir ev
Mekān ide anı bu rūḥ-ı zībā
9. Ol evüñ on sekiz biñ 'ālemi var
Kimi nārı kimi nūr-ı muşaffā
10. Bu evde bir 'acep āyīne vardur
Muşakḳaldur muşakḳidür mücellā
11. Kaşan rūḥ istese evvelki ḥālī
İdem āyīneñe Allāh tecellā

---

1 A 7b, B 7b, CE 1237a, F 1125b, G 1094a, H 4102a, K 4a, L 6b, N 7b

2 añā A : saña B

8 zībā A : ra'nā B, cem'a N/anı A : bunu B

10 muşakḳidür A: muşaffādur B, C, D, E, N/evüñ A: anuñ C/ 'acep A: 'acayib B

12. Unumdunsa eger öteki hâli
 Qarârdı girdi mir 'âtüñ dirîgâ
13. Ol 'âlemlere ki nûr itdi sende
 Qamusı nâra tebdîl oldı hayfâ
14. Tolar her 'âlemüñ içi qabâhat
 Aya meymûn ile hıznîr dirîgâ
15. O mir 'âtüñ tütuser yüzini pas
 Olur bir qara taşdan dağı ednâ
16. Çıkar olduğı vaqt cânüñ bedenden
 Qomazlar aşlına gitmege kat 'â
17. Eger girdiyse imân kaçmadıysa
 Mü 'ebbed qaldüñ ol şüretde eyvâ
18. Meger mürşid-i kâmile irüşe
 Zuhûr itmüş ola rûhânî ma' nâ
19. Muhabbetdür ola ol rûh-ı evvel
 Muhammed rûhıdur ol rûh-ı zîbâ
20. Ki ol rûh-ı Muhammeddür muhabbet
 Cenâb-ı Hazret-i Mevlâya hâşâ
21. Ki anuñ âb-ı rüyı hürmetine
 Vücûda geldi bu dünyâ vü uhrâ
22. Bu rûh-ı Muştafâya mazhar olmuş
 'Azîze iktidâ it yürü turma

---

13 ki A: qadîm E

17 müebbed A: müsevvid B, E, F, N.

19. zîbâ A: râ'na K/ Muhammed rûhıdur ol rûh-ı zîbâ A, Cenâb-ı hazret-i mevlâyı şâha B/ola A, olan C

20 Hâşâ A: şâhâ L, N/

"Ki ol rûh-ı Muhammed dür muhabbet

Cenâb-ı Hazret-i Mevlâya hâşâ" (20. B nüshasında yer almamaktadır)

22 İkinci mısra *"Göñülde çekildi şahane tuğrâ"* B

22 *"Azîze iktidâ it yürü durma mısarası"* (B, N nüshasında bulunmamaktadır.)

23. Saña telkîn ide tevḥîd-i darbı
Göñülde çekile şāhāne tuğrā
24. Devāmiyle ide ḳalbūñe te 'sîr
Yine mir 'āt-ı dil ola muşaffā
25. Yıkup emmārenüñ ḳaşr u sarāyuñ
O şüretler ki vardur ide fenā
26. Aradan ref' ola keşret ḥicābı
Gide lā-ḥükmi ancak kala illā
27. Zuhūr ide o vaḳt levvāme nefsi
Ḳomaz emmārenüñ ḥükmini ḳat' ā
28. Kişi Seyyid Nizāmoğlu bu ḥāle
İrüşmez tevḥîd itmeyence ammā

2.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Bi-ḥamdi'llāh ki bu cān irdi Ḥaḳḳa
Zihî minnet ki hicrān irdi Ḥaḳḳa
2. Nice dağlar u beller aşdı geldi
Bu gün rūḥ-ı sulṭān irdi Ḥaḳḳa
3. Muḥammed Muştafā devrānı geldi
Ne hoş devrān bu devrān irdi Ḥaḳḳa
4. Nice 'ālemleri itdüm temaşā
Hidāyet oldı seyrān irdi Ḥaḳḳa
5. Bu nefsi-i mülhime cezbeye yitti
Gelüp ser-mest ü ḥayrān irdi Ḥaḳḳa
6. Bu nār-ı 'aşḳa kim yandı yakıldı

---

25 fenā A: efna C, D, E, K, N

26 lā-ḥükmi A: lā-ḥükmü C

2 A 65b, 82b, B 51b, C 76b: E 1237a, F 1127b, G 1094a, H 4151 a, K 72a, L 8a, N 9b

Bulup derdine dermān irdi Hāḫḫa

7. Fedā itmek dilerdi ana cānuñ
Ḳabūle geḫti ḫurbān irdi Hāḫḫa
8. Işıḫlar gibi ‘āşıḫlar gezerken
Kimi mest kimi ḫayrān irdi Hāḫḫa
9. Döne döne hele Mevlevī miskīn
Şükürler eyle devrān irdi Hāḫḫa
10. Hārābāt ehli bir dīvāne iken
Müyesser itdi sübhān irdi Hāḫḫa
11. Dilerdi vuşlata dil-dārı her dem
İderken bülbül efgān irdi Hāḫḫa
12. Ene'l-Hāḫ sözleri Manşūra n'itdi
Takup boynuna urḫan irdi Hāḫḫa
13. Nice zulmānī nūrānī menāzil
Şükür geḫti bu fermān irdi Hāḫḫa
14. Mūsāfir gibi idi cān bedende
Sa‘ādet buldı mihmān irdi Hāḫḫa
15. Fenā-ender-fenāya irmiş idi
Bugün ‘üryān büryān irdi Hāḫḫa
16. Ḳuşur olmadı ki çün ḫizmetinde
Ḳul iken oldu sultān irdi Hāḫḫa
17. Göñülden on sekiz biñ dürlü şüret
Gidüp eşkāl ü elvān irdi Hāḫḫa
18. Resül-i ekremüñ evvel sülūki
Bu menzildendür ol ḫān irdi Hāḫḫa

19. Bi-ḥamdi'llāh İrüşdük ol makāma
Delīl ol ehl-i irfān irdi Ḥaḳḳa
20. Delīl oldu bu yolda bize Aḥmed
Hele bu yol bu erkān irdi Ḥaḳḳa
21. Bizi ḳaṭreden ḥalk itdi Ḥālīḳ
Olup bir Baḥr-i 'ummān irdi Ḥaḳḳa
22. Baṣum tok idi bu meydān-ı 'aşḳda
Bu tok ile bu çevgān irdi Ḥaḳḳa
23. Göñül mülkindeki şol ḳara taşlar
Olup lā'1 ile mercān irdi Ḥaḳḳa
24. Kime bu ismi telḳin itse şeyḫi
Ḥicāb olmadı meydān irdi Ḥaḳḳa
25. Dilerdi dil bula evvelki zevḳi
Ciger ḳan dīde büryān irdi Ḥaḳḳa
26. Göñül mülküni Seyfi eyledüñ pāk
Hele bu ḳaşr u eyvān irdi Ḥaḳḳa

3.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Bi-hamdi'llāh ḥayāt-ı Ḥayya irdük
Koyup fānī şıfātı Ḥayya irdük
2. 'Anāşır zulmetinden oldu zāhir
Bulup āb-ı ḥayātı Ḥayya irdük
3. Ölüm yok bize Hızr olduk ölüm yok
Geçüp gitdük memāt-ı Ḥayya irdük

Vücūdum zerreden zerre idi ezel

Olup ḥurşid-i raḥşan irdi ḥakka(H nüshasında bulunmaktadır.)

3 A 36b, 89a, B 30b, C 40b: E 1273 a, F 1128 b, G 1095a, H 4162b, K 38a, L 8b, N 10a

3 Ölüm yok A: canda C: ölmez F: Cihanda D, G, N

4. Demi ‘İsāya mazhar düşdi bu cān
Bulup mevtden hayāt-ı Hayya irdük
5. Gidüp zulmetde terk itdi memātı
Bilüp ol pāk-i zāt-ı Hayya irdük
6. Didi Hakk *irci*⁸’i bu muṭma’ine
Rızā-yı rāziyāt-ı Hayya irdük
7. Kılıçdan keskin ince idi kıldan
Geçüp biz ol şırāt-ı Hayya irdük
8. İrüşdük evvelüñ evveline
Bulunmaz aḥirāt-ı Hayya irdük
9. Göñül Ka‘besi bunlardan arınd
Gidüp Lāt ü Menāt-ı Hayya irdük
10. Bu dehr-i pîre-zenden döndürüp yüz
Virüp ric‘at berāt-ı Hayya irdük
11. ‘Anāşır bend ü bāğ olmuşdı baña
Koyup ol müşkilāt-ı Hayya irdük
12. Ne gelse nuṭka ilhāmāt-ı Hakkdur
‘Acā‘ib vāridāt-ı Hayya irdük
13. Mekānum lā-mekān mülkünde oldı
Ġarā‘ib menzilāt-ı Hayya irdük
14. Bu zāhir şüretin virdük fenāya
Vücūd-ı bākiyāt-ı Hayya irdük
15. Biri biñ görmeden bulduḡ halāsı
Bulup ma‘neviyāt-ı Hayya irdük
16. Bu nefis bilenler menzildir
Bulup bu ma‘rifāt-ı Hayya irdük

---

8 evvelüñ A: evvelinüñ C, N

11 ‘Anāşır bend ü bāğ olmuşdı baña

‘Koyup ol müşkilātı Hayya irdük’ (C, N nüshasında bulunmamaktadır)

17. Maḳām-ı ḥazret-i ‘İsādurur bu
Anuñçün ulviyyāt-ı Ḥayya irdük
18. Fenā-ender-fenādur işbu ‘ālem
Fenādan bu şıfāt-ı Ḥayya irdük
19. Murādum yoḳ murādum Ḥaḳ murādı
İrādet birle zāt-ı Ḥayya irdük
20. Ölmeden ol gün öldüm hem dirildüm
Görüp ol ‘araşāt-ı Ḥayya irdük
21. Bu menzildür ḥuşul-i tevḥid-i zāt
Bulup tecelliyāt-ı Ḥayya irdük
22. Dibi el-faḳr-ı faḫri bunda Aḫmed
Anuñçün faḫriyyāt-ı Ḥayya irdük
23. Murādım sırrı idi Muştafānuñ
Bulup ol sırrıyyāt-ı Ḥayya irdük
24. Bu ismi baña şeyḫüm itdi telḳin
Bu telḳin ile ḥayāt-ı Ḥayya irdük
25. Ferāmuş itmeden saḳlasun Allāh
Bunuñla menzilāt-ı Ḥayya irdük
26. Çü bildük evvel ü aḫir Ḥudādur
Ḳoyup bu ḡayriyyāt-ı Ḥayya irdük
27. NizāmoḒlı çıḳalı ara yerdan
Vücüd-ı vācibāt-ı Ḥayya irdük

---

20 ol gün A: ögden C, F, L, N

“Çü bildük evvel ü aḫir Ḥudādur

Ḳoyup bu ḡayri yyātı Ḥayya irdük”(E, N nüshasında bulunmamaktadır.)

4.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. 'Acā'ib lütf u ihsān itdi Qayyüm
Beni bir gevhere kân itdi Qayyüm
2. Giyirdi başuma tâc-ı sa' âdet
Beni bir mülke sulţân itdi Qayyüm
3. Ne zıdd u ne şerîki var mülküñ
O mülke beni hağan itdi Qayyüm
4. Beni bir kaţre iken nâgehānî
Varup bir baħre 'ummān itdi Qayyüm
5. Baħruñ ne kenārı var ne ka'rı
O baħrî baña evţân itdi Qayyüm
6. Hüruf u lafzı şavt olmaz o yirde
Qāmusın mest ü hayrân itdi qayyum
7. Hicāb olmışdı benlük baña bende
O küfri şaşdı imān itdi Qayyüm
8. Haķîkat gencüñ izhār itmek için
Qāmu mülkümi vîrân itdi Qayyüm
9. Gerekmez cenneti korķmak şamudan
Rızā-yı Haķķa fermān itdi Qayyüm
10. Beni bir zerre iken nūrı birle
Ġarā'ib māha tābān itdi Qayyüm
11. Bu nefsi-rāziyem marziyye oldı
Bir āvāz ki hilķate cān itdi Qayyüm
12. Beni bensüz iletdi bir maķāma
Bir ulı şāha mihmān itdi Qayyüm

---

4 A 50b, 89b , B 65b, C 48b: E 1283b, F 1129a, G 1096 b, H 4167 b, K 45b, L 10a, N 22a

1 bir A: bu B,

9 korķmak A: korkmaz C

13. Bu ilüñ ehli sultān elçisidür
Anuñçün derde dermān itdi Qayyūm
14. Yedi iqlīm hūkm itmek murādı
Önünce ‘aşkı burhān itdi Qayyūm
15. Göñül mülkinde ağyar qorqusından
Bu zıkrū’līhı pāsban itdi Qayyūm
16. ‘Aql u rūhiyle nefsüm buldı vahdet
Qamusun dilde yeksān itdi Qayyūm
17. Ma‘ārif bahrı çüş itdi göñülden
Cihāna gevher-efşān itdi Qayyūm
18. Şalāt ile kıyāmum oldı kâ’im
Anuñçün ehl-i ‘irfān itdi Qayyūm
19. Bu marzıyye kıyāma ermek ile
Qıyāmet hālūñ āsān itdi Qayyūm
20. İrüşüp‘ aql ile bākī hayāta
Ölümsüz dirlik ihsān itdi Qayyūm
21. Fenā-ender-fenā oldum fenāda
Bekāda cānı cānān itdi Qayyūm
22. Göñülde qomadı bir ğayrī şüret
Derūnum nūr-ı Yezdān itdi Qayyūm
23. Künūz-ı Haqqı izhār itmek için
Bizi gül-gūna vīran itdi Qayyūm
24. Resūl-i Ekremūñ kâ’im maqāmı
İdüp irşād-ı ihsān itdi Qayyūm

---

20 ‘akl ile A: ‘aşkla B, D, E: ‘aşk ile H, N

23 Gülgüne A: bugüne B, Bir güne N

25. Cemāl-i nūr-ı zātı vaḥdet ile
Göñül mülküñ gülistān itdi ayyūm
26. Gören ol görünen ol gösteren ol
Bu benligümi pinhān itdi ayyūm
27. Gözüm yumdum cem‘i-i māsivādan
Baña bu yolu erkān itdi ayyūm
28. Nizāmođlı ağı gör görme kendüñ
Baña didarı seyrān itdi ayyūm

5

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. İrüşdi bir ‘acep kār eyledi Hū
Bizi vākf-ı esrār eyledi Hū
2. Cem-i varlıgum virdi fenāya
Beni bir devlete yār eyledi Hū
3. Baña bir cur’a sundı ‘aşk meyinden
Ayılmaz mest-i evkār eyledi Hū
4. Şrehler çekdi bir bir sīnem üzre
‘Āşıklar gibi bī-kār eyledi Hū
5. Benüm bu nefsi levvāmem elinden
Alup mülküni nā-çār eyledi Hū
6. Bir olup mülhime nefsi ile nā-gāh
Yürütdi ḥükmüñ izhār eyledi Hū
7. Gelüp şofra çerağ itdi ḥavāle
Yađup sīnemde tađlar eyledi Hū

---

27 Bu yolu A: didarı B, N

“İrüşüp ‘aşkile bāđı hayatı

Ölümsüz varlık ihsan itdi” Kayyum(F nüshasında bulunmakta.)

5 A 58a, B 40b, C 69a: E 1303a, F 1127b, G 1094a, H 4189a, K 64b, L 8a, N 18a

2 Yār A: var B

8. Bu dil mülk-i kalender-hâne oldu
Bize hep ehl-i esrâr eyledi Hu
9. Kâmu ruḥânîler mevlevî oldu
Kimin çalar kimin oynar eyledi Hû
10. Ene'l-Ḥaḳ söyledüp Maṣṣûra 'aşḳı
Der-i dil-dâr'e berdâr eyledi Hû
11. Cemâlûñ gösterüp dil bülbülüne
İşin efgân ile zâr eyledi Hû
12. Ḥarâbât ehli oldum gitdi 'arzın
Beni bî-nâmus u 'ar eyledi Hû
13. Şafâ-yı cennete meyl itmez oldum
Göñül muştâkı dîdâr eyledi Hû
14. Bu cümle varlıgum değışti 'aşka
'Acep ḥürmetli bâzâr eyledi Hû
15. Göñül İbrâhim-i Edhem gibi oldu
Cihândan anı bizâr eyledi Hû
16. Bu 'aşk ateşi dil ormanlarını
Yaḳup yerini gülzar eyledi Hû
17. Bu 'aşkuñ âh elinden vah elinden
'Acep derde giriftar eyledi Hû
18. Kâdem başdum mücerred 'âlemine
Mücerredliğı baña yâr eyledi Hû
19. 'Aḳıl u nefis ile rûḥum bir şey oldu
Anuñçün keşf-i esrâr eyledi Hû
20. Murâdum vaşl-ı rûḥ-ı Muştâfâdur
Beni ol nûr ile var eyledi Hû
21. Yapar yıḳar nice isterse eyler
Göñülde 'aşḳını mi' mâr eyledi Hû

22. Bu ismi Hūya hīç vasıta olmaz
Bu ismi ğāyet ikbār eyledi Hū
23. Anuñçün Hūdur evvel Hūdur āhır
Dilümde anı ğüftār eyledi Hū
24. Kime kim olsa telķin bunda rūzī
Onı maḥşerde serdār eyledi Hū
25. Eger telķin alup itseñ ferāmūş
Cehennemde yerüñ nār eyledi Hū
26. Kimin ki ism-i Hū gitmez dilinden
Anı hem-rāz-ı muḥtār eyledi Hū
27. Fenā dünyāya hergiz baķmayam ben
Bekā mülkin baña dār eyledi Hū
28. Göñül zulmetde ķalmadı hevādan
Anı Seyfī pür-envār eyledi Hū

6.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. İnāyet ide saña ondan Allāh
Hayırlar vire saña cāndan Allāh
2. İkilik ref olup irüşe birlik
Seni ķurtara nefsi-lādan Allāh
3. Toyumlıķlar ide lā' āleminde
Keremler ide iḥsānuñdan Allāh
4. Müyesser ola saña zıkr-i ķalbi
Ola ğāyetde rāzı senden Allāh

---

27 bekā A: fenā B

28 kalmadı A: kalmıştı B, D, F, L

6 A 66a, B 50b, C 77b: E 1305a, F 1126b, G 1093a, H 4191a, K 73a, L 7a, N 16a

3 lā' āleminde A: 'āleminde C

5. Anuñ bir adı tıfl-ı ma'nevîdür
Ayurmasuñ bizi imândan Allâh
6. Bular mülk-i ma'âdin 'âlemidür
Cevâhirler çıkardı kândan Allâh
7. Fakîrû'l-hâl idi levvâme nefsi
Ġani itdi anı lütfundan Allâh
8. Kelâmu'llâh okudup gitdi cehli
Bu nefse virdi hoş 'ilminden Allâh
9. İrüşdi hıẓr-dil âb-ı hayâta
Müyesser eyledi zulmetden Allâh
10. Olup rûh ile nefsüñ imtizacı
Götürdi buğzı ara yirden Allâh
11. Zuhûr itdi gönül mülkinde Mehdî
Bizi kırtardı nefis zulmünden Allâh
12. Dımeşķ şehrine 'îsâ indi gökden
Ġalâş itdi bizi Deccâlden Allâh
13. Bu ism-i zât müstecmi' şıfâtıdur
Anuñçün nûr ider nârından Allâh
14. Kaçan şuĠ etse tâlib ism-i zâtı
Melekler halk ider nûrundan Allâh
15. Saña her birisin ider mu'âvin
Seni kırtarmaġa düşmandan Allâh
16. O dürlü dürlü ahlâķ-ı zemâ'im
Gidere 'âlem-i kalbünden Allâh
17. Yürî Allâh dur Allâh otur Allâh
Şaķın hiç gitmesün dilünden Allâh

18. Çalış şıgl eyle bu ismi unuþma
Dilerseñ ola rāzı senden Allāh
19. Bu ism telķin alup sürmez isen sen
Seni maħrūm ide mihrinden Allāh
20. İrüş ħalbünden ol Faħr-i cihāna
Müyesser ide didārından Allāh
21. Göñül zulumetde ħalmışdı hevādan
Ziyālar virdi envārından Allāh
22. Sürūr-ı ħalb ile bir sırra irseñ
Hidāyet itse esrārından Allāh
23. Ola gör ehl-i sūnnet ve'l-cemā' at
Seni ħalk ide ebrārından Allāh
24. Enīsüm mūnisüm zıkrüm İlāhī
Ayurma yārini yārinden Allāh
25. Ħaħuñ tevħidinün ter-tākı irdi²²
Beni ħurtardı nefis mārından Allāh
26. Fedā cānı olur olmazsa rāzı
Eger Seyyid Nizāmoğlından Allāh

7.

müfte' ilün fā' ilün müfte' ilün fā' ilün

1. Öldüğünde ħabırinden ħaldıra başını cān
Göre ki maħşer olmuş ħayretde cümle insān
2. Ne şıfātla bunda mevşūf iseñ bil anda
Ol şekl-i cān bürinür eyle bu nuþkı iz' ān

---

20 İrüş A: iş C

23 ħalk A: ħaşr G

25 ter-tākı A: tiryāk-ı D, E, K, L, N

7 A 39b, B 43a: C 62a: E 1297a: F 1190b: H 4180a: K 55b: L 51b: N 102a

3. Nağş-ı hicāb-ı kalbden Hāk itdüñ ise qardaş
Dīdār-ı hāzret-i Hāk çeşmüñde ola seyrān
4. Fi'l-i Resūle fi'lüñ bunda muṭābık ise
Anda ola enīsüñ dā'im ḥabīb-i Raḥmān
5. Nefsüñle gice gündüz eyle cihād-ı ekber
Dest-gİR ola yārın Ebu Bekr 'Ömer 'Oşmān
6. Nüş eyle her ne gelse zehrse bil Hūdādan
Vire şarāb-ı kevşer maḥşerde Şāh-ı Merdān
7. Zikr-i Hūdāyı dilden qoma olanca cehd it
Hūriler ile ferdā hem-nişin ola ğılmān
8. Şaқın ḥarāma şınma ḥınzİR olur derūnuñ
Ḥased eyü degildür şeklüñ olur şoğulcan
9. Ölürseñ iki yüzlü meymūna tebdİL oldun
Var ise böyle fi'lüñ var tevḥİd eyle her ān
10. Dünyāya meyli terk it bi'llāhi kelb olırsuñ
İtsün rencide ḥalkı yirü peleng ü arslan
11. Yiyüp yidürmeyenler cem' eyledigi malı
Qarınca olırsardur ya qara yaḥud tonuzlan
12. Şoқan dili ile ḥalkı yılan çıyan olurmış
Muқarrer eyü olmaқ kendün gören müselmān
13. Yiyüp içüp yatanlar tınbay olur ya tavşan
Qaṭır muқarrer olmak kızb eyleyen ferāvān
14. Altunlı cāmelerle giyüp qurulan ādem
Tāvūsa tebdİL olup tāmuda ide cevelān
15. Nā-maḥreme baқanlar qaplumbağa olurmış
Lūṭiler ola filler siccİNde tuta evṭān

16. Kin tutma mü'min iseñ mü'min ol aña zinhār
Deve olur gezersüñ maḥşer yerinde sekrān
17. Şol şavurup gezenler zurna-pā olur ekşer
Hırsın olursa ğālib kırtsun yāḥud zırtlan
18. Hakkı idüp ferāmūş çok oynayup gülenler
Döne çitüne şekli ide enīn ü efgān
19. Zeğellik iden ādem keçi olmaḫ muḫarrer
Bī-şek olursa ḫīle tilki olursuñ ey cān
20. Şehvet olursa ğālip hırsın gezer yularsuz
Dā'im beḫil olursan olduñ bi' ayn-i Şeyṭān
21. İdüp müsāvī ğıybet ādem etin yiyenler
Marṭı olur ya ḫartal şāhid bu söze Ḳur'ān
22. 'İlmi okuyup 'amelsüz geçseñ eger cihāndan
Bir yemişsüz ağaçsın ṭurma cehennemde yan
23. Halka naşīhat idüp kendün eger tutmazsuñ
Üstü ḫalıblı çörek ḫoz gibi içün yalan
24. Hırsız olur giceler ṭam delüp eşseñ dīvār
Şanşara döne yüzüñ öldüğüñ gibi hemān
25. Münāfiḫ olsa kişi keklik olur ḫezr ḫıl
İden tarīḫ-i inkār olur gürūh-ı küfrān
26. Tevbe-i telḫīn alup soñra ferāgat iden
Yüzi dönüp ardına ola bir ulı nişān
27. Hāli daḫı olmadan ma' nī uğurlayanlar
Gelincik ola geze eyleme hergiz gümān
28. Ma' rifetüm var diyü ḫurı lāḫırdı çalan
Alaca ḫarğa ola yāḥud öter şaḫşagan
29. Sazını sāzendeler ırlasalar çalsalar
Ḳanadın urur öter ḫoroz olur ey civān

30. Fā'idesiz endişeden pire ile bit olur
Çağal olurmuş şağın evveli için uluyan
31. İki cihān faḥrinüñ nesline kim buğz ider
Anuñ ile haşr olur Ƙosta vü Miḥāl u Yuvān
32. Yerüñ göğüñ 'ilmini dünyā için okursuñ
Bir elif öğrenmedeñ maḥşüduñ otluk şamān
33. Böyle giyinüp kuşanma aldar seni inanma
Beg paşa didükleri bir Ƙuruca ād u şān
34. Menzil uzak sen yayan zād u zevāduñ yok
Ƙaddüni lām eylemiş cürm ile bār-i girān
35. Bu sözlerim şanma derd-mend şaḥuñ söz degil
Olur be-Ḥaḥḥ-ı Ḥudā öldüğüñ gibi 'iyān
36. Yarın rāfiẓiler ola her-i Yehūda
Binüp aña cühūdlar tamuda ide tayrān
37. Şeyhler mürā'î olsa baykuş olur muḥarrer
Şūfiler olsa Ƙuzgun ol ola şekli hemān
38. Eger saña bu sözler kār itmediyse Ƙardaş
Taşdan temürden ider tamuda seni Sübhān
39. Bu didüğüm şıfatlar dilerseñ ola fānī
Zıkr eyle gice gündüz yan yaqıl eyle devrān
40. Şerḥ itdüğüm bu sözler maḥşerde olıserdür
Zāhirde bu iş olmaz dünyānı itme vīrān
41. Gerçi tenāsuḥiler olur cihānda dirler
Bu söze itme taşdıḥ anlarda yokdur imān
42. Bir mürşid-i kāmile teslīm-i cān u dil Ƙıl
Seyyid Nizāmıoğlu olmaḥ dilerseñ insān

[ĠAZELİYYĀT]

[Harfū'l-Elif]

1.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Merḥabā ey nesl-i pāk-i nūr-ı Yezdān merḥabā
Merḥabā de cāmī' -i āyāt-ı Qur'ān merḥabā
2. Merḥabā olşun Ebübekr [ü] 'Ömer nūri ile
Berķ urur yüzinde şāhum nūr-ı 'Oşmān merḥabā
3. Merḥabā ey zübde-i āl-i Muḥammed merḥabā
Merḥabā evlād-ı Ḥaydar şāh-ı merḍān merḥabā
4. Merḥabā 'ammūñ Ḥasanü'r-Rızādur çün senüñ
Merḥabā ceddüñ Ḥüseyn Şāh-ı şehīdān merḥabā
5. Merḥabā Zeynü'l-'ibād-ü Bākır u Ca' fer deki
Sende zāḥir olmış ol ādāb-ı erķāna merḥabā
6. Merḥabā Mūsā-yı Kāzım hem' Ālī Mūsā'r-Rızā
Sırrına mażhar olan Sulţān-ı 'irfān merḥabā
7. Merḥabā olşun Taķī vü bā-Naķī hem 'Askerī
Bunlaruñ ķā'im-maķām-ı pīr-i pīrān merḥabā
8. Merḥabā şāhum Muḥammed Mehdīden evvel gelüp
Mürde diller ķıldun ihya-yı cāna cānān merḥabā
9. Merḥabā redd itme **Seyyid Seyfī** bendendür senüñ
Yüz sürer der-gāhına her gün ğarībān merḥabā

---

1 A 8b: B 10b: C 3a: D4169a: E 1241b: F 1188a: G 1091a: H 4125a: K 4b: L 50a: N 100a

1. de A ey C, N/āyāt A, diyen C
2. urur A: urub B, C, N/olsun A: evvelinC
3. āl-i A: nūr-i B, C, H, M, N
4. ḥalkı C/çü A: çün B, C
5. ola, olanC
6. hem C
7. olşun A: olan L, N
8. Muhammed B de yok

2.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yanmışam ben teşneye eyle ' aṭā
Āb-ı Kevşerden ' Alīyye'l-Murtezā
2. Bāde-i hicrān içersüñ sen de gör
Nice zehr içmüş Ḥasan ḥulku'r-rızā
3. Kanımız kaynar yoluñda ölmege
Kānuñı saçmış Ḥüseyn-i Kerbelā
4. Ey münāfiḳ bilmedüñ ma' būdunu
Saña reh-ber olmadı Zeyne'l-' Abā
5. Bākıra deryā-yı ḥikmet didiler
Oḳıdur ' ilm-i ledünnī gūyiyā
6. Mezheb-i Ca' ferde Şādıḳlar olur
Kāzibe yoḳ i' tibārum bī-riyā
7. Mūsā-i Kāzım Ḥudānuñ nūrıdur
Andadur nūr-ı nübüvvetden ziyā
8. Muttaḳī iseñ Muḥammedür Taḳī
Var ise imānuñ oldur muḳtedā
9. Reh-nümā olsun ' Ālī vü bā-Naḳī
Mü'min ol itme Yezīde iḳtidā
10. ' Askerine bende ol ḥulḳ-ı Ḥasan
Ḳır ḥavāric ' askerın seyf-i Ḥudā

2 A 9a: B 11b: C 4b: D220a: E 1442b: F 1230a: H 4126b: K 6b: L 75a: N 149b

"Bende ol Musa rızānuñ alüne

Ehl-i imana kerem eyle ' aṭā"(L nüshasında bulunmakta.)

1 kevşerden A: kevşer B, D.

4 niye A: yine F.

5 ki C.

8 *"Mü'min ol itme Yezīde iḳtidā"*B nüshasında ikinci mısra.

9 *"Var ise imānuñ oldur muḳtedā"*B nüshasında ikinci mısra.

10 ' askerine A: askeriye B.K.

11. Yine tekrār eyle imānuñ bugün
Bil Muḥammed Mehdīdür şāhib-livā
12. Lā' net olşun bunlara buğz idene
Raḥmetu'llāhi 'alā aḥbābına
13. Oldı Seyyid Seyfī 'abdi bunlaruñ
Baña reh-berdür bular rüz-i cezā

3.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Seni mest itdi dirīgā bu mey-i dār-ı fenā
Sen seni añlamaduñ ıalduñ anuñçün ḥayfā
2. Kūs-i rıḥlet çalınur kim ki gelür gine gider
İrmedi sem' ine bi'llāhi senüñ hiç bu şadā
3. Bu zerd bu zinet-i dünyā ile bu fikr-i muḥāl
Seni bu rāh-ı ḥaḳıḳatden 'acep kıldı cüdā
4. Niye geldüñ bu cihān mülkine bildüñ mü seni
Ekl ü şürb itmege geldin mi şanırsuñ maḥzā
5. Ğafleti қо gözüñ aç sende Nizāmoğlı bugün
Sensüñ ol mazhar-ı āyine-yi envār-ı Ḥudā

4.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ben muḥibb-i ehl-i beytüm sevdigümdür Muştafā
Bende-i āl-i Resülüm pādişāhum Murtezā

---

13 bular A: bunlarB

12 "Lā'net olşun bunlara buğz idene

Raḥmetu'llāhi 'alā aḥbābına(C Nüşhasında bulunmamakta.)

3. A 9b, B 10a: C 4a: D 145b: E 1240a: F 1164b: G 1552a: H 4126a: K 5b: L 36a: N 71a

1 bu mey C

4 niye A: yine C/sen A: seni C

4. A 9b, B 12a: C 4a: D220a: E 1243a: F 1230b: H 4127a: K 6a: L 75b: N 150a

1 muḥibb A: muḥabbet C

2. Cān u dilden uluyum urbānıyım der-gāhınıñ
urretü'l-‘ ayn-i Muammedür asan ulu’r-rızā
3. Sıneme eksem erehler an mıdur dalar yaup
Biñ cefā ile ehīd oldu üseyn-i Kerbelā
4. Nice barum pāre pāre yāre yāre olmasun
Yetmiş iki pāre oldu azret-i Zeynü’l-‘ Abā
5. Ey avāric bilmedüñ kimdür Muammed Bāır
ed hezāren lā‘ net olşun cānına ey bī-ayā
6. Ca‘ fer-i ādı imām u her dü ‘ālemdür bugün
Mü’min iseñ ğāfil olma itidā it itidā
7. Ber-güzīn-i āl-i Amed mutedā-yı ehl-i dīn
azret-i Mūsā-yı Kāzım yolına cānum fedā
8. Nice biñ a‘ mālaruñ ‘aynuñ aar sürse yüzün
Münkir olma ey münāfı merad-i Mūsā’r-Rızā
9. Muttaī olan bilür kimdür Taī kimdür Naī
Müşrik olan ne bilür kimdür bugün āl-i ‘ Abā
10. āh asanu’l-‘ Askerīnün ‘askeri olma gerek
Rüz-i maşer olmayasun tā ki bunlardan cüdā
11. āk-i pāyine yüzün sürmek Muammed Mehdīnün
Sen müyesser eyle **Seyyid Seyfī**ye bāri udā

5.

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Murtezānuñ akeriyüz mutedāmuz Mutafa
Tutıyā-yı dīdemüzdür āk-ı rāh-ı evliyā

---

5 ayā A: riyā C: ziyā N / kimdür C

5A 10a, B 11a: C 4b: D 199a: E 1241a: F 1213b: G 1339a: H 4125b: K 7a: L 66a: N 132a

1 rāh A: āh C, E, F, G, N

2 sen C/ bamaz A: bamazsın C

3 an ile A: anınla C/ yirde A: derde C

4 melāmet A: melā C

6 ca‘ ferī A: icāb F/muīb C

2. İki göz ile nice bakmaz seversün ālini
 Kıurretü'l-‘aynuñ birisidür Hasan hulq-ı Rızā
3. Mā'im ile boyanup kan ile ol gerçek şehīd
 Tā refikūñ ola her yirde Hüseyin-i Kerbelā
4. Gir ‘ibādet-hānesine giy melāmet şalını
 Göstere nūr-ı cemālini saña Zeyne'l-‘Abā
5. Gel Muhammedden işit kim evvel ü āhir nedür
 Vārişi ‘ilm-i ledünnüñ Bākır-ı hayrū'l-verā
6. Yetmiş iki milletin hiçbiri nācī olmadı
 Mezheb-i haq ister iseñ Ca'ferī ol dā'imā
7. Zehr-i cevr-i düşmeni yutduñ velāyet sendedür
 Hazret-i Mūsā-i Kāzımdan İrüşdüyse du'ā
8. Pır-i irşadumsın ey şah-ı Horāsān el-meded
 Gel yetiş ben pāy-māle yā 'Alī Mūsā'r-Rızā
9. Gel Taqī ol cān ile sırr-ı Muhammed gör nedür
 Dīn-i haqda vācib oldı mü'min iseñ ittiqā
10. Ol 'Alīyye'l-Murtezānuñ sırrıdır zāt-ı Naqī
 Pāk mezheb pāk meşreb şāf dil-dār evliyā
11. Hulqıdır anuñ Hasan kuz-i me'vālī 'askerūñ
 'Askeri ol cāniña toğsun güneş gibi ziyā
12. Gözlemekden gözüñe diksin hidāyet sancagun
 Gün gibi bir gün toğa tā Mehdī-yi şahib-livā
13. On iki burc-ı hidāyetdür Nizāmoğlı bular
 Fırqa-i Nācī ola bunlara iden iktidā

---

8 şah-ı horāsān A: şah-ı kur 'an F: velayet D, L, N

9 Sırrı A: Sırla C/ ittiqā A: iktida C

12 gözüñe A: yüziñe L

13 bulara A: bunlara D

6.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Cemāl-i Hâk müyesser ola diyü bir nazâr peydâ
Dükenmez giceler âhum olunca tâ seher peydâ
2. Görineñ 'âlem-i kalbümdeki envâ' i şüretler
Olurmuş kendi ef'âlümünden ey şâhum meger peydâ
3. Kõnan bu dâr-ı dünyâya göçer bir cây-i fânîdür
Bu deñlü gelme vü gitme alınmaz bir haber peydâ
4. Esîr-i nefis-i şüm olma seni Hâkdan ba'îd eyler
Eger bir kez muṭî' olsañ olur biñ şûr-i şer peydâ
5. Gelenler geldügi yirden su'âl itseñ haber bilmez
Gidenlerden muḳarrerdür ki olmaz bir eşer peydâ
6. Kanı Kayşer kanı Hüsrev kanı Cemşid ü İskender
Yaturlar hâke yek olmuş ne tâc u ne kemer peydâ
7. 'Înân-ı ihtiyârũñ virmedi İblise cehd itdi
Olur mu şöyle **Seyyid Seyfî** gibi gerçek er peydâ

7.

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. 'İzzũñ Celâlũñ haḳḳiçün bir çâre kıl Mevlâm baña
Tâ cümleden fâriğ olup meyl eyleyem senden yaña
2. Ben nefsimũñ işlâhına yâ Rab ḳâdir olamadum
Dermân olursa ger eger senden olur h'âcem baña

---

6 A 11a, B 10b: C 5a: D 190b: E 1240a: F 1206b: G 1064a: H 4125a: K 7b: L 61a: N122a

1 dükenmez A: tükenmez C

2 görineñ A: görine B

3 alınmaz A: olunmaz B, F, L, M, N/ cây A, hây C

4 olma A: olsañ D

5 "Gelenler geldügi yirden su'âl itseñ haber bilmez"

Gidenlerden muḳarrerdür ki olmaz bir eşer peydâ"(Bu beyit C nüshasında bulunmamaktadır.)

7 A 11a, B 8b: C 5b: E 1237a: F 1130b: G 1032a: H 4123a: K 8a: L 11a: N24a

2 yâ Rab A: yâ Rabbî C

3. Zikr ü 'ibâdet t̄ā' atüm ḫalvetler iṣlāḫ itmedi
Şimden gerü her kārımı iṣmarladum Mevlām saña
4. Ben benligümle itdigüm t̄ā' at degilmüş t̄ā' atüm
Al benligüm benden ḫamu sen ḫal hemān öñden soña
5. **Seyyid Nizāmioğlumuñ** lütfuñla 'afv it cürmüni
Rüz-i kıyāmet bakmağa lāyık olam dīdārña

8.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Göñül mir 'ātını eyle mücellā
Görine anda envār-ı tecellā
2. Bir ādem kendüñ idrāk itmeyünce
Bir āḫer kimseye virmez tesellā
3. Me'ād ile me'āşuñ vaṣf-ı ḫālūñ
Eger berzaḫda itmezseñ temāşā
4. Yüri da' vā-yı irşād itme zinhār
Saña keşf olmadıysa 'ilm-i rü 'yā
5. Buña 'ilm-i ledüññi dirler ey şeyḫ
Şanur mısuñ vire her kişi ma' nā
6. Yedi iḫlīme itdünse sülūki
Bilirsüñ n'eydigün ism ü müsem mā
7. Çalış **Seyyid Nizāmoghı** yüri var
Bolay ki fetḫ ola ebvāb-ı isrā

---

8 A 11a, B 8b: C 5b: D 111a: E 1238b: F 1136b: H 4123b: K 8a: L 16a: M 7473a : N 31a

3 ḫālūñ A: ḫalūñi C, N

6 sülūki A: sūkuñ C

7 bolay A: bulna C

9.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. İki 'ālem temāšā-gāh-ı rü 'yā
Haqīkat 'āleminüñ rāhı rü 'yā
2. 'Acep āyinedür ahvālüñ anda²³
Saña hayrāndurur her gāhı rü 'yā
3. Görinür dost cemāl-i āfitābı²⁴
Olur der-gāhımız der-gāh-ı rü 'yā
4. Maqāmuñ gösterür olmazdan evvel
İdersün zikri illā'llāhı rü 'yā
5. Düşüm ki dersin olur saña āhır²⁵
Meveddet menzilüñ bi'llāhı rü 'yā
6. Zemāyimden kaçan pāk ola kalbüñ
Olur dil mülkine cān şāh-ı rü 'yā
7. Görür çünki tenzil-gāh-ı terakķı
Çomaz azdırmağa Seyfullāhı rü 'yā

10.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Gökden inse her kaçan derd ü ğamı ğuşsa belā
Kimseye hiç varmadan evvel gelür benden yaña
2. Dest-i kudret hākimüñ içdük de temhürün ezel
Firķat-ı hasret inildi zāriliķ katmış aña

---

9 A 11b: C 6a: E 1243a: G 1061b: H1427a: K 8a: N 173a

2 ahvālüñ A: ahvālüñi

3 olur A: evveli C/ olur dergāhumuz dergāh-ı rü 'yā A: ulu dergāh imiş dergāhumuz N

5. "Düşüm ki dersin olur saña āhır

Meveddet menzilüñ bi'llāhı rü 'yā"(E nüshasında bulunmamaktadır.)

10A 11b, B 9b: C 6a: D 145b: E 1240a: F 1165b: G 1052a: H 4124b: K 8b: L 35b: M 7501a: N

71a:

1 "ğamı ğuşsa" M nüshasında yer almamaktadır

3. Cümle ‘âlem şād u hurrem hep şafā vü zevk ile
Âh baña eyvāh baña bu derd ü miḥnet hep baña
4. Ey ṭabīb olmaz bu derde çāre dermān eyleme
Gine derddür bilirüm bu derdüme iden devā
5. Haḳ Te‘âlā kısmet itdükce naşībüñ ḳullara
Ey **Nizāmoğlu** belālar taḳdīr olmışdur saña

11.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Uḡradum bir derde kim derddür gine dermān aña
Bendeyüm bir şāha kim ḳuldur ḳamu sulṭān aña
2. Ṭa‘n midur ser-mest olup ‘aşḳ ile devrān eylesem
Mihr ü meh çarḫ-ı felek hep zār u ser-gerdān aña
3. Ḳulum ol sulṭāna olmuş enbiyā vü evliyā
İns ü cinn ḥūr u melek fi’l-cümle hep fermān aña
4. Ey müderris bu mu‘ammā fetḫ olunmaz ders ile
İtmeyünce cān u dilden cāniñi ḳurbān aña
5. Daḥl idüp vā‘iz dimiş devr idenüñ imānı yok
Baña ‘aşḳ-ı Haḳ yiter bu dīn ile imān aña
6. Zāhidā rüz-i ḳıyāmet görmek isterseñ Haḳḳı ²⁶
Kim ki kendüñ yoḡ ider Haḳ görüñür her ān aña
7. Defter-i dīvāna **Seyyid Seyfinüñ** şıḡmaz sözi
On sekiz biñ ‘âlem olmuş defter-i dīvān aña

---

4 gine A: yine B, M, N / derddür A: dertdür B, N

5. itdükce A: itdükde F, M, N

11 A 12a, B 9b: C 6a: D 141a: E 1240a: F 1160a: H 4124b: K 8b: L 33b: N67b

1 derddür gine A: derd yine C, N : yine G, H, L, N, / şāha A, şāh B

6 kim ki A: kimle C (5. Ve 6. Beyitlerin ikinci mısraları N nüshasında yer deḡiştirmiş)

12.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Hâk-i pây-i ehl-i 'aşk oldum bugün ben bî-riyâ
Gam degil zâhid eger olsa yerüm fevka'l-'alâ
2. Vâşıl-ı dîdâr-ı Hâk olmaz muqarrer ol kişi
Varlığından olmayınca tâ fenâ-ender-fenâ
3. Şûfî gel odlara yaq bu hırqa vü seccâdeni
Mâni' -i dîdâr-ı Hâkdur saña bu tâc u qabâ
4. Hâyber-i nefsi helâk it şâh-ı merdânlık budur
Merd iseñ dil virme bu dünyâ-yı düne vir fenâ
5. Zikri terk itme Nizâmoğlu dilüñden rüz u şeb
'Asker-i nefsi fenâ eyler budur seyfi-i Hudâ

13.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Çünkü bildüñ saña yurd olmaz imiş dâr-ı fenâ
Yüri cehd it olasuñ pâdişah-ı mülk-i beqâ
2. Vuşlat-ı hicr olur âhir kerem ü lütf u cefâ
Şihhat-i derde döner zevk-i elem bâl-ı belâ
3. Qanı İskender-i 'âlem qanı Dârâb-ı cihân²⁷
İrdi Sohrâb tîr-endâze dağı tîr-i qazâ
4. Qanı Şeddâd ile Qârûn qanı Hüsrev qanı Cem
Bunlaruñ hükmine râm idi ser-â-ser dünyâ
5. Eyledi Rüstemi bu pîre-zen-i dehr-i zebûn
Arkası yire gelüp kuvveti hep oldı hebâ

---

12 A 12b, B 8b: C 3a: E 1238a: F 1132a: G 1034b: H 4133b: K 8b: L 13b: M 7474bN 28a

3 odlara A: otlara M

4 Hâyber A: cenberi M/ Vir A : ey C

13 A12b, B 9b/ aynı gazel A 87a : C 6b: D 120a: E 1239b: F 1143a: H 4124b: K 9a: L 43b: M 7473a : N 22a

3 dârâb A: dâr ey B

4 râm idi A: dem-be-dem C

6. Fırşat el virmüş iken ma' şıyyet-i bahre düşüp
Yok yere ömrünü harc eyledüñ eyvâh hayfâ
7. Seyfiyi kayd ü ta' allûğdan ırağ it yâ Rab
Rağmet eyle mekğarin anı ey Bârî Ğudâ

14.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Server-i ' âlem habîb-i Ğağ Muğammed Muğtafâ
Tañrı arslanı ' Âliyye'l-Murtezâdur Murtezâ
2. Cân u dilden kılıyum kurbânyum ol serverüñ
Ğurretü'l- ayn-i Muğammedür Ğasan Ğulğur-r-ıżâ
3. Nice kan yaş dökmesin añladığı vağt gözlerüm
Biñ belâ ile şehîd oldı Ğüseyn-i Kerbelâ
4. Dâ'imü'd-dehr ehl-i tã' at olduğıçün ol imâm
Didiler anuñ mübârek nâmına Zeyne'l- Abâ
5. Ben muğhibb-i Ğânedânyum Muğammed Bâğıruñ²⁸
Yoluña cânum fedâ itmek ne cüz'idür baña
6. Muğtedâ-yı ümmet-i Ağmed emîr-i ehl-i dîn
Ca' fer-i Şâdığ mürüvvet ma' deni kân-ı şehâ
7. Pâdişâhumdur imâm Mûsâ-i Kâzım kılıyum
Şeh-zâdemdür emîrüm serverüm Mûsâ'r- Rıżâ
8. Ehl-i tağvâyum diyen ister Tağîden şefğati
Kim muğhibbidür Nağînüñ evliyâdur evliyâ
9. ' Askerî olmağ dilerseñ sen Ğasanü'l- Askere
Ol muğhibb ü muğlis-i evlâd-ı Ğaydar bî-riya

---

14 A 12b: C 7a: E 1243a: H 4127a: K 9a: L 83a: N 166a
5 Ğânedânyum A: hanedanum C

10. Mehdî-i şāhib-zamān sultān-ı dīn itse zūhūr
Eylese a' dāy-i āl-i Aḥmede ol ān hebā
11. Dā'ima **Seyyid Nizāmođlı** budur gönlüñdeki²⁹
Muştafā ' Āliyle ḥaşr itsün beni yarın Ḥudā

15.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Faḥr-i ' ālem yāni ceddüm Muştafā
Aña maḥbūbum dimiş iken Ḥudā
2. Urdılar taş ile anuñ dişini
Didi İslām ide Ḥaḫḫ size ' aḫā
3. Hem Ebū Bekri ' Ömer ' Osmānı gör
Çekdiler daḫı nice dürli belā
4. Urdı şimşir ile Mülcem ḥārici
Gitdi dünyādan ' Āliyye'l Murtażā
5. Hem Ḥasan ḥulḫu'r-Rızāya zehr virüp
N'oldıḡuñ bildüñ Ḥüseyn-i Kerbelā
6. Ḥāzret-i Zeyne'l-' abā-yı bī-günāh
Yetmiş iki pare itdiler şāha
7. Eridüp kurşun Muḫammed Baḫıruñ
Ağzına aḫıtdılar nice bī-ḫayā
8. Ca' fer-i Şādıḫ imām Kazım ile
Oldılar nā-ḫaḫ şehid ender-belā
9. Ḳatdılar engüre zehri ḫātili
Yedi anı ḫāzret-i Mūsā'r-Rızā
10. Hem Taḫi vü hem Naḫi vü ' Askeri
Hem Muḫammed Mehdî-i şāhib-livā

---

11 āliyle A: nesliyle L

15 A 13a: C 7a: E 1244a: G 1088a: K 9b

11. Bunların her birisün bir vech ile
 ıldular fānī cihān ire fenā
12. Şimdi bize bu cefālar o mıdur
 Zīra Evlād-ı  Āliyüz **Seyfiyā**

16.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Dilerseñ eyleye Allāh tecellā
 Gönül mir'ātini var it mücellā
2. Seni sen lā ile nefy eyle gitsün
 Ki işbāt ide illa'llāhı illā
3. açan bir atreyi bahre bırasuñ
 Gider atre alur deryāda deryā
4. Saña sen perdesin senligi o
 Senüñle saña keşf olmaz bu ma' nā
5. Varup bir ehl-i Hāuñ dāmeniñ tut
 Bilesün n'eydigün ism ü müsem mā
6. Unu her bildigün yazdıqlaruñ yu
 Ne ders alsun ne ders-hāne ne monlā
7. **Nizāmiođlı** kendün yoğ idelden
 Beā mülkinde aldı ferd ü yektā

---

12 evlād-ı  Āliyüz A: evlād-ı  Ālī C

16 A13b, B 11a/ aymı gazel 86b: C 7b: de: D 196a: E 1241a: F 1210b: G 1068b: H 4125a: K
 10a: L 64a: M 7474b: N 128b

3 kalır A: kalur B, D, M, N/ deryāda A: deryāya C

4 "o" C nshasında mevcut değildir.

6 , B'de her eksik yazılmış / Yu A C de yok

7 A nushasında seyyid yok, B nüshasında seyyid var. /aldı A: oldı B, N

17.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bu 'âlem halk-ı ol deñli muhabbet itdi dünyāya
Sañasuñ taşdıķ itmezler derūnī hergiz 'uqbā'ya
2. Bu devletler bu 'izzetler gönül bi'llāhi fānīdür
Yüri cehd eyle uğratma şaķın kendüñ bu ğavgāya
3. Görürsüñ şüretā bu halk muvaḥḥid müttakīlerdür
Velī her biri olmışdur bir İblīs ile hem-sāye
4. Eger biñ yıl 'ömür virse Ḥudā şimdiki bu halka
Vefā itmeye bi'llāhi bu tedbīr ile bu ra'ya
5. Tedārük eyle mevtinden muḳaddem ḥālūñ ey miskīn
Ki tā düşmeysesüñ rüz-i kıyāmet āh u eyvāha
6. Gönül lütf eyle gel söz tüt bu esfelden ferāġat kıl
'Urūc it ḥazret-i 'İsā gibi a'lādan a'lāya
7. Yüzüñ döndürdi halk ekşer beḳādan dār-ı dünyāya
Nizāmoġlı sen döndür yüzün cehd eyle Mevlāya

18.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Cihān bir dār-ı miḥnetdür ḥuzur olmaz bu dünyāda
Eger merd iseñ ey 'aķıl ḳoma kendüñ bu ğavgāda
2. Şaķuñ bu nefis-i emmāreñ seni iḥrāc ider yoldan
Ḳalırsuñ vaḥşiler birle tek ü tenhā bu şahrāda
3. Bu evlād ile ensābuñ bu sīm u zerle esbābuñ
Seni dūr eyledi Ḥaḳdan dimāġuñ virdi ifsāda

---

17 A 62b, B 55a: C 73b: D 175a: E 1310b: F 1193b: G 1066a: H 4195b: M 7508b

4 virse A: görse F

4 "Eger biñ yıl 'ömür virse Ḥudā şimdiki bu halka

Vefā itmeye bi'llāhi bu tedbīr ile bu ra'ya"(M nüshasında yer almamaktadır)

18 A 68b, B 55a: C 79a: D 169a: E 1309b: F 1188a: G 1097a: H 4154b: L 50a: N 99a

4. ‘ İbâdet ü tã‘ at ü tevhîd ü riyâzet birle kı̇a’im ol
Enîsîñ hur ile ğılmân ola tâ rûz-i ‘ uķbâda
5. Yok olsa senligüñ sende bilürdin n’eydigüñ sende
İdersin kendüñ azâde olurşuñ ğarķ bu deryâda
6. Cihânuñ varlığı lâdur vücûdı muṭlaķ illâdur
Ķamudan yoķluk evlâdur dilersüñ varlık ‘ uķbâda
7. **Nizâmoğlı** ölmekden ögerdi ger ölürsüñ sen³⁰
Bulursun şûret-i aĥsen olırsun ‘ arş-ı a‘ lâda

19.

mef‘ülü mefâ‘ilün mef‘ülü mefâ‘ilün

1. Sözüñ sirâyet itse bu nefsi-nâ-murâda
Ķoyup ṭarîķ-ı Ĥaķķı gezmez idi hevâda
2. Vaḥdet deminde evvel ‘ ahd itmüş idi Ĥaķķa
Terķ eyleyüp evvel ‘ ahdi dil virdi şimdi yâda
3. İrüşmüşdi himmet bâṭın-ı evliyâdan
Ķurtarmaydı kendüñ ħalaydı mâ’ sivâda
4. Maķbül-i ḥazret-i Ĥaķ olmağa ħanı tã‘ at
Vuşlat demine irmez ħalan kişi riyâda
5. Biri iki görenler bu menzile irüşmez³¹
Zira ki vaḥdet-i Ĥaķ fenâdadur fenâda
6. Zâhir diyü bu baķdığuñ bâṭındur ey nażar-gah
Bâṭını zâhirde gör ola göñül küşâda

7 ögerdi A: ölürdi C: L, N/7 bulursun A: bulup bir F, L, M, N

19 A 68b, B 53b: C 79b: D 140a: E 1307b: F 1159a: G 1051b: K 45a: L 33a: M 7507b: N 65a

3 bâṭın A: bâṭını C

5 bu A: ol B

5 “Biri iki görenler bu * menzile irüşmez

Zira ki vaḥdet-i Ĥaķ fenâdadur fenâda”(M nüshasında bulunmamaktadır.)

6. gah A: sen B : siz D, “gah” (M nüshasında bulunmamaktadır.)

6 “Zâhir diyü bu baķdığuñ bâṭındur ey nażar gah”

Bâṭını zâhirde gör ola göñül küşâda”(E, nüshasında bulunmamaktadır)

7. Maḳṣūdı evvel ü āḫir **Seyyid Nizāmođlınuñ**
Göre cemāl-i Ḥaḳḳı dīdār-ı evliyāda

20.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Cefā-yı yāre şabr iden dostuñ irer vefāsına
Bulmaz vefā-yı yāri hiç ḳatlanmayan cefāsına³²
2. Yirme şaḳın belālardan yārun olursa şad-hezār
Bālin eger ister iseñ taḫammül it belāsına
3. Ḥaste-i derd-i 'aşḳ iseñ ḳoma añladı zārını
Zamān ola irüşesüñ ol ḫekimüñ devāsına
4. Ağ üstüne ḳaraları ḳıra 'āt eyle ey faḳīḫ³³
İrmeyesin biñ yıl olasıñ ol ağın ḳarasuña
5. Muḳadder-i Ḥudā imiş derd ü belā zevḳ-i şafā³⁴
Mü'min iseñ miḫnetle ḳatlan anuñ ḳaḫāsına
6. Küşte'-i rāḫ-ı 'aşḳ olan ḫayāt-ı cāvidān bulur
Gine anuñ cemālidür 'aşıḳa ḳan baḫāsına
7. Zāhidā ger ister iseñ anı gider senle seni
Kendüñi yoğ eylemeyen irmez anuñ liḳāsına³⁵
8. Mürşide irmegen kişi murādına irüşmeye
İre iren Ḥaḳa ire bulup sebep ḫalāsına
9. Günāhınuñ nihāyeti yoḳ bu **Nizāmođlınuñ**
Raḫmeti çoḳ sen ey h'ācem baḳma anuñ ḫaḫāsına

20 A 64b, B 55b: C 76a: D 179a: E 1310a: F 1196b: G 1036a: H 4135b: K 71a: L 55a: M
7506a: N50a

1 cefā-yı A: derdi H/1. dostuñ irer vefāsına A: irdi yarinüñ şefāsına

³² Bu beyit vezne uymamaktadır.

2 it A: kıl B: kıl L

4 eyle A: it B, C : hey D: it L, N

4 ve 5. beyitler vezne uymamaktadır/4. "İrmeyesin biñ yıl olasıñ ol ağın ḳarasına" A: "bir gün ola
irmeyesin ol ağında ḳarasına" B

7 liḳāsına A: beḳāsına C

21.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Eyledüm terk-i dil ü cān ben Hudānuñ ' aşkına
Şol habīb-i hazret olan Muştafānuñ ' aşkına
2. Nüş kıldı cān ezel bezm-i muhabbet cāmını
Sākī-i Kevşer ' Ālīyyü'l-Murtezānuñ ' aşkına
3. Devr ider mihr ile māh envār-ı hüsni tābına
Kurretü'l- ayni Hasan hulku' r-rızānuñ ' aşkına
4. Zeyn idüp bir bir elifler tağlar öyle sīnemī
Şāh-ı şehīdan Hüseyn-i Kerbelānuñ ' aşkına
5. Kıl u kalī terk idüp ser pā-bürehne çār darb
Bir çalender olmuşum Zeyne'l- abānuñ ' aşkına
6. Güş-ı cāna bir şadākat gevherin mengüş kıl
Bākır ol sultān-ı şāh-ı evliyānuñ ' aşkına
7. Kılınur evkāt-ı hamse okınur beş vaqt ezān³⁶
Ca' fer-i Şādık İmam-ı reh-nümānuñ ' aşkına
8. Başımı top eyledüm ben bu belā çevkānına
Mūsā-i Kāzım Emīr-i kām-rānuñ ' aşkına
9. Hāriciler günde biñ kez öldürürlerse beni
Dönmezem şāhum' Ālī Musā'r-Rızānuñ ' aşkına
10. Cübbe vü destār ço zāhid nemed-püş ol yūri
Mīr-i meydān-ı Takī bedr-i dücānuñ ' aşkına
11. Vādi-i ' işyānda kaldum yā İlāhī kıl meded
Şāh-ı Şultān-ı Naķī şīr-i Hudānuñ ' aşkına

---

21 79b: E 1313a: H 4197b: K 76b: L 81b: N 165a

1 eyledüm A: kıldum K

7 ezān A: namaz H

12. Dāğ-ı miḥnet birle yaq̄dum sīne-i sūzānum
Nūr-ı pāk-i ʿ Askerī şāhib-livānuñ ʿ aşqına
13. Cānuma kār itdi ḥasret yā Muḥammed Mehdī gel
İki ʿ ālem faḥri ceddūñ Muştafānuñ ʿ aşqına
14. Ḥubb-i evlād-ı ʿ Ālī birle ḥavāric üstüne
Yürüyelüm **Seyfiyā** āl-i ʿ abānuñ ʿ aşqına

22.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ne çalışırsın ʿ acep bu şoñı yoq̄ dünyāya
Bir iki gün daḥı gel meyl idelüm ʿ uqbāya
2. Bunda biz ḥizmete geldük gine āḥir giderüz
Gel gönül virmeyelüm yüze güler efnāya
3. Kendüñi kırtaragör cehd idüp var esfellerden
Yüri zıkr eyle Ḥaḳı tā iresüñ ʿ aʿlāya
4. ʿ Alem-i ḳalbüñi aḥlāḳ-ı zemāʾimden arıt
Var iken elde bugün saña yiter ser-māye
5. Bu cihānuñ ḳurı ḡavgāsını terk eyle yüri
Seyfi cehd eyle yüzüñ döndire gör Mevlāya

23.

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Nefsini kim bildi bugün bildi nedür bār-ı Hudā³⁷
Böyle imiş tıtma gümān ḳavli Resül-i Muştafā
2. Ayīneñe eyle nazar ʿ aksini salmış anda Ḥaḳḳ³⁸
Cemālūñe celālūñe oldı gönül mekān aña
3. Nūrı mıdur nārı mıdur anda zuhūr iden şıfat

22 A 83a, B 53a: D 126b: F 1147a: M 7507a: N 45a

23 A 8b: C 3b: F 1146a: N20a

1 bār A: barī C

2 ayīneñe A: ayīne C

3 nūrundur A: varımdur C

Nūrına baķ nārını ķo eyleme nāra iķtidā

4. Bākī ķalup ezel ebed mülkine şāh olam diyen³⁹
Kendü vüçüd[1] varlıķuñ eylesün ‘ aşķ ile fenā
5. ‘ Adüvv olup egri baķan rāh-ı Resül-i Aķmede
Ŧođrı tarīķi bulmadı eyledi ‘ ömrüni hebā
6. Kim ki göyñün āyīnesin tevħid ile itdi cilā
Şüphesüz ol āyīneden görünce ol güzel liķā
7. Merīz-i ‘ aşķ olanlara şerbet-i vaşl imiş ‘ ilāç
‘ İķlīm var o ħastenüñ derdine itmege devā
8. Ĥakīķat-i Muħammede tālīb olup İrüşmeyen
Dāmen-i mürşide yapış tā irüşe lütf-ı ‘ aķā
9. **Seyyid Nizāmođlı** hācem bensüz diler senden seni
Al benligüm benden ķamu sen ķal hemān yā Rabbenā

[Harfū’l-Bā]

24.

mefā’ ilün mefā’ ilün fe’ ulün

1. Beni vaşl eyle bensüz saña yā Rāb
Ki gidem aradan sen ķalasuñ hep
2. Ne diyem ben ki sen bilmezsüñ anı⁴⁰
Ne ķudret var ki bende depredem leb
3. Beni ‘ aşķuñla benden öyle maĥv it
Ne dīn ķalsun ne küfr imān mezheb
4. Çü sensüñ evvel ü ‘ aķir muķarrer
Daĥı hem zāhir ü bāķın müretteb

4 nūruna A: yüzine C

24 A15a, B 13b: C 8b: D 138a: F 1157b: H 4130a: K 11a: L 31b: N63a

2 ben C ve N nüshalarında yer almamaktadır.

5. Ara yirde ne kaldı **Seyfiyā** pes
Olıcağ *Küllü şey'in hālik* hep

25.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. İlāhī koma benlük bende yā Rab
Vücūdum bī-vücūd it sende yā Rab
2. Göñül āyīnesinüñ sil ğubārın
Hemān sen ol görinen anda yā Rab
3. Baña nūrından ihsān eyle bir göz
Cemālün seyredem hep anda yā Rab
4. Göñül ister ezel ol *küntü kenzi*
İrüşdür 'aşkuñ ile anda yā Rab
5. Cihānı görmiyem bakdukça hergiz
Seni görem bakarsam kanda yā Rab
6. Hemān sensün senüñdür cümle varluğ
Fenādur her görünen bunda yā rāb
7. İrüşdür **Seyfiyi** *ķurb-i vişāle*
Ķulındur Ķalmasuñ dermānda yā Rab

[Harfū't-Tā]

26.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Riyādur rüz u şeb[de] kārüm ey dost
Anuñçün diñmez āh u zārüm ey dost

---

5 olıcağ A: olunca B

25 A 15a, B 13a: C 9a: D 1244b: F 1155a: G 1020a: H 4130a: L 30a: N60a

2 āyīnesinüñ A: āyīnesin C

3 nūrundan A: göründün C

26 A 16a, B 14b: C 10a: D 189a: E 1246a: F 1205b: G 1064a: H 4132a: K 12a: L 60a: N 121b

"Ma'arifdür me'anidür dilümde

Dilimde diyendür efkarım ey dost" (bu mısra E, M nüshasında aynı gazelde bulunmaktadır)

2. Velī zāhirde t̄ac u hırka pūšem
Belümde gizlidür zünnārum ey dost
3. Selāmum almayayduñ belki bilseñ
Duyayduñ gizlice esrārum ey dost⁴¹
4. Beni her t̄a'atüñden ğāfil eyler
Elinden nefsimüñ nā-çārum ey dost
5. Senüñ 'aşilere lütfuñ öküşdür
Benüm nūr ile yāruñ nārum ey dost
6. Budur **Seyyid Nizāmođlı** ümīdüñ
Günāhum setr ide Settārum ey dost

27.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Dilde envār-ı Hudādur şalavāt
Hāzret-i Hāğdan 'atādur şalavāt
2. Gösterür saña cemāl-i Hāğkı
Sebeb-i seyr-i liğādur şalavāt
3. Z̄ulmet-i kalb açılur anlar ile
Göyñüne nūr-ı ziyādur şalavāt
4. Görmeye iki cihānda elümi
Siper-i derd-i belādur şalavāt
5. Hūr u ğilmān ile saña cennetde
Seyfiyā zevk ü şefādur şalavāt

---

2 belümde A: dilde B, dilümde D, M

3 duyayduñ A: t̄uyayduñ C

27 A 16b: C 10b: E 1246a: H 4132b: K 12b: M 7475b

3 göyñüne A: göñle C, N/ añlar ile A: anuñla C

28.

mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün

1. Eger seyyidlere ey mäh-ı ʔal' at
Derünında bulınursa muḥabbet
2. Kıyâmet günü ' adn uçmağı içre
Kılasuñ Muştafâ ile muḥabbet
3. Bu dünyâda kime gönül virürseñ
Koparsuñ yâruñ anuñla elbet
4. Bilirsüñ cümle insânı rüz u şeb
Umarlar faḥr-i ' âlemden şefâ' at
5. Cihânda Seyfiyâ nesl-i Resüle
Muḥabbet eyleyen olur selâmet

29.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Ḥabîbüñ Muştafâ haḥkı bize imâni yoldaş it
Muḥarreb evliyâ haḥkı bize imâni yoldaş it
2. Göge gözler dikildükde gözüñ nürü döküldükde
Bedenden cân çekildükde bize imâni yoldaş it
3. Dilüm sözden qala bir gün elüm tutmaz ola bir gün
Ecel añsuz gele bir gün bize imâni yoldaş it
4. Bulunmaz ol zamân çâre onulmaz artıḳ ol yâre
Elüm boşdur yüzüm qara bize imâni yoldaş it
5. Qalıcaḳ qarañusunda bulunmazsa ' amel bende
Baña kim eş ola anda bize imâni yoldaş it

---

28 A 16b, B 14a: C 10b: D 119a: E 1245b: F 1142a: G 1089a: H 4130b: K 12b: L 20b:

2 muḥabbet A: muḥallet D, H

4 şeb A: maḥşer B, F/insân A: insânı C

29 A 16b, B 14b: C 10b: D 183a: E 1246b: F 1199a: G4131b: K 12b: L 56b

5 qara gögsünde A, qaralar sende B: karagusunda K

6. Yerüm cennet midür āhîr cehennem mi olur zāhir
Cihānı halk iden kādir bize imānı yoldaş it
7. **Nizāmioğlu**nuñ cürmi ‘acep bir kimsede var mı
Yedi deryā anı yur mu bize imānı yoldaş it

30.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Günāh-kārum günāhum bî-nihāyet
Bulunmaz raḥmetüñe ḥudūd gāyet
2. Ğulām-ı ‘āşīyüm kārum ḥaṭādur
Hācem sensüñ gine sen kıl ‘ināyet
3. Esîr-i nefsi-şüm oldum meded kıl
Beni dūr eyledi senden be-gāyet
4. Murādum rüz u şeb ḥazretten ey dost
İdesüñ ben günāh-kāra hidāyet
5. **Nizāmoglı** egerçi ‘āşî kuldur
Ümidüm bu ide ceddüm şefā‘ at

[Harfü’l-Dāl]

31.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Mülkine yoḡdur şerîk ey *kul hü vallāhü ehad*
Kimse hiç zātuñ taşavvur itmez *Allāhü’s-samed*
2. Kimse senden toḡmadı kimse toḡurmadı seni
Anuñ için nāzil oldu *lem yelid ve lem yüled*
3. Vāhid-i ḥayy-i ebedsüñ saña hem-tā gelmedi
Hiç nazîrūñ yoḡ *ve lem yekün lehü küfüven ehad*

30 A 17a: E 1246a: G 1031b: H 4132a: K 13a

31 A 17a: C 11b: E 1248a: G 1044a: H 4134b: K4a: L 89a: M 7476b: N82

2 kimse senden A: kimseden hiç M

3 gelmedi A: olmadı E, N/ “nazîrūñ” C nüshasında bulunmamaktadır.

4. ‘ Alemüñ ħallâķısun ħalk eyledüñ yoķdan beni
Senden ğayrı yoķ efendüm isteyem ondan meded
5. Yâ ħavî ħādirsüñ eyle ħuvvet-i ‘ aķlum öķüş
Tâ ki **Seyfiyâ** iṭâ‘ at kıla nefsi-i dīv-red

32.

mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün fe‘ ülün

1. İrüşdürdi bu cānı cāna mürşid
Bizi vaşl eyledi cānāna mürşid
2. Giderdi cān u dilden māsivāyı
Gönülde ħomadı biğāne mürşid
3. Bize gösterdi rāh-ı müstaķimi
Delālet eyledi Ķur‘āna mürşid
4. Celalüñ sırrıdur ki oldı zāhir
Bizi irşād ider erkāna mürşid
5. Ħaķiķat derine ṭālib olırsuñ
Seni bahrı ider ‘ ummāna mürşid
6. Ṭutanlar pîr elinden dest-i tevbe
Anı şaķlar ħomaz Şeyṭāna mürşid
7. Gözet **Seyfi** yüri şeyĥüñ rızāsın
Ki derdiñ döndire dermāna mürşid

33.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Beni bu nefsum' acep eyledi āvāre meded
Cürm ü ' işyān ile kıldum kıanı bī-çāre meded
2. Oldı cān haste ilāhī ğam-ı dünyā ile āh
Eyle tevḥīd ile bu dil-i bīmāre meded
3. Kerem eyle baña h'ācem ' ināyet kıl nazaruñ
Kıpladı şehr-i dili ' asker-i emmāre meded
4. Meded Allāh meded ile bu gönül levḥini sil
Gözüm aķduķca baķam ḥazret-i dīdāre meded
5. Yürı ey pīre yetiş tevbesüñ al yaman iş⁴²
Koma kendüñi günāh ile yüzi kıara meded
6. İre irenler irer Ḥaķķa şaķuñ tıtma gümān
Kiminki olmaz delili odur āvāre meded
7. Ateş-i ' aşķ ile yanup yaķılan dostā irer
Seyyid Nizāmoĝlı yansuñ kıoyunuz nāre meded

34.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Her kime kim eyledüm ben nīk u bed⁴³
Kendüme itdüm ben anı ' āķıbed

---

4 celalüñ A: rasuluñ H

5 ider A: kıılır H/ ikinci mısra A nüshasında “*seni bahri ider 'ummāna mürşid*” B nüshasında “*ķomadı dilde hīç bigāne mürşid*” şeklindedir.

33 A 17b, B 15a: C 12a: D 188a: E 1247a: F 1203a: G 1063b: H 4134a: K 13b: L 59a: M 7476b: N 119a

1 āvāre A: azare K

3 kıl B: M ve N'de yok/ eyle A: it D, E, G, M

4 aķduķca A açduķça C, M, N

5 ey A: bir B/5. yaman iş A: ' arıfseñ D

“*Baña benden durur çünkim bu yāre*

Bulunmazsın dururken baña çāre meded(F, N nüshasında bulunmakta.)

6 olmaz A: olmazsa C

7 seyyid A: mīr M

34 A 17b: C 12a: D 103a: F 1135b: G 1037a: H 4134b: K 14a: L 15b: N 32a

1 kendüme A: kendüñ C

2. Şol ‘amel kim benden itmüştür zuhūr
Ya melek hūri olur ya dīv-i redd
3. Zāhir ü bātında aḥvālüm benüm
Levh-i dilde yazılır ferden be-ferd
4. Bunda tezḥīb eyleyen aḥlākımı
Rūz-ı maḥşer İrüşür Ḥaḳdan meded
5. Müşrik olma kendüñi birşey şanup
Yoḳdur illā ***ḳul hū vellāhü ahad***
6. Ol münezzeh zāt-ı pākı zıkr idüp
Gitmesin dilüñden ***Allāhü’s-samed***
7. Seyfiyā deryā-yı vaḥdet bir durur
LİK hiç emvācına yoḳdur ‘aded

35

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Hidāyet bābınuñ miftāḥı tevḥīd
Ḥaḳīḳat ‘āleminüñ rāhı tevḥīd
2. Giderür mülk-i dilden māsivāyı
Ḳomaz hiç ma‘şiyet va’llāhi tevḥīd
3. ‘Adālet yüridür dil ‘ālemüñe
Eger olursa göynüñ şāh-ı tevḥīd
4. Kelām-ı lāda ‘ālem maḥv olur hep
Vaḳit işbāt ider Allāhı tevḥīd
5. Ḳarañlu ḳalbüñe virür ziyāyı
Göñül gögünde toḡa māh-ı tevḥīd

---

35 A 18a/ aynı gazel A 84a: C 11b: D 138a: E 1247b: F 1258a: G 1050b: H 4134a: K 14a: L
32a: N 64a

3 göynüñ A göñlüñ C

5 karanlu A: karañu D

6. Kıyâmet günü tamu heybetinden
Hâlâş eyler seni bi'llâhi tevḥîd
7. Dilinde zıkr sensüñ gece gündüz
Ulaşdur Hâkka Seyfullâhı tevḥîd

36.

mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün

1. Cemi' i derdlere dermân Muḥammed
Cihân ten gibi aña cân Muḥammed
2. Zemîn ü âsumân olmazdı peydâ⁴⁴
Senüñçün oldu bu ekvân Muḥammed
3. Günah-kâr ümmetüñe kıl şefâ' at⁴⁵
Su'âl itdügi vaqt gufrân Muḥammed
4. Vücūduñ mazhar-ı nūr-ı ilahî
Yüzindür sūre-i Raḥmân Muḥammed
5. Senüñ Seyyid Nizāmoğlı kulındur
Hiç âzâr eyleme sultân Muḥammed

37.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ğaflet-i dünyâdan oldu dîde-i giryân meded⁴⁶
Hâk-i pây-i Düldülün çün yâ ' Âlî senden meded
2. Pençe urdum hâriciler cânuña şankim esed
İsterüm ḥün-i Hüseyin-i yâ ' Âlî senden meded

---

3 göynün A gönlün C, N

5 karanlu A: karanu D: karangu F, H, K: karagu L

36 A 18a: C 11b: D 112a: E 1246a: F 1136b: G 1021a: H 4134a: K 14b: L 16b: M 7476a: N

34a

2 ekvân A: eyvân C, M, N

3 itdügi vaqt A: itdügiden C

4 "Vücūduñ mazhar-ı nūr-ı ilahî

Yüzindür sūre-i Raḥmân Muḥammed(C Nüshasında mevcut değildir)

37 A 86a: C 12b: E 1247a: G 1041b: H 4134a: K 14a: L 84b: N 164a

1 düldülün çün A devletündür C

3. Cān-ı elbürüzünde kıldum nefis-i Ye'cūcuña sed
Ben gedā der-gāh-ı ālūñ yā 'Ālī senden meded
4. Kalmadı 'ālemde merdüm taldılar hep dīv-red
Neylesün insān-ı kāmīl yā 'Ālī senden meded
5. Şüret-i dil-ber perī-veş şüret-i agyār bed
'Aşık-ı bī-çare n'itsün yā 'Ālī senden meded
6. Ğam-ı deryāsına düşdüm mevc vardır bī-⁴⁷aded
Kangı mevce yapışayum yā 'Ālī senden meded
7. Āsitānuñ hākūñ idindi **Nizāmoğlu** sened
Be-Ħağ-ı Ħüseyn ü Ħasan yā 'Ālī senden meded

[Harfü'r-Rā]

38.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Göñül tahtuña sultān Muştafādur
Bu mürde cismüme cān Murtezādur
2. Resūlu'llāhuñ iki gözi nūrı
Şeh-i 'ālem Ħasan hülku'r-Rızādur
3. Şuşuz biñ dürlü derd ü mişnet ile
Şehid olan Ħüseyn-i Kerbelādur
4. Yezid elinde yetmiş iki päre
Olan sultān-ı dīn Zeyne'l-⁶Abādur
5. Muḥammed Bākır u Ca' fer yolına
Kemine kemterüñ cānı fedādur
6. Mūsā-i Kāzımuñ ben bendesiyüm
Emirüm reh-berüm 'Ālī'r-Rızādur

6 ğam A: ğamı C

38 A 18b: C 13b: E 1260a: H 4115b: K 19b: L 82b: M 75a: N 158a

4 dīn C de yok

7. Ḥasanü'l-^ç Askerinüñ şübhesüz bil
Cemâli nûrı envârı Ḥudâdur
8. Zuhûr-ı Mehdîye her kim inanmaz
Cemi^ç i zühd ü takvâsı hebâdur
9. Bu gün Seyyid Nizâmoğlu gümânsuz
Muḥibb ü muḥlis-i âl-i ^ç abâdur

39.

mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ulün

1. Muḥammed enbiyâ ser-defteridür
^ç Âli cümle veliler reh-beridür
2. Ḥasandur kıurretü'l-^ç ayni Resûlüñ
Yüzüm der-gâhınıñ ḥâk-ı deridür
3. Ḥüseyn-i Kerbelâ anıldığı vâkt
Yezîde lâ^ç net it gâyet yeridür
4. ^ç Âli Zeyne'l-^ç abâ şâh-ı velâyet
Ḥavâric gözlerinüñ ḥançeridür
5. Muḥammed Bâkıriyüm Ca^ç feriyüm
Buları sevmeyenler ser-seridür
6. Mûsâ-i Kâzımuñ ben bendesiyüm
^ç Âli Mûsâ'r Rızâ dîn serveridür
7. Taḳîdür ehl-i taḳvâ pişvâsı
Naḳî münkir münâfiḳdan beridür
8. Ayağı toprağı başumdan tâcum
İmāmum şâh Ḥasanu'l-^ç Askeridür

---

39 18b: C 13b: E 1260a: H 4146a: K 19b: L 83a: N 167b

“Taḳîdür afitâb-ı her dü alem

Naḳî ehl-i tārîḳe pişvadur” (bu beyit sadece H ve L nüshasında bulunmaktadır)

6 *“Mûsâ-i Kâzımuñ ben bendesiyüm*

ç Âli Mûsâ'r Rızâ dîn serveridür” (C Nüshasında bulunmamaktadır.)

8 imāmum A: İmām C

9. Muḥammed Mehdīnūñ görsen cemālūñ
Anuñ mü 'min mev 'ālī askeridür
10. Bugün **Seyyid Nizāmođlı** derūnī
Muḥibb-i ḥānedān-ı Ḥaydarīdür

40.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çār-yāruñ sevgisi cān u dilūñ burhānidür
Sinemūñ bu taḥtı üzre ey dede sulṭānidür
2. Birisi Şiddik-i 'ālem biri fārūḫ-ı cihān
Birisi nūreyne şāhib ol bir ' umrānīdür
3. Kıl Ḥasan ile Ḥüseynūñ rūḥına dā'im du'ā
Onlara itmek du'ā ehl-i dīnūñ erkānidür
4. Çün İmāmuñ bu Ḥanīfe pāk dīni sen var yürü
Mezhebine daḥl iden kendi özinūñ noḫşānidür
5. 'Aşere-i mübeşere ile ḥaşr ol **Seyfiyā**
Onlar ile ḥaşr olanuñ ravzası rıdvānīdür

41.

1. Envār-ı dīde-i dil Muḥammed ü ' Ālīdür
Fi'l-cümle ḥall-i müşkil Muḥammed ü ' Ālīdür
2. Ol ḥüsn ü şāh-ı dīn-i Aḥmede gāyet yaḫīn
Hādī-i rū-yi zemīn Muḥammed ü ' Ālīdür
3. Nūr-ı dü-çeşm-i velī Ḥüseyn ibn-ü ' Ālī
İns ü melek evveli Muḥammedü ' Ālīdür

40 A 19a, B 15a: C 14b: D 112a: E 1249a: F 1137b: G 1015b: H 4136a: K 20a: L 17a: N 31b

2 birisi A: biri C, N

5 olanuñ A: olan C

41 A19a, B 24a: C 14b: D217a: E 1258b: F 1229a: G 1037a: H 4144a: K 20a: L 74a: N70a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi

"Feda olsun āña kim oldur di-nu iman

İki alemde sulṭān Muhammedü Alidir" (C nüshasında bulunmaktadır)

4. Şāh Zeyne'l-Ābidīn tāc-ı ser-i zāhidīn
Secde-gāh-ı sācidīn Muḥammed ü Ālīdür
5. Bākır imām Muḥammed nesl-i Resūl-i Aḥmed
Cümle fenā mü'ebbed Muḥammed ü Ālīdür
6. Ca'fer-i Sādık imām uydu aña ḥāş ü Āmm
Mezheb-i dīn-i tamām Muḥammed ü Ālīdir
7. Mūsā-i Kāzım u şāh-ı pertev-i nūr ilāh
Şū'le-i mihr ile māh Muḥammed ü Ālīdür
8. Ḥazret-i Mūsā'r-Rızā itdi yezīdler cezā
Mazhar-ı nūr-ı Ḥudā Muḥammed ü Ālīdür
9. İmām Muḥammed ü Tākī ser-askeri müttakī
İki cihān revnaķı Muḥammed ü Ālīdür
10. Şāh Naķī-i şīr-ter sulṭān-ı baḥr u hem ber
Şāḥib-i tāc u kemer Muḥammed ü Ālīdür
11. Şāh Ḥasanü'l-Askerī ḥāce-i ins ü perī
Cümle cihān reh-beri Muḥammed ü Ālīdür
12. Mehdī-i saḥib-livā mālīk-i seyf-i Ḥudā
Şāfi-i bedr-i dūcā Muḥammed ü Ālīdür
13. **Seyfi** bulur Ḥaḳķa yol yol muḥibb-i āl-i Resūl
Cümleden aşl-i uşul Muḥammed ü Ālīdür⁴⁸

42.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Benüm bu dīnüm imānum Muḥammed Muştafādandur
Tenim içindeki cānum Āliyyü'l-Murtezādandur
2. İçürdi İbn Süfyān ile Mervān zehri ol şāha
Ciger biñ pāre oldığı Ḥasan ḥulķu'r-Rızādandur

---

13 cümleden A cümlesi C

42 A 20a, B 25a: C 15b: G 1059a: H 4145b: K 21a: L 79a: N 157a

3. Yezîdler kıydılar âl-i Resûlün saçdılar hûnûn⁴⁹
Anuñcün cüş iden kanum Hüseyn-i Kerbelâdandur
4. Vücûdın eylediler yetmiş iki pâre ol şahuñ
Şerehler çekdigüm bu sîneme Zeyne'l-‘ Abâdandur
5. Muḥammed Baḳır ilmüñ baḫridür evlâd-ı Peygamber
Aña mihr-i muḫabbet eylemek ‘ ayn-i imândandur
6. Eridüp ağzına kurşun aḳıtdılar ḫavâricler
İmâm Mûsânuñ ‘ aşḳına yananlar evliyâdandur
7. Ḳatup engüre zehri kan ile virdiler o şaha
Şararup şolduḡı benzüm ‘ Âlî Mûsâ’r-Rızâdandur
8. Gürûḫ-ı ehl-i İslâmuñ Taḳîdür muḳtedâsı bil
Ziyâsı dîn ü dünyânuñ Naḳî nûr-ı Ḥudâdandur
9. Ḥasanü'l-‘ Askerî mülk-i velâyet pâdişâhdur
Zuhûr-ı Mehdînuñ ‘ âşḳlara derde devâdandur
10. Yüri Seyyid Nizâmoḡlı ḫavâric ḳahruña şabr it
Bize bu derd ü miḫnetler Cenâb-ı Kibriyâdandur

43.

mef'ülü fâ' ilâtün mef'ülü fâ' ilâtün

1. Bu nefsi-rû-yi siyâhum yolından azmaḳ ister
Ḳoyup ṫarîḳ-i Ḥaḳḳı yok yire gezmek ister
2. Bir şeyḫ ü bir ‘ azîzün tevbesin almış iken
Yâ Rabbi ‘ inâyet ḳıl ol ‘ ahdi bozmaḳ ister

---

3 kanum A: cānum C, N

“Hele ben ca‘ferî ṫadîḳ yolunda hak-ı rah oldum

Kemale İrdüḡi tāḳva o şaha İḳtidadandır”. (Bu beyit sadece H, L nüshasında bulunmaktadır)

7 kan A: ḳâtılı C

10 “şabr it” B Nüshasında mevcut değildir

43 A 20b19a: C 15b: D 158a: E 1252b: F 1176a: G 1058b: H 4139a: K 21b: L 49b: M 7420a:

N 86a

2 ḳıl A: eyle B, D, G, M, N

Yâ Rabbi ‘ inâyet ḳıl* ol ‘ ahdi bozmaḳ ister A : koyup ṫarîḳ-i ḫaḳḳı yok yere gezmek ister E

3. Nağş-i mişāl-i Bākī mevcūd iken gönülde
Şimdi hayāl-i fānī ol levha yazmağ ister
4. Birkaç gün idi zālīm haps itdi halvet içre⁵⁰
Şimdi hevā'î gördi ol hālā esmek ister
5. **Seyyid Nizāmīoğlu** Tombaycıguñ taraldı
Çiftini toğrı sürmez kenarı çizmek ister

44.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Keşf ile kerāmet kişiye zıkr-i Hūdādur
Zikritmeyenün 'ömri geçer bād u hevādur
2. Dil 'ālemini vesveseden 'aşğ ile pāk it
Zirā ki gönül *āyine-yi künti-nümādur*
3. Var odlara yağ hırka ile tācuñ ey miskīn
Bu 'ālem-i şüretde olan hāl-i riyādur
4. Senün gibi harīş olma murādınca bu nefsün
Rūh ile enīs ol ki yeri fevğ-i semādur
5. Varlıguñı yoğ eyle **Nizāmıoğlu** gibi sen
Her kim ki ola bunda fenā anda beğādur

45.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Esir-i nefsi emmāre zelil olmak muğarrerdür⁵¹
Gönül ihyā iden ādeme hālil olmak muğarrerdür

4 esmek A: yazmağ F, M: gezmek L/ hevā'î A: hevālar M

44 A 21a, B 20b: C 18b: D 168a: E 1254b: F 1187a: H 414ob: L 49b: N50a

3 ey B'de yok: ey A : bu E

1 hevādur A: hebadur C, D

45 A 21a, B 22b: C 18b: D 191a: E 1256a: F 1207b: G 1065a: H 4142b: K 22a: L 61b: M 7482a: N 123 a

1 zelil A, delil C

“Uzlet itdi şimdi gayet de helallikden gönül

Al yudı nāmağrem ile aşnalıkdan gönül”(Bu beyit sadece F nüshasında bulunmaktadır)

2. Yapış bir mürşide cehd it saña Hakkâ delîl olsun
Delîle iktidâ iden delîl olmağ muğarrerdür
3. Murâd-ı nefsi terk eyle fenâdur‘ izzet-i dünyâ
‘Azîz olan beden anda zelîl olmağ muğarrerdür
4. Nazar-gâh-ı Hudâdur dil anı püt-ğâne itdün sen
Huzûr-ı Hakkâ varduğda hecîl olmağ muğarrerdür
5. Şular kim âteş-i ‘aşk-ı ilâhîden münevverdür⁵²
Nizâmoğlı gibi yanup fitîl olmağ muğarrerdür

46.

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

1. Dünyâda hevâ ile geçen ‘ömre yazuğlar
‘İbretle bağup görmedigün seyre yazuğlar
2. Dil ‘âlemi pâk olmadı çün gayrî şıfatdan
Bunlarla ‘acep şöyle kalan ‘ömre yazuğlar
3. Şunlar ki varup olmadılar mürşide teslim
‘Âlemde anuñ eylediği hayra yazuğlar
4. Hayfâ ki nedür anlamaduñ ‘ilm-i ledünni
Bu kıîl ile bu kıâle giden ‘ömre yazuğlar
5. Seyfi iki görme biri gâyetde hağâdur
İrüşmez ikilükde kalan bire yazuğlar

47.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Şaçun *ve’l-leyli* yüzün *ve’d-duğâdur*
Cemâlün pertev-i nûr-ı Hudâdur

5 fitîl A: gâîl C, M

46 A21b, B 17b: C 18b: D 140a: E 1251b: F 1159a: G 1051b: H 4136a: K 22b: L 33a: N 66a

1 ‘İbretle A: gayrile C

2 Bunlarla ‘acep A: bütlerle ebed H/2‘ acep A: ebed D/ömre A: dire E, G

5 Bire A: bize D

47 A 21b, B 23a: C 19a: D 195a: E 1257b: F 1210a: G 1068b: H 4144a: K 22b: L 63b: N 127a

2. Yüzünde āyet-i Qur'ān yazılmış
Anı kim oğumaz Hāğdan cüdādur
3. Dudağun āb-ı Kevşerdür rūhuñ hem
Biri mihr ü biri mäh-ı liğādur
4. Kitāb-ı hikmet-i Hāğdur dehānuñ
Kelām-ı nātuğun müşkil-küşādur
5. Cemālun kim görüp itmez sücüdı
Aña emr itdi Hāğ lā' net revādur
6. Ayağun toprağı ey mazhar-ı Hāğ
Cihān halkı gözine tütüyādur
7. Senun dört kirpigüne iki kaçun⁵³
Siyāh saçun '*ale'l-'arşi's-tivādur*
8. Senun **Seyyid Nizāmoğlı** yolunda
Nesimī gibi cān virse revādur

48.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Zāt-ı Hudāya mazhar olan ādemdür
' Ālemde ne kim var ise ādemdeki demdür
2. Zīrā ki gönül āyīne-yi zāt-ı Hudāya
Bu sırrı bilen ādeme ' ālemde ne ğamdur
3. Derdi olanun nāle vü efgānı dükenmez
Bağrı baş olur gözleri kan yaş ile nemdür
4. Mürşid etegin tutmasa dünyāda bir ādem
Allāh yolına gitmek aña ğāyet elemdür

---

6 ey mazhar-ı hāğ A: ey mihr u envār B, C: envār F

7 kirpigüne : kirpigünle

48 A 22a: C 19b: E 1262b: H 4147a: K 23a: N 172a

1 ' ālemde A: ādemde E, N

5. **Seyfi** şağın ol itme heves mülk ile mālā
Dünyānuñ öñi tatlıdur ammā şoñı ğamdur

49.

müstem' ilün müstem' ilün müstem' ilün müstem' ilün

1. Yandıklarum şām u seher senden midür benden midür
Başumdaki 'aşkdan eser senden midür benden midür
2. Terk itdigüm cān u teni yoğ eyledigüm ben beni
Her gördüğüm sanmak seni senden midür benden midür
3. Bağrumdaki başum benüm gözümdeki yaşum benüm
Āh oldı yoldaşum benüm senden midür benden midür
4. Nālānum irdi göklere düşmeli oldum dağlara
İrüşdigüm bu çağlara senden midür benden midür
5. **Seyyid Nizāmoğluñ** saña al benliğin senden yaña
Sen ben sözi bilmem baña senden midür benden midür

50.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cümle eşyāya nazār kııl gör ne sırru'llāhdur
Raṭb ü yābis zāhir ü bāṭın şıfātu'llāhdur
2. Cüş idüp deryā-yı vahdet zāhir oldı kâ'ināt
Zerrelerdür şems-i Hāḡ her қаṭre baḡru'llāhdur
3. **Küntü kenzüñ** sırrı zāhir oldı bir kez **kün** didi
On sekiz biñ 'ālem anuñçün Kelāmu'llāhdur
4. Lā nedür illā nedür fehm itmeyen mü'min degil
Lā ilāhdur her dü 'ālem bāḡi ol Allāhdur

---

49 A 22a, B 17a: C 20a: D 133a: E 1250a: F 1153b: G 1147b: H 4137a: K 23a: L 29a: M 7479b: N 48a

2 itdigüm A: eyledüğüm F, M

50 A 22a, B 21a: C 20b: D 107a: E 1249a: F 1133a: G 1088a: H 4136b: K 23a: L 14a: M 7483b: N 276b

5. Kanda kim kılsañ nazār hıç halkı görme Hakkı gör
Ey muvaḥḥid gördigün hep *sümme vechu'llāhdur*
6. Zāt-ı Bārī çün şıfâtından kemālün gösterür
Cân göziyle baq şıfâta 'ayn-i zātu'llāhdur
7. Ger dilerseñ senligün maḥv ola zāhir ola Hakk
Zikri terk itme **Nizāmioğlu Seyfullāhdur**

51.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. 'Āşıkān dā'im işi efgān olur
Vāşılān ḥayretde hep ḥayrān olur
2. 'Āşıkān her dem qarār itmez gezer
Vāşıl-ı Hakk-ı baḥr u bī-pāyān olur
3. 'Āşıkān bülbül gibi nālān ider
Vāşılān her dem gül-i ḥandān olur
4. 'Āşıkān görmek diler dil-dārını
Vāşılān maḥbüb-ı ins ü cān olur
5. 'Āşıkān 'aşk derdine durmaz yanar
Vāşılān pür-āteş-i sūzān olur
6. 'Āşıkān derdine dermānlar diler
Vāşılān bī-derd ü bī-dermān olur
7. 'Āşıkān inler **Nizāmioğlu** gibi
Vāşılān dem-beste-i ḥayrān olur

---

7 nizamioğlu A: seyyid nizamioğlu B, N: nizāmioğlu seyfullāh M

51 A 22b, B 18a: C 16a: D 146a: E 1252a: F 1165a: G 1053b: H 4138a: K 23b: L 36hb: N 72a

5 derdine A: odına B odına C: odına E

52.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Benligi terk itmeyen h̄'od-bīn olur
Şanma mü' mindür anı bī-dīn olur
2. Kendü nefsüñ bilüp Allāhı bilen
‘ Ārif ü ‘ aşık [u] hem miskīn olur
3. ‘ Āleme mü'min teraḥḥümle baqar⁵⁴
Münkirānuñ bāḫını pūr-kīn olur
4. Ehl-i tevḥīd ölse olurlar melek
Münkirüñ cānı ölünce cīn olur
5. Mü'minüñ **Seyyid Nizāmoğlı** müdām
Zīkr-i Ḥaḫ dilinde Seyfü'd-dīn olur

53.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Gele şofi gele sende yola reh-ber bula gör
Kılağuzsuz kuş uçar mı şu cihānda hele gör
2. Bu cihān mülkine her kim ki konar göçse gerek
Sen de ölmezden öğürdince yarağun kıla gör
3. Tutagör cān u gönülden yüri mürşid etegin
Kātresüñ bahre irüş derd ile güher ola gör
4. Ger eger yoğ ise ‘ aşkuñ qurı kavaḫ gibisin
Yüri bir ehl-i Ḥaḫkuñ nuḫkını ḫola gör

52A 22b, B 23b: C 20a: D 197a: E 1257a: F 1212b: H 4144a: K 23b: L 65a: M 7483a: N 130b

3 pūr-kīn A: bir kim C

4 münkirüñ A: münkirlerüñ C: münkirānuñ M

“Mü'minüñ Seyyid Nizāmoğlı müdām

Zīkr-i Ḥaḫ dilinde Seyfü'd-dīn olur”(B Nüshasında mevcut değildir)

53 A23a, B 16b: C 21b: D 132a: E 1250: F 1152b: G 1047a: H1437b: K 24a: L 28b: M 7479a:

N 56a

4 diñle F, M, N

5. Ger eger Hakkı görenlere degilsen münkir
Çalışup taşşile sende yüri nefsini bile gör
6. Seyfinüñ cedd ü celâli aşl Muhammed ‘ Âlîdür
Yüri hey yoluñ azıtmış aña sen de gele gör

54.

mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün

1. Cemâlün âfitâbından iki ‘ âlem münevverdür
Mu‘ anber büy-i müyından sekiz cennet mu‘ aţardur
2. Yüzün bu mâh-ı tâbândur ki nürından cihân rüşen
Ki eţrafında mürseller şanasun bürc-ı a terdür
3. Senün evlâdına her kim mu abbet eylemez bunda
O mel‘ ünlar kıyâmetde Şeyâfînden de ebterdür
4. Mübârek nâmını her kim habîbüm zıkr ider durmaz
Mu arrerdür ki ol kimse mu ahhirdür mu ahhirdür
5. Cemâlün nürünü şevki tecellî ideli  albe
Anuñçün Seyfinün gönli ki  ak ‘ arşa ber-â-berdür

55.

mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün

1. Bizüm ey şofi bilmezün ulu der-gâhımız vardur
Gönül âyinesi gibi temâşâ-gâhımız vardur
2. Murâd-ı nefis için şâh-ı cihâna iktidâ itmem
Bizi ma‘ düm iken mevcüd iden Allâhımız vardur

5 “Çalışub taşşile size yüri nefsini bile gör” mısarası B nüshasında yok

5 “Ger eger Hakkı görenlere degilsen münkir

Çalışup taşşile sende yüri nefsini bile gör (C, E, F ve M nüshalarında bulunmamaktadır.)

54 A 23a: C 21b: E 1260a: G 1015b: H 4137a: K 24a: L 28b

2 bu A: bir E

5 nürünüñ A. yüzünüñ C

55 A 23a, B 23a: C 21b: D 192a: E 1256b: F 1208a: G 1065b: H 4142a: K 24a: L 62a: M 7483b: N 124a

2 itmem A itdüm C, N

3. Şaķın vā' iz görüp' aşıkıların ' aşkına daħl itme
Derün-i sineden ' arşa İruşür āhımız vardır
4. Bi-ħamdi'llāh dālālet yolların Allāha döndürdük
Huzūr-ı ħāzret-i Ĥaķķa gider bir rāhımız vardır
5. Nizāmođlı' acep mi ' asker-i nefse fenā virsün
Bizüm tevħid gibi bi'llāh **Seyfullāh**ımız vardır

56.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Virirsün cānını cānān senüñdür
Serün top eyle var çevgān senüñdür
2. Eger virmezseñ esb-i nefse ruħşat
Bugün merdānesün meydān senüñdür
3. Yüzün döndürme Ĥaķķuñ ħizmetinden
İderseñ bendelik sulţān senüñdür
4. Anuñ derdüñ devādan cāna yeđ bil
Dilerseñ derdine dermān senüñdür
5. Seni senden ħalāş itsün seni var
Çıķarsuñ aradan seyrān senüñdür
6. Bilürseñ kendüni bildüñ Ĥudāyı
Ne ħam yirsin ki dīn ü imān senüñdür
7. Ĥaķīķat şemsi oldı çüñki zātuñ
Nizāmođlı yüri devrān senüñdür

57.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sālikī Mevlāya vāşıl eyleyen tevħiddür
Cennet-i a' lāya ħāşıl eyleyen tevħiddür

---

5 seyfullahımız A: seyyid seyfullahımız B

56 A 23b, B 21a: C 22a: D 184a: E 1254a: F 1200b: G 1061a: H 4141b: K 24b: L 57a: M 7481a: N 115a

2 merdānesün A birdanesün C

57 A 24a, B 23a: C 23a: D 194a: E 1257a: G 1068b: H 4113a: K 25a: L 63b: M 7483b: N 127a

2. ‘Asker-i emmāre-i iḥrāk idüp ifnā iden⁵⁶
Ḳurb-i Ḥaḳda saña menzil eyleyen tevḥiddür
3. Rāh-ı Ḥaḳdan māsivāyı ref‘ idüp āsān kılan
Bār-gāh-ı ḥazrete yol eyleyen tevḥiddür
4. Nefs şerrinden ḥalāş idüp bu cānı ḳurtaran⁵⁷
Vaşlu’llāha ḥaşıl eyleyen tevḥiddür
5. Rūz u şeb terk itme zıkrı’llāhı **Seyyid Seyfi** sen
Gönlüni der-gāha mā’ıl eyleyen tevḥiddür

58.

fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

1. Nān içün medḥ eyleme nā-dānı nā-dānluḳ budur
Ḥayber-i nefsuñ helāk it şāh-ı merdānluḳ budur
2. Āb-ı rūyuñ ḥāḳ-i rız itme varup her cāhile
Virme ruḥşat esb-i nefse mīr-i mīrānluḳ budur
3. Dīve ta‘ zīm eylemek insāna ād meleke degül
Ḥātemüñ ‘ırzın şaḳın lütf it Süleymānluḳ budur
4. Nūş-dānı isteme nā-dāndan ölürsen eger
Ehl-i ḥikmet ol ḳanā‘ at ile Loḳmānluḳ budur
5. Gürbe-veş sūrāḩ-ı müşe **Seyfi** göz dikme şaḳuñ
Her nasībüñ Ḥaḳdan iste şīr-i Yezdānluḳ budur

---

2 ḥaḳda A: cennetde B

4 “vaşlu’llāha ḥaşıl eyleyen tevḥiddür” A: “va’dlu’llāha vaşıl eyleyen tevḥiddür” H

5. terk A: diğır D

58 A 24a, B 23b: C 23a: D 198a: E 1257b: F 1213a: G 1070a: H 4119a: K 25a: L 66a: M 7484b: N 132a

1 ḥayber A: ğayrı C

4 eger A: derdle B, / derd ile C/ölürsen eger A ölsen derd ile C ölsen derd ile D

59.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Muḥabbet bezminüñ cām-ı cemün her cāna virmezler
Anı ser-mest-i ' aşk olan içer ḥayrāna virmezler
2. Yüri ' ana gibi káf-ı kanā' at ihtiyār it kim
Muḥabbet geřt ü zārından saña bir dāne virmezler
3. Şeyh-i ' aşk olmak isterseñ çeküp ten cübbesin ak it⁵⁸
Ki zīra cāme-i řāhı her ' üryāna virmezler
4. Şarāb-ı bezm-i vaḥdetden nasībün yokdur ey şüfi
Bu meclisde olan bī-gāneye peymāne virmezler
5. Diyār-ı dilde ey **Seyfi** me' ānī-i tıflı vardur kim
Mışır şultānı olan Yūsıf-ı Ken' āna virmezler

60.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Gel ey şüfi gönül mülkinde Beytu'llāhı gör
Dīde-i bāṭın ile eyle bir nażar Allāhı gör
2. Bir misāfir-ḥānedür dünyā-yı dūndan yüz çevir
Ḥayy u Bākī lā-yezāl olan ulı der-gāhı gör
3. Ḥalk-ı ' ālem her biri bir řāha olmışdur esīr
Ey muvaḥḥid cümle řāha olan ol Şāhı gör
4. Ḥor bama her kim eyi hıra-pūşa sen sen ol
' Ālem-i albinden anuñ Ḥaa giden rāhı gör
5. **Mūtu kable en temūtūdan** dilerseñ sen ḥaberi
Ölmeden ölmüş dirilmüş sen bu **Seyfullāhı** gör

---

59 A 24b, B 18b: C 23a: D 1252b: F 1210a: G 1054b: K 25b: L 38a: N 76a

3 çeküb A: gelüp C

60 A 24b, B 22b: C 23b: D 191a: E 1256b: F 1207a: G 1065b: H 4142b: K 25b: L 60a: M 7484b: N 123a

1 gel A: gel gel B, C, M

4 albinden A: albinde B, M

61.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cümle 'ālemden müberrā bendedür
Kūh-i kāfūm bil ki 'anḳā bendedür
2. Şūretā bir ḳaṭreyüm gerçek ki ben ⁵⁹
'Alem-i ma' nāda deryā bendedür
3. Bende ḥūri bende ğılmān bendedür
Bende cennet bende ṭübā bendedür
4. 'Ālem-i vaḥdetde yoḳdur ğayrī ḥiç
Cümle mevcūdāt-ı eṣyā bendedür
5. Ger dilerseñ Ḥaḳḳı görmek **Seyfiyā**
Gel berü gel ṭūr-ı Mūsā bendedür

62.

mef' ūlü mefā' ilün mef' ūlü mefā' ilün

1. Lā ilāhe illā'llāhü vallāhü ekber
Muḥammedün Resūlullāh ḥayrū'l-beşer
2. 'Aliyyün Veliyyün ehu'r-resūl
Ḳurretü'l-'ayn-i şebbir ü şübbür
3. Āl ü Tāhā vü Yāsīn 'ibād-ı Bāḳır
Muḳtedā-yı 'ālem İmām-ı Ca'fer
4. Mūsā-i Kāzım u 'Alīyyü'r-Rızā
Yolunda fedā ḳıl yūri cān u ser
5. Muḥammed Taḳī vü 'Alīyyü'n-Naḳī
İmāmum serverüm Ḥasanü'l-'Asker

---

61 A 24b, B 16b: C 23b: D 131a: E 1250b: F 1151a: H 4137b: L 27b: M 7469a: N55a.

2. Gerçek ki A: gerçeke M

62 A 25a, B 24a: C 23b: D200a: E 1258a: F 1214b: H 4144a: K 25b: L&6b: N 133a

“Mūsā-i Kāzım u 'Alīyyü'r-Rızā

Yolunda fedā ḳıl yūri cān ü ser” A nüshasında mevcut olan beytin ikinci mısrası C nüshasında “İmāmum serverüm ḥasanü'l-'askerī” şeklindedir.

6. Muḥammed Mehdīnūñ zamānı gele
Düşmen-i ' Āliden almaya eer
7. Nizāmıođunuñ murādı hemān
Rūz u eb bulardan efā' at diler

63.

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fe' ūlūn

1. Mecnūn-ı Hudā olanı zıncıre ekerler
ol t̄alib-i Ha ' āıı bir pıre ekerler
2. Fer' ile bilinür gine ol ' ālemūñ alı
Ma' nı bilen lafz ile tarıre ekerler
3. Dil derde düşüp istese dıdār-ı Hudāyı
Pıran-ı haıat anı tezbıre ekerler
4. Bu *āne yekūn* ile ey h' āce bu olmaz
Bu dersi bilen ' āıı tefsıre ekerler
5. *Seyfı* bilürüm dime aın ' ilm-i ledünni
Erbāb-ı tarıat seni ta' bıre ekerler

64.

mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn

1. Bi-amdi' llāh zıhı minnet bizüm ma' būdımız vardur
Ne yıre isteseñ anca bizüm ma' būdımız vardur
2. Görüp ūfılerūñ devrānuñ ey vā' iz gider dađlı
Senūñ aluñ buña irmez bizüm maūdımız vardur

63A 25aB 19b: C 24a: D 160a: E 1253a: F 1179a: G 1059a: H 4139b: K 26a: L 44b: M 7484a:

N 88a

2 fer' ile A fark ile C/gine A: yine C, M

4 bilen A: gören D, N

63 A 25b, B 19b: C 24a: D 160a: E 1253A: F 1178b: G 1059a: H 4139b: K 26a: L 44b: M

7180b: N 88a

1 anca bizüm ma' budımız A: azır bizim mevcudumuz D, M

3. Muḥabbet âteşinden biz fenâ-ender-fenâ olduk
Bu bir bâzâr-ı varlıktır ki yokluk sevdamız vardır
4. Ḥarâbât ehliyüz mey-ḥâne-i ‘aşqdan şarâb içmiş
Ne ‘ırz u nâmus ne bir kişiden ‘avdımız vardır
5. Baña **Seyyid Nizâmoğlu** dimişler gerçi dünyâda
Bizüm ol ‘âlemde dilde bir özge adımız vardır

65.

mef‘ülü mefâ‘ilün mef‘ülü mefâ‘ilün

1. Kim saña esîr oldı sulṭân arayup n’eyler
Küfrünü gören ‘aşık îmân arayup n’eyler
2. Şol nergis-i şehlâni şol kâmet-i bâlâni
Ol kimse ki seyr itdi seyrân arayup n’eyler
3. Her kim ki yüzün gördi keşf oldı Kelâmu’llâh
Ḥüsnuñi bilen Qur’ân Furkân arayup n’eyler
4. Şol câh-ı zenehdânuñ ‘aşıklara maḥzendür
Ol câha düşen diller zindân arayup n’eyler
5. Ğarķ itdi gözün yaşı Seyfi bu cihân mülküñ
Güher dileyen kimse ‘ummân arayup n’eyler

66.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Göñül çün derd-i cânândan beridür
Ne itse baña bu devrân yeridür
2. Vişâl-i şem‘ -i yâre vâşıl olanlar
Muḳarrerdür ki cân u dil eridür

---

65 A 25b, B 23b: C 24a: D 131a: E 1250b: F 1152a: H 4137b: K 26b: L 27b

2 ol kimse A ol kişi C kişi F/ kimse A: kişi D

66 A 26a, B 22b: C 24b: D 188a: E 1256a: F 1204b: G 1063a: H 4142b: K 26b: L 59b: M 7482a: N 120a

3. Uranlar cān u cānānuñ yolunda
Kamu ebrār-ı ʿaşkuñ serveridür
4. Yüri bir mürşid-i kāmilden el al
Kimüñ ki piri yoqdur ser-seridür
5. Eger ʿāşık degilse ehl-i ʿaşkuñ
Nizāmođlı kemine kem-teridür

67.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿAşık-ı Haqqā mübtelā bencileyün şeydā mı var
Tevhīdin qadrin bilür bir bülbül-i güyā mı var
2. Hāzretinden şerm-sār olup [da] ğarq-riz olmaduk
Bir gül-i zibā mı var bir lāle-i hamrā mı var
3. Gülşen-i hüsnüñ temāşā eyleyüp medh itmege
Baş açık yalın ayak bir ʿāşık-ı şeydā mı var
4. Evvel āhir zāhir ü bāṭın Hudādur şüpheşüz
Gelüñ inşāf idelüm hīç aña bir hemtā mı var
5. Seyfiyā bu eşk-i hūnumla ser-ā-pā ser-nigün
Kañlara ğarq olmamış bir dāmen-i şahrā mı var

68.

mefāʿilün mefāʿilün feʿülün

1. Uyan bu hāb-ı ğafletden behey pīr
Yüzüñ dönder Haqqā ʿömr oldı āhir
2. Bedenden cān-ı şirīnüñ haqqı çün
Aña cennet midür tamu midur yer

---

67 A 26a, B 20a: C 25a: D 164a: E 1254a: F 1184a: G 1061b: H 4140a: K 27a: L 47a: N 94a
3 bülbül-i güyā mı var A ʿāşık-ı şeydā mı var G

5 ser-ā-pā A: ser-tā-ser

68 A 25a, 87b, B 21b: C 26a: D 185a: E 1255a: F 1201a: G 1062b: H 4141b: K 29a: L 57b: M
7481a: N 116a

3. alınca abr içinde zār u tenhā
Enīsūñ mūnisūñ kimdūr aber vir
4. Cevābuñ bunda āzır eyledūñ mi
Su‘ āl olunduđı vat cūmle bir bir
5. Senūñ meřhūrdur āer ūn meānuñ
‘Acep nūrdan midur nārdan mı ol yir
6. amu avāl u ef‘ āl ol abāyih
Ayu meymūn olur urt ile inzīr
7. Olar öldükde arřuñda dizilūr
Yūri ölmezden evvel eyle tedbīr
8. Nizāmođlı bu derde āre olmaz
Gōñūl iřlāına elbet gerek pīr

69.

mef‘ūlū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ūlūn

1. Ey zūhre-i mūbīn tevīdūñ āyīne-i cāndur
Zerrāt-ı cihān gūn gibi içinde ‘ıyāndur
2. Sevdā-yı ğam gōñlūme dūřelden o māhuñ
Cūy oldu gōzūm yařı eřkinde revāndur
3. Arzū-yı cemāl-i rūh-i řevūñ eyle dostlar
Her dem yūregūm ğonce gibi totolı andur
4. Ma‘ nīde şağımlu ayāt almadı bende
Zehr-i ğamı nuş eyleyeli ayli zamāndur
5. Bī-nām u niřān olalı aş ile bu Seyfī
Engūřt-nūmā oldu‘ acep nām u niřāndur

---

7 “Olar öldükde arřında dizilūr

Yūri ölmezden evvel eyle tedbīr” (G nūshasında bulunmamaktadır): dizilūr A: derilūr D

69 A 26b, B 20a: C 25a: D 166a: E 1254b: F 1185a: H 4140b: K 27b: L 48a: M 7484b: N 95a

1 mūbīn A: cebin D, H, L

70.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Resülün ālini sevmek Reşulu'llāhı sevmekdür
Resülullāhı sevmek sıdık ile Allāhı sevmekdür
2. Hūdā Qur'ānda qurbāya meveddet emir kılmışdur
Bu emrün imtişāli ol yüce der-gāhı sevmekdür
3. Bunı pīr ü civān mīr ü gedā bilür benüm' ömrüm
Sevüp şehzādeye ta'zīm kılmak şāhı sevmekdür
4. Yüri leyl ü nehār şayf u şitā çıkarma kalbünden⁶⁰
Saña lāzım olan her zamān her gāhı sevmekdür
5. Tarīk-i ehl-i sünnet kāmīl imān āl-i aşhābı
Begüm va'llāhı sevmekdür begüm bi'llāhı sevmekdür
6. Kişi her neyü severse anuñla haşr olur **Seyfi**
Dil ü cāndan gerek bize hemān ol māhı sevmekdür

71.

mefā' ilün mefā' ilün fe'ülün

1. Benüm āl-i Resülüm ol kişidür
Ki gönlümde benüm bir nūr işidür
2. Haber-dār olmayunca derd-i dilden
Anuñ seyyid içi degil tışıdur
3. Bulna zāhir ü bātın siyādet
Bu seyyid iki 'ālem güneşidür
4. Gelüp her kim ki bundan bi' at itmez
Yeziddür ya Yezidün qardaşidur

---

70 A 27a, B 20b: C 25b: D 168a: E 1254a: F 1187b: H 4140a: K 28a: L 49a: N 98a

4 olan A evlādı C

5 bi'llāhı A: va'llāhı F/ aşhābı A: şahābe C

71 27a, B 17a: C 25b: D 133b: E 1250a: F 1153b: G 1047a: H 4137b: K 29b: L 28b: N 57a

1 gönlümde A: gönlümün B, N

2 buluna A: bulunsa D/ dilden A: dilünden C

5. İmāmıdur zamānuñ **Seyfi Seyyid**
İtā' at eylemek mü'min işidür

72.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. 'Ālem-i k'albi muşaffā eyleyen gözyaşidur
Menzilüñ 'ālādan 'ālā eyleyen gözyaşidur
2. Yād idüp 'işyānuñı kan ağla ārām itmeyüp
Ateş-i şamuyı itfā eyleyen gözyaşidur
3. Pāk ider āyīnesin giryān olan 'aşıkların
Görmesin k'albüñ mücellā eyleyen gözyaşidur
4. Dāne dāne dökülen gözyaşınıñ cennetde bil
Her birinüñ hūr u gılmān eyleyen gözyaşidur
5. Yād idüp 'işyānuñı kan ağla **Seyyid Seyfi** sen
Kevşer-i maşşerde cüyā eyleyen gözyaşidur

73.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Çü geçdüñ lādan illāya hālāş oldun eyā server
Cemāl-i yār ile ol dem dolıdur görinür her yer
2. Saña bu senlüki beñlük hicāb olmış saña senden
Seni terk eyle sen sensüz varursañ görinür dil-ber
3. Cihāna gelmeden maşşūd olan Allāhı bilmekdür
Bilinmez Hāq bulunmaz yol bulunmayunca bir reh-ber
4. Budur reh-ber ki Hāq nūrı tecellī ide vechinden ⁶¹
Muhammed sırrına irmiş ola hem bātına mazhar

---

5 seyfi seygid A: böyle seygid

72 A 27a: C 26a: E 1263a: H 4149b: K 29b:

73A 79a, B 17b: C 17a: D 137a: E 1251b: F 1156a: G 1049b: H 4137a: K 29b: L 31a: M 7479b: N 62a

2 Senliğı A: senlik B

4 İrmüş A: düşmüş B, C, D, M

5. Nübüvvet ma'deni sırr-ı velâyet mürşid-i kâmil
Eşigünde kul ol **Seyfi** bulırsañ böyle bir server

74.

mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ulün

1. Çerâğ-ı mescidi mihrâb u minber
‘ Ālî hem Fâtıma Şebir ü Şübbür
2. ‘ Ālî Zeyne’l-‘ abâ’ya bendeyüm ben
Muhammed Bâkıra cân oldı server
3. İmāmum Ca’ fer-i Şâdıķ yoluñda
Fedâ olşun eger var ise biñ ser
4. İmām Mūsā-yı Kāzım dîn ü dünyā
‘ Ālî Mūsā’r-Rızā āl-i Peyğamber
5. Taķıyi kim ki sevse müttakîdür
Naķıyi sevmeyenler oldı ebter
6. Hāsanü’l-‘ Askerî nūr-ı İlāhî
Muhammed Mehdî oldı dîne server
7. Yeter **Seyyid Nizāmoğlına** ‘ izzet
Olupdur bende-i evlād-ı Hāydar

75.

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Dehr-i dūna dil viren ādem degil divānedür
Devlet-i ‘ izzetüñ dırsen bir ķurı efsānedür
2. Münkesir olmış gönüllerdür mekānum didi Hāķ
Her kaçan baķsun anuñçün gönlimüz virānedür

74 A 80b, B 16a: C 17a: D 113a: E 1249b: F 1138a: H 4136a: K 40a: L 17b: N 32a

2 server A: çaker B, D, E, F, L

4 peyğamber A: Peyam-ber L

7 “Yeter **Seyyid Nizāmoğlına** ‘ izzet* ” mısrası B nüshasında bulunmamaktadır.

“Yeter **Seyyid Nizāmoğlına** ‘ izzet

Olupdur bende-i evlād-ı Hāydar”(F nüshasında bulunmamakta.)

75 A 82b: C 17a: E 1261a: G 1037b: H 4147b: K 40a: L 89a: N 171a

3. ‘Arşı devr eyler melā’ik hāciler hem Қа‘beyi
Daħli қо vā‘iz anuñçün bilmez devrānedür
4. Zāhidüñ daħl itdi kendün ğam yime devrānuña
Anlamaz erbāb-ı ‘aşkuñ hālını bīgānedür
5. Ten yaқar pervāne şem‘a gerçi **Seyyid Seyfi** gör
Şem‘i tāb-ı hüsn-i yāre cān yaқar pervānedür

76.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Hāb-ı ğafletden gözüñ aç kendüñ idrāk ide gör
İstivānı fehm idüp gel sineñü çāk ide gör
2. ‘Alem-i қalbüñde isterseñ tecellā ide Hāқ
Sil süpür dil şehrini sulţān için pāk ide gör
3. Gel tekebbür olma Şeyţān gibi görüp kendüñi
Secde toprağa olundı kendüñi hāk ide gör
4. Derde düş derdüñ yoğ ise zīrā dermān derddedür
‘Aşq-ı Hāқdan ğāfil olma dīde nem-nāk ide gör
5. Nefsinüñ ejderhāsı **Seyyid Seyfi** yuţmasuñ seni
Zīkr-i Hāқkı dā’ima dilinde tiryāk ide gör

77.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Resülün āli kendi üşmesidür
Anuñçün ümmet-i ser-çeşmesidür
2. Gelüp bu çeşmeden nüş itmeyen āb
Cehennem nārı içre pişmesidür
3. İden āl-i Resülden ğayre bī‘at
Tarīқ-i Muştafādan şaşmasıdur

4. Kimin dest-gîri seyyid olmaz evlād
Şırātı ol geçerken düşmesidür
5. Çarüşmaz bunda kim āl-i Resūle
Yezīdūñ Mervān ile çarışmasıdır
6. Kimūñ tācı degildür çākeri āl
Şeyātīnler başına üşmesidür
7. Gören **Seyfī**yi ecdāduñdan ayrı
Anuñ ceddūñden ayru düşmesidür

78.

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

1. Cānān ilüñe ziynet için cān iledürler
Dīdār-ı Hāķı görmege insān iledürler
2. Yūsif gibi şāh oldunsa eger mışr-ı vücūda
Dil-i Ya' kūbına ismūñi andan iledürler
3. Şunlar ki nedür bilmediler 'ilm-i ledüni
İnsan getirüp dünyāya hayvān iledürler
4. Her kim ki içer bunda mey-i 'aşķ-ı ilāhī
Ol 'āleme ol 'āşķı mestān iledürler
5. **Seyfī** kime kim telķīn ider Ümmī Sināndan
Giryān getirüp dünyāya ħandān iledürler

---

6 çāker A: hakde B : hak-rehD, E, H

78 A 96b, B 16a: C 21a: D 119a: E 1249b: F 1142a: H 4156a: K 28b: L 21a: N 43a

Maşūr gibi her kim ki diye dā 'im en 'l ħaķ

Dost zülfüne dār itmege urģan iledürler.

Korkutma bizi nā-rı cehennem ile va'iz

Aşķ ehli gözü yaşını 'umman iledürler (L nüshasında bulunmaktadır.)

4 ol A: daħi B/ eyleyüp A idüp C

5 Ümmī sināndan A: āl-i resulden B, E

Maşūr gibi her kim ki diye dā 'im ene 'l-ħaķ

Dost zülfüne dar itmege uryan iledürler

Çorķutma bizi nārı cehennem ile vā'iz

'Aşķ ehli gözi yaşını 'ummān iledürler (beyitleri A'da bulunmayıp E, F, H' de bulunmaktadır)

79.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Hâkîkat sırr-ı esrârüñ cihânda ehl-i hâl añlar
‘Avâm olan ne bilsün hâlet-i ‘aşkı vebâl añlar
2. Görür mi her tahâretsüz şanırsuñ ‘âlem-i kâlbe
Gönül sırrın beyân itseñ başiretsüz hayâl añlar
3. Okırlar levh-i mahfûzuñ kitâbın ehl-i ‘aşk olan
Kalan zâhırde bi’llâhi hemân bir kıl ü kâl añlar
4. Beķâ cām-ı şarâbından müyesser olmayan şahsa
Cihânuñ zehrüñi nüş eyleyüp bî-çäre bâl añlar
5. Tefekkür ide mi **Seyfi** rümüz-ı ‘aşkı her âdem
Hâkîkat sözlerüñ her şahş ne bilsün hoş-ıñşâl añlar

80.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Dost ilinden bu ile geldüm mekânüm andadur
Bunda tendür seyreden ma' nâda cânüm andadur
2. Padişâhum ben kılun gönderdi bunda hizmete
Tāvüs-ı kıuds-i Hüdâyum âşiyânüm andadur
3. Zülmet-i dünyâya geldüm içmege âb-ı hayâtı
Bunda ârâm eylemez dil mihribânüm andadur
4. Cüşa geldi baħr-i vaħdet taşra itdi kâtresin
Bî-ķarâr anuñçün arzumânüm andadur
5. Bunda **Seyyid Seyfi** Rümî gerçi didiler baña
Aşıl adum bu degildür ad u şanum andadur

79 A 97a: C 26b: E 1262a: H 4147a: K 28a

4 eyleyüp A idüp C

80 A 97a: C 26a: E 1262a: G 1038a: H 4149b:

81.

1. Āyine-i ilāhī dīdārī dīdar-ı evliyādur
Bu āyineye gel bāḳ cām-ı cihān-nümādur
2. Baḳdıḳca āfitāba şūfī gözün̄ ḳamaşur
‘Aksini āba şalsa baḳmaḳ aña revādur
3. Bir mürşid-i kāmīle teslīm-i cān u dil ḳıl
Zirā ki maḫhar-ı Ḥaḳ serveri evliyādur
4. Niteki sende senlük vardur aña varulmaz
Yoḳ yire dökme yaşın ṭā‘ atlerün̄ hebādur
5. Dünyāda görmeyenler hiç görmez āḫiretde
Aç gözün̄i aña baḳ bu ḳavl-i Muştafādur
6. Benden saña nasīhat sen senligün̄i terk it
Varluḳ aña yaraşır ez-ğayr-i Ḥaḳ fenādur
7. **Seyyid NizāmoḒlunuñ** ‘aşḳı murād-ı Ḥaḳdur
‘Aşḳ olmayan ‘ameller cümlesi māsivādur

82.

fā‘ilātün fā‘ilün failün

1. Cigeri büryān bülbül ider zār
Gözleri giryān istegi gül-zār
2. Hū diyelüm hū saña gerek bu⁶²
Göynün̄ evin bu görüne dīdār

---

81 A 98a, B 17b: C 19b: D 138a: E 1251b: G 1050a: H 4138b: K 29b: L 31: N63a

Gazelin vezni tespit edilemedi

1 dīdār dīdār-ı A: didar-ı B

2 ḳamaşur A: kararur B

5 aña bak A: evḳāt C

7 ḫaḳdur A ḫaḳdan C / cümlesi A hep cümle C, N

82 A 26b, B 18b: C 25b: D 152a: E 1252b: F 1169a: G 1155: H 4139aK 27b: L 39b: M
7480a: N78a

1 istegi A: maksudı G, M

2 gögnün̄ A: gönün̄ B, C, N

3. Durma semâ' it döne döne git
 omaya tev id g nl nde efk r
4. Terk-i dil   c n eyle gel ey c n
 'AŞık ise  yan sen de y ri var
5.  h bu g n lden 'arı yo elden
 Uanmaz dilden oldu dili var
6. Ey t lib-i H k g z ni a ba
 H k ile mulak c mle ne kim var
7. **Seyfi** bilirs n Őonra n'olurs n
  hir olurs n ar ile n -ar

83.

f 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'il n

1. Merd-i merd n-ı H d nu  k r  zikru'll h olur
 T lib-i did r  H k u  y ri zikru'll h olur
2. Vaşl-ı Mevl  diler isen iki 'alem terk n ur
 S lik-i r h-ı H d nu  varı zikru'll h olur
3. Ehl-i derd ol s yleme b -derde derd-i  al ni
 Dilde pinh n 'aŐku  esr r  zikru'll h olur
4. Gel 'av m ile kelim t itme alb n hec olur
 Ehl-i tev id n m d m g ft r  zikru'll h olur
5. Gitmes n **Seyyid Niz moğlı** dil nde zikr-i H k⁶³
 Z lm-i dil Őehrin n env r  zikru'll h olur

---

2 g gn n A g nl n C

7  adur A:  adan L

83 A 96a: C 21a: E 1248a: F 1130a: G 1032b: H 4136a: K 41b: L 11b: N 24a

2 vaşl-ı A: vuŐl t-ı F: vuŐl t-ı H

5 z lm-i dil A z lmet-i dil C

84.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ey kamu 'ālemlere perver-digār
Her ne kim var gizli saña āşikār
2. Sen bizi var eyledüñ ma' düm iken
Lütf u ihsānuña hîç yokdur neşār
3. Ben gedā hālümde bî-gavgā iken
Genc-i miñnet itmüş idüm ihtiyār
4. Bir 'acep sevdāya düşdi cān u dil
İñledür durmaz beni leyl ü nehār
5. Şabra tākāt kalmadı şerh eyledüm
Şimdi ne şüret tütupdur rüzīgār
6. Muqtezā-yı nefse uydı her kişi
Halk-ı 'ālem şimdi gāyet azdılar
7. 'Ālem ü evlāda hürmet kalmadı
Sırrını İslām u dīnüñ bozdılar
8. Bunlara iledecek olmazsa eger
Bu çalālet de çalırılarsa bular⁶⁴
9. Mehdī-i şāhib-zamān itse zuhūr
Bulsa şer' i Muştafānuñ iştihār

85.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Kanı bir 'aşk ehli kardaş kanı bir derd ehli yār
Bağrı başlu gözi yaşlu kanı bir dostuñ añār

---

84 A 94b : D 193a: F 1208a: H 4142a: K 57b: L 12b: N 125a

Bu Gazelde şair'in mahlasını kullanmadığı görülmektedir.

8 iledecek A: işlahuñ L

85 D 142b: E 1251b: F 1162b: H 4138b

2. **Çanı** bir **çavlinde** **şadıç** çanı bir **Çakç** derdlüsi
Çanı bir **âh** eyledükçe **sînesinden** od çıkar
3. Çanı **iñiler** **iñil** **iñil** derdinüñ **dermānı** yok
Çanı **uyku** **gelmeyüp** **iden** **seherler** **âh** ü **zār**
4. Çanı bir **mürşide** **ıkrār** **eyleyüp** **şābit** **çuran**
Çanı **cümle** **varlıguñ** **terk** **eylemüş** bir **tāc-dār**
5. Çanı **Seyyid Seyfi** gibi **kendüzin** **yoğ** **eylemüş**
Ehl-i ‘aşkuñ **ayağı** **altında** **olmuş** **hāk-sār**

86.

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

1. ‘İlm ü‘ **amel** **göñülde** ‘**ālime** **meşgāledür**
‘**Amelsüz** **olan** ‘**ilmin** **başda** bir **meşgāledür**
2. **Dilde** **olup** bir ‘**amel** **çalbe** **duhül** **itmese**
Güft **ile** **gūsı** **anuñ** bir **çuru** **velveledür**
3. ‘**Āmil** **olan** ‘**ālimüñ** **ālī** **olur** **menzili**
Dünyā **içün** ‘**ālimüñ** **meyli** **hep** **esfeledür**
4. Bu **kāne** **yekün** **ile** **çāle** **yeçülün** **eker**
Çakç **için** **olmaz** **ise** **çesümüñe** **zelzeledür**
5. ‘**Aşk** **unutdurdı** **benüm** **yazdığım** **oçıldığım**
Bildiklerüm **unuttum** **sen** **hāce** **var** **biledür**
6. **Deryā-yı** **vaçdet** **benüm** **varlıgum** **yok** **eyledi**
Eger **sen** **de** **isterseñ** **ardım** **şıra** **gele** **dur**
7. **Evvel** ü **āhir** ‘**ilmi** **bir** **elifdür** **öçrendüm**
Dört **kitābuñ** **ma' nīsini** **bildüm** **bir** **mes'eledür**
8. **Ben** **benden** **geçmeyince** **andan** **haber** **almadum**
Sen **de** **terk** **it** **senligüñ** **terk** **itmezsen** **biledür**

9. Oqıdıgıñ yerlerde isterseñ Hakkı sen
Ben her kande olursam Hakk benümle biledür
10. İki Cihân güneşi Muhammed hürmetiyçün
Mürşide varmayınca her çekdigüñ belâdur
11. **Seyyid Nizâmoghı** var kâlini hâl idegör
Hakk nazarı hâllödür şanma kıl ü kâledür

87.

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

1. Şulhi şoran kande bilen anda olan egretidür
Kande bilen harbe turan ansız olan kesretidür
2. Tutdı o dem kopdı bu dem 'aksidür işte bu dem
Şulhi bozar nâme yazar hile eder fırsâtıdur
3. Şulhi bilen gizli olan evvel olan sâni ile
Sonra olan yine bozar cenge turan şıhhatidür
4. 'Aklı ile cehli ile nâdim olan lâda kalan
Böyle olur çâre nedür hayrı budur târihidür
5. Belhi gelür bütün alur dîne yine tâzelenür
Ordudadır çerhacıdur çadır anuñ zîynetidür
6. Toplar atar oyun düzer durma gelür almak diler
Lâgım kıazar çeri yazar şeltât yazar kudretidür
7. Yalancı bu dem tîz câñla rüyine yine kuvvet gelür⁶⁵
Şulhi bozar Seyfi urar kıanlar şaçar heybetidür
8. Bâbı açar âbı geçer uçar uçar meydân açar
'Amelsüz mi güzel seçer şer'î açar şiddetidür

---

10 her H: heb: G, E

87 E 1263a: G 1086b: H 4147a

Yalancı budem tîz câñla ruyine yine kuvvet gelür

Şulhi bozar Seyfi urar kıanlar şaçar heybetidür (G nüshasında bulunmamaktadır)

9. **Seyyid Nizāmī-zādenüñ** hayli qavīdür müşkili⁶⁶
 Hāll şübhe oldı bunda kim vergisi hem hikmetidir

88.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Şanma zāhid 'āleme beyhūde geldi pīrler
 Haste-i derd-i dile anlar ider tedbīrler
2. Eylemez nūr-ı cemāl-i hāq tecelli bilmiş evvel
 Şafha-i dilden kaçan hāq olmasa taşvīrler
3. Cān u dilden hāq için bir 'āşıkuñ hū didigüñ
 Anuñ evşāfında 'ācizdür kamu tekrīrler
4. Kim seyr eyleser zıkr-i hāqkı dā'im kendüye
 Bir қalan kesimiz anuñ ger olsa biñ şimşīrler
5. Her kim eyler 'ālem-i қalbūñ de tevhīde maқām
 Anlaruñ çün 'adn-i a'lāda idirler yirler
6. Ehl-i 'aşkuñ vā'izā dahl eyleme devrānına
 Bende ider mi 'āşık-i şurīdeyi zincīrler
7. Zıkrī **Seyyid Seyfī** terk itme dilüñden rüz u şeb
 Ecr-i ehl-i tevhīdüñ dīdār-ı hāqdur dirler

[Harfü'z-Zā]

89.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. 'Acāyip derde düştüm aña dermān bulmadum hergiz⁶⁷
 Baña hem-dem olur bir lāhza yārān bulmadum hergiz
2. Bulur vīrānelerde isteyen genci ey şāhum
 Benüm göñlüm gibi 'ālemde vīrān bulmadum hergiz⁶⁸

9 seyyid nizāmī-zādenüñ E: seyfullāh nizām-zādenüñ G

88. D 176a: E 1254b: G 1033b, 4141b

89 A27b, B 27a: C 27b: D 191a: E 1266b: F 1207a: G 1065b: H 4152a: K 15a: L 61b: M 7474a: N 123a

1 aña C de yok/dem A dert C

3. Kaçan yaşlar döker didem derūnı gülistān eyler
Gözüm yaşı gibi bi'llāh ki bārān bulmadum hergiz
4. Göñül āyīnesin pāk it tecellā eylesin ol Hāḡ
Cemāl-i nūr-ı Mevlā gibi seyrān bulmadum hergiz
5. İçelden bāde-i 'aşkı yitirdüm 'aql u idrākı
Nizāmoğlı gibi dem-beste ḡayrān bulmadum hergiz

90.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. 'Aceptür ḡalk-ı 'ālemden göñül 'ār eylemez hergiz
Beni rüsvā-yı 'ālem itdi söz kār eylemez hergiz
2. Olup Mecnūn-veḡ her dem fiğān u āh u zār eyler
N'idem Leylāya feryādum ḡaber-dār eylemez hergiz
3. Bugün Ferhāda dönmüşdür göñül bu 'aşkı-ı Şirinden
Dilāverdür virür cānuñı efkār eylemez hergiz
4. Cemāl-i yār-i dil-berden bu dil Maḡşūra dönmüşdür
Mu'anber zülfüñe dil-ber beni dār eylemez hergiz
5. Dururken Seyfiyā bāḡi temāḡā rūḡ-ı cānānı
Göñül ārzü-yı vaḡl-ı ḡayrī didār eylemez hergiz

91.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bir gün ola dürüle defterimüz⁶⁹
Kaḡa topraḡa kaḡıḡa tenimüz

---

2 benüm C de yok

4 göñül A: gel F

90 A 27b, B 27b: C 27b: D 129a: E 1264b: F 1149a: G 1046b: H 4152a: K 14b: M 7477b: N

52a

2 āh ü zār eyler A: āh ü zārıyla C, N

91 A28a, B 25b: C 28a: D 128a: E 1264a: F 1149b: G 1046b: H 4152a: K 15a: L 26a: M
7477b: N 52a

1 bir gün A bir günki C

2. ala hep bunda bizüm didigimüz
ara opraq ola bir gün yerimüz
3. orucular geleler abrimüze
oralar dünyāda hep itdigimüz
4. Hālümüzde nesne yodur yā İlāh
Rüz-i maşerde şaşırma dilimüz
5. İder mi bize şefā' at Muştafa
Seyfiyā biz ki günāh-kār ümmetüz

92.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bu bir deryā-yı vadetdür kenārın görmedüm hergiz
Tükenmez mevci ammā rüzgāruñ görmedüm hergiz
2. Düşüp girdāb-ı 'aşa durmadan dönmekde 'aşklar
arāra çāre yok hiç itiyārın görmedüm hergiz
3. Beden bir cāh-ı zülmetdür alāş it cānuñı andan
Erişdi āhire 'ömrüm nehārın görmedüm hergiz
4. İşidüp bu inildüm dal idermüş çünki Münkirler
Hele bī-derd olanuñ āh u zārın görmedüm hergiz
5. Nizāmoğlı anı bir gül ki açılmış fenā olmaz
Gülistān-ı cihānuñ ben bahārın görmedüm hergiz

93.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bu dehr-i pīre-zenden geçmeyen Mevlāsını bilmez⁷⁰
Göñül tevid ile pāk itmeyen tavāsını bilmez

92 A 28a, B 27a: C 28a: D 192a: E 1266a: F 1208b: G 1065a: H1143b: K 15a: L 62a: N 124a

3 beden A: yerin C

5 cihānuñ A cemelüñ C

93 A 28a, B 25b: C 28a: 115a: E 1263a: F 1139a: H 4152a: K 15b: L 18b: M 7476b: N 38a

1 Mevlāsını A: tavāsını

2. Temāşā itmeyen mir 'āt-ı dilde kendi aḥvālūñ
Bir āḥir kişinūñ seyr itdügi rü 'yāsını bilmez
3. Ḥaḳīkat 'ālemūñden dem uran dünyāya tālibler
Yalan söyler inanmaḳ itdügi da' vāsını bilmez
4. Beḳā mülki şafāsından ḥaber-dār olan 'āşıklar
Bu çarḫ-ı bī-vefānuñ aşlı yoḳ iḡvāsını bilmez
5. Göñül āyīne-yi İskenderi nūr-ı İlāhīdür
Bunı seyr itmeyen ḳandan gelür a' dāsını bilmez
6. Tecellī-yi cemāl-i yāre her kim mazḥar oldıysa
Yanar pervāne-veş ol şem' a pervānesini bilmez
7. 'Acep mi **Seyfiyā** devrānuña ki daḥl itse 'āşıklar
Başında 'āşık-ı şūrīdenūñ sevdasını bilmez

94.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Rāzıyuz dehrūñ cefāsına vefādan geçmişüz
Tālib-i miḥnet zevḳ ü şafādan geçmişüz
2. Terk-i tecrīdüz fenā mülkinde abdāl olmuşuz
Varımız terk eyledük tāc u ḳābādan geçmişüz
3. Āteş-i 'aşḳ ile yaḳduk nefsimüz kelbini biz
Āşinā-yı 'aşḳ olaldan mā' sivādan geçmişüz
4. Dil şaçı Leylāsına Mecnūn olaldan dil-berūñ
Kūh-i miḥnet meskenimdür āşinādan geçmişüz
5. Şūfi ister bizi irşād ide kendi yolına
Seyfiyā biz ehl-i 'aşḳuz ol riyādan geçmişüz

---

3 iḡvāsını A: da' vasını C : da' vasını D

4 'āşıklar A: 'ārifler D, F, N

6 yaḳar A: yanar L/tecellī-yi A: tecellā-yi L/ B nüshasında "pervāne" Mevcut değildir.

7 'āşıklar A: zāhidler D, L

94 A28b, B 26a : C 28b: D 130a: E 1264b: F 1151a: G 1044a: H 4152b: L 27a: M 7478b: N

54a

4 leylā C de yok

95.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Şanma ey zâhid bizi zâyid yere dīvāneyüz
‘ Ālem-i bezm-i ezel cāmuñ çeken mestāneyüz
2. Geçmişüz tâc u kabādan terk-i tecrīdüz bugün
Lā ’ubāli pāk meşreb sâkin-i ħum-hāneyüz
3. Dönmüşüz Der-gāha dönmek yoğdur ey zâhid bize
Döne döne yanmışuz biz āteş-i pervāneyüz
4. Onsekiz biñ ‘ ālemüñ āyīnesidür ħalbimüz
‘ Ālem-i zâhir de zâhid gerçi kim pervāneyüz
5. Olmışuz Seyyid Nizāmoğlı gulām-ı ehl-i beyt
Biz ‘ Alinüñ ħamberi gibi bugün şirāneyüz

96.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Tâlib-i rāh-ı Ĥaĥīĥat buğz-ı evlād eylemez
Buğz-ı āl-i Ĥaydarı kendüye mū‘ tad eylemez
2. Ehl-i imānum diyen tutmaz Yezīdin cānibüñ ⁷¹
Muştafānuñ şefkatinden kendüzin yād eylemez
3. Biz muĥibb-i ħanedān-ı Muştafāyuz şübhesüz
Anuñiçün cevır ider devrān bizi şād eylemez
4. Devlet-i didār-ı bākī isteyen yevmü’l-ĥisāb
Miĥnet-i derd-i belādan bunda feryād eylemez
5. Kerbelāda şāh Ĥüseynüñ kim işide ĥālını
Seyfiyā vīran eder göyñüni ābad eylemez

---

95 A 29a, B 27a: C 29a: D 190a: E 1265b: F 1206a: G 1064b: H 4153a: K 16b: L 61a: N 122a

2 geçmişüz A: çıkmışız F, N

96 A 29a: C 29a: E 1268a: G 1088b: K 16a:

2 diyen A: dīn C

3 ħanedan-ı A: ehl-i beyt-i E

5 göyñüni A: göñlüni C

97.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bu 'aşk bir baır-i 'ummandur buña hadd u kenâr olmaz
Delilüm sırr-ı Qur'ândur bunu bilende 'âr olmaz
2. Süregeldük ezelden pîrüm Muhammed 'Âliden
Şarâb-ı lâ-yezâliden içenlerde humâr olmaz
3. Eger 'âşık iseñ yâre şağın aldanma ağıyâre
Düş İbrâhîm gibi nâre bu gülşende yañar olmaz
4. Kıyamazsañ baş u câna uzak dur girme meydâna
Bu meydânda nice başlar kesilür hiç şorar olmaz
5. Hâk ile hâk olanlara kendi özin bulanlara
Dost yolında ölenlere kan bahâşî dînar olmaz
6. Bak şu Manşûrun işine halkı üşürmiş kalbine
Ene'l-Hâkkuñ firâşına düşünlere tımar olmaz
7. **Seyfullâh** sözinde mestdür şeyhüñden aldığı destdür
Dîvâne-râ kalem nîstdür ne söylese kanar olmaz

98.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ten libâsın terk idüp cânânı ister cânımız⁷²
Hilkat-i Rabbânî ile setr ola 'üryanımız
2. On sekiz biñ 'âlemüñ virdük fenâ varluğına
'Âlem-i hayret de yoklukdur bizüm erķânımız
3. Biz irâdet hân-kahında iķâmet itmüşüz
Böyle emr itdi bizüm çün pîrimüz sulţânımız

---

97 A 29b: C 29b: E 1260b: G 1073a: H1154a: K 17a: L 87b: N 161a

6 kalbine A başına C,E,H

7 seyfullâh A: seyfi C

98 30a, B 26b: C 29b: D 161a: E 1265b: F 1180a: G 1059b: K 17a: L 45a: M 7478a: N 89a

1 hilkat-i A: hil'at

4. Biz dālālet yolların rāh-ı hidāyet itmüşüz
Diyü itdük biz melek mü'mindürür Şeytānımız
5. Bist ü heşt ü sî vü dü ḥarfın kırā'at itmüşüz⁷³
Şüret-i mürşidde gördük süre-i Raḥmānımız
6. Terk-i tecrīdüz fenā mülkinde abdāl olmuşuz
Ḥān-kah-i dilde Ḥaḫdur rüz u şeb mihmānımız
7. Cān u başı terk idenlerdür irenler ḫāzrete
Bulmaduk cānanı **Seyfi** virmeyünce cānımız

99.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Dostlar yana yakılayum ol yār ele girmez
‘Aşk odı gibi yanmağa bir nār ele girmez
2. Manşūr olayın cān u gönülden aşılayın
Dost zülfı gibi ‘āşığa ber-dār ele girmez
3. Dil derdüñi şerḫ itmege bulunmadı bir yār
Bağrumda biten baş gibi ğam-ḫār ele girmez
4. Bīmār-ı ğam-ı ‘aşğa devā isteme ‘āşığ
Derddür ki ne dermān aña tımar ele girmez
5. Bulmağ diler iseñ Ḥaḫı ger sen seni terk it⁷⁴
Yoğluğ gibi **Seyfi** daḫı bir var ele girmez

5 itmüşüz A: iyleyüp C, F, L eyleyüp D, E, M

“Bist ü heşt ü sî vü dü ḥarfın kırā'at itmüşüz

Şüret-i mürşidde gördük süre-i Raḥmānımız”(G nüshasında bulunmamaktadır)

6 terk-i tecrīdüz A: terk-i tecrīdin C

99 A 30a, B 26a: C 30a: D 136a: E 1264b: F 1156a: G 1049b: H 4152a: K 17b: L 80b: M 7478a: N 61a

1 yana A yanup C, yanayum M, N

5 ḫaḫı A anı C

“Bulmağ diler isen Ḥaḫı ger sen seni terk it“ A: “ister iseñ sen anı yüri sen seni terk it” G

100.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Dirīğa vādī-i ğamda kalan āvāreler sızsüz
Bu deşt-i Kerbelāda bī-kes ü bī-çāreler sızsüz
2. Kaçan kim ' asker-i a' dā sizi bir bir şehīd eyler
Derūn-ı sine vü bi'llāh baġrum pāreler sızsüz
3. N'idem hīç toġmadı baġtum güneşi burc-ı miġnetden
Dirīğa ebr-i zulmetde kalan şad-pāreler sızsüz
4. N'ola ger devlet-i dünyā müyeşşer olmadı bunda
Muķarrer dār-ı ' uķbāda ķamu şehzādeler sızsüz
5. Kıyāmet ġünü āzād eyle ġör Seyfiyi ŗamudan
Resūlu'llāhuñ evlādı olan meh-pāreler sızsüz

101.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Muġammedden şefā' atdür ricāmuz
Şuna kevşer şarābūñ Murtezāmuz
2. Kuli ķurbānıyuz cān u ġöñülden
Kābül itsün Ĥasan ġulķu'r-rızāmuz
3. Yezīde şad-hezār lā' net olşun
Şehīd itdi Ĥüseyn-i Kerbelāmuz
4. Benī Mervānilerden bir münāfık
ġöçürdi ġazret-i Zeyne'l-' abāmuz
5. Muġammed Bāķıra cānum fedādur
İmāmum Ca' feredür iķtidāmūz

6. Musî-i Kâzımuñ ben bendesiyüm
Naẓar itsün ‘ Ālî Mūsā Rızāmuz
7. Taķî şultān-ı dīn şāh-ı velāyet
Naķīdür Hāķ ıarīķe reh-nümāmuz
8. Hāsanü’l-‘ Askerīnüñ ‘ askeriyüz
Muħammed Mehdīdür şāhib-livāmuz
9. Murādı Seyfinüñ bunlarla ıopmaķ
Budur tā haşrolınca muķtedāmuz

102.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Gerçi kim oķumada yazmada kāmīl degilüz
Hele bilmekde Hāķķı ey h‘āce cāhil degilüz
2. Bende-i ĥāzret-i Hāķķuz bilirüz ıulluğımız
Hızmet-i nefse ĥarīş olmuş arāzil degilüz
3. Tā ölünce ıomazuz tāmēn-i ‘ aşķı elden
‘ Aşķı olmayaña el-ĥāşıl ķā’il degilüz
4. Bize ‘ arz eyleme şūfi bu cihān cīfesini
Tūṭıyüz tođruşı ıuzđunluđa ķā’il degilüz
5. Sāđar-ı ‘ aşķ ile ser-mest-i müdāmuz Seyfi biz
Vech-i cānān var iken ĥayriye mā’il degilüz

103.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Muştafā vü Murtezā ecdādımız
Seyyid-i sādāt olupdur adımız

---

102 A 79a, B 26a: C 30a: D 136b: E 1265b: F 1156a: G 1049bH 4153a: K 18a: L 31a: M 7478b: 30a: N 32b

5 biz C de yok/ var iken A: dururken C, ṭururn iken F

103 A 99a: C 31a: E 1268a: G 1089b: K 16a

2. Kimse ta' lîmiyle ' âlim olmaduk
Oldı Cibrîl-i emîn üstâdımız
3. Geldi gökden cediti-' â' lā' ma kitāp
Oldı Qur'ân-ı ' aẓîm avrâdımız
4. Ehl-i beyt-i Muştafâ oldıgumuz
Bize bu ' izzet yiter bünyâdımız
5. Ölüñüz diriñüz olmazdı temiz
Ger eger anılmasaydı adımız
6. Kesilir şanmañ Resûluñ neslini
Dünyâ durduķça durur evlâdımız
7. Hâķķa dâ' vet iderüz her kişiyi
Ceditimiz irşâdîdur irşâdımız
8. Münkir olmañ nesline peygamberüñ
Muştafâya İrüşür feryadımız
9. Devlet-i ' izzet-i sa' âdet yiter
Fâţıma bint-i Resûldür anamız
10. **Seyfiyâ** eger beķānuñ çeşmine
Doķanısar hañçer-i bürrânımız
11. Aķiretde padişâh-ı ' alemüz
Oldı virân dünyâda ' abâdımız

“Devlet-i ' izzet-i sa' âdet yiter

Fâţıma bint-i Resûldür anamız”(Beyiti E nüshasında bulunmamaktadır)

10. “*Seyfiyâ eger beķānın çeşmine*

Doķanısar hañçer-i bürrânımız A

“*Seyfiyâ biz aķiret şulţānıyuz*

Oldu dünyada virân abâdımız” (E nüshasında yer almaktadır)

11. “*Aķiretde padişâh-ı ' alemüz*

Oldı virân dünyada ' abâdımız”(E nüshasında bulunmamaktadır)

11. “*Aķiretde padişâh-ı ' alemüz*

Oldı virân dünyada ' abâdımız”: (A nüshası)

“*Seyfiyâ biz aķiret şulţānıyuz*

Oldu virân dünyada abâdımız”: (K nüshası)

“*Aķiretde padişâh-ı ' alemüz*

Oldı dünyada virân ' abâdımız”(C nüshası)

104.

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. Zāhid bize daħl iyleme hem zāhid hem taḳvā bizüz
Kesret ğamından ḳurtulan şol ' aşık-ı yektā bizüz
2. Biz bu fenādan geçmişüz dār-ı beḳāya göçmüşüz
Vaḫdet şarābın içmişüz şol mest-i bī-pāyān bizüz
3. Oḳumadık biz hīç kitāp kimdür viren bize cevāp
Oldığı vaḳt yevmü'l-ḫisāb hem müftī hem mollā bizüz
4. ' Āriflerüz ' aşıklaruz biz ḫizmete lāyıklaruz
Her dā'im uyanıklaruz Ḥaḳḳı gören bīnā bizüz
5. **Seyfī** cihānuñ ḫikmetin bildin ḳamu māhiyyetin
Gelsün görenler şüretin ' āyīne-yi cilā bizüz

105.

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Şu gibi aḳar şāf-dilüz yok ḳarārımız
Deryā-yı ' aşḳa münteḫidür çeşme-sazımız
2. Bāl u per açsa murğ-ı gönül dosta ' azm idüp
Sī-murğ-ı ḳāf olur bizüm ol dem şikārımız
3. Bākī cemāl-i ḫazret-i ḫaḳ mübtelāsıyuz⁷⁵
Yokdur fenāya anuñçün i' tibārımız
4. Biz mest-i bezm-i rüz-i elestüz bugün
Kevşer şarābı def' ider ancaḳ ḫumārımız
5. Dönmezdi çarḫ gibi **Nizāmoğlu** āh idüp
Elde olaydı vā' iz eger iḫtiyārımız

---

104 A 85b: C 27b: E 1267a: G 1024a: H 4155b: K 19a: N 74a

1 daħl A: ta' n K, N

2 vaḫdet A: vuşlat E

3 vaḳt A: dem E/3. bize A gelsün C

105 E 1267: G 1031: H 4155

3 ḫazret-i ḫaḳ E: rüz-i ḫazret G

[Harfû's-Sîn]

106.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. İsm-i Hūnuñ feyzin idrāk eylemez her h̄ār u ḥas
Ḳāf-ı ' anḳādan su 'āl eyle ne bilsün her mekes
2. Çün hüve'l-evvel hüve'l-āḥir Ḥudādan ğayrī yoḳ
Zāhir ü bāḥın hem oldur z̄ir ü fevḳ ü piş u pes
3. Lā ile illānın esrārından aldinsa ḥaber
Görinür illā görünmez gözine ' ālemde kes
4. Tāvus-ı ḳuds-i Ḥudāsın āşiyānuñ yād idüp
Dār-ı miḥnetdür bu dünyā eyleme hergiz heves
5. Baḥr-i vaḥdet murḡısuñ düşdin ḫabī' at dāmına
Aşla rāci' olmaḡa cehd eyle şandukda ḳafes
6. On sekiz biñ ' āleme āyinedür ḳalbün senün
Kendü ef' ālindür anda görünen yaḫşi vü ' abes
7. Kār-bān-ı ehl-i ' aşḳdan Seyfi dūr olma şaḳın
Şubḫ u şām olsun dilünde z̄ikr-i nālānuñ ceres

[Harfû'ş-ŞîN]

107.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün?

1. Elif Allāh bā beḳādur tā teā' lā şā şebīl
Cim cemāliyle celāli ḫa ḫayāta irdüm üş

100 A 31a, B 27b: C 31b: D 110a: E2168b: B1135a: G 1037b: H 4156a: K 43b: L 15b, N 30a
107 A 31a, B 28a: C 33a: D 189b: E 1269b: F 1205a: G 1064b: H 4156a: K 43b: L 60b: M
7485a: N 121a

1 şebīl A: şevāb B

2. “*Ḥı ḫabīrdür dāl delīldür zāl zātına anuñ*” (A Nüshasının ikinci mısrası)

“*Ḥa ḫayırdır e Delīl re raḫimdür raḫmi çoḳ*” (B ve C nüshalarının ikinci mısrası)

“*Zāl zātına zı devāsuz bildüm uş*” (M Nüshasının ikinci mısrası)

2. Hı habirdür dāl delıldür zāl zātına anuñ
Rı rahımdür rahmi çok zā zevālsüz bildüm üş
3. Sın Semī^ç dür şin Şekürdür sād Şameddür dād riđā
Tı tahürdur zı zuhürdur ayn^ç Alımdür virdüm üş
4. Ğayn Ğanīdür fa Fettāhdur kaf Kādirdür kef Kerīm
Lām Lātıfdür mīm Mücībdür nün nūruñdur gördüm üş
5. Vāv vāhıdden bugün[e] he hidāyet iste gel
Lām-elıfdür lā dimezem ikrāruma durdum üş
6. Yā yā hayye ismini terk itme ihyā idegör
Ben bu gönül şehrine esmā^ç ile girdüm üş
7. **Seyyid Seyfi** bil bu cihān dārü'l-ķarār degıldür
Ezel ebed bāķi mülkdür bi-ķamdi'llāh yurdum üş

108.

fā^çilātün fā^çilātün fā^çilātün fā^çilün

1. Derd-i^ç aşķ oldum meded ey derde dermānum yetiş
Tende cān itmez ķararı cāna cānānum yetiş
2. Hızr-ı dil ister şarāb-ı cāvidānundan senüñ
Hayy-i lā-yefnā olan ey āb-ı hayvānum yetiş
3. Pāy-māl itdi diriğā nefsi bed-şūmum beni
Dest-gır ol bendeki lütf u ıssı sultānum yetiş
4. Hıatırum cem^ç iyyetin dağıtdı devr-i rüzgār
Sen dururken kim bilür hāl-i perişānum yetiş
5. Ben ne hākum ki saña lāyık^ç ibādet eyleyem
Sen hidāyet it baña fağlı ıssı Raħmānum yetiş

---

5 lām-elıfdür lā A : lām-elıf-lādür C

7 bil ve baki sözcükleri C de yok/ seyyid seyfi bil bu A: seyyid niżāmođlı seyfi M

108 A 31b, B 28a: C 33a: D 108a: E 1268b: F 1133a: G 1035b: H 4156a: K 44a: L 14b: M M
7486a: N 28a

5 ıssı A: eyle F

6. Çün ezel deryâsıdur aşlı **Nizâmioğlınuñ**
Al kabul it kaçreni ey baır-i ‘ummānum yetiş

109.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Şimdi bildüm dostlar cānumda cānum var imiş
Cānlara cānlar virür cāne cihānum var imiş
2. Şūfi virdüm saña tāc u hırka vü seccādeyi
‘Ālem-i dilde benüm rāz-ı nihānum var imiş
3. Ben tecellî Tūriyum yoğ oldı cümle varlıgum
Şanma bu cismüm görüp nām u nişānum var imiş
4. Bî-mekān oldum benüm kārüm degildür bu mekān
Lā-mekān mülkinde bir özge mekānum var imiş
5. Cān revān itdüm **Nizāmoğlı** gine Hāğdan yaña
Cānīb-i Hāğğa gider rūhı revānum var imiş

[Harfü’l-‘AYN]

110.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Gider oldum ey beden şimdengirü var el-vedā‘
Göz kulağ ey el ayak dilde güftār el-vedā‘
2. Bir zamān sizünle bu dünyāda ‘ālem eyledük
Şimdi sizden vaz‘ geldüm çār u nā-çār el-vedā‘
3. ‘Ömrümün ser-māyesin yoğ yirlere harc eyledüm
Hep senün mekrüne uydum nefsi mekkār el-vedā‘

---

109 A 31b, B 28b: C 33b: D 169a: E 1269b: F 1188a: 4156b: K 44a: L 49b: N 39a:
4 kārüm A: kanum C, F

110 A 32a, B 28b: C 34b: D 133a: E 1270b: F 1154a: G 1047b: H 4156a: K 44b: L 29a: M
7486a: N 58a
3 yirlere A: yere C

4. Ey oğul kız mülk ü mālum baña sizden çāre yok
Geldi irüşdi ecel ey yār u ağıyār el-vedā^ç
5. Çün bekā mülkine **Seyyid Seyfiye** gel didiler
Ey fenā dünyā saña şimdengirü var el-vedā^ç

[Harfü'l-**Qāf**]

111.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çün ezel baħruñda itdi cānı ol sulţān-ı ğarķ
Anuñiçün görünür gözüme āh efgānı ğarķ
2. Baħr-i vaħdet ğarķıdur^ç ālem ser-ā-ser kıl nazār
^çArş u kürsī levħ kalem tāk-ı heft eyvānı ğarķ
3. Mescid ü mey-hāne ğarķ Ka^ç be vü püt-hāne ğarķ
Baħr-i vaħdetden muķarrer küfr ile imānı ğarķ
4. Öyle müstağrağdur ey h^çāce zemīn ü āsumān
Berr ü baħr ü kūh u şāħra çarķ-ı ser-gerdānı ğarķ
5. Ŧamu-i nirānı ğarķ u mālīk-i sūzān ğarķ
Cennet-i ħūrī vü kaşr u ravza-i nirānı ğarķ
6. Müftī monlā vü müderris kāđı vā^ç iz şeyħ ğarķ
Şūfī-i seccāde ğarķ ^çārif-i ^çirfānı ğarķ
7. Āb u āteş bād u ħāk ol baħre ğarķ olmış kamu
Tā şüreyyādan şerāya gizli vü a^ç yānı ğarķ
8. Ādem ü İbrāhīm ü Āzer Nūh Ya^ç kūb ālini
Ĥızr-ı ^çİsmā^ç il ü İshāk Mūsi'bnü ^çİmrānı ğarķ

---

4 oğul A: ğāfil C, M

5 bekā mülkine A: mülkine C

111A 32a, B 29a: C 36a: D 165a: E 1271a: F 1185b: G 1066aH 4159b: K 44b: L 47b: N 94a

1 ezel A: ecel B

2 baħr-i vaħdet A: baħr-i ^çālemC, N

4 günA: ğüni C

5 nirānı A: rıdvān F, K

9. Oldı hem Dāvūd Süleymān ‘ İse’bn-i Meryem kamu
Aḥmed-i Muḥtār cihāna raḥmet-i Raḥmānı ğark
10. Yār ğark aġyār ğark mest ğark hūş-yār ğark
Sır ğark esrār ğark valih ü ḥayrānı ğark
11. Baḥr-i vaḥdetden şadā *İnnī Ene’İllāhdur* kalan
Anuñiçün oldı Mansūr dār u hem urġānı ğark
12. Fażl-ı Haḫdan feyz irüşdi indi āşāruñ fenā
Çıkarup postuñ Nesīmī oldı gör ‘ üryānı ğark
13. On sekiz biñ ‘ āleme oldı çünki **Seyyid Seyfi** ğark
Eylesün ço varlıġuñ ol baḥr-i bī-pāyānı ğark

112.

mef’ülü mefā’ ilün mef’ülü mefā’ ilün

1. Yā Rab n’ideyüm sensüz ārām-ı dil ü cān yoġ
‘ Aşksuz olan diller taḫtıdur aña sultān yoġ
2. Derd-i elem-i Haḫdan ayrılşa gönül bir dem
Güyā ki ġarīb olmış tenhā aña yārān yoġ
3. Var itme ṭabīb olmaz ‘ aşk ḫastasına ṭimār
Bir derde giriftārum derddür aña dermān yoġ
4. Cān u ser-i ‘ aşkında kimüñki qarār itmez
Ol sinede bir zerre hiç dīn ile imān yoġ
5. Ḥūrī ile ġilmānuñ bundan iletür mü ’min
Cennet de behey derviş ḫūri ile ġilmān yoġ

Aḫlāḫ-ı zemā ’ımdür ṭamuda saña āteş
Bir zerre ḫadar anda hiç āteş-i sūzān yoġ

---

10. "Yār ğark aġyār ğark mest ğark hūş-yār ğark

Sır ğark esrār ğark valih u ḥayrānı ğark"(Bu beyit E, N’de bulunmamaktadır)

8 ḫızr-ı A: ḫazret C

112 A 32b: C 36b: D 184bE 1271a: F 1200a: G 1069b: H 4159a: K 45a: L 57a: M 7486a: N

115a

2 ayrılşa A: añlarsa D/elem-i A aña ki C

6 zemaımdür A: zemaı mündür C

7. Yā Rab **Nizāmoğlın** ayurma muḥabbetinden
Envār-ı cemālinden özge aña seyrān yok

113.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Mest-i lā-ya‘kul idelden beni cānā mey-i ‘aşk
Oldı bu sīne derūnī ezel-i ḥāne-i ‘aşk
2. Giceler subḥa degin nāle vü feryād iderüm
Ġam-ı hicrān deleli bağrumı oldum nāy-i ‘aşk
3. Mescid ü medrese zāhid saña var baña yeter
Mey içüp mest ü ḥarāb olmağa ḥum-ḥāne-i ‘aşk
4. Gele şūfi kerem it kıoya şu zūhd-i ḥuşki
İçüben cām-ı muḥabbet ola mestāne-i ‘aşk
5. **Seyfiyā** şūfi kaçan terk ide zūhd ü hevesün
Şanur ol ‘aqlı yitük şol kıurı efsāne-yi ‘aşk

114.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Saña senden gözüñ nūrı baqıncağ
Görinmez gözine ol nūr baqıncağ
2. Görinür gözine göz nūrı ol dem
Aradan senlük u beñlük çıkanıcağ
3. İderseñ kesb ü taḥşil-i başiret
Görinür dost ili bundan baqıncağ

7 nizāmoğlın A: nizāmoğluñ C

“Derd-i elem-i Ḥağdan ayrılma gönül bir dem

Güyā ki ġarīb olmuş tenhā aña yārān yok (B nüshasında bulunmamaktadır)

“Alem tağayyürde ḥalk ise taḥayyürde

Arifim diyenler de bir vecd ile nalan yok.” (K nüshasında bulunmaktadır)

113 A34a, B 29a: C 37b: D 178a: E 1270a: F 1149a: G 1046b: H 4159b: K 46a: L 26a: N 51a

1 idelden A: ezeliden C

114 A 34a, B 45b: C 37b: D 198a: E 1270a: F 1212a: H 4159b: K 46b: L 65b: N 131a

4. İrüp Hakkā olırsuñ mest ü hayrān
Vücūduñ kaçresi bahre aķıncaķ
5. Yeter Seyyid Nizāmođlı bu deñlü
İrenler ğayb ider esrār aķıncaķ

115

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Ne kim Hakkādan gelür hīç dönmemüz yoķ
Ne dilerse kılur hīç dönmemüz yoķ
2. Şaķın dime şu şöyledür bu böyle
Lakin sulţān bilür hīç dönmemüz yoķ
3. Güzeldür dostumuñ hep lütf u kaçrı
Şikāyetden bulur hīç dönmemüz yoķ
4. Ne kim Allāh muķtedir itdi ise
Olacaķdur olur hīç dönmemüz yoķ
5. Ne iderse kişi hayr ile şerden
Kıyāmet de bulur hīç dönmemüz yoķ
6. Nizāmođlı bu cānı ' aķıbet haķ
Emānetdür alur hīç dönmemüz yoķ

116.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. ' Acep halk eylemüş bu nefsi ğālīķ
Elinden nefsüñ ' ācizdür ğalā ' iķ
2. Bu ğün şālih muvaħħid müttakīdür
Görürsüñ yaruñ olmış bir münāfiķ

---

3 dost ili A: dost B

115 A 34a, B 28b: C 37b: D 122a: E 1270b: F 145a: G 1041b: H 4159a: K 46b: L 22b: M 7486a: N 45b

2 şaķın A: gelin D

3 bulur A: nolur B, D

4 muķtedir A: muķadder C, M

116 A 34b: C 38a: E 1272a: G 1031b: K 47a: M 7487a: N 173a

3. Döner gâh Hâkka zıkr ü tã' at eyler
İder her hizmetüñ der-gâha layık
4. Uyar Şeytâna gâh eyler fesâdı
Olur Raḥmānuña fi' l-i muṭâbık
5. Nizāmoğluñ ḥalâş it nefis elinden
Ola her fi' li tã şer' a muvâfiq

117.

mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Bu 'âlem bir ḥayâl ancaq
İşi hep mekr ü âl ancaq
2. Bu virmekler bu almaqlar
Hemân bir kı̄l ü qâl ancaq
3. Şafâsı zevk-i dünyānuñ
Şevâbı yoq vebâl ancaq
4. Eyü yâdlı ne itdünse
Şoñı bir bir su'âl ancaq
5. Cihāna baqmamaq Seyfî
Be-gâyet ki kemâl ancaq

[Harfü'l-KEF]

118.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Dem-be-dem qan ağla ey çeşmüm türâb olsañ gerek
Hâkka tã' at ile ey çeşmüm ḥarâb olsañ gerek

---

4 raḥmānına A: raḥmāna ki C 117.

N 117 A

118 A 35a: C 39b: D 161a: E 1276b: F 1180a: G 1060a: H 4162b: K 47b: L 85a: M 7488b: N 90a

1 ḥarâb A: turab C, M

4 'âleme A alemüne C

5 dest-i A dost C

2. Uyan ey miskîn uyan bir gün irer añsuz ecel
 abr içinde nice yıllar mest ü arab olsañ gerek
3. Mürşide irüp eger derde devā bulduñsa sen
 Zerre-i nā-iz iken bir āfitāb olsañ gerek
4. Ger eger pāk eyledüñse ayrıden bu dil mülküñi
 ‘Āleme pertev şalar bir mā-tāb olsañ gerek
5. On sekiz biñ ‘ālemüñ sen defter-i dīvānisuñ
 Dest-i udretle yazılmış bir kitāp olsañ gerek
6. Emr-i Hāı terk idüp olma esir-i nefsi şüm
 Rüz-i maşer her ne itdüñse isāp olsañ gerek
7. *Men* ‘*aref* sırrından āgāh ol Nizāmođlı bugün
 Bar-i vadetden zuhūr itmüş abāb olsañ gerek

119.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Āh elinden benligüñ feryād elinden benligüñ
 Mā‘nī-i dīdār-ı Hādur dād elinden benligüñ
2. Baña bu benligüñ omaz bir pīre teslīm olmağa
 Eylemez mürşid beni irşād elinden benligüñ
3. ayd-ı dünyā ile dil mülküñ arāb itdi amu
 aldı vīrān olmadı ābād elinden benligüñ
4. Benligüm benden gider vaşl eyle bensüz bendeñi
 Tā ki lütfuñla ola dil-şād elinden benligüñ
5. ‘Ālim ü ‘ābid muvahid nice zāhid müttakī
 İtdiler tā‘atlerin ber-bād elinden benligüñ
6. Nice biñ yıl Hāa tā‘at itdi Şeytān ben didi
 Tādı lā‘net tāvını üstād elinden benligüñ

7. Benligi Fir‘avn ile Nemrūda āḫir n’eyledi
Oldı merdūd-i Ḥudā Şeddād elinden benligüñ
8. Rūz-i maḥşer ger su‘āl itseñ baña a‘mālūmi
Eyliyem der-gāhına bī-dād elinden benligüñ
9. Ne Nizāmıođlı ne Seyfi ne Seyyid cümlesi
Lāyı maḥv it ḳalmasun bir ad elinden benligüñ

120.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Germe gögsüñ olup ey sine-çāk olsan gerek
Kendine virme ğurūr ey kelle Ḥaḳ olsan gerek
2. Erişüp bād-ı ecel bir zerre tāḳat ḳalmayup
Ḳara toprağa düşüp ey ten ḫaḳ olsan gerek
3. Hem-nişān ü hem-dem ol var bir ḫabībe şöyle kim
Añsızın ‘aşḳa düşüp bir derd-nāk olsun gerek
4. ‘Aḳluñı başına devşir eyle İblīsten ḫazer
Her fesāde añun eyle iştirāk olsun gerek
5. Gel Nizāmıođlı muşaffā eyle ḳalbüñ ğayrīden
Ḳoma dilden tevḫīdi añunla pak olsun gerek

121.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Dişlerin *ve’t-tīni ve’z-zeytün* zebānıñdur senüñ
Dīde ki *ve’t-ḫūri sīnīn* Ḥaḳḳa şānuñdur senüñ

6. “Nice biñ yıl Ḥaḳḳa tā‘at itdi şeyḫān ben didi

Ḥaḳḳı lā‘net tavḳımı üstād elinden benlüğüñ”(C Nüşhasında bulunmamaktadır)

120 A 94b, B 32b: D 152a: E 1276a: F 1169b: G 1035a: H 4162b: L 40a: 7488a: M 7488aN

79a

3 şöyle A: kalbe B, D, L

121 A 35b, B 33a: C 58b: D212a: E 1278a: F 1224b: G 1040a: H 4164b: K 49a: L 71a: M 7487a: N 140a

5 tıydı A : toğdı C, M

3 *ḫalāḳnā* der bilür A: *ḫalāḳnā* dan bilür H, M

2.   Ālem ü albinde *hāze'l-beled* olduğı budur
Ėayrī Hadan almadı ol evde mihmānu sen
3. Kim *lead* ismini taıan *alānā* der bilr
Oldı *fi aseni tavm* seyr  seyrānu sen
4. Bilmeyen *smme radednāh* nedr esrārını
Esfefe āfiln oldu ekl-i ayvānu sen
5. uydı kim *ellezne āmendan* bir aber
Ve *amilu's-sālihāti* oliser cānu sen
6. *Felehm ecre* iresin anlyaca kendi
Ėayr memnnlar myesser ide sulānu sen
7. Bil *femā ykezzibke* ālinden ahvālını
Ba' de biddn yazıla bu dn  imān sen
8. Kim *eleya'llāh* bildi nki Hadan Ėayrī yo
Oldı *bī-ahkemi'l-hākimn* nki Subānu sen
9. Mazhar-ı āyet-i Ha oldu vcd Seyfn
Sf n'n secde itmez ola eyānu sen

122.

fā' ilātn fā' ilātn fā' ilātn fā' iln

1. Deldi bağrum blbl-i bī-āre nālānu sen
Yosa aldrdu m sen de vird-i andānu sen
2. Baa bezers behey bī-āre ārām itmeyp
uba dek bu alk rāat itmez efĖānu sen
3. Gleni klāna dndrdi iildin ātei
Nār-ı hicrāndan m alk itdi udā cānu sen

5 herce C/ "bir" C nshasında bulunmamaktadır.

7 ālinden A: halin D: avālını M

122 A 35b, B 32a: C 59a: D 145a: E 1276a: F 1164b: G 1052a: H 4163b: K 49a: L 36a: M 7488a: N 71

1 yosa A: yosa C

4. Her zamān açılmadan bir ğoncām eylersüñ fenā
Yok mıdur ey çarḡ-ı zālīm dīnūñ imānuñ senūñ
5. Ey felek bir yāre itdin sīneme hīç çāre yok
Zehr ile ālūde olmuş tiġ-i bürrānuñ senūñ
6. Aldın ʿ ömrüm ḡāşılıñ yıkdın bu göñlüm şehrini
Dilerüm Ḥaḡdan yıkılsın ḡaşr u eyvānuñ senūñ
7. Çünkü Seyyid Seyfi dūr oldın vişāl-i yārdan
Aġlasuñ ḡan aġlasuñ bu çeşm-i giryānuñ senūñ

123.

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1. Dil nazar-gāh-ı Ḥudādur yıqma göynüñ kimsenüñ ⁸¹
Kaʿ be-i Merve Şafādur yıqma göynüñ kimsenüñ
2. Müʾmin iseñ al ele bir müʾminüñ göynüñ çaluş
Zirā ḡavl-i Muştafādur yıqma göynüñ kimsenüñ
3. Şol kişi kim dāʾima göñlüñ yıkar dervişlerin
Ṭāʿ at ü zühdi hebādur yıqma göynüñ kimsenüñ
4. Müʾminüñ ḡalbidür Allāhuñ evi sen bilmedüñ
İnkisār itme ḡaṫādur yıqma göynüñ kimsenüñ
5. Şeyḡ Nizāmoġlı göñül yap kim bilür kimde ne var
Ḥaḡ ile dil aşinādur yıqma göñlüñ kimsenüñ

124.

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1. Sen seni sen mi şanırsuñ dāʾima bendür sözüñ
Zerrece yokdur vüçüduñ nuṫḡ-ı bī-cāndur sözüñ

5 ”Ey felek bir yāre itdin sīneme hīç çāre yok

Zehr ile ālūde olmuş tiġ-i bürrānuñ senūñ” (E nüshasında bulunmamaktadır)

123 A 36a, B 32a: C 59a: D 142a: E 1275a: G 1041a: H 4163b: K 49b: L 34b: M 7489a: N 68b

1 göynüñ A: göñlüñ C, M, N (Bütün beyitlerde aynı durum bulunmaktadır)

124 A 36a, B 41b: C 59b: D 156a: E 1276a: F 1174b: G 1057a: E4179b: K 49b: L 42a: M 7489a: N 82a

2 şavl yurt A şanur yurt C

2. Hey ne ğafletdür bu ğaflet zıkr-i Hakkı terk idüp
Manşıb-ı dünyā vü şavl yurt kaçır u eyvāndur sözüñ
3. Belki şanırsuñ ki hükmin hüccetüñ bākī kıla
Rūzgār ile yapılmış dār-ı vīrandur sözüñ
4. Öyle mağrūr eylemiş bu cife-yi dünyā seni
Sanasuñ bir ‘aqlı gitmiş beng ü hayrāndur sözüñ
5. Āferin **Seyyid Nizāmođlı** ne h‘oş söz söyledüñ
Kendüñ idrāk eyleyen insāna imāndur sözüñ

125.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Unuñ her bildigüñ bilmek dilerseñ
Sen seni yavu kııl bulmağ dilerseñ
2. Vücūduñ dost yoluñda hāķe yek it
Mü’ebbed ölmeyüp kalmağ dilerseñ
3. Derūnuñ eyle hālī māsivādan
Anuñ ‘aşkıyla ger tolmağ dilerseñ
4. Şaķın kendüñe kendüñ dime kendüm
Eger Hāğ ile Hāğ olmağ dilerseñ
5. **Nizāmođlı** gibi çık ara yirden
Dağı sen ölmeden ölmek dilerseñ

126.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Yā Resūla’llāh bize gör n’itdi ‘āşī ümmetüñ
Görmeye anlar dağı rüz-ı kıyāmet şefķatüñ

125 A 36b: C 59b: D 171a: E 1277b: F 1189a: H 4187b: K 47b

126 A 36b: C 59b: E 1273a: G 1089b

2 ger A: gel C

5 midħatuñ A : ħürmetüñ C

2. Kerbelāda yā Muhammed ger göreydüñ hālīmüz
Tā kıyāmet sākin olmazdı bizüm'çün firqatüñ
3. Şāh Hüseyñüñ itdiler hāķe berāber cismini
Kılmadılar ol münāfıķlar senüñ hıç hürmetüñ
4. Kim ki   alem faħrinüñ evlādına buğz eyleye
Eyleme aña müyesser yā İlähī cennetüñ
5. Biz muħıbb-i hānedān-ı Muştafāyuz **Seyfiyā**
Rüz u şeb nesl-i Resūlu'llāha olsun midħatuñ

127.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çün çıkar cāndan   aziz cāncağızuñ
Kodılar ķara yire bil tencegizüñ
2. Beg efendi diriken hāķ-ı cihān
Unudıla ad ile şancağızuñ
3. Bunda yārān ile zevķ eyler iken
Mār u mūr ile  ola yancağızuñ
4. Dünyā-yı dūna değışdüñ ey miskīn
Az çok elüñde olan rencegizüñ
5. Seni hāķ eyledi Hāķ  at için
Geçdi zāid yire her güncegizüñ
6. Mülküñ ile māla mağrūr olurduñ
Unudıldı yatacaķ tencegizüñ
7. Fānīdür Seyfi ki cihān bilmedüñ
Bār-i der-gāha çevir yöncegizüñ

128.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1. Ne 'âlemden 'aceb bu yire geldüñ
Ne isterseñ ne kazandıñ ne bulduñ
2. Gözüñde gören işiden kulağda
Dilüñde söyleyeni nice bildüñ
3. Tenüñ içindeki cânüñ nedendür
'Aqıl fikr anı diyü bir nice öldüñ
4. Cihân mülkinde bilüp buyururken
Ne oldı neñ tururken niye alduñ
5. Eger kendüñi idrāk eylemezseñ
Sebā'iler gürühundan şayılduñ
6. Yüri tebdil-i ahlāk ile derviş
Kelāmu'llāh hāqı bābında kalduñ
7. Öürseñ Seyfi ölmezden ögürdi
Hāq ile hāq olub dünyāya taldıñ

129.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Firāk-ı yāre şabr eyle vişāl-i yāri isterseñ
Cefāsın cânüña cân bil cemāl-i yāri isterseñ
2. Eger zehr ise nüş eyle cenābuñdan gelen yārüñ
Anüñ derdini şir'in tut zülāl-i yāri isterseñ
3. Mücellā eyle dil levh'in küdürāt-ı tabi' atden
Göñül āyinesin şāf it hayāl-i yāri isterseñ
4. Hārābāt ehli ol nüş it şarāb-ı 'aşk-ı dil-dārı
Gözüñ yaşın revān eyle hayāl-i yāri isterseñ

5. **Nizāmođlı** dost derdi devādan yegdür ‘uşşāka
Cemāl-i ħūd muqarrerdür celāl-i yāri isterseñ

[Harfü’l-Lām]

130.

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Hū diyenñ ‘āşıklara irmez zevāl
Hū diyen gönüllere gelmez melāl
2. Hū diyenlerdür gürūĥ-ı ehl-i Ĥaĥ
Hū diyenler göriser yārın cemāl
3. Hū diyenler aĥa cennet ĥapısın
Hū diyene ne cevāb var ne su’āl
4. Hū diyenler varlıđından geĥdiler
Hū diyene nefis idimez mekr ü āl
5. Hū diyenlerdür Ĥaĥuñ āyinesi
Hū diyenlerden görünür zü’l-celāl
6. Hū diyenler Muĥammed ümmeti
Hū diyenlerde bulunur hep kemāl
7. Hū de **Seyyid Seyfi** Hūdan ĥayrī yoĥ
Hūdan özge bir vücūd olmaĥ muĥāl

131.

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Sen er ol olşun yerüñ şaff-ı ni‘ āl
Şaff-ı ni‘ li şadr ider saña kemāl

---

6 olurdıñ A: oldun D

130 A 46b, B 30a: C 44b: D 139a: E 1282b: F 1138a: G 1055a: H 4166a: K 40a: L 32b: M 7436 a: N 65a

1 melāl A: zevāl L, M

2 göriser yārın cemāl A: bulunur hep kemāl C

131 A 46b: C 44b: D 128a: E 1282a: F 1158b: G 1050a: H 4166a: K 40a: L 32b: N 51a

3 uĥa ger A: uĥa gör C

2. Var ise albũnde  irfandan haber
Yerũn alada Şaın itme hayl
3. Chile  aŐ ehli itmez  itibr
Ua ger eflke asa per ũ bl
4. Olsa ger chillerũn giydügi Őib
Yek durur  riflerũn egninde Çal
5. **Seyfiy** dr-ı fenda istegũm
Bizi irŐd ide bir Őhib-keml

132.

mef'ũlũ mef'ilũn mef'ũlũ mef'ilũn

1. Dil levhini  aŐuñla y Rabbi mũcell kıl
Pk eyle aydan ztuñla tecell kıl
2. aldur beni lũtfuñla bu k-i mezelletden
 Afv eyle amu cũrmũm her menzilũm  a'la kıl
3. Őeytn ile bu nefsũm bir oldu fesdtda
Ednlar ile aldum aldur beni evl kıl
4. Alk-ı zemimden pk eyle derũnum hep
MaŞerde abibũñle aŐr olmağı mevl kıl
5. Ecddı ile ferd aŐr eyle **Nizmođluñ**
Cũrm ile cinyetden pk eyle mũberr kıl

133.

f'iltũn f'iltũn f'iltũn f'ilũn

1. Kim ki derdũn buldı artı neylesin dermnı ol
Bunda kim terk itdi cnuñ buluser cnnı ol

132 A 47a, B 29b: C 45a: E 1281a: F 11130b: G 1032a: K 40b: L 11a

1 aydan A: ayt C

133 A 47a, B 30a: C 45b: D 136a: E 1282b: F 1156a: G 1049b: H 4166a: K 42b: M 7490b: N

61a

4 eylemiŐdũr A : egmũŐdũr C, N

2. Bunda huzūra İrüşüp āb-ı hayāt içmeyen
Qaldı zulmetde ebed olmadı hiç nūrānī ol
3. ‘Ālem-i qalbūñ kimūñ tutdı hevā ‘ askerleri
Görmeyi serdür göñül mülkinde hiç sulṭānı ol
4. Kim ki ‘ uqbāyı koyup alduysa dünyā mülkünü
Eylemişdür kendizūñ hiç şüphesüz Şeyṭānı ol
5. Muşḥāf-ı hüsnūñde her kim okudı āyātıñı
Ehl-i tefsīr oldı bildi ma‘ nī-yi Qur‘ān ol
6. Ḥaqqı ben her yirde ḥāzır gördüm itdüm secdeyi
Zāhidā sen secde itme var yūri Şeyṭānı ol
7. Zerrece **Seyyid Nizāmoğlu**na ‘ aşq-ı Ḥaḳ yiter
Eyledi zūhhāda yağma din ile imānı ol

134.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Menba‘-ı kân-ı kerem ma‘ den-i mürüvvedür ol
Başdan ayağa kamu ‘ ayn-i kerāmetdür ol
2. Güneşi kanda görür gözleri huffāş olanuñ
Bu cihān ḥalqına bir nūr-ı hidāyetdür ol
3. Her dem irer keremi bī-kes ü bī-çārelere
Fuḳarā bendelere bāb-ı sa‘ ādetdür ol
4. Zemm-i a‘ dā ile birdür ana dostuñ medḫi
İkisūñden de bile şöyle ferāgatdür ol
5. **Şeyḫ Nizāmoğlu** kemāliyle anı medḫ idemez
Mazhar-ı zāt-ı Ḥudā sırr-ı velāyetdür ol

---

3 görmeyi serdür A: görisedür B: görmiye C

4 eylemişdür A: inmişdür C

134 A 47b: C 45b: E 1283a: G 1015b: H 4165b: K 41a

135.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Yüri var taşfiye-i alp ide gör ey āfil
Ola göynüñ evi envār-ı ilāa ābil
2. Od u Şu opraq u yel ālet-i esbabuñdur
Bunı zāid yire arc itme olursuñ cāhil
3. Niye geldin bu cihān mülkine maşuduñ ne
Ne azanduñ görelüm n'en var elüñde aşıl
4. Beg efendi paşa didiklerüñe alk-ı cihān
Saña gerçek mi Őanırsuñ behey amaq bāıl
5. Ger eger ālp iseñ **Seyfi** beā mülkine sen
Bu fenā dārınuñ efkārına olma mā'ıl

136.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sen mekān-ı pertev-i zāt-ı udāsuñ ey göñül
Sen temāşā-yı rüh-i cānāna cānsuñ ey göñül
2. Mü'minüñ albidür Allāhuñ evi bilmez misüñ
Ka'be vü zemzem daı Merve vü Őafāsuñ ey göñül
3. Sensüñ ol gencīne-i sultān iün mazen olan
Anuñıün ayrıden far u fenāsuñ ey göñül
4. Sen tecellī ürısuñ envār-ı aı görmeklige
Şüphesiz *āyīne-i künti-nümāsuñ* ey göñül
5. Sen muabbet kānısuñ 'uŐşāa 'aŐ senden gelir
Ma' den ü kān-ı kerem vücūd-seāsuñ ey göñül

135 A 47b, B 29b/aynı gazel A 85a: C 46a: D 123a: E 1283b: F 1145a: B 1042a: H 4166b: K 41a: L 23a: M 7489b: N 46a

1 göynüñ A: gönlüñ C, M, N

4 bāıl A: āfil H

136 A 47b, B 29b: C 46a: D 142a: E 1282b: F 1161a: G 1024b: H 4165a: K 41a: L 34b: N 68a

6. Bâb-ı vuşlatsuñ vişâl-i yâri senden buldılar
Ehl-i derdüñ derdüñe ‘ ayn-i devâsuñ ey gönül
7. Al elüñ **Seyyid Nizâmoğluñ** ulaşdur aşlına
Küntü kenzüñ ‘ âlemiyle âşinâsuñ ey gönül

137.

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. ‘Uzlet itdi şimdi gâyet de halâyıkdan gönül
El yudı nâ-maḥrem ile âşinâlıkdan gönül
2. Döndürüp yüz süfliden eflâke itmüşdür ‘urüc
Geçdi ‘İsâ-veş mücerreddür ‘alâyıkdan gönül
3. Âşinâ-yı derd-i ‘aşk olduñ ferâgat eyleme
Geçme gurbet de şaḫın yâr-i muvâfıkdan gönül
4. Vâ‘ izüñ devrânuña daḫl itdügiden ğam yime
Dinleme her bir sözi lütf it münâfıkdan gönül
5. ‘Âşık ol tek Ḥaḫḫa **Seyyid Seyfi** durma dön yüri
Her ne itse hoş gelür mâ‘ şüka ‘âşıkdan gönül

138.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. İşit sözümi ey ğâfil çü dersin kim benüm kâmil
Su’âlüm var cevâb vir bu müşkilümi kıl ḫâşıl
2. Ḥudâ çünkim münezzehdür hurûf ü lâfz ile şavtdan
Resûlu’llâha ya muşḫaf nice olmışdurur nâzil
3. Kaçan Qur’ân indi âyet âyet-i Ḥaḫ Resûline
Cenâb-ı ‘izzete kendi varur mıydı ya Cebrâ’il

137 A 48a, B 30b: C 46b: D 192a: E 1282a: G 1065a: K 42b: L 62a: M 7490a: N 124a

138 A 46b, B 30a: C 45a: D 128a: E 1281a: F 1249b: G 1044a: H 4166b: K 50b: L 25b: M 7489b: N 51a:

1 çü A: çün C, N / cevâb A: cevâbum C, M

4. Benüm^ç aqlum kabül itsün tesellî vir baña lütf it
İşidüp anı her sâ[’]il olalar sözüñe kâ[’]il
5. Bu bir sırr-ı İlâhîdür bunı fâş eyleme **Seyfi**
Ki her müşkili hâl ide kıanı bir mürşid-i kâmil

139.

fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilün/

1. Sensün ol kudret-i âli taḥmîr iden ḥak-ı ezel
Sensün ol feyz-i ilâhîye olan kul bî-meḥîl
2. Sensün ol cümle melâ[’]ik ki sücüd eylediler
İtmedi secde saña irdi^ç Azâzille zelîl
3. Sensün ol mazhar olan cümle esmâlarına
Saña bildirmedi mi neydigüni^ç ilm ü^ç amel
4. Sensün ol mecmû^ç -ı kevn ü mekân añlamaduñ
Ser-serî gezme bu afâkı yüri sen saña gel
5. Seni ḥalk eyledi ḥâk aḥsenü[’]t-takvîm üzre
İki^ç alemde bulunmaz daḥı bir saña bedel
6. **Şeyh Nizâmoğlu** eger isterseñ vuşlat-ı Hâkḥ
Yüri bir mürşid-i kamîle irüş tüt etegün al

140.

müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün

1. Ḥakḥa yakın eyler beni çok sevdigüm cānum^ç amel
İnkâr ile şirki kıomaz sînemde îmanum^ç amel
2. Dil^ç âlemün rüşen kıılır ḳalbün daḥı gülşen kıılır
Ġam kıomaz aşla şen kıılır gül gibi handānum^ç amel
3. Her kimde kim olsa^ç amel irmez aña hergiz ḥalel
Eyler saña cennet maḥal lütfiyle sultānum^ç amel

4. Olur sebeb dīdāra ol bulırsuñ ol der-gāha yol
Kılur saña cennetde kul hūriyle gılmānum ‘amel
5. Cān gidicek dostdan yaña yoldaş olur yoğdur saña
Hiç şübhe yoğ olur baña kabır içinde yārānum ‘amel
6. Ben kuluña sen kıl ‘atā kim kılmaya hergiz hatā
Her ne buyurduysa Hudā ‘ömrüme fermānum ‘amel
7. **Seyyid Nizāmođlı** bilür her kişi itdugin bulur
Dermān baña senden olur ey derde dermānum ‘amel

[Harfü’l-Mīm]

140.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Es-selām ey sālīk-i rāh-ı şerī‘ at es-selām
Es-selām ey reh-ber-i ehl-i tarīkat es-selām
2. Es-selām ey pertev-i āyīneyi nūr-ı ilah
Es-selām ey vākıf-ı sırr-ı haķıkat es-selām
3. Es-selām ey nesl-i pāk-ı Muştafā vü Murtezā
Es-selām ey şāhib-i sırr-ı velāyet es-selām
4. Es-selām ey muķtedā-yı tālībān-ı rāh-ı Haķ
Es-selām ey ‘āleme envār-ı raħmet es-selām
5. Es-selām ey āşiyānuñ Ka‘be-i erbāb-ı dīn
Es-selām ey zübde-i şāhib-i kerāmet es-selām
6. Es-selām ey on yedi erķāna bī‘ at gösteren
Es-selām ey şāhib-i āyāt-ı bī‘ at es-selām
7. Āsitāne geldi **Seyyid Seyfi** yüz biñ ‘özü ile
Kıl kabül eyle selamuñ kân mürüvvet es-selām

140 A 48a, B 35a: C 42b: D 150a: E 1287b: F 1167a: G 1054b: H 4169a: K 43a: L 38b M
7494a: N 76a

2 ilah A: ĥuda D, H, F, H, L, M nūr-i ilah A: nūr-i ĥudā B

141.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Zāt-ı Bārīden haber-dār oldıgum mıdur şuçum
Halk-ı 'ālem bilmedigün bildigüm midür şuçum
2. Nice ler gencine-i Hağdan haber-dār olmadı
Ben bu vıran gönlüm içre buldıgum mıdur şuçum
3. Māsivādan 'ālem-i kalbüm muşaffā eyleyüp
Şol muhabbet nūrı ile doldıgum mıdur şuçum
4. Küfri virdim kāfire din-dāra virdim dīni ben
Ben cemāl-i Hağğa hayrān oldıgum mıdur şuçum
5. Zāhidā kendün görüp dağl itme **Seyyid Seyfiye**
Varlıgum mahv eyleyüp yoğ oldıgum mıdur şuçum

142.

1. Vefāsı cefā imiş cihānı bildüm
Şafāsı belā imiş zamānı bildüm
2. Derd imiş devāsı devleti fenānuñ
'İzzeti zillet imiş ben anı bildüm
3. Tağt u seriri olan şāhlaruñ
Ğabr imiş 'ākıbet meğānı bildüm
4. Nağd-i 'ömri şarf u tã'at ile
H'āce ben sūd-i ziyānı bildüm

---

5 aşiyānuñ A: asitānuñC, H

141 A 48b, B 35a: C 43a: D 151a: E 1287a: F 1167b: G 1054a: H 4169b: K 43a: L 38b: N
111a

1 halk A: cümle C, F, G, H, K

4 hağğa A: yāre F

5 mahv A: terkC, F

142 A 49a, B 36b: C 43b: F 1197a: G 1036b: H 4170a: K 44a: L 55a: M 7491b: L 53a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi.

3 ğabr imiş 'ākıbet A: 'ākıbet ğabr imiş C

9 gözlerde A: gözlerden C, M

5. Dosta hediye ile kendi yokluğunu
Der-gāha lāyık armağanı bildüm
6. Kāfile-i ehl-i ʿaşk ola gör
Dil-dāre giden kār-bānı bildüm
7. Dil virme ʿacūze-i dehre şakuñ
Mekkāredür ol rūziyānı bildüm
8. Gördüm fenā cihāna ʿuzlet eyledüm
Andan hayāt-ı cāvidānı bildüm
9. Maḥv eyledüm Nizāmioğlu ben beni
Gözlerde nihān olan ʿiyānı bildüm

143.

mefāʿ ilün mefāʿ ilün feʿülün

1. Meded pīr olduğumca azdı nefsum
Yolum üzre kuyular kazdı nefsum
2. Murād almak diler dār-ı fenādan
ʿÖmür az kaldığını sezdi nefsum
3. Geçende tevbe itdüm her günāha
Uyuben Şeytānlara bozdi nefsum
4. Düşüp şahrā-yı ʿişyāna yularsuz
Nice yıldur ki zāʿid gezdi nefsum
5. Bozup cennetde cürm ile mekānum
Cehennemde mekānlar düzdi nefsum
6. Bi-ḥamdiʿllāh derūnī tevbe itdüm
Senüñ hep itdigün Hāḫḫ bozdi nefsum

---

143 A 49b, B 33b: C 47a: D 107a: E 1284b: F 1133a: G 1035b: H 4167a: K 44b: L 13b: M 7497a: N 26b

3 uyuben A: anıB, D/ şeytānlara A: şeytān C, N/ bozdi A: uydu C

5 mekānum A: günahum E

7. Yüzüñ döndürdi dünyādan İläha
Nizāmođlı fenādan bezdi nefsum

144.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. 'Aşkuñı yār it baña yā Rab dağı yār istemem
Gögnümüñ şehrinde andan ğayrī dil-dār istemem
2. Bülbül-i bāğ-ı cemālüñdür ezelden dil senüñ
Ben anuñ nālānyum bir dağı gül-zār istemem
3. Bağladum bel rāh-ı 'aşkıñda ölüsem dönmezem
Rāhib-i deyr-i beķāyum ğayrī zünnār istemem
4. 'Ālem-i ķalbümde senden ğayrī bir yār olmasuñ
Dur iden dostdan beni göñlümde ađyār istemem
5. İsteğüm budur senden hiç bende benlük ķalmasun
Var olam varluğdan özge seyr-i didār istemem
6. 'Aşķ bāzārına virdüm cānumı 'aşķ almağa
Ben bu bāzār ehliyüm bir ğayrī bāzār istemem
7. Hān-kah-ı *Küntü Kenzüñ Seyfi* bir ğayrāñıdur
Tekke-i dār-ı fenādan dervīş-i esrār istemem

145.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Gelicek añsuz emān virmez ölüm
Evüñe destür alup girmez ölüm
2. Bey eger yoğsul ü pīr ü nā-tüvān
Cümlesinden cān alur virmez ölüm

---

144 A 50a, B 34a: C 47b: D 144a: E 1286a: F 1163b: G 1052a: H 4169b: K 44b: L 35b: M 7495b: N 70a

1 gögnümüñ A: göñlümüñ F: G, M, N

145 A 50a, B 33b: C 47b: D 109a: E 1284a: F 1134b: G 1035a: H 4167b: K 45a: L 14b

2 bey A: bay H

3. Şol zamān kim irüşse yevmü'l-ecel
Rāzı mısuñ diyü hiç şormaz ölüm
4. Hey ne ğafletdür bu ğafletdür deminde
Söylerüm ben sem' üñe girmez ölüm
5. Eyle **Seyyid Seyfi** bir efdāl ' amel
İrecek va' de gelür ırmaz ölüm

146.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Āh benüm buldığını söyler dilüm
Bilmezüm āhir beni n'eyler dilüm
2. Āhiret menzillerüñ vīran idüp
Baña fānide maḳām eyler dilüm
3. Zıkr-i tevḫīdi ferāmüş iyleyüp
Söyler ammā bildüğün ezber dilüm
4. Baş çoşar varup nice nādān ile
Olmadı hergiz baña hem-sır dilüm
5. Gel beri zıkr eyle **Seyfullāh** ile
Bir iki gün ' aḳıl yoḳ kemter dilüm

147.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Bu dünyānuñ hayāline şaḳın aldanma ey göynüm
Anuñ mekriyle ālüñe şaḳın aldanma ey göynüm
2. Belādur bāli dünyānuñ fenādur devlet-i taḫtı
Bunuñ mülkiyle māluña şaḳın aldanma ey göynüm

---

5 gelür ırmaz A: eman virmez D/gelür A: emān C

146 A 50a, B 35b: C 47b: D 155a: F 1174b: G 1056a: H 4170b: K 45a: L 41b: M 7494b: N 81a

4 göynüm A: dilüm C : gönlüm(bütün mısra sonları) E, F

147 A 50b, B 29b: C 48a: D 123a: E 1285b: F 1145a: G 1042a: H 4173b: K 45b

1 göynüm A: göñül B göñlüm C, M

2 belādur A: fenādur K, M

4 bunun A: bu B

3. Bu dünyānuñ hevāsına heves itme hebādur hep
Yalandur kıl ü kālīne şaķın aldanma ey göynüm
4. Olursañ ʿālemüñ şāh-ı cihānı ʿāķıbet mevtdür
Fenādur ittişāline şaķın aldanma ey göynüm
5. Elüñ çek **Şeyh Nizāmođlı** bu dehr-i pīre-zenden sen
ʿAzābı çok vebālūñe şaķın aldanma ey göynüm

148.

mefāʿilün mefāʿilün feʿülün

1. Hāķuñ āyetleridür cümle ʿālem
İçinde Ādem oldı ism-i aʿzam
2. Diyen Qurʾāna maħlūk oldı kāfir
Ki nāṭıķ biledür nuṭķ ile her dem
3. Seni bildüñ mi kimsüñ cān-ı ʿālem
Yaratdı Hāķ seni ğāyet mükerrrem
4. Vücūduñ Kaʿbesidür kāʾinātüñ
Hāķīķat ʿālem oldı sende zemzem
5. Sücūd itmedigiçün saña İblīs
Ṭaķıl dı ṭavķ-ı lāʿnet aña ol dem
6. Göñül āyīnesinüñ sil ğubāruñ
Tecellī ide ol zāt-ı muʿazzam
7. Bilürseñ **Seyfi** kendüñ Hāķķı bildüñ
Budur ben bildigüm vaʾllāhü aʿlem

149.

mef'ülü fâ' ilâtün mef'ülü fâ' ilâtün

1. Ey nokta-yı haķikāt sensüñ sevād-ı a' zām
Āyinedür cemālüñ görüñdi sende 'ālem
2. Fi'l-cümle ismüñi Hāķ insāna ta' līm itdi
İnsan imiş muķarrer ben bildüm ism-i a' zām
3. Bilsem niçün mürā'î Ādeme secde itmez
Terk itdi emr-i Hāķķı Şeytāna uydı her dem
4. Ādemdedür kerāmet ādemden iste hāķķı
Ben Ādemi yaratdum didi Hūdā mükerrerem
5. Ka' be yeriñden aldı toprağı Ādemüñ Hāķķ
Budur qadīm Ka' be gel secde it hey ādem
6. Kāküllerüñi qaldur şāhum Cemālüñ örtmiş
Seyyid Nizāmoğluna göster yüzüñi bir dem

150.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Yüzüñde bīst ü heşt hurūfu'l-ehem
'Acep naķş eylemiş ey pādişāhum
2. Degil mi şübhesüz seb' a'l-meşāñi
Qaşuñla kirpigüñ zülf-i siyāhum
3. Cemālüñ istivāsın gösterirdüm
İki şaķķ ola dirüm gökde māhum

---

149 A 52b, B 37a: C 53b: D 219a: E 1290b: F 1230a: G 1073b: H 4171a: K 47b: L 75a: M
7492a: N 149a

2 'ālem A: ādem B, C, N

4 mükerrerem A: ekrem B, C, D, L : hūdāyı ekrem H

5 toprağı A: toprağın B

6 yüzüni A: cemālüñ E, M

150 A 52b, B 37b: C 53a: D 219a: E 1289a: F 1229b: G 1073b: H 4171a: K 47b: L 75a: M
7493a: N 148b

1 ey A: ol E

3 dirum A: derdüm B : didüm E

4. Vücūduñ fađl-ı Hāķ feyż-i Hūdādur
Anuñçün oldı zātuñ secde-gāhum
5. Hāķuñ emrūñi tutdum secde itdüm
Bugün ben ādeme budur günāhum
6. Niçün sen secdeden zāhid kaçarsuñ
Degil mi āyet-i Kūr'ān güvāhum
7. Kelāmu'llāh-ı nāţık oldı **Seyfi**
Baña benden bulundu Hāķķa rāhum

151.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Tā ezelden 'aşķ odına bir yañar pervāneyüm
Cān u dilden geçmişüm bir terk-i ser-dīvāneyüm
2. Gāh yerüm ħum-ĥānedür gāh mescid ü gāh medrese
Gāh derviş gāh monla gāh seyyid-zādeyüm
3. Nüş idelden 'aşķ şarābın olmuşum ĥayrān u mest
Gāh Hāy u gāh Hūy ü gāh cihān sulţānyum
4. **Nizāmıođlıyüm** ne **Seyfiyüm** ne zūlfikār
Bilmiş oluñ cümlelizüñ cismi içre cānuyum

152.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Baña bak sūfi baña gör ne mir'āt olmuşum
'Arş u kürsī levĥ ü ķalem arđ u semāvāt olmuşum
2. '**Alleme'l esmā** benüm benden zuhūr eyler ķamu
Kāmilem noķşān yoķ ehl-i kemālāt olmuşum

---

151 A 53b, B 34a: C 49a: D 141a: E 1286b: F 1160a: H 4168b: K 48a: L 83b

152 A 53b, B 37a: C 49a: D 209a: E 1289b: F 1222a: G 1038b: H 4171b: K 48b: L 80a: N

183a

3 menüm A: benüm B, N/sacīd A: secde C

3. Ka‘ beyem zemzem menüm şavm u şalâtem mâh u sâl
Sâcid ü mescüd menüm hem yine evkât olmuşum
4. Münkere zehrem nebâtem sükkerem mü ’minlere
Her ne isterseñ gel al ben şöyle lezzât olmuşum
5. *Evvel ü ahir hüve’l-hayyü’llezîdür la yemût*
Ara yirde Seyfiyâ ben bir hayâlât olmuşum

153.

1. Bir derdliyem derdüm vardur cümle dermâna virmezem
Geceler iñledüm zârüm kevn ü mekâna virmezem
2. Eyyüb-i derd-i ‘aşq oldum mekânüm künc-i miñnetdür
Mülk-i belâ saltañatı iki cihâna virmezem
3. Döne döne dost ‘aşqına yandığum ger küfr ise
Behey zâhid ben bu küfri dîn ü imâna virmezem
4. Münkesir olmuş gönüller mekândur baña dimiş
Hağ ben bu yıkılmış göñlümi kaçır u eyvâna virmezem
5. **Seyyid Nizâmoğlı** dostuñ bir kez tecellî itdügi
Yitmüş cennet yüz biñ hûri on biñ gilmâna virmezem

154.

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

1. Ey ‘azîzüm devletüñde cânımız Hûdur bizüm
Cân nedür cândan ‘azîz cânânımız Hûdur bizüm
2. Öyle mağv itdüm beni ben bende benlük qalmadı
Himmetüñde şimdilük her yanımız Hûdur bizüm

---

3 sâcid A : secde C

153 A 54a, B 33b: C 50a: E 1285b: F 1135a: G 1036b: H 4168b: K 49a: M 7492a: L 15a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi

1 cümle A: yüzbiñ B, C, F/1. Geceler iñledüm A: gice gündüz âh E

154 A 54b: C 50a: D 118b: E 1285a: F 1141b: H 4168a: K 49a: L 20a: M 7512a: N 41a

2 benlük A: bendelük M

3. Ālem-i kalbümde Hâkdañ gayrî şüret gitdi hep
Tekye-yi dilde hemân mihmânımız Hüdur bizüm
4. Biz gürüh-ı ehl-i ‘aşkuz yoqluk oldı varımız
‘Asker-i ‘irfāndanuz sulţānumuz Hüdur bizüm
5. Zümre-i ‘uşşak içinde **Seyfi** ğavvāş olalı
Dürr-i meknün bulmağā ‘ummānımız Hüdur bizüm

155.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Hāb-ı ğafletden uyanmaz gözlerüm
N’oldı hiç uyğuya kanmaz gözlerüm
2. Her neyi kim görse meyl eyler hemân
Baña aşla tanı tanımaz gözlerüm
3. Aldanup bu ziynet-i dünyāya āh
Seyr-i fānideñ uşanmaz gözlerüm
4. Kara yerler içre nice rüzgār
İçi toprak tola şanmaz gözlerüm
5. Bilmezem **Seyyid Nizāmoğlı** niçün
Sözüme hergiz inanmaz gözlerüm

156.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Her neyi işitse añlar kulağum
Hâk sözi diñlerse diñler kulağum
2. Zikre sağır çünün tanbūr diseler
Ol zamān ānide çinlar kulağum

---

155 A 54b, B 35b: C 50b: D 155a: E 1288b: F 1173a: G 1056b: H 4169a: K 49b: L 41a: M 7494b: N 81a

2 hemân A: nazar F

156 A 55a, B 35b: C 51a: D 155a: E 1288a: F 1174a: G 1056b: H 4170a: K 49b: L 41b: N 81a
2 diseler A: diyeler B, D, E, F, M

3. Şeyh naşihat eyler imiş gel disem
Hastayum diyü iniler kulağum
4. Vā' izūñ hergiz sözi kār eylemez
Ammā uğrudan ki diñler kulağum
5. Seyfî işitmez ezān āvāzını
Kendi öz başına bekler kulağum

157.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Dirīğa yok yire 'ömri geçirdüm
Hevā ile bu cān kuşın uçurdum
2. Ayağumda bu dünyā kaydı eyvāh
Tarīk-i Hakkā olmuşdur uçurdum
3. Cihānda zindelük şāhin 'amel ol
N'idem ol şāhini koldan kaçırdum
4. Koyup āb-ı hayātı zikr-i cāna
Fenā cām-ı şarābından içirdüm
5. Açar fāsık cehennem şālih uçmağ
'Acep ben **Seyfî** kangısuñ açardum

158.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Süre-i Rāhmāni bildüm süre-i Raḥmān menem
Dağı muṭlağ Hakk kelāmum *kāf ve'l-Kur 'ān* menem
2. Hem menem *ānestü nāruñ* sırrını fāş eyleyen
Hem ḥalil oldum bu nāre Mūsā-i 'İmrān menem

---

5 seyfi A: seyyid seyfi B

157 A 55a, B 33a: C 51a: D 107a: E 1284a: F 1132a: H 4167b: K 50a: L 13b: N 26a

2 ol A: var H, N

3 kaçırdum A: uçurdum B

158 A 55b: C 51b: G 1038a: H 4173a: K 50a: N 173a

3. Hem hayātum hem memātum hem nebātum bākīyüm
Mü'mine hem Nūḥ necātum kāfire tūfan menem
4. Hem 'iyānum hem Sikender hem menem āb-ı hayāt
Hem hayāt-ı Hızır buldum çeşme-yi hayvān menem
5. Hem ḥumārūm hem ḥamirūm hem şarābum hem şehīd
Sel-sebīlüm sākīyüm hem sākī-yi peymān menem
6. 'Arş menem hem kürs menem hem kalem ü hem encümem
Sırr-ı Aḥmed nūr-ı raḥmet nesli hem merdān menem
7. Hem şalāt u hem şā'im şācid ü meşcūd menem
Bilmiş ol sen **Seyfiyā** ḥaḫdur sözüüm iḥsān menem

159.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. On sekiz biñ 'ālemüñ ḥallāk-ı sulṭānum benüm
Her yaradılmışlaruñ Rezzāk-ı sulṭānum benüm
2. ***Evvel ü āḫir hüvel-ḥayyü'leżisin lā-yemūt***
Cümle 'ālem-i fānī sensüñ bākī sulṭānum benüm
3. Sen müyesser kıl baña mey-ḥāne-i 'aşkuñ meyin
Daḫı hüş-yār olmayam ey sākī sulṭānum benüm
4. Māsivādan pāk ider āyīne-yi ḫalbüñ müdām
Enfüsinde seyr iden āfākı sulṭānum benüm
5. ***Küntü kenzüñ*** 'ālemüñ yād eyledükçe cān u dil
Eşk-i çeşmüm ḫün ider efrāk-ı sulṭānum benüm
6. Kim ki cān āyīnesinden seyr ider envārını
Nice biñ cennetde ger ezvāk-ı sulṭānum benüm
7. Baḫr-i vaḫdet öyle ğarḫ itmüş **Nizāmoğluñ** h'ācem
Ḥaşr olunca gitmez istiğrākı sulṭānum benüm

160.

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

1. Cānumda gizli imiş cānāncıgımı buldum
Derdüm içinde imiş dermāncıgımı buldum
2. Derd-i ğamdan ayrı düşmüş idi ben cānum
Minnet Hūdāya şimdi yārāncıgımı buldum
3. Şular gibi aqardum her yerde döne döne
Pinhān imiş qatrede ummāncıgımı buldum
4. Kim saña olur āşık ğayrīye nazār itmez
Ben bāğ-ı cemālünde seyrāncıgımı buldum
5. **Seyfi** şaqın ol şanma sen Hāqıq cüdā senden
Taht u dil-i cānumda sulţāncıgımı buldum

161.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1. Kerīmā 'ālī der-ġāha hemān ihsāna geldüm
Ne çäre biz ğünāh-kāra hemān ihsāna geldüm
2. Senüñdür kuvvet ü kudret himmet ü sehavet
Ne layık bize ger muhabbet hemān ihsāna geldüm
3. Helāk itdi bizi 'ādat-ı ihāta eyledi zelālet
Çü sensün qādir-i hācāt hemān ihsāna geldüm
4. Bizi lütfüñden āġāh it kerem nāsa hem-rāh it
Dil ü cān mülkine şāh it hemān ihsāna geldüm
5. Nizāmī sa'ādet vir qamu ihvāna rāhat vir
'İbādetde halvet vir hemān ihsāna geldüm

162.

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

1. Sultān celālūñ sırrıyım bir dağı var mı görelüm
Şeyhüm Hüseyñüñ pıriyim bir dağı var mı görelüm
2. Çerāğum velīdür ceddüm Muḥammed ' Alīdür
Yolum erenler yolıdur bir dağı var mı görelüm
3. Yedi deryādan olayum dürlü güher tolayum
Dost bağınuñ bülbülüm bir dağı var mı görelüm
4. Mürşidüm der kişi çoğdur şimdi benden ğayrī yoğdur
Ceddüm celāl sözüm hağdur bir dağı var mı görelüm
5. **Seyyid Seyfi** dirler baña kim gelürse benden yaña
Şafi' olur yarın aña bir dağı var mı görelüm

[Harfü'l-NUN]

163.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bugün envār-ı zıkr eyleme tábāna beñzersüñ
Muḥabbet kokuñı tutmuş misk-i gül-āba beñzersüñ
2. Gözüñ yaşını döndürdi vücūdın çenberi çarḫa
İñildüñ tutdı āfākı dilā dolāba beñzersüñ
3. Kemān-ı tır-i āhuñla helāk it ' asker-i nefsi
Göñül meydān-ı ' aşğ içre bu gün serāba beñzersüñ
4. Mekānun baḫr-i vaḫdetdür bi-ḫamdi'llāh ne ğam yersüñ
Bulunmaz güher-i mişlüñ dür-i nā-yāba beñzersüñ
5. Semā' eyle şıfātiyle ' acep āyine olmışsuñ
Ne olsa gösterür anda muşaffāya beñzersüñ

162. C 54a

163 A 38a, B 45a: C 60b: 189a: E 1277a: G 1064b: H 4182a: L 60b: N 122a

1 tábāna A: mäh-1 tábānaB

6. Uyumaz şubha dek halkı şadāduñ gözlerüm yaşı
Şu bir yüksekten aķup çağlayan seyl-āba beñzersüñ
7. Ne'ñe meyl eylesün **Seyyid Nizāmođlı** senüñ ey çarķ
Vişālüñ bir nümāyişdür hayāl-i hāba beñzersüñ

164.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Gözinden ehl-i inkāruñ nihān-ender-nihānsuñ sen
Muvahhid ķanda kim bakķsa 'ayān-ender-'ayānsuñ sen
2. Çü Sensüñ evvel ü āķir dahī hem bāķın u zāķir
Mekānın lā-mekān bī-şek ķamu kevn ü mekānsuñ sen
3. Gözüm ki görmesi sensüñ dilümde söyleyen Sensüñ
Semī' ümsüñ semā' umsuñ benüm cānumda cānsuñ sen
4. Boyanmaķdan yaķılmaķdan murāduñ Hāķ ise şūfī
Vücūdı aradan maķv it nazar ķıl gör ne ķānsuñ sen
5. 'Acā'ib baķr-i vaķdetsin ki her dü 'ālem emvācuñ
Kenārı ķā' rı yoķ" baķr-i 'amīķ-i bī-girānsuñ sen
6. Tefekkürle bilinmezsüñ te' aķķulla bulunmazsuñ
Muķaddessüñ münezzehsüñ ne in ü ne ki ānsuñ sen
7. Vücūdı varlıđuñ **Seyyid Nizāmođlı**nuñ al gitsüñ
Ulaşdur aşlına anı hayāt-ı cāvidānsuñ sen

---

6 şadāduñ A: şadān ey C

164 A 38a, B 44b/ aym gazel A 82b: C 60b: D 180a: F 1197b: G 1036a: H 4181b: K 52a: L 55b: M 7504a: N 111a

3 görmesi A: gören C

4 vücūdı A : vucuduñ C

165.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bize pend itme vā' iz derd-i dilden bī-ḥabersüñ sen
Beni 'aşk itdi āvāre baña bilmem n'idersüñ sen
2. Muḥabbet āteşi yaqdı vücūdum külli kül itdi
Yoğ olmuş ādeme vā' iz naşihat mı idersüñ sen
3. Gürūh-ı ehl-i 'aşkuz biz bizüm ders-ḥānemüz 'arşdur
Delil-i 'aql ile ḥaqqı nice idrāk idersüñ sen
4. *Hüve'l-evvel hüve'l-āḥir hüve'z- zāhir hüve'l-bāṭın*
Görüp kendüñi ey miskīn şanır misuñ ki varsuñ sen
5. Gine **Seyyid Nizāmoğlu** değışdüñ cānı cānāna
Bugün meydān-ı 'aşk içre muḥarrer gerçek ersüñ sen

166.

1. Beni bu nefsum eyledi ḥayrān
Ġam mıdur itmesem nāle vü efgān
2. Bağrumı yar gör anda ne var gör
Derd-i ğamuñla toptolıdur ḳan
3. Pervāneler varur şem' a yanarlar
Ġateş-i 'aşka sen de yürı yan
4. Ḥay ne durursuñ naşıl yürürsüñ
Yollar işsizdur ḳalmadı kār-bān
5. Ṭırma çalış git menzilüñe yit
Bāḳı degildür saña bu devrān

---

165 A 39a, B 41b: C 61b: D 152a: E 1296b: F 1169b: G 1055a: H 4179b: K 55a: L 40a: M
7504a: N 78b

5 gine A: yine C, M, N/ değışdin A: irkiştin C

5 gine A: yine C: yine G: yine H

166 A 40b, B 42a: C 63b: D 157a: E 1296b: F 1176b: G 1057b: H 4179a: K 51a: L 42b: N 78a

1 ḥayrān A: ḥayr C

6. Ölmeden irsem yüzüñi görsem
Cānumı virsem vaşluña qurbān
7. **Seyyid Seyfî** gel mürşid elüñ al
Eyleye tā kim derdüñe dermān

167.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Yā Rāb beni dūr eyleme evlād-ı^c Aliden
Kim bendesiyüm ben bularuñ qālū beliden
2. Dönmem ger eger hariciler başımı kesse
Sīnemde muḥabbetleri vardur ezaliden
3. Cān u dil ile bende olur āl-i Resüle
Her kime ^c ināyet nazarı irse veliden
4. A^c mā idi bu dīdelerüm oldı çü bīnā
Hāk-i reh-i seyyidlere ^c aynüm süreliden
5. Çün buldı hayātı ezeli bunlara **Seyfî**
Cānını fedā başını ṭob eyliyeliden

168.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Yā ilahī cümle sensüñ cümle sen
Sen dururken diyemezüm baña ben
2. Zāt-ı Hāḫḫa vāşıl olmaz ol kişi
Geçmeyünce cümle kendi kendüden
3. Rū'yeti dīdār-ı dost olmaz naşīp
Nār-ı ^c aşḫa yanmayunca bu beden

---

6 "Ölmedin irsem yüzünü görsem

Cānumı virsem vaşluña qurbān"(B nüshasında yer almamaktadır.)

167 A 41b, B 39b: C 55 a: D 118a: E 1294b: F 1142a: G 1089a: K 57a: L 20b: N 41a

3 irse A: olsa C, N

168 A 41b, B 40b: C 55a: D 133a: E 1295b: F 1153a: G 1023b: H 4178a: K 53a: L 28b: N 57a

4. Ben baña baqsam görünmez baña ben
Görinen dīdār-ı Hāḡdur cümleden
5. Cümle varlık varlığıñdur var yok
Varlığıñdur varı yoğı var iden
6. Ben de bildüm ki bilinmez yaradan
Kişi kendi çıkmayunca aradan
7. Görinen Hāḡdur gören Hāḡ gösteren
Yā Nizāmoğlı iki görmeñ neden

169 .

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. تعل بيا كل برو اچ كوزن اولمه غافلون
‘Arab ‘Acem Türk Tatar nefsuñüz eyleñüz zebün
2. اَيْنَاخْصُومَصَلَات كجا روح جنكات
İrüşmedüñ dahī memāt Hāḡ ile var ol dā'imün
3. ماتتبعو علالهوار استبرودير اه خدا
‘Ömrüñüz eyleyüp hebā olma gürüh-ı cāhilün
4. اسمعمنبو اولدتر كمكندكر خدا
Naşihatüm budur ebed nefse uyup olma zebün
5. يسئلر بكغدا هر چه كنداندنعطا
Eyleye Hāḡ lütf u ‘aṭā kendüñi eyle tā'ibün
6. اففع حجابك بنى حق تا برود شبهه و شك
Mürşide İrüş al sebaḡ bildüre n'eydigüñ fünün
7. كونو على شرع الرسول تا تا عتتش با شد قبول
Kendüñ görüp olma fuḡül şaḡın olursuñ zālīmün
8. يا ايهاالاهل الصلاح حاھى اكر فرد فلاح
Her rüz u şeb zikr-i ilāhı eylerseñ olduñ sālīmün

9. يا ابن سيد نظام چون ميرسد عمرش تمام
Dünyā-yı dūna vir selām *innā ileyhi rāciūn*

170.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Kim ki bilmez kend'özin ma' būd bilmez n'eydigüñ
Bu cihāna gelmeden maqşūdı bilmez n'eydigüñ
2. Şūret-i Raḥmānı kim her yirde ḥāzır görmedi
Cāhil ü nā-dāndur ol mevcūd bilmez n'eydigüñ
3. Şūfi *vescud vekterib* sırruñdan āgāh olmadı
Emr-i Haqqı terk iden merdūd bilmez n'eydigüñ
4. Mü'minüñ kalbi nazār-gāh-ı Ḥudādur bilmeyen
Bī-ḥaberdür sācid ü mescūdı bilmez n'eydigüñ
5. 'Ömrinüñ ser-māyesin yok yire **Seyfi** sarf iden
Ol başiretsiz zebanī sūd bilmez n'eydigüñ

171.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yüzüñi gördüm oğudum *ḥamdü lillāh* āyetin
Nuṭḫ kim ki dinledi oğudı *Rabbü'l-'ālemīn*
2. Raqqāşuñ gören kişi bildi dehān-ı mīmīni
Er-Raḥmān āyetüñ oğur oldılar ḥamīme degin
3. Kendi vücūdın añlayan *mālikidür yevm-i-dīn*
İyyāke na' būdü bilür oğur iyyāke nesta'in
4. İstivāşuñ bilen bilür *ihdina's-şirāṭ* bugün
Müstakīm oldı kişi añladı çün kendüdekin

5. Sen *şırāte'l-lezīne* añlamayan olmayalum
En' amte aleyhim gayri'l-mağdūbi çün bildük yeķin
6. Şaşma gör tarīķini düşmeyesüñ yabañlara
Aleyhim āyetin oķı olma gör *ve led-dāllin*
7. **Seyyid Nizāmođlı** budur ümmü'l-kitāb didügi Haķķuñ
Vechüñden bilmegen bunı bilmedi ne imān ne dīn

172.

mef' ulü mefā' ilün mef' ulü mefā' ilün

1. Derd iste gönül her-dem derd ile olur dermān
Derdi olan ' aşıķlar giceler ider efġān
2. Eyyüb-veş ey miskīn yūri şabr eyle derde
Şabr eyleyene ol dost eyler dīdāruñ ihsān
3. Cān Yūsufi derdüñden Ya' ķüb-ı dil ađlasuñ
Müyesser ola vuşlat āhir olup bu hicrān
4. Yūsuf gibi ol bende ķıl h'ācene hizmetler
Mışr-ı dile hizmetle tā kim olasuñ sultān
5. Vir ana gönüllerde bulur dileyen Haķķı
Bulunsuñ ezel genci ma' mūra ki ķıl vīrān
6. Deryā-yı ezelde sen bir ķatresüñ ey dervīş
Mürşide irüş ķatre eyleye yine ' ummān
7. Maķşūd-ı **Nizāmođlı** dīdārıdur Allāhuñ
Ey h'ace senüñ olsun bu dīn ile imān

Bu mısra vezne uymamaktadır.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

172 A 42b, B 44b: C 56a: D 183b: E 1299b: F 1199a: H 4178b: K 59b: L 56b: N 114a

173.

fā' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ben kılın şām u seher maqşadı sultānumdan
Beni şoñ demde cüdā itmeye imānumdan
2. Kayd-ı dünyā ile dil oldı perākende katı
Sen hālāş it beni bu hāl-i perişānumdan
3. Añladuñ gökleri sen ra' d-ı hayāl itme şağın
İñiler gökde melek yirdeki feryādumdan
4. Kendüden şubḥ u mesā şanma döner gerdünü
Te'şir itdi felegüñ çarḥına devrānumdan
5. ' Āleme dīdelerüm dökmeşe göz yaşuñ eger
Ki tutuşdı bu cihān āteş-i sūzānumdan
6. Bulmaq isterseñ eger şūfi Ḥakīkat gencin
Sen anı eyle kim taşşil dil-i vīrānumdan
7. Eyleme ilāhī Nizāmoğlını şermende hecīl
Rūz-ı maşşer oğına defter-i dīvānumdan

174.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. ' Ömür kār-bānı göçdi sen yatarsuñ
Bu cānuñ kuşu uçdı sen yatarsuñ
2. Unutduñ āḥiret aḥvāllerini
Günāhlar başdan aşdı sen yatarsuñ
3. Şaçuñ şağaluñ ağardı dirīgā
Ecel geldi irüşdi sen yatarsuñ

---

173 A 42b, B 44b: C 56b: D 175a: E 1298a: F 1192b: G 1066b: H 1181b: K 59b: L 52b: N

106b

3 ra' d-ı hayāl A : va' d-ı hayāl C

7 lā-hī A: ilāhī C

174 A 43a, B 38b: C 56b: D 111a: E 1274a: F 1136b: H 4163a: K 60a: L 16b: M 7499a: N 31a

4. Bizi Hâk hizmete gönderdi bunda
Kanı hizmet ki düşdi sen yatarsuñ
5. Hevâlar ‘Askeruñ cem‘ itdi Şeytân
Göñül tahtına geçdi sen yatarsuñ
6. Nice gündüz nice giceler oldı
Ne kaynadı ne pişdi sen yaturşuñ
7. Senüñ **Seyyid Nizāmoğlı** bu nefsuñ
Yolından yine şaşdı sen yatarsuñ

175.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. ‘Acep nāzik-beden bir hoşca kuşsuñ
İçüñ fışk ü fesād zāhir de hoşsuñ
2. Cihānuñ ‘ilmüñ öğrendin ‘amel yok
Kitāb kanı seni yutmuş komışsuñ
3. Tışuñ bir cübbe vü destār olupdur
Diriğā ‘aşk-ı Hâkdan içi boşsuñ
4. Eger var ise hālüñ eñi söyle
Ne hāşıl çün işitmişüñ dimişüñ
5. Nühās imiş dilüñ dünyā hevāsı
Şanırsuñ sen seni altun gümüşsüñ
6. Ne sūz eyler göñülde olmayunca
Tıtalum dürr-i meknün söylemişüñ
7. İriş mürşide **Seyfi** puhte ol var
Eger bî-pîr iseñ bir ham yemişüñ

---

175 A 43a, B 45a: C 57a: D 185a: E 1277b: F 1201a: G 1062b: H 4182a: K 60a: L 58a: M 7501b: N 117a

2 kitāb kanı seni A: kitāb kangısı C

6 sūz A: sud D

7 ola var A: olmaya G

176.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bir vücūddandır vücūd-ı ins ü cān
Ġayrī Şanma cümle birdür ey civān
2. İki 'ālem varlığı ĠaĠdandırur
Añsuz olmaz āŐikār u nihān
3. Cān u 'ālem cānuma cānāndurur
Sāye-i ĠaĠdur Ġamu kevn ü mekān
4. Zāhir ü bā᠗ın Ġudādan Ġayrī yok
Görinen oldur 'ayān-ender-'ayān
5. Görmemüz iŐitmemüz söylememüz
Cümle ĠaĠdur ᠗utma ey münkir gümān
6. BaĠr-i vaĠdet mevcidür 'ālem Ġamu
Ġa᠗resiyüz cümle ol baĠrühñ hemān
7. Ġa᠗reñi deryāya ĠarĠ it **Seyfiyā**
Ġala deryā aradan sen ol nihān

177.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çün ŐaĠınduñ cānuñı var itme cānān arzusun
Her kimühñ kim derdi yok n'iyler o dermān 'arzūsın
2. Müftinühñ fetvālarından ĠorĠup 'aŐĠdan el yuduñ
Zümre-i 'uŐŐaĠ içinde itme 'irfān 'arzūsın
3. Sen Nesīmī gibi postuñ virmedühñ dost uĠruna
'AŐĠa tensüz ne Ġācet eylemek cān arzūsın

---

176 A 44b, B 42b: C 58a: D 168a: E 1296b: F 1187a: H 4180b: K 54a: L 49a: N 98a:

1. bir A: bu C

3 cānāndurur A: cāndandır C, N

6 Ġa᠗resi A: Ġa᠗re C

177 A 45a, B 47a: C 64a: D 210a: E 1299a: F 1222b: G 1039a: H 4183b: K 54a: L 80a: N 140a

4. Hakkı hazır görmedün kendüñde Manşür gibi sen
Däre ber-dâr olmağa gel itme urğan arzūsın
5. Mü'minüñ qalbidür Allāhuñ evi sen bilmedüñ
Toptolı itdin varup ol evi Şeytān arzūsın
6. Hey ne ğafletdür bu ğaflet dār-ı ' uqbāyı koyup
Komaduñ bî-çāre bu dünyāyı vīrān arzūsın
7. Bir gönülde hubb-i dünyā olsa **Seyyid Seyfi** bil
İtmesüñ ol kimse hergiz dīn ü imān arzūsın

178.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ne kovalar şıvalarsuñ bire hey qurı kovan
Yüze güldigüni gerçek mi şanırsuñ bu cihān
2. Tışını ziynet idersüñ düzedüp kuqla gibi
İçin ammā ayı meymün tolu hınzırla yılan
3. Zāhira gerçi dilindeki ' ibādetler iyi
Dağı qalbüñ dili öğrenmedüñ İslām lisān
4. Zerrece var ise qalbüñde bu dünyā hubbı
Ma' den-i mezbelesüñ saña ne lāyık ' irfān
5. ' Aklıñı başuña devşir bu cihān bākī degil
Kime kaldı idi saña qala devr-i zamān
6. Manşıb-ı devlet-i dünyā diyü ' ömrüñ çürüdi
Hizmet-i Hakkı koyup eyledüñ imāna ziyān
7. **Seyfi** dünyāyı seven ādemi insān şanma
Kimi kerkes kimi kuzgun kimi olmuş şırtlan

---

4 hazır A: zahir K

7 bir A: her G

178 A 46a, B 40a: C 65b: D 124a: E 1294b: F 1146b: G 1042a: H 4177b: K 61b: L 23b: M 7503b: N 47a

1 kovan A: kavak C

6 manşıb-ı A: naşib C

179.

1. ‘Āşık iseñ gel geç bu fenādan
Bir haber añla sırrı beķādan
2. İñle ey bülbül tā görine gül
Geçmedi gönül bu hevādan
3. ‘Ömrümüz geçer bāl ü per açar
Cān kuşu uçar bir gün yuvadan
4. Talīb iseñ gel mürşid elüñ
Bilesüñ aḥvāl-i zevķ-i şafādan
5. **Seyfi** iller şarpadur bu yollar
Ta‘ n ider iller dönme rızādan

180.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Nice bir ölmeyesüñ zevķ ü şafālar süresüñ
İrüşe añsız ecel ḥālını ol vaķt göresüñ
2. Nice bir kaşr ü serāy ile müzehheb köşkler
‘Acabā añamısuñ tamudaķı ğayyā deresin
3. Nice bir şalınasuñ cāme ser-ā-serler ile
Şaralar egnine dibāyı alup bir paresin
4. Nice bir yaşdıĝıñ aḥlas ola dibā döşegin
Ķara topraĝa düşüp Ķaragusına giresüñ
5. Nice bir eyleyesüñ bunda gücüñ yetdüĝünü
Her ne fi‘l itdüñ ise anda şu ‘ālin viresüñ
6. Nice bir el Ķoşdurup dura senüñ Ķarşuña ḥalk

---

179 A 56a, B 42a: C 66a: D 157a: E 1296b: F 1175b: G 1057a: H 4179b: L 42b: M 7501b: N

83a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi

2 ey A: bu D

180 A 56a, B 37b: C 66b: E 1281a: F 1131b: G 1033a: H 4176b: K 51a: L 12b: N 25b

4 Ķara topraĝa düşüp A: Ķara toprak düşüp D

Sende maḥşer günü biñ yıl ola ḥayrān göresüñ

7. Nice bir müy-ı sefidüñle **Nizāmoğlı** günāh
Yüri tevḥid ile aḳ eyle bu yüzler ḳarasuñ

181.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Beni red eyleme yā Rab cemālūñ şevḳ-i tābuñdan
Göñül mir' ātını pāk it bu dünyānun ḥayālūñden
2. Ne deñlü bir göñül yābis olursa ānı nerm eyler
Ḳaçan kim yağsa ol ḳalbe ilāhī feyzin ābuñdan
3. Şu ' aşıḳlar kim isterler vişālūñ vaşlınuñ dā'im
Ferāğat eylemişlerdür sekiz cennet şevābuñdan
4. Yitürdüm ' aḳl u idrāki ilāhi fikr-i zatuñla
Olurmuş mest-i lā ye' ḳul iḳen ' aşḳ şarābuñdan
5. Ümidüm vardur ey **Seyfi** cemalūñ görmege Ḥaḳḳuñ
Ki vardur Ḥaḳ cismümde Resūlullāh turābuñdan

182.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ḳünkü bildüñ saña ḳalmaz bu beden
Ya bu göñüldeki ğafletler neden
2. Bögrüñe elin ḳoyup ḳurulma kim
Ḥāk ile yeksān olur ' izzetlü ten
3. Bir ḳaç altun aḳçe mülk ü māl diyü
Cem' idüben bıyıḳuñ burma iken
4. Devlet ü manşıbla ' izz ü cāh diyü
Bu ḥayālāta göñül virmeñ neden

6 ḳoşdurup A: ḳavuşdurup C,G : ḳavşurup D/ 6. göresin A: olasin D/6. göresin A: olasin D, N

181 A 56b: C 66b: E 1302a: G 1019b: H 4186a: K 51a

182 A 56b, B 38a: C 67a: D 111a: H 1293b: F 1136a: H 4176b: K 51b: L 16a

3 idüben A: idüp C, M

5 yaf A: na-filer C

5. Bu şavul yort hāy-ı çeşmi tut başum
Yaf eyle yokdandır aşluñ añla sen
6. Bākī devlet bakī ʿizzet bākī yār
İster iseñ Seyfī sen çık aradan

183.

mefāʿ ilün mefāʿ ilün feʿ ülün

1. Ne vecd ile ne hālet isterüm ben
Ne ʿırz u ne melāmet isterüm ben
2. Öğredi kimsenüñ baña gerekmez
Ne vaʿz u ne naşīhat isterüm ben
3. Ne keşretten ğamum var ey ʿazizüm
Ne karanlıkda halvet isterüm ben
4. Ne miñnetden perişāndur bu gönülüm
Ne zevk ile ne vahdet isterüm ben
5. Ne firkatler ğamından bī-huzūrum
Ne ol dil-dāre vuşlat isterüm ben
6. Rızā-yı Haqqā Seyyid Seyfī rāzı
Hemān andan hidāyet isterüm ben

184.

mefʿ ülü mefāʿ ilün mefʿ ülü mefāʿ ilün

1. Derd içre gönül kalduñ olmadı saña dermān
Hālünü şora gelmez oldı şu senüñ yarañ
2. Göl gibi şarāb oldı çeşmümden ağan yaşum
Tennür gibi sīnem oldı cigerüm büryān

---

183 A56b, B 38a: C 67a: M 7498b: N 30b

3 karanlıkda A: karangüde C, E

4 miñnetden A: muhabbetden C

5 dildāre A: didāre B

184 A 78b, B, 40b: C 67b: D 132a: E 1295b: F 1152a: G 1046b: K 52b: L 28a: N 55 a

3. H̄asret yūregūm yaq̄dı dil mülküñi ğam t̄utdı
Yaq̄dı beni kül itdi bu āteşle bu hicrān
4. Derdüme devā olmaz ʿömür ise baña göymez
H̄ālın ne diyü gelmez bu h̄aste dile yārān
5. **Seyfīye** ʿināyet kııl h̄āline h̄imāyet kııl
Lütfuñla şefāʿ at kııl ey seyyid-i ins ü cān

185.

mefāʿ ilün mefāʿ ilün feʿ ulün

1. Olur çün ʿākıbet ten h̄āke yeksān
Koyup dünyāyı imān iste imān
2. Bu cānuñ çıkmadan bī-çāre tenden
Göñül derdüñe cehd it eyle dermān
3. Mücellā eyle dil mirʿātını var
Tecellā-yı cemāl eyleye sulṭān
4. Vücūdın zerredür zāhirde ammā
Bulnur on sekiz biñ dürlü elvān
5. Eger hayvān meʿādin cin melekdür
Şeyāṭın dīv ile hem-perī insān
6. Bunuñ mazmunlaruñ maḳbüle dönder
Olasuñ kendi mülkinde Süleymān
7. Çalış **Seyyid Nizāmoĝlı** yūri var
Ola gör olmadan bir ehl-i ʿirfān

---

4 göymez A: gülmez B, N, L/ 4. bu A: ben D

5 şefāʿ at A: inayet D

185 A 83b, B 40a: D 127a: E 1294a: F 1148b: G 1020a: H 4177b: K 52a: L 25b: M 7450a: N 50a

3. Mücellā A: tecellā B, M

186.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Beni bu nefis-i zālīm itdi mağbūn
Elinden olmuşum gāyet dīger-gūn
2. ' Acūze pīre-zen dūnyāya uymış
İderler baña yüz biñ dürlü efsūn
3. Cihān zulmetdür ey dil şanma leyli
Bağup ārāyişine olma meftūn
4. Toz ile toprağ ile oyun oynar
Bir oğlandur buña kim oldı meftūn
5. Bu nefis-i zālīmūñ feryād elinden
Benüm derd ile bağrum itdi pür-ğūn
6. Belādur bāli miḥnetdür huzūru
Kime kıldı vefā bu dūnye-i dūn
7. Cehennem āteşi **Seyfi** sönmez
Meger yaşuñ Fırat ola ya Ceyğūn

187 .

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Toğañ sensūñ tolıñañ sen ne toğar ne tolanırsuñ
Meķānuñ lā-meķān senūñ her meķān da bulunırsuñ
2. Bilen sensūñ bilineñ sen bilirsūñ seni ki nesūñ
Tecellā itdigūñ dosta ki lūtfuñla bilinirsūñ
3. Bir gönülde senden gāyri āğyār gidüp yār olmasuñ
Muḥabbetūñ nūrı ile ol gönülde şalınırsuñ
4. **Seyyid Nizāmoğlı** şağın ölem diyü guşşa yime
Dost ilinde toğarsuñ sen gerçi bunda tolanırsuñ

188.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. İlähî nefis-i emmârem yaķarsuñ âteş-i lâdan
Tola bu ĥane-i ĳalbüm benüm envâr-ı illâdan
2. İdenler zıkr-i mevlâyı bulurlar cây-ı a' lâyı
ĳomayan dâr-ı dünyâyı naşibi olmaz ' uķbâdan
3. Eger bildüñse ĥallâķı idersüñ ' ömrüni bâķî
Olur ĥuzur aña sâķî için bu câm-ı şebâdan
4. ĳaçan kim eyleseñ ĥayrı ve yâĥud sehv ile şerri
Görür maĥşülüni fevrî bilen ta' bir-i rü 'yâdan
5. Yüri mevlâyı zıkr eyle ne ise ĳaķķa şükr eyle
Olursuñ **Seyfi** fikr eyle ferâgat eyle dünyâdan

189.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

6. Şaķla mü 'min ĳullaruñ yâ Müste'ân
Ser-nigün olsun bular pîr ü civân
7. ĳâşsa-i Nemrüd Fir'avn u Şeddâd için
Bir yeri bunlara itmüşler mekân
8. Muķtedâ-yı şer' ile olmaz bir iş
Ol yerüñ adını ĳomışlar dîvân
9. ĳapusı üstünde yazılmışdurur
Oķur anı ehl-i ĳaķ olan 'ıyân
10. Bunlaruñ itdigüñ ol sultân-ı dîn
Birisin itdi mi gel eyle beyân

---

188 A 57a: C 67b: G 1021a: K 52a:

3 olur A: olurmuş C/ sâķî A: sâfi C

5 mevlâyı A: İllahî G

189 A 95b: D 194a: H 4143b: K 58b

(Bu gazelde şairin mahlası bulunmamaktadır.)

11. Olaruñ dül-bendlerüñ kaftañlaruñ
Yedi mi yediklerüñ faḥr-i cihān
12. Evliyālar gördi zūlmüñ bunlaruñ
Döndirüp yüz itdiler cümle li' ān
13. Olmadı çün Hızriyūnlar tā'ibūn
Ḥāzret-i Ḥaḳ virmesüñ hergiz emān
14. Nūh kavmi gibi ğarḳ olsun ḳamu
Zūlm ü ğāretten ḫalāş olsun diyen

190.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. 'Acā'ib ḳaṭreyüm bende bulunur baḥr-i bī-pāyan
'Acā'ib zerreyüm oldı güneş şevḳümden ser-gerdān
2. Vücūdum dānesi dām oldı gerçi ṫāvūs-ı kudse
Mekānum kurb-i ḫāzretdür idecek murğ-ı cān ṫuyyurān
3. Benüm maḳşūd-ı 'ālem hep benüm dīdārum isterler
Ki zīrā bāb-ı vuşlatdur cenāb-ı 'izzete insān
4. Yitirdüñ 'aḳl ü idrāki unutdıñ aşluñ ey miskīn
Melek şüretli iken sen revā mı olasuñ ḫayvān
5. Hemān erlik **Nizāmoğlı** seni senden ḫalāş itmek
Gidicek aradan sen ben iki 'ālem olur bir cān

191.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. İrüşdirdi bu cānı cāna Ḳur'ān
Bizi vaşl eyledi cānāna Ḳur'ān
2. Giderdi cān u dilden mā'sivāyı
Göñülde ḳoymadı bīḡāne Ḳur'ān

190. H 4179a: L 32a

1 bende H: benden L

191. H 4178a

3. Bize gösterdi rāh-ı müstaķīmi
Delālet eyledi īmaña ur'ān
4. Resūlūñ sırrıdur kim oldı zāhir
Bizi irşād ider erkāna ur'ān
5. Haķīkat dürrine tālīb olursañ
Seni bahrī ider 'ummāna ur'ān
6. Tutanlar dāmen-i ur'ānı her dem
Anı şaķlar omaz Şeytāna ur'ān
7. Gözet **Seyfi** yüri şeyhūñ rızāsın
Ne derdin döndüre dermāna ur'ān

192.

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fe'ülün

1. 'Aşķ āteşine yanmağı pervāneden öğren
Ser-mest oluben coşmağı dīvāneden öğren
2. Mecnūn gibi ol şevk ile vālih ü hayrān
Nāmūsuñı terk itmegi ĥum-hāneden öğren
3. Yoķlıķda itmiş genc-i ezel varlığı ey dost
Yoķlıķ nice olur var yüri vīrāneden öğren
4. Hūn eyle gözüñ yaşıñı ayaķlara düş gez
Seyr itmegi elden ele peymāneden öğren
5. Nūş eyle Nizāmoğlı yüri bāde-i 'aşķı
Şurīde vü şeydālığı mestāneden öğren

193.

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

1. Vā' izā zem itme ehli 'aşķı hālin bilmedūñ
Söyleme her bir sözi lūtf it mālın bilmedūñ

2. Her kişinüñ vâkıf ol evvel nedür esrârına
Virme fetvâ kendü za‘ mince su ‘âlin bilmedüñ
3. Nice ıslâh idesüñ bu halkı ey bî-çâre sen
Sen musâvî ğıybet itmenüñ vebâlin bilmedüñ
4. Mü ‘mînüm diyüp nedür ol kimse da‘ vâ eyleyüp
Ümmetiyüm didügi sultânuñ âlin bilmedüñ
5. Şağın ey miskîn bu halka kendüñi medh eyleme
‘ Âlem-i rü ‘yânda nefsüñ meger o âlin bilmedüñ

194.

mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün

1. Kaçan bu uyğudan⁹⁹ bî-dâr olırsuñ
Görüp dîdârı ber-ğudâr olırsuñ
2. Eger kendüñi yok itdüñse kendüñ
Bulup kendüñi kendüñ var olırsuñ
3. Bulursañ kendüñi kendüñde kendüñ
Her ne Manşür-veş ber-dâr olırsuñ
4. Göñül levhîni pāk itdüyse tevḥîd
Enîs ü mūnis-i dil-dâr olırsuñ
5. İçerseñ cām-ı vaḥdet cur‘ asuñdan
Varup bî-nāmūs u bî-‘âr olırsuñ
6. Tabî‘ at ‘ âleminde olma maḥbūs
Şağın gāyetde ehl-i nâr olırsuñ
7. Ölürsüñ *mūtū kable en temūtū*
Ebed mülkinde tāk-dâr olırsuñ
8. Yıkarsuñ kal‘ a-i nefsüñ ḥişārın
Muḳarrer ḥaydâr-ı kerrâr olırsuñ

194. E 1279: G 1067a

1 uyğudan E: uyğudan G

9. Ferāmūş itme **Seyfi küntü kenzi**
Ki zîra yâr iken aġyâr olırsuñ

[Harfü'l-Hâ]

195.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Eyledük nefse uyup kendimüzi rüy-i siyâh
Ne yüz ile varayuz ĥazret-i Mevlâmıza âh
2. İtmedük zerre kadar Ĥaĥķa yarar bir eyü iş
Eyledük 'ömrümüzi yoķ yire dünyâda tebâh
3. Nice bir pîre-zen dehre uyub aldanasuñ
Ĥanı hey ĥalbi ĥararmış ĥanı zühd ile şalâh
4. Nice bir dil-berümüz adını vird idinelüm
İdelüm gel beri şimdengirü ezķâr-ı İlâh
5. Manşıb-ı devlet-i dünyâya ĥarîş olma şaķın
Ne vezîri ĥalıserdür ne emîri vü ne şâh
6. Nice bir ma' şî-yi baĥre düşüp ey ġâfil
Nice bir keştî-i nefise olasuñ mellâĥ
7. Nice bir küy-i nigâra varalum leyl ü nehâr
Gele şimdengirü **Seyfi** olalum sâlik-i râh

196.

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Biz muĥabbet ehliyüz yoķdur aşla ġam bize
Ĥam Yezîdindür şafâlar zevķ ile her dem bize

195 A 69b: C 80b: D 121a: E 1306b: F 1143a: H 4192a: K 75b: L 22a: M 7506b: N 19a

6 nefise A: nefisine D, K, L

196 A 61a, B 52b/Aynı gazel A 85b: C 72b: D 70b: E 1306a: F 1145b: G 1041a: H 1192b: K 67b: L 23a: M 7507a: N 20a:

2. Kim ki sevmez Muştafānuñ neslini lā' net aña
Raḥmet-i fađl-ı ilāhī feyż-i Hıađ mūdām bize
3. Devlet-i dūnyāyı virdüñ isteyen münkirlere
Dār-ı-ı' uđbāda sa' ādetle nice ' ālem bize
4. Pādişāh-ı ' ālem iseñ de ferāgat eyledüñ
Şüret-i Kārūn Yezīde ma' nī-i Edhem bize
5. **Seyfiyā** derdler devāsıdur sevüñ āl-i Aḥmedi
Her zamān dirhem Yezīde dā' ima merhem bize

197.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Eyledüm' azm-i bekā şimdengirü yāhū size
Baña gerekmez fenā şimdengirü yāhū size
2. **Küntü kenzin** ' ālemüñ ister yine cān u gönül
Gider oldum ol yaña şimdengirü yāhū size
3. Bu diyār-ı ğurbete gönderdi ol sulţān beni
Gel dimiş dostum baña şimdengirü yāhū size
4. Murĝ-i cān pervāz idüp dostdan yaña uçmağ diler
Çāre yođdur turmaĝa şimdengirü yāhū size
5. Çün gider **Seyyid Nizāmoĝlı** bu yirden ' ākıbet
Hıayr ile eyleñ du' ā şimdengirü yāhū size

---

4 ferāget A: ferāmuşB, L

5 sevün A: sev B sev al C: senüñ E: sev L/ daima B nüshasında yok

197 A 61b: C 72b: D 158a: E 1308b: F 1177a: G 158a: H 4194a: K 68a: L 43b: M 7509b: N

198.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Her kim ister otura Allāh ile
Dā'imā otursuñ ehlu'llāh ile
2. Kim kemālāt itmek ister Hıağ ile
'Ömrüñi geçirsün illa'llāh ile
3. Bulmağ isterseñ beķā-ender-beķā
Āşinā ol var fenā fi'llāh ile
4. Muşafānuñ şer' ine kıl inkıyād
Şohbet isterseñ Resūlu'llāh ile
5. Nefsüm isterseñ cehennemden ħalaş
Durma tevĥid eyle **Seyfī** Allāh ile

199.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Eger vuşlat şebinde cān ħicāb olursa cānāne
Ki terk eyliyem ol cānı virem yolına şükrāne
2. Muĥabbet bezminüñ cāmın ićen cān kıymetüñ bilmez
Gezer şüride vü şeydā iki 'ālemde mestāne
3. Vişālin isteyen 'āşık muĥabbet iyemez ġayre
Murādı vāşıl itmekdür hemān cānuñı cānāne
4. Muşaffā eyle gel ħalbüñ özin emmāre fi' linden
Ķurıla taĥt sultānı geçüp otura şāhāne
5. Muĥabbet gencine maĥzen olaldan **Seyfinüñ** gönli
Anuñçün her ħaçan baĥsuñ görünür şöyle vırāne

---

4 diler A: ister G

198 A 62a, B 67a: C 73a: E 1305a: K 68b

“Durma tevĥid eyle seyfi Allāh ile” mısrası A nüshasında bulunmakta: B nüshasında bulunmamaktadır.

199 A 63b: C 74b: E 1314a: G 1018b: H 4198a: K 70a:

200.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Baña benden durur çünkim bu yāre
Bulunmaz ben dururken baña çāre
2. Olurdı derde dermān belki derde
Aradan yoğ olup çıksam kenāre
3. Bulunmaz baña benden ğayrī düşmen
İrerdüm yāre çeksem cismümi dāre
4. Beḳādur rūhı çün nefsüñ fenāsı
İrüşdi şol kim yandı iş bu nāre
5. Benüm bu varlıgumdan yoğluğum yeg
İrüşür yoğ olan yoğluğda vare
6. Beni benden ḥalāş it yā İlāhī
Ki benlük māni' oldı vaşl-ı yāre
7. Dilerseñ yāri terk it Seyfi varuñ
Saña sen derd olup sen başla zāre

201.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Yapuş āl-i Resülün dāmenine
İletsün seni rahmeti ḥırmanına
2. Muḥabbet eyleyen anlara bunda
Yāruñ der-gāh-ı ḥāzretde sevine
3. İtā' at kılmayan āl-i Resüle
Yüzi üstüne maḥşerde sürine

200A 63b, B 57a: C 75a: D 188a: E 1311b: G 1063a: H 4196b: K 70a: L 59b: M 7508b: N 120a

1 benden durur A: bendendür B, M: tururken G

201 A 64a, B 52b: C 75a: D 119a: E 1306b: G 1089a: H 4192a: K 70b: L 20b: N 42a

1 hirmanine A: haremine B

4. Muḥibb-i āl-i Aḥmed ola şādān
İḥānet eyleyen münkir yerine
5. Muḥib ol Seyfiyā āl-i Resūle
Cemāl-i Ḥaḳ saña tā kim görüñe

202.

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

1. Ey vā' iz ü ey nāşih ' aşıklara daḥl itme
Kendüñi görüp lütf it Şeytāna uyup gitme
2. Bu şüret-i zāhirle dil ' ālemi fehmi olmaz
Var tāt ile hırkañ düz kendüñi bize şatma
3. Sen daḥı yoğ olmaduñ varlığı neden bulduñ
Kuzgun iken ey miskīn gel tütü gibi ötme
4. Her bir sözi ' uşşākuñ bir meyve-i cennetdür
Çün yemedüñ sen anı zā'id yire taş atma
5. Derviş diyü çünkim sen kendüñe bir ad taşdın
Ceħd eyle Nizāmoğlu hiç kimseyi incitme

203.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. ' Aşḳ āteşine yan ey gönül yāre irince
Cāndan daḥı pek sevgili dil-dāre irince
2. Bülbül gibi her şām u seḫer eyle fiğānı
Nālānuñ irüşsün göge gül-zāre irince
3. Ğam-ḫāne-i ' aşkuñ yüri nüş eyle şarābuñ
Şol ' ālem-i ma' nādaki esrāra irince

---

5 muhib A: murid B, C, D, E, H

202 A64a, 85a, B 53a: C 75b: D 125a: E 1307b: F 1147a: G 1043b: H 4193a: K 70b: L 24b: M 7509b: N 48a:

1 yoğ C

203 A 64b, B 54b: C 75b: D 159a: E 1308a: F 1178a: G 1059b: H 4194a: K 70b: L 44a: N 88a

3 ğamḫāne-i A: ḫumḫāne D, L, N

4. ‘ Āşık añā dirler ki fedā eyliye cānuñ
Pervāne olan cānı n’ider nāra irince
5. Şu gibi karar itme **Nizāmođlı** müdāmī
Pirlere yüzüñ sür yüri didāre irince

204.

müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün

1. *Estağfiru ’llāhü’l-‘azīm* mürāinüñ işlerine
Gördi sücüd eylemedi dil-berimüñ kaşlarına
2. Göñli karañlıđı gidüp ne hoş münevver olmadı
Nazar idüp dil-berimüñ inci gibi dişlerine
3. Başdan ayađa yārimüñ nūr olduđun bilmediler
Zāhidān eksik olmasun belāları başlarına
4. Şūfi bu ‘ aşk aşın degül derdlere uğradur seni
Yar yüregüm bir nazar it bu bađrımüñ başlarına
5. Vech-i dil-bere zāhidin bağmaduğı ‘ acep degil
İrmedi dost tecellisi içlerine tışlarına
6. Her kaçan ol serv-i revān görsem revān olduğunı
Nīl ü Fırat benzemeye gözlerimüñ yaşlarına
7. **Seyyid Nizāmođlı** cihān tolı cemāl-i yār ile
Görmediler körler anı girmedi hiç düşlerine

---

204 A64b, B 57b: C 76a: D 213a: E 1312b: F 1225a: H 4197a: K 71a: L 71b: M 7510a: N 142a

- 1 işlerine A: sözlerine B, C, L
- 3 olduğın A: idügümB : eydüğün D, L, M
- 4 aşın A: işun B : işin D: işüñ L
- 7 körler A: gözler B/ tolı A: doldı C: gözler E, L

205.

mef' ūlū mefā' ilūn mef' ūlū mefā' ilūn

1. Cān murğı ider pervāz bu süfliden eflāke
‘ İzzetlü sa‘ ādetlü cismūñ düşe nūr-ı hāke
2. Her ne ise a‘ māliñ anuñla olur hālūñ
Mağrūr olup aldanma bu māl u bu emlāke
3. Aqvāl ile ef' ālūñ pāk ise eger bunda
Rāzı ola Hāq senden rāci‘ olasuñ pāke
4. Dil āyīnesin pāk it ğayrī sıfat-ı Hāqdan
Görine cemāl-i Hāq bu dīde-i ğam-nāke
5. Yā Rab Nizāmoğluñ dūr eyleme vaşluñdan
‘ Aşkuñla hidāyet kııl bu sīne’i şed-çāke

206.

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Bī-haberler derd ü dilden gelmesün bu meclise
Geçmeyenler kāl ü kılden gelmesün bu meclise
2. Biz ezel bezmūñ şarābuñ nūş iden ser-mestlerüz
‘ Ār idenler ta‘ n idenler gelmesün bu meclise
3. Āteş-i ‘ aşk ile cümle varlıguñ yaqmışlaruz
Kıomayan varlıguñ elden gelmesün bu meclise
4. Āşinā-yı āşiyān-ı cān olan gelsün beri
Kim haber bilmez ol eylede gelmesün bu meclise
5. Kıuş dilūñ söyler Süleymān-ı zamān oldum gine
Seyfi kim bilmez bu dilden gelmesün bu meclise

205 A 65a, B 56a: C 75b: D 181a: E 1310a: F 1197b: G 1037a: H 4195b: K 71b: L 55b: M 7506b: N 112a

1 düşe nūr-ı A: döşenir D, L

5 nizāmoğlın A: seyyid Nizāmoğlın B

206 A 67b: C 78a: E 1314a: G 1024b: H 1198a: K 72b: M 7509b:

3 “cümle” C nüshasında bulunmamaktadır.

207.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. N'olaydım gelmeyeydüm bu cihāne
Kıalup Hıağ ile Hıağ Şöyle biđāne
2. Ezel dost bađınıñ ben bir gülüydüm
Baña müŐtāk idi devr-i zamāne
3. Gül iken Şimdi geldüm bülbül oldum
Anuñçün baŐladım āh u fiđāne
4. Temevvüc eyleyüp deryā-yı vaçdet
Bırağdı taşra bir dürr-i yegāne
5. Yıtdüm oldum bu ğurbetde anuñçün
Vaşandur istedigüm yane yane
6. Cemāl-i yār idi seyr ü sülükum
Yoğ idi ara yirde bir bahāne
7. Budur **Seyyid Nizāmođlı** ricāmuz
Bu ğüher vara ol evvelki ķāne

208.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Temennāmuz budur Hıağdan nice yüz biñ Őafā ile
Olavüz rüz-i mađŐerde Muğammed Muştafa ile
2. Kıyāmet ıssılarında ŐuŐuzluđ irdügi vağtün
İçevüz āb-ı KeŐerden ' Alıyyü'l-Murteza ile
3. Yezıdler yüzleri üzre sürine zār u ser-gerdān
Biz olsağ kürsiler üzre Hıasan Hıulķu'r-Rıza ile
4. Livā-i-ĥamdün altında dirülse cümle mü'minler
Cenāb-ı Hıazrete ğitsün Hıuseyn-i Kerbelā ile

---

207 A 68a, B 53b: C 79a: D 141a: E 1307b: F 1161a: G 1018a: H 4193b: K 73b: L 34a: N 67a
2 bađınıñ ben bir gülüydüm A: bağında ben bir gül idim G
208 A 80a: E 1313a: H 4197b: K 76a: L 82a: N 166b

5. Şırâṭ Köprüsi üstünde münādīler nidā etse
Sevenler Muşṭafā neslüñ geçün Zeyne'l-‘ Abā ile
6. Kaçan mizāna vardukda Muḥammed Bākır u Ca'fer
Diseler bunı ‘afv eyle ilāhī biñ ‘atā ile
7. İmām Mūsā-i Kāzımdan ricāmuz bile ḥaşr olmak
Mü'ebbed cennet içünde ‘Ālī Mūsā'r-Rızā ile
8. Taķī Sulṭān-ı dīn server getürse bizi toprağdan
Olavüz ‘Adn-i a' lāda Naķī şāḥib-livā ile
9. İmāmum ‘Askerī şāhı velāyet himmet irgürse
Kıyāmet günü ḥaşr olsaķ kamu āl-i ‘abā ile
10. Muḥammed Mehdī devrānı irüşse ölmedüñ görsek
Ḥavāriclere mihnetler irüşdürsek belā ile
11. Yürü **Seyyid Nizāmoğlı** muḥibb-i ehl-i beyt ol kim
Şefā' at eyleye ceddüñ saña lütf-i Ḥudā ile

209.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Tır-i gam-ı dil-dāre güldür çün nişāne
‘Ālem anı ister o görüñmez bu ciḥāne
2. Put-ḥāne vü mescidde benüm eyledigüm seyr
Ya' nī ki ben anı dilerüm ḥāne-be-ḥāne
3. Ol ḥacı diler Ka' beyi tā ide ziyāret
Bu ḥacı murād eyledügi şāḥib-i ḥāne
4. Maķşūd olan Ka' be vü put-ḥāne nedür ey dost
Sensüñ baña bu Ka' be vü put-ḥāne bahāne
5. **Seyfīnūñ** ümīdi keremdür kerem eyle
Lütfūñdan eyü raḥmet olunmaz dil ü cāne

210.

1. Yā Rab baña elfazumı āsān eyle
Aḥkām-ı ‘ibāretüñi iḥsān eyle
2. ‘İsyānumı ref’ eyle kemāl-i keremüñle
Şol ma‘rifetüñ gevherine kân eyle
3. Қаşd itdi gönül şerḥ ide erkānı tarīkat
Bir laḥza ecelden baña amān eyle
4. Evşāf-ı ḥabībüñ olam bülbül-i güya
Bu ḥizmeti ben bendeñe āsān eyle
5. Efkārımı қағ’ eyle ḥayālāt-ı fenādan
Seyfi demini hem-dem-i irfān eyle

211.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Sebeb-i şohbet-i yārān qahve
Bā‘iş-i cem‘i ‘irfān qahve
2. Fincān-ı sefid içinde güyā
Qamer yüzinde siyāh nişān qahve
3. Nice ler vardur ki ansuz olmazlar
Mürde cisme cānsuñ cān qahve
4. Çeşm-i yümnisün elde ‘uşşākuñ
Tutmasuñ saña rû-zıyān qahve
5. Yerinme siyāh olduğıña hergiz
Qaradur ḥuṭṭ-i Qur’ān qahve

---

210 A 69a: C 80b: E 1304a: K 3b:

Bu gazelin vezni tespit edilemedi.

3 “Қаşd itdi gönül şerḥ ide erkānı tarīkat

Bir laḥza ecelden baña emān eyle’(E de bulunmamaktadır)

2 ḥabībüñ A: ḥabībüñde C, M

211A 94b, B 65a: C 80a: D 227a: E 1312b: H 4198a: K 91b: L 78b: M 7510a: N 158a

6. Kim ki çatreni hāke rīz itse
Dökmüş gibidür yire kan kahve
7. **Seyfide** eger olursa biñ gam
Nüş eylese gider hemān kahve

212.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Beḳādur bāḳīdür zātuñ senüñ ey bī-zevāl Allāh
Fenādur cümle 'ālem Ḥayy u Kayyūm Lā-yezāl Allāh
2. Kebīr-i nūr-ı ḥālīḳsuñ muḳaddem hem mu'aḥḥarsuñ
Başır ü Hādī vü evvel ü aḥir ü bir el-Allāh
3. Ḥafīz Bāṭın u zāhir ü Raḥīm Raḥmān u Bārīsin
Muḳtedir ü ḳādir ü Eḥad u Metīn ü Mūte'āl Allāh
4. Şamed Cebbār u Kakhārsuñ Mu'īn u hem Ğani mü'min
'Alīm ü 'Allam ü 'limsüñ Celīl ü zü'l-celāl Allāh
5. Vekīl Maksūd u Māni' ü Ḥafīz Bā'ış ü Cāmi'
Müheymīn ü Muşavvirsüñ 'Aliyyü'l-'Azīm ü 'allel'Allāh
6. Muḳarrer Mālikü'l-Mülksüñ u Nāfi' Mütekebbirsüñ
Mu'īd ü Mübdī ü Rāfi' Cemīl Allāh Cemāl Allāh
7. Ḥaḳīm ü ḳabz u Basīṭ ü Laṭīf ü Rāzıḳ u Rezzāḳ
Keṛīm ü hem Mecīd Fettāḥ u Vehhāb bī-cidāl Allāh
8. Şekürü'l-Vāsi' ü'l-Ġaffār Ḥalīm ü Ḥaḳḳ u Muḥsinsüñ
Ra'ūf Tevvāb ü Mālik Münteḳīm bī-ḳīl ü ḳāl Allāh
9. Mucīb-i vāriş-i dār u Vedūd hem Ḥāsib ü Bāḳī
Habīr ü Dā'im ü 'Afüvv Ğafūr u bī-su'āl Allāh
10. Şabūr hem Muğış ü Yuḫyī vü Yümīt ü 'Adl ü Vācibsüñ

---

3 ansuz A: sensüz H, M, N

7 seyfi A: seyyid seyfi B: seyyid seyfide L / eylese A: itse C, K, L

212. E 1313: G 1073b

3. Bu beyit vezne uymamaktadır.

Ḳavīsüñ hem Şedīdsüñ zātuñ irmez ḥayāl Allāh

11. Ne vālid ü ne veledsüñ iki olmaz Eḥadsın sen
Nizāmoğlma şāhiddür şerik ü bī-mişāl Allāh

[Harfū'l-Yā]

213.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Devāsuz derdüme dermān İlāhī
Ki sensüñ 'ālemüñ püşt ü penāhı
2. Eger baña 'ināyet itmez iseñ
Yüzümüñ gitmeye hergiz siyāhı
3. Ḳulnum emrüne işüm muḥālif
Ne deñlü var ise bende menāhı
4. Beni ṭamu 'azābından ḥalāş it
Kerem kıl pādişāhlar pādişāhı
5. Cihān kāğıt mürekkep olsa dünyā
Yazılup şıǵmaya nefsum günāhı
6. Bize şoñ demde imān eyle rūzi
Ḥabībüñ ḥürmetine yā İlāhı
7. Ḳuluñ Seyyid Nizāmoğluñ şaşırma
Hidāyet eyle aña toǵrı rāhı

214

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sen seni terk ide gör tā bulasuñ kim sen ānı
Cānuñı terk itmeyen ḳanda bulur cānānuñı

213 A 70b, B 59b: C 83a: D 159a: E 1317a: F 1177b: G 1058a: H 1201b: K 79a: L 43b: M
7413b: N 87a

2 hergiz A: her C

3 işim A : itsem C/ menāhı A: penāhıC

214 A 71a, B 58a: C 84a: D 121a: E 1315b: F 1144b: G 1087a: H 4206b: K 79b: L 22a: N 44a

1 ānı A: seni G/ tā bulasın kim sen ānı A: tā bulasın kim sen C

2. ‘ Āşıkum dirsen velī ‘ aşkıdan haber-dār olmaduñ
Dost tahtına geçirdüñ nefsinüñ Şeytānıñı
3. Put-pereste ta‘ n idersüñ biñ putun vardur senüñ
Mü ‘min olmaz bozmayunca bir kişi eşnāmuñı
4. Yüri pāk eyle gönül mülküni ağıyār olmasun
Yār gelsin ki yerine nūr eylesin her yanıñı
5. Ger eger da ‘vāña şādıkısañ yüri çık aradan
Bir imiş ol vaķit bilirsüñ ‘ ālemüñ sulţānıñı
6. İkilikten geçmeyen bilmez Hudānuñ birliğin
Toptolı envā‘ ı efkārıyla kalb maħzeniñi
7. Benligüñ **Seyyid Nizāmođlı** bu gün terk iyledi
Toldı vaħdet nūrı ile zāhir ü hem bātıñı

215.

mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülün

1. Fenāyī ol fenāyī ol fenāyī
Dilerseñ bulmağa mülk-i beķāyı
2. Yüri sen senlüği terk eyle derviş
Müyesser ola tā görmek Hudāyı
3. Muħammed Muştafā nūrına mażhar
Bulursañ pek yapış bir evliyāyı
4. Kūlı ķurbānı ol var cān u dilden
Gider gitsün gönüldeñ māsivāyı
5. Bu dil bāzārı yol bāzārı dirler

“Ger eger da ‘vāña şādıkısañ yüri çık aradan

Bir imiş ol vaķit bilirsün ālemüñ sulţānıñı”(E nüshasında bulunmamaktadır)

215 A 71b, B 59a: C 84b: D 138a: E 1316a: F 1157b: G 1049a: H 4200b: K 79b: L 31b: N 67b

2 senligi A: senligüñ C

6 iste A: ide H: ide L

Bu der-gāhda abūl olmaz mūrāyī

6. Eger derdli iseñ var bir abībe
Onulmaz derdüñe iste devāyı
7. Varılmaz **Seyfī** yol menzil alınmaz
İdinmeyince reh-ber Mutafāyı

216.

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Cümle Hadur söyleyen her bir sözi
Ālet olmuş aña bu insān yüzi
2. Kim olurdu olmasa dost varlığı
N'ıūn andan ayrı görürsüñ bizi
3. Biz ezel bir güher-i yektā idik
Bu bedendür ayrı gösteren bizi
4. İster iseñ aluña varma gine
Evliyā izinden ayurmaz izi
5. Her kim ister **Seyfī** dīdār görmege
Pīrinūñ yüzünden ayurmaz gözi

217.

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Kim ki sevmez Mutafā evlāduñı
Bilmemişdür dīninūñ büñyāduñı
2. angı mel' ūn sevmese seyyidleri
Olıser onlar cehennem itleri

---

216 A 72a: C 85a: D 147a: E 1317b: F 165a: G 1087b: H 4201a: K 80a: L 37a: M 7513a: N 72b

1 hadur A: maşud

4 gine A: yine C, L

5 ayurmaz A: ayurmasın C,L : ayurma D/ Her kim A: kim C

217 A 72a: C 85a: D 119b: E 1315a: F 1142b: H 4200a: L 21a: N 42b

3. Her kim anlara ri'āyet kılmaya
Muşafādan hiç şefā' at bula mı
4. İtmeyen āl-i Resūle 'izzeti
Lā' netīdür lā' netīdür lā' netī
5. **Seyfiyā** sev cān u dilden anları
Tamuya girmez sevenler bunları

218.

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

1. İster iseñ Hudāyı terķ eyle māsivāyı
Göñülde Hağdan özge kıoma gider hevāyı
2. Dil ile bu iş olmaz hāl eyle yūri kālī
Bu menzile irüşmez kendūñ gören mūrāyı
3. Niteki sende senlük vardur aña varulmaz
Giydüre seni senden var bul bir evliyāyı
4. **Seyyid Nizāmoğlınuñ** 'aşkdur ricāsı Hağdan
Biñ cennete değışmez bu 'aşkı var şafāyı

219.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Evlād-ı Resūle kim ki ider olsa bī'ati
Yanmaya anuñ nār-ı cehennemde hiç eti
2. Bunda muħibb-i hānedān-ı Muşafā olan
Mağşer yerinde görmeye bi'llāhi şiddeti
3. Āl-i Resūle buğz u ihānet idenlere
Eyler cem'ī melāike aña lā'neti

218 A 72a, B 59a: C 85a: E 1316a: F 1158b: G 1050a: H 4200b: K 80b: L 32b: M 7512b: N

64b

3 giydire A: gidere C, N

219 A 72b, B 57b: C 85b: E 1315a: G 1032b: H 4200a: K 80b: L 12a: N 25 a:

1 eti A: teni C

3 aña A: aña C, L

4. Cān u gönülden eyler iseñ ' izzet Āline
Hîç itmeye mi saña Muḥammed şefā' ati
5. Mürşid-i kāmīl olan seyyidlerī koyup
Dīne zarar dur itme şaḡın ḡayre bī' ati
6. Dāmen-i āl-i Aḡmedi tūt bunda şıdḡla
Tā kim idesūñ añlar ile anda şoḡbeti
7. Ḥāḡ-i rāhı olursañ eger **Seyfī** bunlaruñ
Yaruñ giyersün başına tāc-ı sa' adeti

220.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Kim ki yüzüñ gördi senüñ bildi kitāb-ı envārı
Böyle ḡıldı kim nazār oḡdı Allāh Ekberi
2. Fehm iden istivāsını açdı der-i cennet ol
Bildi leb-i lā' lüñ imiş anda āb-ı kevşeri
3. Oldı dehān-ı nāḡıkuñ sırr-ı kitāb-ı ma' nevī
Anuñ içün de dişlerüñ otuz iki ḡarfleri
4. Yüzündeki fātıḡayı oḡumayan añlamadı
Ümmü'l kitābı n'eydigüñ bilmedi ḡaldı serseri
5. Aç bu gönül ḡapısını ḡoma içünde dīvleri
Ḥaydarīdür ol kişi kim fetḡ ide bāb-ı Ḥayberi
6. Beni ḡalender eyledi iki ruḡuñ ' aşıḡları
Sīneme yaḡdıḡum budur başdan ayaḡa ḡaḡları

---

7 giyersin A: giyesin B,C/sa' adeti A: devleti C, E, H

220 A 72b, B 61b: C 85b: D 211b: E 1320a: F 1223b: G 1040a: H 4203b: K 81a: L 66b: M
7511b: N 14a

1 böyle A: kim böyle

2 anda A: andaki C, L

3 dişlerüñ A: dişleri C

7 başları A: yaḡları C: yaḡları E: yaḡları L

7. **Seyyid Nizāmoğlınuñ** yar yüregüñ baķ içine
 ʿ Aşķ āteşi ile anuñ eridi bağrı başları

221.

mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün

1. Bu halk āl-i Resüle buğz ile Mervāniler oldı
 Kıoyup dīn-i Resūli Kıosti Alexi Yāniler oldı
2. İhānetle haķaretle baķarlar āl-i evlāda
 Sanasuñ Kisra vü Kıayşer tabʿ -ı haķaniler oldı
3. Nice ʿ izzet bulunsuñ ehl-i beyte şimdi haķimler
 Kimi Lūṭi kimi fāşık yalancı zāniler oldı
4. Muḥammed haķkıçün āl-i Resūlden bunlara yek dost
 Yahūdiler keşişler malı çok Naşrāniler oldı
5. İdenler buğzı evlāda ebed raḥmāniler olmaz
 Dirigā **Seyfiyā** şimdi bu halk Şeyṭāniler oldı

222.

mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün

1. Taʿ aķķul ide mi yā Rab seni bu ʿ aķl-ı insānī
 Cemālūñ göre mi yā Rab iş bu rūḥ-i hayvānī
2. İlahī zātınuñ ʿ ilmi bilinmez bī-nihāyetdür
 O bir deryā-yı vaḥdetdür ki yoķdur ḥadd u pāyānı
3. Kıaçan idrāk ider maḥlūk olan ʿ ilmüñi ḥallākuñ
 İḥāṭa ide mi kıatre olan deryā-yı ʿ ummānı
4. İrüşse zerrece rūy-i zemīne zātınuñ envāri
 Olur nūrına pervāne cihānuñ mihr-i tābānı

221 A 73a, B 61b: C 86a: D 200a: E 1319b: F 1214a: G 1085b: H 4203a: K 81a: L 66b: M 7514a: N 133b

3 bulunsun A: iderler B eylesün C ,K, L: bulsun D

222 A 73a: C 86a: E 1323a: G 1021b: H 4206a: K 81a:

4 envāriA: nūri K,

5. Koyup bu ʿilm-i eṣyāy vüṣūl-i Hāḡ olan ḡullar
İderler Seyfiyā anlar ḡamu ʿarṣ üzre cevelānı

223.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿAṣḡ-ı Leylā eyledi Mecnūn-ı ser-gerdān beni
Merḡamet eyler ḡaçan seyr eylese yārān beni
2. Ağlasam gözden ḡıḡınca ḡam degil Yaʿ ḡüb-veṣ
Mıṣr-ı dilde tā bulunca Yūsıf-ı Kenʿ ān beni
3. Men mey-i ser-ḡoṣ-ı ʿaṣḡ oldum ḡarābāt ehliyüm
Ṣanma dehr-i dūna zāhid olmuṣum ḡayrān beni
4. Gözlerüm yaṣı aḡar aḡlar dil ü cān āh ider
Dönderür ṣām u seḡer dolāb-veṣ devrān beni
5. ʿAḡıbet derd belā hicrān irüṣṣüñ vuṣlata
Her ne iylerse ḡo itsin ḡarḡ-ı ser-gerdān beni
6. Rūz-i maḡṣer olsa hicrān ile nālān eylesem
Raḡm idüp ṡamuda yaḡmaz āteṣ-i sūzān beni
7. Tā ezelden Seyfinüñ maḡṣüdü Hāḡ dīdārıdur
Aldamaz medh itme vāʿiz ḡūr ile ḡılmān beni

224.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ḡurretüʿl-ayn-i Resūl olanları
Nice itdiler işitseñ anları
2. Dimediler neslidür Peyḡamberüñ
ḡāliyā tam-tāze idi tenleri

223 A 73b, B 60b: C 86b: D 184a: E 1318b: F 1200b: G 1061a: H 4202b: K 82a: L 57b: M
7511b: N 116a

3 men A: ben C,L/ mey A: bezm F, M
6 eylesem A: olsam B, N: eyleyin C: eyleyem L

224 A 74a: C 87a: E 1324a: G 1088b: K 82b

3. Şimdiki evlāduña hem ālüñe
Şimdiki ʿaşruñ olan Mervānları
4. Çok mıdır bu denli taḥķir itseler
Zīra yokdur bunlaruñ imānları
5. İlerü gelmekde her bir nā-ḥalef
Yire қаʿr olmaḳda güher kānları
6. Gitdi ḥürmet ḳalmadı ʿalimlere
Şerʿe ḡalip oldı ʿörf ü ḥākimleri
7. Bilmeyenler **Seyfi** āl-i Aḥmedi
Ḥake yeksān itsün Allāh anları

225.

mefāʿ ilün mefāʿ ilün feʿ ülün

1. Muḥammedür ḳamu derdler devāsı
Alīdür cümle nāşuñ muḳtedāsı
2. Resūlüñ ḳurretü'l-ayni Ḥasandur
Ḥüseyn-i Kerbelā cānlar şafāsı
3. ʿĀli Zeyne'l-ʿabāyı kim ki sevmez
Başuñdan eksik olmasuñ belāsı
4. Muḥammed Bāķır envār-ı Ḥudādur
İmam Caʿferde görüñdi ziyāsı
5. İmām Mūsā-i Kāzım nesl-i Ḥaydar
ʿĀli Mūsā'r-rızā Ḥaḳ evliyāsı
6. Taḳīdür ber-güzīn-i āl-i Aḥmed
Naḳīyi sevmeyenler oldı ʿaşı
7. Ḥasanü'l-ʿAskerīnüñ başduḡı yer
Benüm bu gözlerimüñ tütüyāsı

8. Muḥammed Mehdī bir gün ola zāhir
Elinde ola muḥtāruñ livāsı
9. Muḥibb ol Seyfiyā āl-i Resūle
Görine saña ilāhuñ liķāsı

226.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ḥaydar-ı Şāh-ı velāyet Murtezāsuñ yā' Ālī
Laḥmike laḥmi Muḥammed Muştafāsuñ yā' Ālī
2. Zehrūñi sükker yerine nūş eylesin ' aşıklarūñ
Bir nümāyişde Ḥasan ḥulķu'r-Rızāsuñ yā' Ālī
3. Her dem içre kana ğarķ olşın vücūd-ı kāināt
Çün Ḥüseyn-i şāh-ı şehīd-i Kerbelāsuñ yā' Ālī
4. Ḥalkı irşād eyledün ey şāh Zeyne'l-Ābidīn
Ehl-i imāña hemān sen muḳtedāsuñ yā' Ālī
5. Ḳalbi vāsi' olduğiçün adı Bākır serverūñ
Sen Muḥammed ḥaḳķıyçün āl-i ' Abāsuñ yā' Ālī
6. Mezhebūñ Ḥaḳdur senūñ Ca' fer de sen Ḥaydar da sen
' Āleme āyineyi *künt-i nümāsuñ* yā' Ālī
7. Ol imāmum reh-berüm Mūsā-i Kāzım pür-hüner
Ḳıl keremlerūñ gedāya ḥoş ğināsuñ yā' Ālī
8. Kim bilirsūñ şāh-ı ey mīr-i ' Arab şāh-ı ' Acem
Bu ne ḥikmetdür' Ālī Mūsā'r-Rızāsuñ yā' Ālī
9. Ehl-i imānuñ sözi gerçek Muḥammed-i Taķī
Ehl-i ' aşķ dilinde sen nūr-ı Ḥudāsuñ yā' Ālī
10. Meşreb-i pāk-i ' Ālī şāhum Naķīdür şübhesiz

226 A 74b, B 67a: C 88a: E 1322b: G 1087a: H 4204a: K 83a: L 84a: N 168a

"Ḳıl Keremlerūñ gedāya ḥoş ğināsin Yā' Ālī" (mısarası B nüshasında bulunmamaktadır.)

2 zehrini A: ZehirC

6 senūñ A: bugün C: bugün L

9 muḥammed-i A: muḥammedür C,L

Şāfi diller şāhısuñ ehl-i şafāsuñ yā‘ Ālī

11. Askerüñ serdāridur şāhum Ḥasanü’l-‘ Askerī
Allāh Allāh kāināta pīşvāsuñ yā‘ Ālī
12. Rūz u şeb gözler seni **Seyyid Nizāmođlı** şahā
Sen Muhammed Mehdīye şāhib-livāsuñ yā‘ Ālī

227.

müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün

1. *Vahdehü lā şerīke lehü* sensüñ āyā māh-peri
Ādeme beñzer var ise bir dağı al getür beri
2. İki görür ağvali olan bağduğı vağt ādemi¹¹⁵
Bilmedi ma‘ nī bir olup çok olduđı ħurūfları
3. Fağr-i cihān dimedi mi *nefsini her kim ki bilür*
Bildi ħađıkat ‘ ālemüñ buldı o zāt-ı ekberi
4. Ķalbiñüñ āyīnesinde mün‘ ađis añlamayan
Ķaldı cehlinde ebed bilmedi ‘ ilm-i tefsīri
5. Leblerinüñ mā‘ rifeti āb-ı ħayāt çeşmesidür
Her kim anı añlamadı içmedi āb-ı kevşeri
6. ‘ Ādeme gel ādemi bil ādem iseñ ādemi ol
Ādem içün Ħađ yaratdı gökde mihr-i enveri
7. **Seyyid Nizāmođlı** yüri ādeme söyle sırruñı
Be-ħāyime tağma şağın sen yoğ yire bu gevheri

227 A 75a, B 62a: C 87b: D 211b: E 1320a: F 1223b: G 1040a: H 1203b: K 83a: L 71a: M
7511b: N 141a

1 getür A: gel B, D, E, M

2 ādemi A: bir ādemi C

4 cehlinde A: cihān D cihānda L

6 ādem iseñ A ādemiseñ C,L

228.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Gökde ister seni hep yirdeki hālāt ehli
Yirde eylerler talep cümle semāvāt ehli
2. Tolıdur yer ile gök senden acep mi eger
Kıble idinse kamu 'ālemi evkāt ehli
3. 'Ālem-i dilde temāşā-yı cemālūñ kim ider
İrdi eflāke sırrı oldı kerāmet ehli
4. Kāndunı ağızına almazlar idi Mışruñ eger
Duysalar zevkūñi zıkrūñ kamu lezzāt ehli
5. Māsivādan gönül āyīnesini pāk ideli
Seyr ider anda senūñ nūruñı mir 'āt ehli
6. Şandı te 'şir-i mü 'eşşir anı fehm eylemedi
Dolanup çarha dönüp dönmede hey 'āt ehli
7. İçeli bezm-i muhabbetde şarāb-ı 'aşkı
Añılur şimdi Nizāmoğlı harābāt ehli

229.

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

1. Dil-dār ile seyr eyler iken bāğ-ı cihānı
Bir goncaya dil kıldı nazar şöyle nihānı
2. Ol yār bakup yüzüme ider ki n'ide āh
Da' vāsına şādık kanı bir 'aşık cānı

228 A 76b, B 61b: C 89b: D 197a: E 1319b: F 1212a: G 1085b: H 4202b: K 84b: L 65b: M 7514a: N 131a

4 duysalar A: duysalar C: tuysalar L

229 A 76b: C 90a: D 186a: E 1319b: F 1202a: G 1062b: H 4202b: K 85a: L 58b: M 7513b: N 117a

2 Da' vāsına A: : gel isteyü C, F gül isteyü D

“Da' vāsına şādık kanı bir 'aşık cānı” A: “gel isteye şādık kanı bir 'aşık cānı” L,M

3. Her şām u seher hem dem iken saña cemālüm
Ġayriye nazar aşlı nedür eyle beyānı
4. Bārī dime ben t̄alib-i dīdāruñum ey dost
N'iyler dileyen cismini hür ile cinānı
5. Yā Rabbi **Nizāmoğlına** dīdāruñı göster
Ġayriye nazar eylemeden şāklasuñ anı

230.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Olursa zāhidüñ cennet için zühd ile taqvāsı
Murādı ben k̄ülüñ cāna ire Hāḡḡuñ tecellāsı
2. Ne hāvfum var cehennemden ne cennetden ümidüm var
Rızāya rāzıyum itsüñ gerek 'āşī gerek hāşı
3. Çün ḡakdur *evvel ü āḡir daḡı hem zāhir ü bāḡın*
Ne kim var ise ḡarḡ itdi Hāḡḡuñ birliği deryāsı
4. Şaḡın ben dime benlүkdür seni dur iyleyen Hāḡdan
İşitmedüñ mi ben dimek nice dür itdi *ḡannāsı*
5. **Nizāmıoğlınıñ** lāhı giderme zikri dilüñden
Gönül āyīnesin dā'im senüñ zikrüñ ider şāfi

231.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dil 'acep Mecnün-veş āvārelükden geçmedi
Küh-i ḡam Ferhādıdur bī-çārelükden geçmedi
2. Şem' i tāb ḡüsn-i yāre yaḡdı cismüñ itdi küll
Daḡı maḡşüdü nedür pervānelükden geçmedi

---

230 A 77a, B 58a: C 90a: E 1315a: F 1132b: G 1034a: H 2200b: K 85a: L 13 a: N 26a

3 çün A: çü C, N

5 lā-hı A: yā rāb B, C

231 A 77b, B 59b: C 90a: D 158b: E 1317a: F 1176b: G 1058a: H 4201b: K 86a: L 44a: M 7513a: N 86b

3 yārdan A: yarile H

3. Hane-i dil toptoludur 'aşk-ı şarāb-ı yārdan
'Ömri irdi āhıre mey-ḫānelükden geçmedi
4. Genc-i 'aşk-ı yāre maḫzen oldu göynüm ḫānesi
Anuñiçün qaldı hıç vīrānelükden geçmedi
5. Dil ser-i zencīr-i zūlf-i yāre eyler arzū
Seyfī pīr oldu daḫı dīvānelükden geçmedi

232.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Zāhid ne bilür n'eydigüñi ḫālet-i 'aşkı
A' mā-yı dil olan qanda görür şūret-i 'aşkı
2. Müftī baña devr itme diyü virdi nāşīḫat
Hiç terk ide mi 'āşık olan ālet-i 'aşkı
3. Hiç bir varak-ı 'aşk okumadım diyen 'ālim
Rü'yānı getir göstereyüm āyet-i 'aşkı
4. Yoğ itdi kamu varlıguñı virdi fenāya
Gör neyledi n'itdi baña bu devlet-i 'aşkı
5. Bu mes'eleyi qanda bilür vā'iz ü nāşīḫ
Gel **Seyfiye** şor diyü vire keyfiyet 'aşkı

233.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. Alur şīr-i ecel bir gün boğazı
Yüri qatl eyle olup nefsün ğāzı
2. Bilürseñ bī-vefādur çarḫ-ı gerdün
İdinme yāri hem-dem Ḥaḫḫa bazı

---

4 göynüme a: gönlüme b: gönlüm D, E, L, M

232 A 77b, B 60a: C 90b: D 159a: E 1317b: F 1178a: G 1058a: H 4201a: K 86a: L 44a: M 7514b: N 88a:

3 'ālim A Ādem A/ āyet'i A: aleti G

233 A 77b, B 60a: C 89b: D 171a: E 1318b: F 1189a: H 4201a: K 86a: L 50b: N 101a:

1 alur A olur B/ qatl A qıl C

3. Bu cism-i nāzenin olıser Hāk
Şağın terğ eyleme nāz u niyāzı
4. Urılır gece gündüz kūs-i rıhlet
Senüñ sem' üñe girmez mi āvāzı
5. Cihānuñ oyunu **Seyfi** hiledür hep
Budur āhır kimüñle itse bāzı

234.

1. Ğaflet ile geçen ' ömrüñ ardı sıra ağla yüri
Zāyid yire zāyi' olan nefsüñ ile üñle yüri
2. Hāk hizmetüñ koyup halkdan manşıb-ı devlet dilersüñ
Uyuz tazı gibi gezüp kapu kapu senle yüri
3. Kendüñ işlāh idemezsüñ bir mürşide varmayunca
Gerekse biñ üç yüz altmış vā' izi sen dinle yüri
4. İnkār itme ehl-i ' aşkuñ semā' ina şafāsına
Diñlemezsüñ bari miskin sözlerine tañla yüri
5. **Seyyid Nizāmoğlı** yārüñ şoru hesāb olur dirler
Açıl gözlerüm ğafletden kulacıgum çınla yüri

235.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. ' Ömrüni yok yire şatduñ bilmedüñ bāzārını
Elde ser-māyeñ tükendi almaduñ dil-dāruñı
2. ' Ālem-i kalbünde dost itmez tecellī bilmiş ol
Hāne-i dilden gidermeyünce hep ağıyāruñı

234 A 78a, B 61a: C 91a: D 197a: F 1212b: G 1074a: H 4202b: K 86a: L 65a: M 7514b: N

130a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi.

3 gerekse A: gerek B

235 A 78b, B 61b: C 91b: D 210b: E 1320a: F 1222b: G 1039a: H 4203b: K 86b: L 80a: N

139a

1 tükendi A: dükendi B, L, N

3 düzeltmişsin A: düzetmişsin C, L

7 cevherlerüñ A: gevherlerüñ C cevherüñ L

3. Bâṭınuñda nice biñ dürlü ḥicābuñ var senüñ
Zāhirā bir hoş düzeltmişsüñ n'idem güftāruñı
4. Bozmayunca putların geçmez kabüle tā' atün
Terk-i dünyā olmayunca bulamazsüñ yāruñı
5. On sekiz biñ 'ālemüñ mir'ātıdur kalbüñ senüñ
Ḥāb-ı gāfletden gözin aç göresüñ dīdāruñı
6. Sen Süleymān-ı zamān idin yitirdüñ ḥātemüñ
Nefsiniñ dīvine teslīm eyledüñ mihmānuñı
7. Olmayınca gevheri cevherlerüñ şarf eyleme
Seyfiyā fāş itme her nā-maḥreme esrāruñı

236.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Buğz-ı āl-i Muştafā itmez Muḥammed ümmeti
Kāşd-ı ehl-i beyte kılmaz kim dilerse raḥmeti
2. Kim ki nesl-i Aḥmede bunda iḥānet eyleye
Kimden ister rüz-i maḥşer raḥmet ü şefḳati
3. Kōmaz elden dāmen-i evlādı ehlu'llāh olan
Tābi' -i Mervāniler dā'im dilerler lā' neti
4. **Seyfiyā** ehl-i sa' ādetdür seven seyyidleri
Ehl-i ṭamu eylemez āl-i Resüle 'izzeti

237.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Emānet ṭavḳına cānlar ezel çün ṭıtdı gerdānı
Bize lüṭfuñla ḳuvvet vir alunca ṭutavuz anı

---

7 cevherlerüñ A: gevherlerüñ C

236 A 78b: G 1089a: H 4200b: K 86b

2 kim ki A: her ki C

237 A 96b: G 1023a: H 1206a: K 88a

2 şanmazlar A: tutarlar G

2. Çeker ‘aşkuñ yükün durmaz senüñ ‘aşıklarunñ dā’im
Şanmazlar emrüñi her gözi virürler yolına cānı
3. İlähî zātuñ envāri muḥîṭ-i küllî şey olmuş
Gözüm her қanda kim başsa görünür nūr-ı sübhānî
4. Sücüd it vech-i Raḥmāna tekebbür olma ey nefsum
Şayup emrüñi İllāhuñ şaқıngıl olma Şeyṭāni
5. Behey **Seyfi** ‘acā’ibdür bu bir sırr-ı ğarā’ibdür
Bu derdden kim tıyar zevқın nedür derdüñe dermānı

238.

mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün

1. Nażar kıl kudret-i Ḥaққа yaratdı çünki insānı
Aña қalb iyleyüp a’ṭā idindi āyine anı
2. ‘Acā’ib қatredür ādem bulunur nice biñ deryā
‘Acā’ib zerredür kim var nice ḥürşid-i raḥşānı
3. Ḥicāb oldı ara yirde benüm bu nefsi-i bed-kārum
Aradan perde ref olup görünse cānımuñ cānı
4. Vaṭan terk eyleyüp düşdüñ diyār-ı ğurbete hergiz
Yine ‘azm eylesüz anda қoyup dünyā-yı vīrānı
5. Eger **Seyyid Nizāmoğlı** dilerseñ vuşlat-ı yāruñ
Ferāğat eyle sen senden bulasuñ sende sen anı

239.

fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

1. Evliyālar bildi Allāh Ekberi
Evliyālar gördi Allāh Ekberi

238 A 97a: E 1324a: H 4206b: K 89a:

4 hergiz A: ansız H

239 A 97b: E 1324a: H 1206a: K 89b

1 gördi A: buldı H

2. Evliyālar dost ilinden geldiler
Halkı iṣlāḥ itmek için her biri
3. Evliyālar gelmeseydi bu ‘āleme
Bu cihān halkı ḳalaydı ser-serī
4. Evliyādur enbiyādan söyleyen
Evliyālardur Resūluñ minberi
5. Anuñiçün oldı **Seyyid Seyfū’ d-dīn**
Evliyānuñ cān u dilden çākeri

240.

mefā‘ ilūn mefā‘ ilūn fe‘ ulūn

1. ‘Acep mi eylesem ben her gün āhı
Bu nefsi-zālīm eyler her günāhı
2. Hālāṣ olur ḳamu cürm ü ḫaṭādan
Kimūñ kim zıkr-i Hāḳ olsa penāhı
3. Günāh-kārum günāhum bī-nihāyet
Öküṣdür baḫr-i raḫmet yā İlāhī
4. Hidāyet eyle fazluñ ben faḳīre
Olnca ḳomıyam zūhd ü ṣalāhı
5. Şerī‘ atden bizi dūr itme yā Rab
Kim oldur Muṣṭafānuñ ṣāh-rāhı
6. Ağarsın nūr-ı tevḫīd gele Mevlā
Bu ben bī-çārenūñ rüy-i siyāhı
7. **Nizāmıođluna** vir her murāduñ
Ki sensūñ pādişāhlar pādişāhı

---

240 A 70b, B 61a: C 82b: D 195a: E 1319b: F 1210a: G 1067b: H 4202b: K 78b: L 64a: M 7513b: N 128a

“Hidāyet eyle fazluñ ben faḳīre

Olunca ḳomıyam zūhd ü ṣalāhı”(E nüshasında bulunmamaktadır)

241.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Şer' i koyup zulm iden 'ālimleri
Yüreginde raḥmi yoḡ zālimleri
2. İtmeyüp bir zerre deñlü merḥamet
Eylesün ḥāke ber-ā-ber anları
3. Gitdi ḥürmet ḳalmadı 'āimlere
Şer' a ḡālip oldı 'örf ḥākimleri
4. Muştafānuñ şimdiki evlādına
Şimdiki 'aşruñ olan Mervānları
5. Buḡz u taḥfif ü iḥānet itmede
Bu Yezidler şimdi geçdi anları
6. Dünyāya ol deñlü mā' il oldılar
Gitdi elden dīn ile imānları
7. Öyle zālīm oldı bunlar her biri
Gözlerüñ yumup içerler ḳanları
8. Ger eger irmezse faḍluñ yā Rahīm
Böyle ser-gerdān ḳoduñsa bunları
9. Yā İläḥī vir Ebā Müslim gibi
Bir eli nacaḳlı tiḡ-1 āb-dārı

242.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. İki 'ālem faḥrinüñ evlādını
Sevmeyüp buḡz idenüñ bünyādını

---

241 A 95a: H 4143a: K 58a: L 62b

(Şair, bu gazelinde mahlasına yer vermemiştir.)

242 A 95a: 193a: F 1209b: H 4143a: K 58a: L 63a:

(Şair, bu gazelinde mahlasına yer vermemiştir.)

2. Öyle vîrân eylesin yâ Rabbenâ
Alsın evlād-ı Resūluñ dādını
3. Zūlm ile dünyâyı vîrân itdiler
Diñlemezler kimsenüñ feryādını
4. Kaşır u eyvan köşk-i zerrîn yapmada
Bunlar unutturdı Şeddād ādını
5. Ehl-i İslāma şalarlar şalgını
Cem^c edüp yerler cehennem odını
6. Şer^c ile hîç işlemezler bir işini
Yine añarlar Muḥammed adını
7. İltizāmlar oldu peydā şöyle kim
Yıkıldılar bu dünyānuñ ābādını
8. Dilleriyle ehl-i İslām dirilür
Lehçe itmez bunlaruñ icādını
9. Vir Timur gibi bir ādem şîr-i nerr
Eylesin gine dünyâyı bunlara dar

243.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yıldırım gibi tutup başlarını
Zehr-i kâtil eylesüñ aşlarını
2. Hükmine Qur'ānuñ uymaz oldılar
İtdiler Şeytān yoldaşlarını
3. Şarınurlar şol büyük dül-bendler
Gözleri üzre yıkup kaşlarını

---

9 bunlara dar A: bunlarını K

243 A 94b: D 144a: F 1209b: H 4143a: K 58b: L 63a

(Şair, bu gazelinde mahlasına yer vermemiştir.)

1 tutup A: döküp F, H, L

4. Aþlas u dībā giyüp fahr idenüñ
Cem^ç idüp yaqsın oda leşlerini
5. Oқudıgın tutmayan ^ç ālimlerüñ
Қomasuñ aғzındaқи dişlerini
6. Öyle yıqsın hānümānuñ bunların
Қomasuñ taş üstüne taşlarını
7. ^ç Ād kavmi Lūt kavmi ^ç ādetün
İtdi bunlar şimdiki işlerini
8. Cebrā[’]il Mikā[’]ili gönder heman
Eylesüñ lāhi bunları tār u mār

244.

mef^ç ülü mefā^ç ilü mefā^ç ilü fe^ç ülün

1. Bu derde ki ben düşdüm derddür gine dermānı
Bu ğam ki benüm vardur hiç ola mı pāyānı
2. Miñnet beni hāq itdi ğam sīnemi çāk itdi
Hūn oldı ciger şāfi aқar gözümüñ қanı
3. Baғrumda biten başlar gözümden aқan yaşlar
Bu derd ile қardaşlar terk idiserem cānı
4. Hāset beni yandurdı yaқdı küle döndürdi
^ç Ālemden uşandurdı қoydum қamu yārānı
5. Ya[’]қūb-ı dil aldurdı gül Yūşıfunı қurda
Ölince **Nizāmoғlı** terқ eyleme efgānı

5 қomasın A: itmesün F: itmesün H,L

244 A 71b, B 58a: C 84a: D 120a: E 1315b: F 1143a: H 4206b: K 79b: L 21b: M 7512a: N

43a:

2 қanı A: yaşı E

3 Bu beyit, gazelin veznine uymamaktadır.

245.

mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Bu gönüm şehrine girdüm zihî minnet ki fetholdı
‘Acā’ip nesnelər gördüm zihî minnet ki fetholdı
2. Uyandum h̄āb-ı ğafletden çü gördüm nūr-ı kudretden
Baña esrār-ı vaḥdetden zihî minnet ki feth oldı
3. Benüm bu lāyı illā Hū maḳāmum itdi a’lā Hū
Cemāl-i nūr-ı mevlā Hū zihî minnet ki feth oldı
4. Baña reh-ber Muḥammedür şefā’ at ıssı Aḥmeddür
Sözüm hep ‘ayn-i ḥikmetdür zihî minnet ki feth oldı
5. Gidüp hep varlıgum benden göründi dost yüzi cāndan
Bilindi Ḥaḳ baña benden zihî minnet ki feth oldı
6. Nihān iken ‘ıyān oldı rumūz-ı ‘aşḳ beyān oldı
Gönül ol gence ḳān oldı zihî minnet ki feth oldı
7. Baña mürşid kelāmu’llāh bu yolu gösteren Allāh
Şükürler eyle **Seyfullāh** zihî minnet ki feth oldı

246.

mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Bi-ḥamdi’llāh ki İslāma delīlüm Muştafā geldi
Emirüm reh-berüm şāhum ‘Alīyyel-Murtezā geldi
2. İmāmum ol kerem ḳanı nice ben sevmüyem anı
Resülün ḳurretü’l-‘aynı Ḥasan ḥulḳu’r-Rızā geldi
3. Fedā olsun aña cānum hem oldur dīnüm imānum
İki ‘ālemde sulṭānum Ḥüseyn-i Kerbelā geldi

245 A 78a, B 60a: C 91a: D 166a: E 1318b: F 1186a: G 1090b: H 4201a: K 86b: L 48a: N 95a:

4 minnet A: tekke B: minnetki L

246 A 87b, B 63a: C 93b: D 218b: E 1321a: F 1229b: G 1087a: H 4204a: K 87b: L 74b: N

148b

9 ḥasanü’l ’askerī A: imām ‘Askerī E: imāmum F, G imām ‘Askerī L

4. Aña ins ü melek bende en ednā bendesi bende
Cihānuñ ıutbı   alemd     l  Zeyne'l-  Ab  geldi
5. Mu ammed B k r ol Şahum im m Ca'ferd r m hum
Bulardan M s -i K z m ki ol n r-ı H da geldi
6. Y zid r ıaaf ve'l- ur' n g r ndi Ka'be-i   irf n
Cih na ra met-i Ra m n'  l  M s  R z  geldi
7. Ta i Ő h-ı vel y td r Na i n r-ı hid y td r
Bular ma b l-i ha retd r ki bize reh-n m  geldi
8. H san 'l   Askeri kiblem eŐigi taŐıdur Ka'bem
Yolına c n u baş virmem ba a g y t Őaf  geldi
9. Mu ammed Mehd -i  hir gele bir g n ola z hir
O va t n h rici m nkir bu der-g hdan c d  geldi
10. Behey derviş g z n  a up cih n bunlarladur revna 
Bularuñ baŐdu ı topra  g z me t tiya geldi
11. S z n Seyfi il hid r cevabuñ nu k-ı Ő hid r
Ha i at burc-ı m hid r bu yola bi-riya geldi

247.

mef 'il n mef 'il n mef 'il n mef 'il n

1. Bil rseñ kend ni olduñ g n l m lk-i S leymani
Ser- -ser h km ne ferm n o yer n mir   mir ni
2. Y ri r hu la me'n s ol hev -y  nefsu ne uyma
El nden h tem n aldirmayup ol div-i y b ni
3. Tem Ő  eyle g r ıalb n   aceb m lk-i a'z mdur¹²⁵
Bulunur ma rib   maŐrik Semerkand u H ras ni

---

10. Bularuñ A: oların G

242. G 1076a: H 4206b

1. H km ne G : emri ne H

3. a'z mdur G: mu'az zamdur

247 A 71a, B 58a: C 83b: D 121a: E 1315b: F 1144a: H 4206b: K 79a: L 22a: M 7512a

1. misk n A: misk ni C

4. Bakup ārāyiş-i dehre şaķın aldanma fānīdür
Yūri bu nefse dil virme anı naķş itmedi fānī
5. Cenāb-ı hāzrete çūnkim teveccūh eyledūñ **Seyfi**
İrince vuşlat-ı yāre ķo aķşun gözlerūñ ķānı

248.

mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn

1. Şanur mısuñ saña bāķī ķalur dervīş beden mülki
Yıķılur bozulur āķir behey miskīn bu ten mülki
2. Bu dünyā fanīdür fānī Muħammed Muştafā ķanı
Eger vār ise idrākūñ beķādur sen idin mülki
3. Yaşarsañ sen eger biñ yıl hemān bir günce dersin bil
Hevā-yı nefsi terk eyle ķazan imān u dīn mülki
4. Ķoyup bu dār-ı dünyāyı recā it mülk-i ' uķbāyı
Hidāyet idüp Mevlā müyesser ola cān mülki
5. Diler **Seyyid Nizāmođlı** vişālūñ Hāyy-i Ķayyūmuñ
Beķā-ender-beķā iķre ola tā cāvidān mülki

---

247 A 72a, B 59a:

3. eyleA: it B/nefsi A: enfūs C

4. İdüp A: eyleyüp D, L, M

[MUSAMMATLAR]

TERCİ-BENTLER

1.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ey ʔarîk-i ʔaḫḫı dâ'im eyleyenler cüst ü cū
Görmek isteyen cemâl-i pâdişâhı rû-be-rû
Giceler tâ şubḫ olunca nâle vü feryâd idüp
Ḳanda baḫsa isteyenler görmege didâr-ı Hû
Baḡrı başlu gözi yaşlu derd ile âh eyleyüp
Vuşlat-ı didâr-ı yâri eyleyenler arzû
Oḫıdum yazdum cem'î-i 'ilmi bildüm aḡladum
Nice meclislerde oldu nice nice güfte-gû

Evvelinüñ evveli yoḫ âḫirinüñ âḫiri
'Âlem ü ḫayretde 'âlem ḫalkı hep ḫayrân ḫamu

2. Gel gel ey tekmi'l-i nefis itdüm diyü da'vâ iden
Ehl-i irşâdum diyü bu ḫalka hem da'vâlar iden
Daḫı sen yoḫ olmadın bu varlığa irmek neden
Kendüñ idrâk itmeden bir ḡayrîsüñ iḡvâ iden
Kendü bilgüñdür saña bildürmeyen mâ' bûdini
Varlığındur saña kendüñ görmege ilḫâ iden
Mâ arefnâk didi maḫbûb-i Ḥudâ iken Resûl
Kim basîretsüzdür ol bildüm diyü da'vâ iden

Evvelinüñ evveli yoḫ âḫirinüñ âḫiri
'Âlem ü ḫayret de 'âlem ḫalkı hep ḫayrân ḫamu

1. A 92a, B 50a: C 70a: D 201a: E 1304b: F 1216a: G 1027b: H 4190a: K 66a: L 67b: M 64b:

N 135

1 ḫayretde A: ḫayranda C

2 da'vâlar A: da'vâ B, L / bildim A: yitdim B /

"Ehl-i irşâdım diyü bu ḫalka hem dâ'vâlar iden" mısrası B'de yok.

Ḥalka A: ḫalkla D Kim A: Ki D

3. 2. Bent C nüshasında yer almamaktadır.

1 idüp A: çeküp F, N

2 paslanup A: pasnanup K

4 bunu bildüm bunu duydum A: Bunda bildüm bunda duydum F

3. Enbiyā vü evliyā ebrār-ı Hâk ‘ālî-cenâb
 Müftî mollâ vü müderris kâdî vâ‘ iz şeyh ü şâb
 Cümle ol bâb-ı rızâda zâr u ser-gerdân kamu
 Yüzlerüñ der-gâh-ı Hâkka eylemişlerdür türâb
 Ehl-i tevhîde merâtib lâda ‘âlem maḥv olur
 Menzil-i illâda hükm anuñ daḥı qalmar cevâp
Evvel ü âḥir hüve’l-ḥayyü’l-lezîdür lâ yemût
 Zâhir ü bâḥın hem evvel **va’llâhü a‘lem bi’s-şevâb**

Evvelinüñ evveli yoḡ âḥirinüñ âḥiri
 ‘Âlem ü ḥayret de ‘âlem ḥalkı hep ḥayrân kamu

4. ‘Ömrümi ḥarc eyledüm bu yolda miḥnetler çeküp
 Paslanup taşa düşüp topraḡa miḥnetler çeküp
 Giceler evrâd u ezkâr ile iḥyâlar idüp
 Nice nice erba‘ınler nice ḥalvetler çeküp
 Diz çöküp pîrler öñünde nice rü’yâlar didüm
 ‘Âlem-i ḡalbî muşaffâ itmege derdler çeküp
 Bunı bildüm bunı duydum bunı idrâk eyledüm
 Bu ṡarîḡ-i ḥaḡda yüz biñ dürlü firḡatler çeküp

Evvelinüñ evveli yoḡ âḥirinüñ âḥiri
 ‘Âlem ü ḥayret de ‘âlem ḥalkı hep ḥayrân kamu

5. Naḥv şarf mantıḡ me‘ânî fiḡh ferâyiz nev civân
 ‘İlm-i ḥaḡḡı eylemişler kâder olduḡa beyân
 Nice biñ dürlü mesâ’il nice ḥall-i müşkilât
 Olmuş ammâ virmemişler bî-nişândan bir nişân
 Anı bildüm bilmez anı bildigini terk itmeyen
 Lâ-şerîk olmaz aradan gitmeyince cism ü cân
 Ḳaṡre çün müstaḡraḡ-ı baḥr oldu **Seyyid Seyfi** bil
 Fânî oldu cümle ‘âlem ḡaldı Allâh câvidân

Evvelinüñ evveli yoḡ âḥirinüñ âḥiri
 ‘Âlem ü ḥayret de ‘âlem ḥalkı hep ḥayrân kamu

2.

mef' ūlū mefā' ilūn mef' ūlū mefā' ilūn

1. Yā Rab bu beni 'abdūñ maqşūdı budur senden
 Dur eyleme son demde eyleme imān dīnden
 Ahlāk-ı zemāyimden dil levhini pāk eyle
 Lütfun ile 'ināyet sen şūret-i aḥsenden
 İsrāfil urup sūrī cānlar gelicek cisme
 Ne şūret ile kākam ḥaşr olmağičūn senden
 Bir ta'ati eylerken biñ dürlü ḥaḫāmız var
 Sen pādişāha lāyık a' māle heves-i kandan
 Mümkün ola mı vuşlat dīdār-ı Ḥaḫka miskīn
 Mādemki kişi geçmez kendi kendūñden
 Bu kıl ile bu kālī 'ilm ile 'amel şandum
 Bir zerrece 'āşkuñ yek 'āşıklara biñ fendün

Bilmem nideyüm ol Ḥaḫ cān ayrılacak bu tenden
 Bu cürm ü bu günāh ile rāzı ola mı benden

2. 'Ömür āhire İrüşdi ihlās ile tā'at yok
 Nefsüm beni kul itdi ol şāha itā'at yok
 'Ālemse tağayyurda ḥalk ise taḫayyürde
 'Ārifdür bilenlerde bir vücūd ile ḥālet yok
 Taḫlīd ile setr oldı taḫkīk olan 'āşıklar
 Her bir kişi bu şeyḫdür nūrānī 'alāmet yok
 Ben kendi günāhumdan nālān iderüm her dem
 Bir ḡayrīnūñ aḫvāli bilmege velāyet yok
 Efkār ile mecnūna döndüm n'ideyüm bilmem
 Ḥālüm nice olur āḫir keşf ile kerāmet yok
 'Ālimlerümüz şimdi bir ḥālete düşmişdür
 İtdükleri ef'ālūñ ḥaḫkında bir āyet yok

Bilmem nideyüm ol Ḥaḫ cān ayrılacak bu tenden
 Bu cürm ü günāh ile rāzı ola mı benden

3. Terk eylemezem gerçi evrād ile ezkārüm
 Ammā ki derūnumda hep dünyādur efkārüm
 Tā'atde şanur her kim görse beni mescidde

Almağ ile şatmağda bātında olan kārūm
 Kuşak kuşanup gerçi bir mürşide didüm hağ
 Kat' itmege çārem yok belūmdeki zūnnārūm
 Yā Rab 'ināyet kıl al benligūmi benden
 Dīdāruña māni' dūr bu nāmus ile 'ārūm
 Dil-i firqāt ile yandı lūtfuñla 'inayet kıl
 Hicrān ola mı āhir terk eylemeden varum
 Taḥmīr idicek ḥākim kudret eli tā evvel
 Nūrūmı ziyād itdi yā tamuda ki nārūm

Bilmem nideyūm ol Hağ cān ayrılacak bu tenden
 Bu cūrm ü günāh ile rāzı ola mı benden

4. Put eyledi dünyāyı kendūne bu ḥalk ekşer
 Var itmediyseñ küfri oqırlar saña evvel ezber
 Nağdī dīni dünyāya her kişi değışmekde
 Bir mertebe ḥalk azdı yokdur şanasuñ maḥşer
 Bu şūret-i zāhirde her birimüz ādemdür
 Bātına nazar kılsan cān şūreti hep ejder
 Cān Yūsufi ḥaps oldu bu cāh-ı vücūdumda
 Ya' kūb-dil anuñçün her şām seher ağlar
 Deryā-yı taḥayyürde kaldum n'ideyūm āhir
 Bu cānumı 'Azrā'il son günde ki kabz eyler
 Biñ dürlü günāhum var ā' māli şalāḥum yok
 Ne şūretle mevlā yarun beni ḥaşr eyler

Bilmem n'ideyūm ol Hağ cān ayrılacak bu tenden
 Bu cūrm ü günāh ile rāzı ola mı benden

5. Bu ten kafesinden cān murğı idecek cevelān
 Cennet mi ola menzil yaḥud dūzah u nīrān
 Şol gün ki mezārūmda tenhā ḫalıcak bilmem
 Dīv ile melā'ikden anda kim ola yārān
 Dünyā hevesi ḥubb-ı uḥrāyı unutturdu
 Her bir kişi ḥayretde dem-beste vü ser-gerdān
 Yā Rab **Nizāmoğlın** dur eyleme vaşluñdan
 Yağdı beni kül itdi bu āteş ü bu hicrān
 Şimdi baña bu müşkil āhir nice olur ḫālūm
 Benden yaña gel dir ise ol ḫālīk-i ins ü cān
 Rūz-i ezeli bilmem tağdır olınan ḫālī
 Ğam midur eger itsem her şām u seher nālān

Bilmem nideyüm ol Hâk cān ayrılacak bu tenden
Bu cürm ü günāh ile rāzı ola mı benden¹²⁷

3.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. İlähî sen müyesser kııl bize yüz biñ şafā ile
Tecellî-i cemāl olmak hidāyet kııl ' āta ile
Benüm al benliğüm benden mey-i ' aşkuñdan ihsān it
Olup ser-mest-ü hayrānuñ gezem Hüy ile Hāy ile
Beni ' üryān u büryān it muḥabbet ḥil' atın giydür
Varulmaz ḥazrete hergiz bu tāc u bu ḳabā ile
Murādı ben günah-kāruñ budur her rüz u şeb yā Rab
Eḥibbāmuz ne kim vardur bu ben yüzi ḳara ile

Ḳıyāmet günü ḥaşr eyle Muḥammed Muştafā ile
Ebū Bekr ü' Ömer ' Oşman ' Alıyyü'l-Murtezā ile

2. Sekiz cennet yedi ṫamu şırāt ile mizān ḥaḳḳı
Ezel de yevm-i mişaḳda olan ' ahd ü emān ḥaḳḳı
Vücüd-ı varlığıñ cümle fenā-ender-fenā itmiş
Cemālün pertev-i nūruñ gören cism ile cān ḥaḳḳı
Zebūr İncil ü Tevrātuñ olan aḥkāmı ḥaḳḳıçün
Resüle itdigün menzil kitāb-ı cāvidān ḥaḳḳı
Cemālin görmeden taşdıḳ iden mü'min muvaḥḥidler
Ḥabībün şāh-ı kevneyne olan dīn ü imān ḥaḳḳı

Ḳıyāmet günü ḥaşr eyle Muḥammed Muştafā ile
Ebū Bekr ü' Ömer ' Oşman ' Alıyyü'l-Murtezā ile

Sen ol Sultān-ı Kevneysün lütfuñ bî-nihāyetdür
Günāh-kār ḳullara dā'im mürüvvet şāḥa ' ādetdür
Derūnī bir ḳulın Allāh didigün ger ḳabül itseñ
O benden iki ' ālemde aḳibetden selāmetdür

3 ṫamuda A: ' acep ya G

4 bir A: ol H,L

5 cevelān A: ṫayran H/ eyleme A: itme H/5. 4 bir A: bi C, nev A: ey D

3 A 62b, B 56a: C 74a: D 181a: E 1311b: F 1197a: G 1069b: H 4196a: K 69a: L 56a: N 172a

Kimüñ kim Hağdan özge dilde bir endişesi vardur
 Hudādan kendüñi dūr eylemüñ kārı melāmetdür
 Habībüñ Ehl-i Beyti āb-ı rüyı hürmet-i Hağkı
 İlāhī sen қаbül eyle murādum ki ‘ ināyetdür

Қıyāmet günü haşr eyle Muğammed Muştafā ile
 Ebū Bekr ü‘ Ömer ‘ Oşman ‘ Alıyyü’l-Murtezā ile

3. Resül-i Şāh-ı Kevneynüñ hadişin oқıdum ezber
 Ebū Bekri gören görsün dimiş İbrāhıme beñzer
 ‘ Ömer Mūsāya beñzermiş dağı ‘ Oşman Hārūna
 Baña beñzer dimiş Şāh-ı velāyet vaşfidur Haydar
 Benüm gözlerimüñ nūrı ciğer pārem bilüñ kimdür
 Hüseyñ ile Hasan ya ’nī biri Şebir biri Şübbür
 Hudāyā bizi bunlardan ayurma rüz-i maşşerde
 Resülün haşına bunlar olurlar sākī-i Kevşer

Қıyāmet günü haşr eyle Muğammed Muştafā ile
 Ebū Bekr ü‘ Ömer ‘ Oşman ‘ Alıyyü’l-Murtezā ile

4. Habībüñ hağ-i pāyine ‘ aziz cānum nişār olsun
 Ebu Bekrün ayağı altına cismüm ğubār olsun
 Emīr-ül-Mü‘ minin Fārūқа bir‘ abdüm қаbül itsün
 Muğabbet қılmayan ‘ Oşmana yarun yeri nār olsun
 ‘ Alıyye’l-Murtezānuñ қamberinüñ қamberiyüm ben
 Muğıbb-i Ehl-i Beyt olan cihān durduқça var olsun
 Қulun Seyyid Nizāmoğlı diler her rüz u şeb senden
 Yārın Firdevsü’l-a’lāda bularla hem-civār olsun

Қıyāmet günü haşr eyle Muğammed Muştafā ile
 Ebū Bekr ü‘ Ömer ‘ Osman ‘ Alıyyü’l-Murtezā ile

4.

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Bildüm ben beni kimüm ben kimüm
 Anuñçün ben baña ben diyemem

3 vardır A: ola B: ola L / “Habībüñ Ehl-i Beyti āb-ı rüyı hürmet-i Hağkı” mısrası B’de yok.

3 ”Fatıma heyrunnisā hağ için ya İlāh

Hem hadıce hürmetine vir muradı kim necātdür”(G nüshasında bulunmaktadır)

4 şebir biri şübbür A: şahdır ol evvel südur G

4 A 81a, B 64a: C 91b: E 1290a: F 1233a: H 4172b: K 88a: L 77b: N 155a

Gāh görürem ben beni kim ben kimüm
 Anuñ için ben baña ben diyemem
 Gāh görürem Hāḫ eyleyem Hāḫ menem
 Geh görürem yer ile ki gök menem
 Geh görürem görseler ‘ arş olmuşum
 Geh görürem ḥāḫ ile ferş olmuşum
 Gāh görürem kendümi nūr olmuşum
 Geh görürem zūlmet ile dolmuşum
 Geh görürem cennet ü ḡılmān menem
 Geh görürem duzaḡ u nīrān menem
 Gāh görürem cümle menem cümle men
 Geh görürem ne men varum ne ḥod sen

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazum ben kendümi

2. Geh görürem Ādem ü Hāvḡā menem
 Geh görürem anlara iḡvā menem
 Geh görürem Nūḡ-ı necātum meni
 Geh görürem Nūḡ-ı mennem dökeni
 Gāh görürem kendümi oldum Ḥalīl
 Geh görürem Nemrūd-ı ḡā’in-i zelīl
 Geh görürem Mūsā-i ‘ İmrān menem
 Geh görürem Mus‘ āb u Hāmān menem
 Gāh görürem ‘ İsā-i Meryem menem
 Geh görürem anlara dirhem menem
 Geh görürem inci şedef dürr menem
 Geh görürem leng ü ḡā‘ if mūr menem

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazum ben kendümi

3. Gāh görürem Aḡmed-i Muḡtār menem
 Geh görürem aña cefā-kār menem
 Geh görürem Ḥaydarīyüm Ḥaydarī
 Geh görürem Ḥayberīyüm Ḥayberī
 Geh görürem kendümi Mü’min Taḡī
 Geh görürem münkir münāfiḡ şeḡī

1 ” Bildüm ben beni kimüm ben kimüm

Anınçin ben bana ben diyemem”(K nüshasında bulunmamaktadır)

1 gāh A: geh B, L, N/1. gāh A: ki C

Gāh görürem lā' l-i bedehşan menem
 Geh görürem seng-i beyābān menem
 Geh görürem mürşid-i kāmīl menem
 Geh görürem şūfī-i cāhil menem

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazüm ben kendümi

4. Geh görürem yire göge tölmişüm
 Geh görürem yer ile gök olmışüm
 Geh görürem çarḥ-ı felek hep menem
 Geh görürem gökde melek hep menem
 Geh görürem şems ü kamer encümem
 Geh görürem ben kimi kimden kimem
 Gāh görürem Hāḳḳa giden yol menem
 Geh görürem nefşüm için ḳul menem
 Geh görürem şāhid ü meşhūd menem
 Geh görürem 'ābid ü ma' būd menem
 Geh görürem ḫālib ü maḫlūb menem
 Geh görürem ḡālib ü maḡlūb menem

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazum ben kendümi

5. Geh görürem ḫāḳ ile bād olmışüm
 Geh görürem āb-ı revān ser-keşüm
 Gāh çıkarum 'arş-ı mecīd üstüne
 Geh inerüm yedi yerüñ altına
 Gāh görürem bāḳī ḳalır ölmezüm
 Geh görürem fānī olur ḳalmazum
 Geh görürem baḫr-i muḫīḫüm meni
 Geh görürem ḳaḫre bu cān u teni
 Gāh görürem **Seyfi**-i ḳaḫ' i menem
 Geh görürem 'āşī-i ḫāḫī menem
 Geh görürem mīr-i nizāmdur atam
 Gāh görürem aşla bilmezüm adum

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazum ben kendümi

5.

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Bilmem ne şanur 'ālemi bu şūfi-i zerrak
 Ğayret ile haḫka irem şanur ol aḫmak
 Cismüñi oradan götürüp keşf-i hicāb it
 Kendüñde dilerseñ bulasuñ Haḫḫı muḫaḫḫak
 Cān dīdesüñ aç 'āleme cāndan nazār eyle
 Ol dem görine saña cihān Haḫ ile muḫlak
 Biz 'āşıḫ-ı dīdāruz āyā şūfi cihānda
 Mey-ḫāne yeter bize yūri var saña uçmak

 Ber-dār ideler ger beni Haḫdan dönüşüm yok
 Haḫ söylemişem haḫ dimişüm Haḫdur ene'l-Haḫ
2. Ey tālib-i Haḫ gel berü gel gezme beyāban
 Kim sendedür ol istedigüñ 'āleme sulṫān
 Cānānı için cān u serüñ terḫin uranlar
 Oldı bu cihān içre olan şāhib-i meydān
 Her kim ki Haḫı gördi cüdā kendi özünden
 Qaldı iki 'ālemde ebed cāhil-i nādān
 İns ü melek çarḫ-ı felek cümle esirān
 Sen şanma tehī kendüñi ey şāhib-i 'irfān

 Ber-dār ideler ger beni Haḫdan dönüşüm yok
 Haḫ söylemişem haḫ dimişüm Haḫdur ene'l- Haḫ
3. Nefsüñi bilen Haḫḫı bilür didi Muḫammed
 Nefsüñi bilen kişilere irdi sa'ādet
 Aldanma ḫayāline saḫın sen bu fenānuñ
 Ger diler iseñ saña Ḥudā eyliye raḫmet
 İrmez ikilük ile kişi cānib-i Haḫḫa
 Gel birlige yitegör nicedür 'ālem-i vaḫdet
 Her kim ki muḫāyir göre kendüñi Ḥudādan
 Keşf olmadı qaldı aña esrār-ı ḫaḫīḫat

 Ber-dār ideler ger beni Haḫdan dönüşüm yok
 Haḫ söylemişem haḫ dimişüm Haḫdur ene'l-Haḫ

---

4. ”geh görürem ḫadeḫ menem ney menem

Geh görürem ceng-u def-u ney menem (H nüshasında bulunmamakta.)

5 A 33a: D 200b: C 36b: E 1271a: F 1214b: G 1227a: H 4160b: K 35b: L 67a: N 134b

4. ‘ Ālem yüzine toptolı envār-ı ilāhī
 Halk eyledi Hakk senüñ için mihr ile māhı
 Envār-ı ilāhīyle yüzüñ kim ki ağartmaz
 Gitmeye ebed kıala anuñ rüy-i siyāhı
 Mürşid etegin kim ki tutar kıomaz elüñden
 Toğrı vara menzile ire şaşmaya rāhı
 Şek tutma şaķın birliğine hāzret-i Hakkıñ
 Şāhid mi degil vaħdetine cümle giyāhı

Ber-dār ideler ger beni Hakkdan dönüşüm yok¹²⁸
 Hakk söylemişem hakk dimişüm Hakkdur ene’l-Hakk

5. Cehd eyle dürüş kāşif-i esrār olasuñ sen
 Benligi gider ‘ aşık-ı dīdār olasuñ sen
 Nüş eyle yūri bāde-i vaħdetden āyā dil
 Ser-ħ’oş ola gör bülbülü gül-zār olasuñ sen
 Yaķ nefsuñi ‘ aşķ āteşine maħv-ı vücūd it
 Ger diler iseñ hem-dem-i dīdār olasuñ sen
Seyfi berü gel cān u seriñ sen de fedā kııl
 ‘ Uķbāda varup bir ulu serdār olasuñ sen

Ber-dār ideler ger beni Hakkdan dönüşüm yok
 Hakk söylemişem hakk dimişüm Hakkdur ene’l-Hakk

6.

mef’ülü mefā’ilü mefā’ilü fe’ülün

1. Ey Münkir-i Hakk gel vireyüm saña tesellā
 Tā kim bilesin n’eydigüni lā ile illā
 Sen kendüñi bir başka vücūd itme taşavvur
 Var olan anuñ varlığıdur sensüñ olan lā
 Her kim ki bilür kendü özin bildi Hūdāyı
 Kendüñi bilen buldı ebed menzil-i a’ lā
 Dil ‘ ālemi tefsīr eder dersüñ okursañ
 Hiç şübhesüz itdüñ seni sen ‘ ālim ü dānā
 Bu *kāle-yekülü* ile bu *kāne yekūnuñ*

3 hakkı A: hūdāya F

4 vara A: ire E: ire L

6 A 13b, B 12a: C 5b: D 112b: E 1239a: F 1157a: G 1028b: H 4126a: K 10a: L 17a: N 138a

1 itme A: itmese C, N/Hūdāyı A: Hūdā C/ varken A var iken B / “var“ C nüshasında mevcut değildir

Varken *feyekün* it biline hazret-i Mevlā

Dil āyīnesin ğayrīden it var mücellā
Ol āyīneye eyleye dil-dārı tecellā

2. Kendüñi görüpsen seni bir kimse mi şanduñ
N’olduñ sen ‘acep kendüñi ğāyet de begendüñ
Pend itmek için halkı nice kıanda çalışduñ
Āhir saña bend oldu ğağğa gitmege fendüñ
Ger ister iseñ vuşlat-ı dīdār-ı Ğudāyı
Yoğ eyle aradan yūri sen kendüñi kendüñ
Biz kıomazuz elden tutaruz dāmen-i ‘aşkı
Vā‘ iz yūri sen başuña it var ise pendüñ
Bu deñlü ğıcebāt ile ol dost ğörünmez
Ya böyle ğıcebāt ile sen ire mi şanduñ

Dil āyīnesin ğayrīden it var¹²⁹ mücellā
Ol āyīneye eyleye dil-dārı tecellā

3. Kıanı bize Ğağ virmüş idi evvel emānet
Tā kim tutaruz biz anı kıuvvetle be-ğāyet
N’itdüñ sen anı n’eyledüñ ey h’āce ğaber vir
Ğağ üzre ‘acep sen aña itdüñ mi ri‘āyet
Yoğsa unudup aşluñı zālīm mi denildüñ
Cāhillik idüp itdüñ ise aña ğıyānet
Sen defter-i dīvānı kıamu kevn ü mekānsuñ
Senden bulunur zūlmet-i envār-ı hidāyet
Tebdīl ideğör zūlmetüñ envār-ı ilāha
Ğörmeklige dīdār-ı Ğağkı ola liyākıat

Dil āyīnesin ğayrīden it var mücellā
Ol āyīneye eyleye dil-dārı tecellā

4. ‘Ömrüñ çürüdi gitdi hevā ile hevesde
Döndürmedüñ eyvāh yüzüñi cānib-i dostu
Unutduñ ola mı vaşan-ı aşluñı miskīn
Bu kıaydı ‘alāyıķ yolunu eyledi beste

2 ğıcebāt ile A: muğabbetle F/tutaruz A oluruz B, L/ Sen A: B’de yok
“var” sözcüğü Türkçe kelime olmasına rağmen vezin ğereği “vār”(bir buçuk hece olarak) şeklinde okunmuştur.

‘ Ahd ile emān itmüş idüñ haqq ile evvel
 İkrāruñ ‘ acep var mı ola yevm-i eleste
 Dīdār-ı gül ü bülbül idüñ sen ezelde
 Ol ‘ ālemi unutduñ ola mı bu kafesde
 Dört yaña gezüp kında ararsın anı dervīş
 Pāk eyle gönül levhını var anda var iste

Dil āyīnesin ğayrīden it var mücellā
 Ol āyīneye eyleye dil-dārı tecellā

5. Bu zīnet-i dünyā ile bu şöhret-i āfet
 Bu Hāyy-ı hışm kaşr u sarāy ile bu devlet
 Bu atlas u dībā ile bu giyme kuşanma
 Biñ dürlü nefā ’isle virüp nefsuñe lezzet
 Bu ‘ izzet ü dünyā ile bu māl bu manşıb
 Yārān ile bu zevk ü şafā hem bu zerāfet
 Şanduñ mı saña bākī kalur bunlar ey miskīn
 Hiç ‘ aqluña gelmez gibi aḥvāl-i kıyāmet
 Bir devlete çalış ki **Nizāmoğlu** fenāsuñ
 Olmaya anuñ zevk ü şafāsına nihāyet

Dil āyīnesin ğayrīden it var mücellā
 Ol āyīneye eyleye dil-dārı tecellā

7.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Kendüñ idrāk idegör nūr-ı muşaffāsuñ sen
 Mebde-i her dü cihān sırr-ı ev ednāsuñ sen
 Senüñ için yer gök çarḫ u felek buldı vücūd
 Cümle bu defter-i dīvāndaḫi ma‘ nāsuñ sen
 Saña bildürdi Hudā evvel ü āḫir ‘ ilmüñ
 Olma cāhil ḫāzer it ‘ ālim ü dānāsuñ sen
 Sensüñ ol āyet-i Qur’ān ile tekrīm olunan
 Saña Ḥaḫ dimedi mi ‘ *Allemü’l-Esmāsuñ* sen

Aç gözüñ pertevi āyīne-yi Mevlāsuñ sen

5 bunlar A: bunları B

3 buA: bir D

E nüshasında bu terci bendin 5. bendi bulunmamaktadır.

7 A 43b, B 45b: C 57b: D 203a: E 1280b: F 1217a: G 1028b: H 4182: K 60b: L 68b: N 136b

Mazhar-ı nūr-ı Hudā cām-ı mücellāsuñ sen

2. Ne revādur bu fenā mülkine mağrūr olmak
 Bu hayālāta virüp göñlüñi mesrūr olmak
 Bu ‘anāşır saña itdürdi ferāmūş aşluñ
 Aldanup zūlmet-i dünyā ile bī-nūr olmak
 Sen ezel kurb-i vişāline qarīb idüñ anuñ
 Saña lāyık mudur aşluñ unudup dūr olmak
 Evvel ü āhır ebed mülki mekānuñdı senüñ
 Terk idüp ol vaṭan-ı aşluñı maḫḫūr olmak

Aç gözüñ pertevi āyīne-yi Mevlāsuñ sen
 Mazhar-ı nūr-ı Hudā cām-ı mücellāsuñ sen

3. Kendüzin kim ki bilür bil ki ol Allāhı bilür
 ‘Ālem-i dilde olan Haḫḫa giden rāhı bilür
 Ğayrīden kim ki ider ‘ālem-i ḳalbi şāfī
 Cümleye ḫākim-i mutlaḫ olan ol şāhı bilür
 Yoğ iden varluğını var ile varluḫda olur
 Kendüzin görmiyen ḫazret-i bi’llāhı bilür
 Sendedür istedigüñ ser-serī gezme saña gel
 Kendi āyīnesine kim ki baḫar lāhı görür

Aç gözüñ pertevi āyīne-yi Mevlāsuñ sen
 Mazhar-ı nūr-ı Hudā cām-ı mücellāsuñ sen

4. Sendedür genc-i ezel-ḫānesinüñ miftāhı
 Sendedür şems-i şerīf burc-ı sa‘ ādet māhı
 Sendedür cennet tūbā vü melek ḫūr u ḫuşūr
 Sendedür bār-geh-i ḫazret-i Haḫ der-gāhı
 Sendedür istedügi ḫalḫ-ı cihānuñ cümle
 Senüñ için çekilür sīnede ‘āşık āhı

2 nūr-ı A: zāt-ı D

“Sendedür istedügi ḫalḫ-ı cihānuñ cümle

Senüñ için çekilür sīnede ‘āşık āhı“

Beyti C nüshasında şu şekildedir.

Sendedür ḫa‘be u zemzemle şafa u Merve

Ğafleti ḫo nazar it kendünñe gahi gahi”

Aç gözün pertevi âyine-yi Mevlâsuñ sen
Mazhar-ı nūr-ı Hudâ cām-ı mücellâsuñ sen

5. Ne ‘acep gaflet-i dünyâ ile sekrân olasuñ
Bu fenâ tekyesi esrârına hayrân olasuñ
Bilmedüñ mi bu fenâ dârı qarâr olmadıguñ
Bir iki gün bu cihân mülkine mihmân olasuñ
Zerresüñ şüret-i zâhir de velî anlamaduñ
‘Âlem-i ma‘nide hürşid-i raḥşân olasuñ
Gel Nizâmoğlu unut kendüñi idrâk eyle
Küntü Kenz ‘âleminüñ gevherine kıan olasuñ

Aç gözün pertevi âyine-yi Mevlâsuñ sen
Mazhar-ı nūr-ı Hudâ cām-ı mücellâsuñ sen

8.

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. N’oldun ey bî-çâre dervîş zâr u ser-gerdânsuñ
N’oldun ey âvâre miskîn derd-i bî-dermânsuñ
N’oldun ey Haḫ derdlisi tutdı inildüñ ‘âlemi
N’oldun ey dost bülbülü tâ şubḫa dek nâlânsuñ
N’olduñ ey her yirde Haḫḫı görmek isteyen kişi
‘Âlemüñ naḫş u temâşâsından hoş hayrânsuñ
Sende cem‘ olmuş ‘ulüm-ı evvelîn ü âḫirîn
Ey başiretsiz saña baḫ defter-i dīvânsuñ
Sensüñ ol âyine-yi İskender-i ‘âlem-nümâ
Bir nazâr kıl sen seni gör ne ‘aḫimü’ş-şânsuñ

Zerresüñ zâhirde ammâ hürşid-i dirahşânsuñ
Kaḫresüñ şüretde gerçi baḫr-i bî-pâyânsuñ

2. Pâdişâh-ı ‘âlem iken bir gedâ olmaḫ neden
Âşinâ-yı dost iken şimdi cüdâ olmaḫ neden
‘Âlem ü ḫalbüñ nazâr-gâh-ı Hudâ iken senüñ

5 bu cihân A: bu fenâ G

3 ḫalbi şâfi A: ḫalbi cilâ F/ görür A: bilir H/ Kendüzin A: kendü özin C

“Sendedür ka‘be zemzemle şafâ vü Merve

Ġafleti ḫo nazâr it kendüñe gâhi gâhi”(H nüshasında bulunmakta.)

8 A 45a: C 64b: D 207a: E 1278b: F 1220a: G 1029b: H 4183a: K 62a: L 70a: M 7503a : N

Ey dirîgâ şimdi andan mâsivâ olmağ neden
 Qābil iken āşinālūğ eylemek mevlā ile
 Tābi‘ -i nefis ü hevāya āşinā olmağ neden
 Sen ḥarīm-i ḥazrete maḥrem vücūd-ı pāk iken
 Nefs-i bed-şūma iṭā‘ at iktidā olmak neden
 ‘Ālem-i taḥkīkden bir noḡtasuñ bağ kendüne
 Ey başiretsiz bu cehle mübtelā olmağ neden

Zerresuñ zāhirde ammā ḥūrşid-i dirahşānsuñ
 Qaṭresuñ şüretde gerçi baḥr-i bī-pāyānsuñ

3. Onsekiz biñ ‘ālemüñ mir’atıdur zātuñ senüñ
 Nūr-ı Ḥaḡḡı seyretdirür bağdukça mir’atuñ senüñ
 Sel-sebīl ırmağı sensüñ āb-ı Kevşer sendedür
 Dağı bunlardan şirīn oldı lezzātın senüñ
Men ‘aref sırrından āgāh olmaduñsa sen eger
 Zāhidā hep zāyi oldı zūhd ü ṭā‘ātün senüñ
 Ehl-i ḥāl olmağ dilerseñ var irüş ḥāl ehline
 Tā ki taḡlīd olmaya bu vücūdı ḥālātuñ senüñ
 Sende taḥrīr eylemiş naḡḡāş-ı ‘ālem naḡşını
 Vaḥdet-i Ḥaḡdan ḥaber virür her āyātuñ senüñ

Zerresuñ zāhir de ammā ḥūrşid-i dirahşānsuñ
 Qaṭresuñ şüretde gerçi baḥr-i bī-pāyānsuñ ¹³¹

4. Bu cihān ḥaḡ olmadan maḡşūd sen idin hemān
 Ḥāb-ı ḡafletden gözüñ aç ey başiretsiz uyan
 Sen hevā-yı nefse uyduñ bilmedüñ ma‘būdunı
 Ey dirîgâ eyledüñ ser-māye-i ‘ömrü zıyān
 Sen mey-i ḥum-ḥāne-i dār-ı fenā sekrānsuñ
 Bilmedüñ ḡanda gelüp yaḡında olursuñ revān
 Sen kitāb-ı nāṭıḡı sırr-ı ḥaḡıḡatsin bugün
 Sendedür cümle ‘ulūm-ı ‘āşıḡār u nihān
 Ger dilerseñ Ḥaḡḡı bilmek kendüñ idrāk ide gör
 Kendün idrāk idene olur ‘ayān-ender-‘ayān

Zerresuñ zāhir de ammā ḥūrşid-i dirahşānsuñ
 Qaṭresuñ şüretde gerçi baḥr-i bī-pāyānsuñ

5. Kaşlaruñ kirpiklerin seb‘ u’l-meşānuñdur senüñ
 Muşhaf-ı hüsnüñ kitāp-ı cāvidānuñdur senüñ
 Otuz iki dişlerindür eyleyen güher-feşān
 Kāşif-i esrār-ı haq olan dehānuñdür senüñ
 Okuyup bildinse kendün sen eger āyātını
Ka‘be kavseyn ile e v **ednā** mekānuñdur senüñ
 Tāvūs-ı quds-i Hudāsın it bu esfelden ‘urūc
 ‘Ālem-i vaḥdet bilürsüñ āşiyānuñdur senüñ
 Gevher-i zāt-ı ezelsin bir nazar kıl kendüne
Küntü kenzin ‘ālemidür ey Seyfī kānuñ senüñ

Zerresüñ zāhir de ammā hürşid-i dıraḥşānsuñ
 Kaṭresüñ şuret de gerçi baḥr u bī-pāyānsuñ

9.

mef‘ülü fā’ilātün mef‘ülü fā’ilātün

1. Zülm ile tıldı dünyā yoqdur ḥuzūra imkān
 Ma‘mūr olan yerleri zālimleri itdi vīran
 Zimmīlerin ḥaracı bir yılda bir keredür
 On kerre virse azdur şimdi ḥaraç müslümān
 Evvel iki koyuna bir akçe idi ‘ādet
 Şimdi on akçe virseñ alırsa ider ihsān
 Arpa saman yağ otluk ekmegini taḥtasuñ
 Her hafta ḥalk başına koparur özge tūfan
 Sipāhī nişfin ister her ne qazanç eyleseñ
 Voyvodalar cürme yanınca kuzu büryān
 On evli bir qaryeden qāḍi biñ akçe alır
 Mu‘ānidi akbehi ya celb-i bāzār hemān
 Bir qāḍilğa kazasker biñ altun ister
 Virmezseñ olur aduñ cāhil yaḥud nādān
 Sancağın almaq için ‘ilmüm irdi birine
 Qırq biñ filori virdi bi’llāhi şanma yalan
 Devlet-i sa‘ādet ile manşıba varınca
 Beş ay daḥı olmadan bir daḥı oldu fermān
 Böyle bey ile qāḍi vardığı yeri neyler
 ‘Ālimler ise şimdi bir yüki on yük itdi
 Taḥşil idince anı kıllur cihānı vīran
 Ya Başra ya Yemenden şekvāya gelse bir er

Dīvāna varup eyler āh u enīn ü efgān
 Ya bir emīr virirler yaḥud paşa ur eyler
 Taşra ider apudan dögerek anı dār-bān

‘ Ālem ḥarāba vardı yıkıldı mülk-i Osmān
 Kan ağlasuñ re‘ āyā çāk eyleyüp girībān

2. Fetvānuñ ise ḥālī bir ḥāle vardı ey yār
 Almaz anı bir ide olan aña ḥerī-dār
 Tesvīde kātib itmez beş şāhī olmayınca
 Anıñ daḥı ekşerin yazıcı yañlış yazar
 Sā‘ dātuñ ise ḥālī gāyet mükedder oldı
 Bir keşişi eylediler anlara şimdi serdār
 Ne aḥvāl-i siyādet bilür ne kendi seyyid
 onmuş daḥı degildür evine nesl-i Muḥtār
 Burşada iki dükkān rüşvet virüp birine
 Ya‘ nī ki manşıb aldı bilmez ki oldı fi‘n-nār
 Erbāb-ı devlet ise ol deñlü kāzib oldı
 Kizb ile muhtelitdür ne denlü itse güftār
 Baña degildür ümmet dimiş Resül-i ālem
 Kendüye kızbi ol şaḥş ‘ ādet idinse her bār
 Şimdi meşāyiḥde aḥvāl ey rūḥ-ı şānī
 Bir ḥālete irüşdi bunlara fāsık ağlar
 Tāc ile ḥıra ile şofileri önünde
 Der-be-der olup gezer maḥşūdı biraç dīnar
 Bu aşl-ı cīfelerden birisi şeyḥüm dise
 Bir nice gün vecd olur gördi şanasuñ dīdār
 Şeyḥ olmadan murādı ya tekkedür ya kürsī
 Tekmīl-i nefis idenler bunlardan oldı bīzār
 Yā Rab nice olur bilmem aḥvāl-i cihān āḥir
 Dünyā yüzüñi tıtdı yer almadı hep eşrār
 ‘ İsa ine mi gökden Mehdī ola mı zāhir
 Dīn ola mı uvvetde ref‘ ola mı bu füccār

‘ Ālem ḥarabā vardı yıkıldı mülk-i Osmān
 Kan ağlasuñ re‘ āyā çāk eyleyüp girībān

3. Ol denlü mā‘il ḥal cem‘-i māle ekşer
 Güyā ki maḥşer olmaz ferdā su‘āl-i maḥşer
 Şeddādi binālarla Fir‘avne müşābihler
 arūnī abalarla Nemrūdī yedüñ itler

Bu üslûba bid'âtler dünyâda kim itmüştür
 Hâkan ile hem Kısra itmedi bunı
 Kayşer kağılar ile beyler kuvveti yiyen segler
 Her birinüñ önünde bir nūmiyān dil-ber
 Erbāb-ı sa'ādetden birini varup görseñ eger
 Tā hāne-i hāşında toptolı Yahūdiler
 Tā atden 'ibādetden el çekdi re'āyā hep
 Cānı kaygısı oldu kim şavm u şalāt eyler
 'Ād kavmi Şemūd kavmi buları eger görse
 Mürşid edüñürlerdi evvelki Lūñiler
 Ne deñlü fesād ehli gelmiş ise dünyāya
 Ol cümleye cāmi' dür bu şimdiki bed-bahtlar
 Bi'llāhi budur korğum ya hasf olalar ya ğark
 Yaşında ide buları ansız gele bir server
 Yā Rab 'ināyet kııl bu kavmi sen işlah it
 Ef'āl-i kabāyiğden yüz döndireler yek-ser
 Tefsir ü ehadışden naql eylese vā'izler
 Haqq korğusu gitmüştür şan bir hacere söyler
 Sultān Murād Hānı adl ile mu'ammer kııl
 Kim zulmi ider taħrik 'ömrin günin it ebter
 Bī-çāre haķir **Seyfi** ahvāl-i re'āyāyı
 Bildügi için yanup her şām u seher ağlar
 Elbette olan mü' min mü' min olana zulmi
 Gördügi zamān diller göyinüp tutuşur cānlar

'Ālem harabā vardı yıkıldı mülk-i 'Osmān
 Kan ağlasuñ re'āyā çāk eyleyüp giribān

MUSAMMATLAR

1.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. İlähi biñ bir aduñ hürmetiyçün
Bizi şoñ demde imān ile gönder
Hābībūñ Muştafānuñ hürmetiyçün
Bizi şoñ demde imān ile gönder
2. Resūluñ yār-i ğari hürmetine
‘Ömerūñ āh u zārı hürmetine
Ve hem ‘Oşmanuñ ‘ārı hürmetine
Bizi şoñ demde imān ile gönder
3. ‘Alıyyü’l-Murtezā şāh-ı velāyet
Anuñ haqqında nāzil oldı āyet
Yüzi şuyına anuñ kıl ‘ināyet
Bizi şoñ demde imān ile gönder
4. Hüseyn ile Hāsan āl-i Muḥammed
Gözüm nūrı didi onlara Aḥmed
Bularuñ hürmetine eyle rahmet
Bizi şoñ demde imān ile gönder
5. Bilirüm kendümi çokdur günāhum
‘Acep midür eger diñmezse āhum
İki ‘ālemde bunlardur penāhum
Bizi şoñ demde imān ile gönder
6. Cemī‘-i enbiyālar haqqı yā Rab
Muḥarrep evliyālar haqqı yā Rab
Derūnı bī-riyālar haqqı yā Rab
Bizi şoñ demde imān ile gönder
7. Kūluñ **Seyyid Nizāmoğlu** faḳīrī
Esirge pādişāhum ol haḳīrī
Ki sensūñ cümle ‘abdūñ dest-ġiri
Bizi şoñ demde imān ile gönder

2.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dostlar ben mübtelā-yı derd-i 'aşk oldum gine
Bülbül-i şūrīde-veş bir ğonce gül buldum gine
Cān u baş virüp bu ğün bir nev-civān aldum gine
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine
2. Sūz-i āhum 'ālemi başdan başa yakmak diler
Çeşm-i ebrū-yı nigāre gözlerüm bakmak diler
Boynına zincīr-i zūlf-i yāri dil takmak diler
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine
3. Lütf idüp hāk-i mezelletden gelüp kaldur beni
Yā vefā kıl ya cefā vü cevı ile öldür beni
Küşte-i 'aşk oldıgum 'ālemlere bildür beni
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine
4. Şāh-ı Merdān Şīr-i Yezdān Murtezā haqqıçün
Şol yüzünde berķ uran nūr-ı Hudā haqqıçün
Kaşlaruñ kirpikleruñ seb' u'l-meşānuñ haqqıçün
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine
5. Bu Nizāmoğlına şāhum merhāmet kılmaz mısūñ
Rāh-ı 'aşkuñda neler çektiğini bilmez misūñ
Öldürürsin 'aşıkuñ ya sen 'acep ölmez misūñ
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine

---

2 A 67b: C 78b: D 171a: E 1309b: F 1190a: H 4195b: L 51a:

1 gine A: yine: C, D, F, H(bütün mısra sonlarında)

3 A 69b, B 62a: C 82a: D217a: E 1320a: F 1227b: H 4203a: K 78a: L 73b: N 145a:

3.

mef'ülü fâ' ilâtün mefâ'ilü fâ' ilâtün

1. Yâ Rab muhabbetüñden göynümi itme hâlî
Mihrüñden özge dilde hiç koma kıl ü kâlî
Her rûz u şeb dilümde tesbiñüm ey mevâli
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ' Âli
2. ' Arş-ı mecîde çünkim başdı kadem Muhammed
Vaşl oldı zâta zâtı mañv oldı mîm-i Añmed
Budur iki cihânda miftâñ-ı bâb-ı cennet
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ' Âli
3. Dâmâd-ı fañr-i ' âlem şîr-i Hudâ-yı Haydar
Ĥatm-i Nebî Muhammed ĥatm-i velâyet Haydar
Ķalbüñden itme münfek oñı dilüñde ezber
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ' Âli
4. Nûr-ı dü-çeşm-i Añmed Ĥasan ĥulku'r-Rızâdur
İki cihâna rahmet Ĥüseyn-i Kerbelâdur
Ķalbi münevver eyler evrâd-ı dil-küşâdur
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ' Âli
5. Zeyne'l-' ibâd ol şâh bendesidür mihr ü mâh
Envâr birle rüşen Ķabri güzeşte ervâñ
Zikrüm budur dilümde tâ ĥaşr olunca her gâñ
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ' Âli
6. Bâñır denildi gerçi ol Ķadr-i ' âlişâna
Kimyâdur izi tozı virmem iki cihâna
Zikret derün-ı dilden bu ismi bî-nihâye
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ' Âli
7. Ey reh-nümâ-yı âdem ey reh-nümeyn-i reh-ber
Ol muĶtedâ-yı ' âlem ya' nî İmâm-ı Ca' fer
İtdi tariĶ-i ĤaĶķı bi'llâhi günden izñâr
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Murtezâ yâ ' Âli

---

1 göynümi A: göñlümi D, L, N

1 mevâli A: hacî bektâşi B/ muştafâ muhammed A: muhammed muştafâ B(B nüshasındaki bütün beyitlerde bu şekildedir)

2 bâb-ı A : Ķıfl-ı H, L

8. Mūsā-i Kāzım ol şāh maḥlūḳ-ı şun^ç -i Mevlā
İdindi ḥāk-i pāyuñ tāk-ı ser-i evliyā
Oḳı dilinde dā'im budur uşul-i esmā
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ^ç Ālī
9. ^ç İlm-i ^ç ulūma ^ç ālim Mūsā'r-Rızā imāmum
Ḳıldum fedā yolına cān u delīle cānum
Budur derūn-ı dilden zıkr itdügi zebānum
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ^ç Ālī
10. Ser-dār-ı müttakīler Muḥammed-i Takīdür
Envār-ı dīde-i dil āl-i ^ç Ālī Naḳīdür
Bu virdi ḳoma dilden her rüz u şeb oḳı dur
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ^ç Ālī
11. Ser-^ç asker-i şerī^ç at sultān-ı mīr-i mīrān
Muḥammed-ibn-i ^ç Ālī dest-gīr-i bende-gān
İtme şaḳın ferāmūş bu virdi ey suḥen-dān
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ^ç Ālī
12. Destindesüñ ḳāt^ç ı Mehdi irüşe bir gün
A^ç dā-yı āl-i Aḥmed ola ḳamu ser-nigün
Göñlümde vü dilümde budur kelām-ı mevzün
Yā Muḥammed Muşţafa yā Murtezā yā ^ç Ālī
13. **Seyfī** derūn-ı dilden eyle Yezīde lā^ç net
Ger bulmaḳ ister iseñ ceddüñ ḳatında ^ç izzet
Ben bunı itdüm idrāk tāk u ser-i sa^ç ādet
Yā Muşţafa Muḥammed yā Murtezā yā ^ç Ālī

4.

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

1. Ey gülistān gülşen-i evlād-ı bülbüli
Eyle ki nāle-i sūzuñ ile ^ç ālem ḫolı
Medḫ it ḥabīb-i ekremi ol faḫr-i mürseli
Oldur Cem^ç ī mebd-i dünyānuñ evveli

---

11 mirān A: meydān D

4. A 75a: C 88b: E 1322a: G 1091b: H 4205aa: K 83b: L 85b

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

2. Ey nur-i 'ayn-i Ahmed-i Muhtar olan Hasan
Ey yadigar-ı Haydar-i kerrar olan Hasan
Ey nice derd ü miñnetle zar olan Hasan
Cennet civanlarına serdar olan Hasan

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

3. La' net Yezide fāsık-ı bī-dīne şad-hezār
A' vānına enşārına dağı bī-şümār
Kıydı Hüseyne itmedi hiç Muştafadan 'ar
Tamu içinde cümlesinüñ yeri ola nār

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

4. Ey nesl-i pāk-ı dīde-i evlād-ı Muştafā
Ey nur-i 'ayn-i hazret-i sultān-ı Murteza
Çeşm ü çerāğ-ı 'aleme envār-ı Kibriyā
Oldur 'Aliyyü'l-Aşgar imām-ı şāh-ı evliyā

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

5. Sevmek Muhammed ālini rūhuñ gıdāsıdur
Her kim muhabbet itmeye bunlar 'aşıdur
Hubb-i 'āl-i Āli 'āl-i dīn bināsıdur
Cānum İmām-ı Muhammed Bākır fedāsıdur

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

6. Taşıl-i 'ilm-i evvel āhir iden temām
Şart-ı Resūli ider idi gāyet ihtirām
Anuñçün uydı halk-ı cihān aña bi't-tamām
Ya' nī İmām-ı Cā' fer-i Şadıkdur ey hümām

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

7. Al-i Resuli sevmede kavlumde sadikum
Bin dilum olsa medhini itmekde kasarum
Ammā fedā-yı cān u ser itmekde mahirum
Ben bende-i ol hazret-i Musa-i Kazimum

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

8. Ey ber-guzide-i al-i nesl-i Mustafa *
Ey ma'den-i muruvvet ey mah-ı hoş lika
Ey secde-gah-ı mülk-i 'Acem kible-gahi mā
Dā'im kazāya rāzı olan Şah 'Ali'r-Rızā

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

9. Her kim Takiyi sevmese olmaya muttaki
İrmeye anuñ kalbuñe iman revnağı
Ferdā sa'adet ister iseñ olmayup şaki
Gel ol muhibb-i hazret-i sultan Naqi

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

10. Hak-i rahi bu gözlerimün tütiyasıdur
Mü'min ü mevāli kullarınun pişvasıdur
Zikr it mübarek ismin derdler devasıdur
Ya'ni Hasanü'l-'Askeri dünüñ livasıdur

Ahmed-i Muhammed oldu kamu 'alem efdali
Kevser sharabi sakisidur Murteza 'Ali

11. Göster Nizamoglına Yā Rab ölmedün
Kabz itme ruhuñı ol devre irmedün
Yüzüm ayağı başduğı toprağa sürmedün
Ya'ni İmam Muhammed Mehdiyi görmedün

Ahmed-i Muhammed oldı kamu 'ālem efdālī
Kevşer şarābı sākīsidür Murtezā 'Ālī

5.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sende iste sendedür genc ü nihān
'Arş kürsī levḥ kalem kevn ü meḳān
Her ne isterseñ saña baḳ sendedür
'Ālemüñ āyīnesi sensüñ hemān
2. Bu cihān ten gibidür sen cānısuñ
Emr-i Haḳ oldı senüñ cānuñda cān
Sil gönül āyīnesinüñ pasını
Görüñe dīdār-ı Haḳ ender 'iyān
3. Bunda sen bilmege geldüñ sen seni
Hey ne yatarsuñ ḡafletden uyan
'Aşḳ-ı haḳ yoḡ itdi **Seyyid Seyfī**yi
Haḳ ile haḳ oldı ḳaldı cāvidān

6.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Cihān mülkini var iden Hūdādur
Anuñ zikri kamu derde devādur
Haḳḳı bir bilmeyen Haḳdan cūdādur
Münezzeh zāt-ı nūr-ı Muştafādur

Resūlullāh imām-ı enbiyādur
'Ālī serdār-ı şāh-ı evliyādur
2. Ḥasan ḥulḳu'r-Rızā nūr-ı İlähī
Ḥüseyn-i Kerbelā dīn mihr ü māhı
Ne deñlü var ise mü'min kemāhı
İmām Zeyne'l-'Abā dīn pādīşāhı

5 A 55b, B 41a: C 66a: D 139a: E 1296b: F 1159a: G 1050a: H 4179b: K 50b: L 33a

1 sende A: sen C

2 ender A: anda B / cānuñda A: cismüñde D: cismüñde L

5 A 57a: C 26b: E 1260a: H 4156b: K 40b: L 86a: N 169a

6 zelil A, ḥarāb C

Resūlullāh imām-ı enbiyādur
 ‘Ālī serdār-ı şāh-ı evliyādur

3. Muḥammed Bāķır ol ķān-ı mürüvvet
 Umarum ḥazretinden ide şefkat
 Kim ister Muştafādan bula ‘izzet
 İmāmum Ca’fere kılsun iṭā’at

Resūlullāh imām-ı enbiyādur
 ‘Ālī serdār-ı şāh-ı evliyādur

4. Ḥabīb-i ekremüñ nesl-i mükerrem
 İmām Mūsā-i Kāzım şāh-ı a’zam
 ‘Ālī Mūsā’r-Rızā nāmını her dem
 Dilüñden ķoma tā görmeyesüñ ğam

Resūlullāh imām-ı enbiyādur
 ‘Ālī serdār-ı şāh-ı evliyādur

5. Taķīdür ehl-i taķvā pişvāsı
 Naķīdür Ḥaķ tarīķüñ reh-nümāsı
 Ḥasanü’l-‘Askerī derdler devāsı
 Muḥammed neslinüñ cānum fedāsı

Resūlullāh imām-ı enbiyādur
 ‘Ālī serdār-ı şāh-ı evliyādur

6. Muḥammed Mehdī çekse zü’l-fikārı
 Öñünde ben de olsam bir ğubārı
 Zelil olsa Yezidler tāc-dārı
 İrüşsek ol güne ölmeden bārı

Resūlullāh imām-ı enbiyādur
 ‘Ālī serdār-ı şāh-ı evliyādur

7. Bugün Seyyid Nizāmoĝlı Ḥudādan
 Temennāmız budur hem Muştafādan
 Erenler daĝı yād edüp du’ādan
 Ki hiç ayrılmıyan āl-i ‘abādan

Resūlullāh imām-ı enbiyādur
 ʿAlī serdār-ı şāh-ı evliyādur

7.

mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün

1. Cihāna rahmet-i Raḥmān şefāʿ at ıssı Aḥmeddür
 Muḥabbet kıl anuñ evlādına ʿayn-i saʿ ādetdür
 Muḥibb-i ehl-i beyt olmaḳ iki ʿālemde ʿizzetdür
 Muḥabbet itmeyen āl-i Resūle şanma ümmetdür

Bi-ḥamdi'llāh benüm pīrüm bu gün āl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tāt u devletdür

2. İderseñ bunda evlād-ı Muḥammede eger biʿāt
 Bulursuñ rüz-i maḥşer cennetü'l-meʿvāda ki ḥürmet
 Şular kim bilmez evlādı ne bilsin mezheb ü millet
 Muḥabbet kılmayan āl-i Resūle şad-hezār lāʿnet

Bi-ḥamdi'llāh benüm pīrüm bu gün āl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tāt u devlettür

3. Etinden eti var faḥr-i cihānuñ kanı kanından
 Nice anları pek sevmez müselmān kendi cānından
 Muḥibb-i ḥānedāndur kırtulan Şeyṭānuñ elüñden
 Mürīd ol kendüñi ḥalāş eyle imān zevālinden

Bi-ḥamdi'llāh benüm pīrüm bu gün āl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tāt u devletdür

4. Şalat virmezsen evlāda fesādetdür şalātuñ hep
 Ölüñ öñünde añılmazsa mühmeldür memātun hep
 Bu gün evlādı sevmekdür senüñ āb-ı ḥayātuñ hep
 Şalavāt ile kâʿimdür kıyāmı kâinātuñ hep

Bi-ḥamdi'llāh benüm pīrüm bugün āl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tāt u devletdür

7 A 19b, B 22a: C 15a: D 186a: E 1255b: F 1202a: G 1062b: H 4141b: K 20b: L 58b: M
 7481b: N 118a

1 başumda A: başuma D

3 nice A: niçün D, N/ şalat A: şalavāt D

4 fesādetdür A: fesāddür B

5. Hüseyni qoyub eyler mi Yezīde iktidā mü'min
 Olur mı ehl-i beytinden Resūlüñ yā cüdā mü'min
 Seversüñ Muştafā neslüñ olursuñ bī-riyā mü'min
 Ümīdüm var ki **Seyfullāha** itmüşdür Hüdā mü'min

Bi-ḥamdi'llāh benüm pīrüm bu gün āl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı topraq başumda tāt u devletdür

8.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. Muḥammed her dü'ālem evvelidür
 Anuñçün enbiyālar efdālidür
 Qulüb-i ehl-i İslāma celīdür
 Ebūbekr ü'Ömer'Osman u Ḥaydar
2. Ebubekr ü'Ömer'Osman u Ḥaydar
 Bulardur ḥalka sāķi-i rüz-i maḥşer
 Resūlüñ dīnine serdār-ı server
 Ebūbekr ü'Ömer'Osman u Ḥaydar
3. Bulardur çār-yār-i faḥr-i'ālem
 Bulardur efdāl-i evlād-ı'ālem
 Olanlar Muştafā sırrına maḥrem
 Ebūbekr ü'Ömer'Osman u Ḥaydar
4. Buları sevmeyen Ḥaricīdür hep
 Muḥabbet eyleyenler nācīdür hep
 Günāh-kār ümmetinüñ tācīdur hep
 Ebūbekr ü'Ömer'Osman u Ḥaydar
5. Yüri **Seyyid Nizāmoğlu** derünī
 Sev anı kim Muḥammed sevdi anı
 Dālāletden ḥalāş iden cihānı
 Ebūbekr ü'Ömer'Osman u Ḥaydar

8 A 23b, B 20b: C18a: D 167a: E 1257b: F 1186b: H 4140a: K 21b: L 45b: N 97a

2 ḥaydār A: 'ālidür B, D, L, N

4 ümmetinüñ A: ümmet C

5 cihānı A: cihāna C

9

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. İlähî zāt-ı pākiñ hürmeti çün
Cem^ç-i taqlidümi taḥkîke döndür
Muḥammed Muştafānuñ ' izzeti çün
Cem^ç-i taqlidümi taḥkîke dönder
2. Ebū Bekr ü ' Ömer ' Osmān Ḥaḳḳiçün
Onlara virdigün ihsān Ḥaḳḳiçün
Cem^ç-i āyet-i Ḳur'ān Ḥaḳḳiçün
Cem^ç-i taqlidümi taḥkîke dönder
3. ' Alīyyü'l-Murtezānuñ hürmeti çün
Ḥasan ḥulḳu'r-Rızānuñ hürmeti çün
Ḥüseyn-i Kerbelānuñ hürmeti çün
Cem^ç-i taqlidümi taḥkîke dönder
4. Ḳovan arısınıñ olmasa balı
Ḳurı vızırtı ile n'ola ḥālī
Gider benden ilāhî ḳil ü ḳālī
Cem^ç-i taqlidümi taḥkîke dönder
5. Begensünler diyü bu ḥalk sözümi
Giceler oḳurum yumnam gözümü
İlähî sen ḳabül it bu sözümi
Cem^ç-i taqlidümi taḥkîke dönder
6. Bu taḥşil eyledigüm ma' rifetler
Ṭarīḳ-i Ḥaḳda oldı baña sedler
Dil olmaz Ka^ç be anda olsa bütler
Cem^ç-i taqlidümi taḥkîke dönder

---

9. 12 a A: 17 b B: C 22b: D 162a: E 1253a: F 1181b: G 1060b: H 4139a: K 24b: L 45b: M 7480b: N
90a

2 onlara A: olara B, D, E, L

3 hürmetiçün A: ḥaḳḳiçün G

4 vızırtı A: kur dirse B: vırıldı L

7. Bu dil bāzārı yol bāzārıdur hep
Derūn-i hāle tebdil eyle Yā Rab
Ne ʿilmüm var ise ʿalbüme it leb
Cemʿ -i taqlidümi taḥkīke dönder
8. Nizāmıođlınuñ budur murādı
Muḳallidlerden añulmaya adı
ʿİnāyet eyle ey lütf ıssı hādī
Cemʿ -i taqlidümi taḥkīke dönder

10.

mefāʿilün mefāʿilün feʿülün

1. İrüşdi āḥire ʿömrüm dükendi
Diriğā soñı yoḳ fikrüm dükendi
Tenimden cān-ı şirīnüm uşandı
Cihāndan nefsi bed-şümüm uşanmaz
2. Dehānumda olan dişüm döküldi
İki ḳat oldı bu belüm büküldi
Bedenden ḳuvvetüm gidüp çekildi
Göñül daḥı beni pīr oldı şanmaz
3. Ḳara ḳıl ḳalmadı hergiz başumda
Yigitlügi görür oldum düşümde
Şanırdum kendümi on beş yaşumda
Benüm bu nefşümüñ aḥvāli dönmez
4. Nice yıllar yüzime güldi dünyā
Meger aldar imiş beni diriğā
Yüzüñ döndürdi şimdi benden eyvā
Benüm kör göynüm andan daḥı dönmez
5. Nizāmıođlı cihāndan çün gidersüñ
Bu māl ü mülki cemʿ idüp nʿidersüñ
Ṭotalum dünyāyı bütün yudarsuñ
Bile gidüp saña nefʿ i doḳunmaz

10 28 A: C 28b: D 127a: E 1264b: F 1148a: G 1043b: H 4152a: K 15b: L 25a: M 7477a: N
50a

4 eyvā A: eyü B/göynüm A: gönlüm G, L, N

5 yudarsın A: ṭatarsın H

11.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Vücūduñ varlığıñdan geçmedüñ sen
 Hākuñ varlığına vardum şanırsuñ
 Şarāb-ı aşğ-ı Hāğdan içmedüñ sen
 Erenler meclisin gördüm şanırsuñ
2. Saña sen ben demek sende тұrurken
 Yanınca kendi varlığıñ severken
 Saña baқduқça sen kendün görürken
 Cenāb-ı hāzrete irdüm şanırsuñ
3. Göñülden gitmeyünce seyr-i şūrı
 Tecellī eylemez Hāğ zāt-ı nūrı
 Nedür fehm itmedüñ cennāt-ı hūrī
 Sekiz uçmaқlara girdüm şanırsuñ
4. Çalış Seyyid Nizāmoğlı bu līki
 Göreydüñ cān u dilden zāt-ı pāki
 Aradan gitmeyünce çeşm-i hāki
 O vuşlat 'ālemüñ gördüm şanırsuñ

12.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. İrdi feyz-i Hāğ tecellī eyledi nūr-ı Hūdā
 Geldi 'uzlet günleri cān u göñül buldı şafā
 'Askerī emmārenüñ tevḥīd ile itdüñ hebā
 Merḥabā ey ḥalvet-i pīrān-ı merdān merḥabā
2. Mürde iken ben faқīri geldüñ ihyā eyledüñ
 Bülbül-i şūrīde-veş zikrūñle gūyā eyledüñ
 Қаtreden ednā iken bir ulı deryā eyledüñ
 Merḥabā ey ḥalvet-i pīrān-ı merdān merḥabā

11 A 39a, B 40b: C 61b: D 134a: H 4178b: K 15b

12 A 11b, B 10a: C 6b: D 154a: E 1241b: F 1170a: G 1056b: H 4124a: K 5a: L 40b: M 7475a:
N 80a

2 deryā A: ednā C, N

3. ‘ Ālem-i albüm abāhatden muaffā itdi Hū
Bu gōñül mir’ātını pasdan mücellā itdi Hū
Menzilüm ednā idi a’ lādan a’ lā itdi Hū
Merabā ey alvet-i pīrān-ı merdān merabā
4. Her ne itsem ‘ ālem-i berzada ‘ aynuñ gōsterür
Meyl-i tavā eylesem āyet de zeynüñ gōsterür
āıl ı rü ile nefzüñ nūr-ı nāruñ gōsterür
Merabā ey alvet-i pīrān-ı merdān merabā
5. Eyledüñ ālī gōñül mülküni ayārdan yine
ātırım cem’ iyyetüñ cem’ itdüñ efkārdan yine
o alā itdüñ beni bu nefs-i bed-kārdan yine
Merabā ey alvet-i pīrān-ı merdān merabā
6. Nār-ı tevidüñle ya hergiz vücüdüm almasun
Benligüm mav eyle ala bende benlük almasun
Kim görür **Seyyid Nizāmolı** ne eydür bilmesün
Merabā ey alvet-i pīrān-ı merdān merabā

13.

mefā’ ilün mefā’ ilün fe’ ülün

1. Yüzümüñ arasuñna bama Yā Rab
abül it alvetüñ biz ulların hep
İdüp alvet ılırdu zıkr ü ta’ āt
abül it alvetüñ biz ullaruñ hep
2. İder mi sañna lāyık kimse ta’ āt
Olur mı fikr ü fāsidsüz ‘ ibādet
İki ‘ ālemden itdüñ çünki ‘ uzlet
abül it alvetüñ biz ullaruñ hep
3. İlāhā vü kerīmā zü’l-celālā
Ki senden ayrī yodur a Te’ ālā
Kerem ıl lütf idüp ey yüce Mevlā
abül it alvetüñ biz ullaruñ hep

3 muaffā A: mebdā B

4 bir līki A: yolini C

5 yine A: gine B, K

13 A 14b, B 13b: C 8b: E 1244a: F 1131b: G 1033a: H 4130b: K 11a: L 12b: N 25a

2 İki ‘ ālemden A: Bir iki gün cihanda G

4. Yüzümüz karasun şevkinle ağ it
Bu haste gönlümü zikrünüle sağ it
Bizi bu nefis-i zalimden ırağ it
Kabül it Halvetün biz kullarun hep
5. **Nizāmıoğlu** idüp halkdan ‘uzlet
Şıgınuş saña itdi gerçi halvet
Bulunmaz lütfuña hadd ü nihāyet
Kabül it halvetün biz kullarun hep

14.

mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülün

1. Muhammed Muştafānuñ nesliyüm ben
Baña münkir olan inkāra lā‘ net
‘Alıyyü’l-Murtezānuñ sırrıyum ben
Beni hağ bilmeyen murdāra lā‘ net
2. Baña ceddümden irüşmişdür irşād
Gelüp bī‘ at idenler oldılar şād
Beni hağ bilmeyenler kaldılar yād
İkilükde kalan mekkāra lā‘ net
3. Benüm‘ ammüm Hasan Hulķı’r-Rızādur
Atam şāh-ı şehīd-i Kerbelādur
Beni hağ bilmeyen Hağdan cüdādur
Cehennem kelbi ehl-i nāra lā‘ net
4. Cemālüm hep celālüm diyü geldüm
Güneş gibi beni şanman dolandum
Veliydüm gā’ib olmuşdum bulındum
Beni gayrī bilen ağıyāra lā‘ net
5. Benüm **Seyyid Nizāmıoğlu**dur adum
Bu ad ile beni şanman ki yādum
Yiyenler ni‘ metimden bildi dādum
Bu ni‘ metden kalan eşrāra lā‘ net

---

4 ırağ A: ırak B,L

14 A 15b : C 10a: D 167a: D 167aE 1245a: F 1186b: H 4131a: K 12a: L 48b: N 97a

2 kalan A: kaldın C

15.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Şanma ey zāhid bizi bi'llāhī nādānilerüz
Kendi vechüñ añlamış fi'l-cümle meydānilerüz
Almazuz har-mühreyi zirā ki derdānilerüz
Dürr-i meknün isterüz biz baħr-i ummānilerüz

Tā ezelden biz gürüh-1 fazl-1 yezdānilerüz
Bende-i evlād-1 Ğayder şāh-1 merdānilerüz

2. Muştafā vü Mürtezānuñ añladuk esrārını
Bist ü heşt sī vü dehüm ħarf içre bulduķ varını
Dest-i ħudret çeşm ü dilden ref' idüp pend 'ārını
Anuñçün şüphesüz gördüķ Ğaķķuñ dīzārını

Tā ezelden biz gürüh-1 fazl-1 yezdānilerüz
Bende-i evlād-1 Ğayder şāh-1 merdānilerüz

3. Ahsen-i taķvimi inkār itme şaķın şūfī sen
Şekl-i ādemdür bilirsün şübhesüz vech-i ħasen
Olmaķ isterseñ eger ħavf u қаtarlardan esen
Şāh Hüseyin-i Kerbelādan boynına gel taķ resen

Tā ezelden biz gürüh-1 fazl-1 yezdānilerüz
Bende-i evlād-1 Ğayder şāh-1 merdānilerüz

4. Biz Alī Zeyne'l-'abānuñ baş açıķ 'üryānıyuz
Hem Bāķıruñ der-gāhınuñ ħurbānıyuz
Bende-i Ca' fer olaldan 'ālemin sultānıyuz
Muştafā vü Mürtezā evlādınuñ fermānıyuz

Tā ezelden biz gürüh-1 fazl-1 yezdānilerüz
Bende-i evlād-1 Ğayder şāh-1 merdānilerüz

5. Mūsī-i Kāzım ‘ Alī Musā’r-Rızādur reh-berüm
Şāh Sultān taķī bedr-i dūcādur reh-berüm
Hem Naķī hem Askerī sāhib-livādur sevdigüm
Mehdī-i sāhib-zamān ol rehnümādur reh-berüm

Tā ezelden biz gürüh-ı fazl-ı yezdānileriz
Bende-i evlād-ı Hāyder şāh-ı merdānileriz

6. Seyfiyā kendüñi añla Hāķķı idrāk idegör
Sīne-yi Aħmed gibi öz sineni çāk idegör
Ya’ nī fehm it istivānı ķalbüñi pāk idegör
Ehl-i Beyt-i Muşafāya rüyuñı ħāk idegör

Tā ezelden biz gürüh-ı fazl-ı yezdānileriz
Bende-i evlād-ı Hāyder şāh-ı merdānileriz

16.

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Ol zamān kim ‘ āleme ķıldı nazār Perverdigār
Nūr-ıAħmedden ‘ Alī nūrı olupdur āşikār
Vird-i Cibril idi oldu çün cihāna yādigār
Lā fetā illā ‘ Alī lā seyfe illā Zülfikār
2. Oldı çün nūr-ı Muħammed mazħar-ı nūr-ı Hūdā
Mürtezādur ‘ āleme hem muķtedā hem müntehā
Ben ‘ *ulūmuñ şehriyüm didi ‘ Aliyyün bābühā*
Lā fetā illā ‘ Alī lā seyfe illā Zülfikār
3. Ey münāfik oķımaduñ mı nedür pençe-i ābā
Lahmike laħmi degil midür ‘ Aliyye’l-Mürtezā
Şānına nāzil degil mi āyet āyet *Hel-etā*
Lā fetā illā ‘ Alī lā seyfe illā Zülfikār
4. Şir-i Hāķķdur Mürtezā sırr-ı velāyetdür Hāsen
Mürtezāyı bilmeyüp sen ħārici olmaķ neden
Sen ‘ Alīyi bilmedüñ ey tanrısını bilmeyen
Lā fetā illā ‘ Alī lā seyfe illā Zülfikār

5. Şāh Hüseyn-i Kerbelā ‘aşkında kim oldı şehīd
Küşte-i ‘aşk-ı ilāhīdür ebed oldı sa‘īd
Lānetu’llāh Yezīd oğlu dağı kavm-i Yezīd
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
6. Gördiler kendi ‘Alīdür Şāh Zeyne’l-‘Ābidīn
Halk -ı ‘ālem didiler oldur imāmu’l-mü’minīn
Şırr-ı Hayderden göründi nūr-ı Rabbü’l-Ālemīn
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
7. Bendesı olduñsa cān ile Muḥammed Bākırūñ
Zāhırūñ pūr-nūr olup mā‘mūr olupdur bāṭınuñ
Zāhırūñde bāṭınuñda Mürtezādur ḥāḍıruñ
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
8. Ca‘fer-i Şādıkdan oldı ehl-i īman mezhebi
Milleti oldı Ḥalīlu’llāh Muḥammed meşrebi
Hayder-i kerrārdur halk-ı cihānın matlābı
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
9. Gör ne lānetler olsun ol Yezīd-i kāfirūñ
Mezheb-i īmanına kā’ıl degıldür Ca‘ferūñ
Mūsī-i Kāzım degil mi nūrı sırr-ı Hayderūñ
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
10. Sırr-ı Sultān-ı velāyetdür Alī Mūsā’r-Rızā
Dīde-i imāniyāna ḥāk-i pāyi tütıyā
Şāh-ı sālār-ı acem nūr-ı ‘Aliyye’l-Mürtezā
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
11. Sırr-ı nūr-ı pāk-i Aḥmeddür Muḥammed ol Taḳī
Gel muḥıb ol āl ü evlāda şaḳī olma şaḳī
Ḥubb-i Haydardur ‘ibādāt-ı Ḥudānuñ revnaḳı
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
12. Āl ü evlādına du‘asıdur şaḳī-ender-şaḳī
Zād-ı uḥrādur muḥabbet eylemek ey mütteḳī
Mürtezānın nesl-i pākıdür Alī vü bā-Naḳī
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār

13. Askerî ism-i ‘ Alîdür sevdigüm
 Āl-i Peyğamber velî bin velîdür sevdigüm
 Dînim îmanum Muḥammedür ‘ Alîdür sevdigüm
 Lâ fetâ illâ ‘ Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr
14. Nâm-ı pâkidür Muḥammed ceddîdür anuñ Resûl
 Mehdî-i şâhib-zamâna muntazır ol mü‘ min ol
 Ḥubb-i evlâd-ı Alî vü Aḥmed olmışdur uşûl
 Lâ fetâ illâ ‘ Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr
15. Bende-i âl-i abâyum ehl-i beytûñ kemteri
 Sevmezem âl-i Yezîdi Câ‘ ferîyem Ca‘ ferî
 Ben Nizâmoğlıyum âl-i Resûlûñ kemteri
 Lâ fetâ illâ ‘ Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr

17.

mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün

1. Behey biçâre miskîn bu cihâna
 Yiyüp içmege mi geldüm şanırsuñ
 Bir iki cîfeye olduñsa kuzgun
 Sen seni kimse mi olduñ şanırsuñ
2. Tonuzlan böceği gibi dürüşdüñ
 Cihânın tersini yığduñ çalışduñ
 Tıtalum cümle dünyâyâ irüşdüñ
 Fenâdur ‘ âkıbet n’oldum şanırsuñ
3. Gönül mülkini tutmuş ḥubb-ı dünyâ
 Ne yerüñ kaldı Ḥaḳḳ ide tecellâ
 Gözüñ ğafletden uyanmadı kat‘ â
 Ḥaḳîkat ‘ âlemin gördüm şanırsuñ
4. Senüñ nefsüñ seni yoldan şaşırmiş
 Belâ mevcini başuñdan aşurmiş
 Cenâbından Ḥaḳḳuñ mahrum düşürmüş
 Temâşâ bu ki sen irdüm şanırsuñ

5. Efendi beg didiklerüñe halkuñ
İnanduñ hey zavallı gitdi ʿaqluñ
Çağırtduñ sen saña nāmını Hakkuñ
Hakkı Firʿavn iken buldum şanırsuñ
6. Çalış Seyyid Nizāmođlı seni sen
Ara yerden çıkar qalmaya sen ben
İkilik gitmeden dağı aradan
Hakuñ birliđuñi buldu şanırsuñ

18.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. H̄asret ile terk idüp gitdi bizi
Ey ʿazizüm el-firāk āh el-firāk
İftirākuñ nārına yađduñ bizi
Ey ʿazizüm el-firāk āh el-firāk
2. Daʿvetuʿllāha itdüñ imtisāli
El-hükümü lillāh el-Kebīr-il-Müteʿāl
Neyleyeyüm biz zaʿif ü bī-mecāl
Ey ʿazizüm el-firāk āh el-firāk
3. ʿĀşıka perde hicāb itmüş cihān
Ser-tā-ser fānīdürür kevn ü mekān
Cennetüʿl-Meʿvāyı kıldın āşiyān
Ey ʿazizüm el-firāk āh el-firāk
4. Emr-i Hakk irdi aña yoğdur sebīl
Küllü şeyʿin hālīk didi Celīl
Emr-i Bārīye gerek şabr-ı cemīl
Ey ʿazizüm el-firāk āh el-firāk
5. Göçdi şeyhüm Şeyh ʿAlī velī
Seyfī mücrimi yetim itdi velī
Tiğ-ı h̄asret çāk idüp cān u dili
Ey ʿazizüm el-firāk āh el-firāk

KIT'ALAR

1.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Cihān halkı imām olsa tāmmet
İder āl-i 'Ālī baña kifāyet
Yüri var Seyfiyā çün kılduñ idrāk
Ki kindür ser-serī kindür selāmet

RÜBĀ'İYYĀT

1.

Severseñ sen eger faħr-i Cihānı
 Seversüñ neslini daħı muķarrer
 Eger sevmezseñ evlād-ı Resūli
 Cehennem saña olmışdur muķadder

2.

Eger faħr-i cihāndan uķanırsañ
 Seversüñ neslini cān u göñülden
 Murāduñ yoğ ise hiç Muştafādan
 Muķarrer buğz-ı evlādına senden

3.

Muħammed ümmetinden olan ādem
 Resūlüñ neslini sevmek gerekdür
 Şular kim sevmeye āl-i Resūli
 Muķarrer ħınzır andan yigirekdür

4.

Balçığa yapışınca münker ħār olur
 Dāmen-i yāri tutarsa mār olur
 Evliyālar nuķkı aña zehr olur
 Tevhīd-i evrāda ʿibādet kahrolur

5.

Fenāyla nazār kıl bu cihāna
 İresüñ ol ķaddim lā-mekāna
 Olma ħaķķı fağl-ı hem-rāh-ı cāna
 Ķande irdüm ben ol sulţāna

---

1 A 80b: B 66b: D 125a: E 1250b: F 1147a: H 4208b: L 24a: N 48a

2 A 80b: B 66b: D 125a: H 4208a: L 24a: N 48a

3 A 80b: B 66b: D 125a: E 1250a: H 4208a: L 24a: N 48a

Şular A: şunlar B

4 H 4206a

5 H 4206a

6.

Yine bu bendeñüze ‘ayn-i ‘ināyet demidür
 Kerem-i merhāmet ü lütf u himāyet demidür
 Āteş-i gamdan dil-i vīrānumı Hāk itdi dirīgā
 Āb-ı lütfuñ eger irerse be-gāyet demidür

7.

İlahī ehl-i beyt-i mustafāya kimki buğz ide
 Cemalüñ görmesün anı mahrum eyle yā rabbi
 İhanet eyleyen al-i resule bunda maḥşerde
 Müeyşşer olmaya aña şefā‘ at nūrunuñ tābbı

8.

Devlet ol kişiye ki dünyāda
 Bende-i ḥānedān-ı Aḥmed ola
 Sever elbetde resulüñ neslīn
 Bir kişi ümmet-i Muḥammed ola

[MU' AMMĀ]

1.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bir 'acep oğlan yaratmış ol İlah
Pādiřāhlar eli olmış şaşt-gāh
2. Beş babası var velī annesi bir
Bu 'acepdür yetmiş iki dil bilür
3. İki dili vardur ağzı başı yoğ
Bu cihān şalkına anuñ nef' i yoğ
4. Annesi şarnına ol pes ey püser
Günde yüz kere olur girer çıkar
5. Söyledükçe mürdeler cānlar bulur
Söylemese řābuta girüp ölür
6. Bu mu' ammāsını **Seyfinüñ** eger
Bilmez iseñ bir řisār vir ey püser

[MÜFREDÂT]

1.

كسبالدنیا حلال حبالدنیا خرام
جمعالدنیا ضالتر كالدنیا كمال

2.

اختلاتالنا سخر امعالخواص
انقتا عالعو امطعاتعالدوام

3.

Fenâ ile nazar kıl bu cihâne
İresüñ ol qadım ü lâ-yezale

4.

Āteş uranuñ var ise cümle ten
Maḥv ola orda nefis-i cān u ten

5.

Eger bākī qalırsa sende bir kıl
Ulaşmaz ol Cenāb-ı ḥazrete bil

6.

Hāzā min qaşri's-saḡar tahtü'l-caḥīm
Yedḡulüne'n-nāse fī hāze'z-zamān

7.

Ben bende iken bende beni bulmağičün ben
Ben bende beni yavı kılop bende bulundum ben

8.

Gele vā' iz oğı Ümmī Sināndan Mantiku't-tayr
Bilür şekl-i derūnuñ bendeğın bi'llāhi rü'yādan

9.

Ne ğam yersüñ benüm 'ömrüm görürsüñ sen seni her gün
Benümdür ğam geçer günler görünmezsüñ baña bir gün

10.

Benüm gibi görünür saña 'ālem halkı hep şāhum
Görünmez baña bir kimse senin gibi benüm māhum

11.

Fenā ile nazār kılop bu cihāna
İresüñ ol qadım ü Lā-mekāna

12.

Olmasa Hakk fağlı hemrāh cānuma
Qande irerdüm ben ol sultānuma

13.

Her kim ister otura Allāh ile
Da'im oğursun ehlu'llāh ile

-
- 7 F 1166a
8 F 1166a
9 F 1166a
10 F 1166a
11 F 1166a
12 F 1166a
13 G 1054a

14.

Cehd eyle bugün dīde-i bāṭınla kıyl ü kālī
Ferdāya ḳoma ṣofī ṣaḳın rūy-i Ḥudāyī

15.

Kendi ḫālūñ kim ḫesāb eyler müdām
Abd-i ḫāliṣdür aña denmez ‘avām

16.

İdüben ben işüm cümle Allāha havāle
Ne ṣādum cennet için ve ne dūzaḫa nāle

17.

Eger bir nefis Fir‘avn olmayaydı
Ğam u endīṣe-i fevt olmayaydı

18.

Eger ḫāke elüñ irse olur gevher-i ḫāliṣ
Dest-res ol bize lütf ile kerāmet demidür

19.

Kerem eyle iki gözüm be-ġāyet
Gir ḫalvete gir ḫalvete eyle ‘ināyet

20.

Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyā murād
Aña minnet itmeden ḳurtuldum oldum ber-murād

---

14 G 1054a

15 G 1054a

16 G 1054a

17 G 1054a

18 G 1054a

19 G 1054a

20 G 1054a

21.

Seyyid Seyfî budur sözüm muḥakḳak
Seyyidlere topraḳ yüzüm muṭlaḳ

22.

Ne ğam yersüñ benüm ‘ömrüm görürseñ sen seni her gün
Benümdür ğam geçer günler görünmezsüñ baña bir gün

23.

Benüm gibi görünür saña ‘âlem ḥalkı heb şâhum
Görünmez baña bir kimse senüñ gibi benüm mâhum

Kıt'a-i Tārîḥ

Nizâmı ‘âlemin kadrin bilirsin
Senin hep kadrini bilmez bulursuñ(Sene: 1010 [M. 1601])

[MESNEVİLER]

1.

mef' ülü mefā' ilün mef' ülü mefā' ilün

1. İster iseñ cihānda bir hoşluk ile geçmek
Geçdün de ol cihānda kevşer şarābın içmek
2. Şıdk ile eyle taşdıķ birlüğine Hudānuñ
İki aña deñilmez gitsün gider gümānuñ
3. Halk ile dirlik ile hiç halkı koma elden
Tā kim halāş olasuñ fi'l-cümle yetlü dilden
4. Qahr eyle nefsi dā'im tevḥīd ü' ibādet ile
Yolına Hakkā tābi' olaydı tā' at ile
5. Ulılara elüñden geldükce eyle hizmet
Keçilere daḥı kıl cān u dil ile şefkat
6. Dostlara vir naşīhat düşmanlara ḥalīm ol
İki cihānda qorqma her nesneden selīm ol
7. Seyyidlere muḥib ol evlād-ı Muşafādur
Anları kim sevmezki tā' atleri hebādur
8. 'Ālimlere tevāzū' eyler iseñ be-ğāyet
Oldın muqarrer imdi her nesneden selāmet
9. Cāhillere söyleme zā'id yire ḥaḫādur
Dervişlere nesnecik vir var ise 'atādur
10. Her kim **Nizāmoğlunuñ** bu sözlerin başarsa
Aşla zevāl olmaya biñ yıl daḥı yaşarsa

2.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Mürā'iler riyā ile gelürler
Sa' ādet ehline yollar bulurlar
2. 'Acā'ib dürlü dürlü hayallerle
Mürīd idinür āhir miḥnetlerle
3. Ne bilsinler cevābın ḥaḫ şanurlar
Dil-dārı ol kişi miṭlaḫ şanurlar
4. Mürā' ilüḫde bizüm birimüz yoḫ
Anuñçün yanlarında kimsemüz yoḫ
5. Olayduḫ **Seyfiyā** bizde mürā'
Unudurduḫ Cenāb-ı Kibriyāyı

3.

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Her dem ḫanā' at üzredür āl-i Muḫammedüñ
Zīra ḫanā' at itmek idi hāli Aḫmedüñ
2. Dünyā recāsuñ itmedi ecdādımız bizüm
Dār-ı cihāna baḫmadı ecdādımız bizüm
3. Yokdur fenāda gerçi ki hiç kār-bānımız
Mülk-i beḫāda olsa gerek i' tibārumuz
4. Bu kā'inata kim ki gelür 'āḫıbet gider
Pes 'āḫil ü dānā cihān devletüñ n'ider
5. 'Āḫil oldur ki **Seyfi** sever nesl-i Aḫmedi
Her kim ki sevmez ālüñ sevmez Muḫammedi

4.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. İşit idem saña bir hoş hikāyet
İrüşe albũne andan hidāyet
2. Selefde bir muhib-i āl-i Ahmed
Giderken bir yola şağ u selāmet
3. Görür bir uqlacı yol üzre durmuş
Başına uqlasınũ sebze şarmış
4. İrüşür ol muhibb-i ğayret-i Hāđ
Ri' ayet itmeyüp uqlacıya bağ
5. Çeküp başından alur sebzelerini
Yere urur dağı hem uqlasını
6. Görür ol gece düşde Muřtafāyı
Nebiler serveri kān-ı a' şayı
7. Varup yüzün sürer izi tozuna
Cihān fağri anũ bakmaz yüzine
8. Dönüp ider ki ey-rũh-ı muşavver
Bildüm ne ğünah itdi bu kem-ter
9. Resül ider ki dün o uqlayı sen
Yere urdun uřanmadũn mı benden
10. Başunda var iken yetlu ' alāmet
Niçün ıldın anı böyle melāmet
11. Eger ol vağt aña ğürmet ılaydun
Yanumda şimdi ' izzetler bulaydun
12. Var imdi aña ğöre it kıyāsı
şağıngıl sen Resüle olma ' ası

13. Muḥibbi ḥānedān-ı āl-i Aḥmed
Olanlar **Seyfiyā** bulur selāmet

5

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Şabiler şanmañ evlād-ı Resūli
Ki 'ömri bunlaruñ dünyādan ulı
2. Cihāna urmadan Haḫ daḫı bünyād
İderdi Muştafā rūhunu irşād
3. Ḳamu ervāḫ-ı sādāt anda idi
Ki kudret nūr-ı ḫandīlinde idi
4. Sebeb oldı Resūl-i faḫrī 'alem
'Ādemden zuhūr oldı cümle ādem
5. Bil imdi bunları şeh-zādelerdür
Bulara bendeler āzādelerdür
6. Bulardur nūr-ı pāk-ı mazḫar-ı zāt
Bulardur cümle mevcūdāta mir'āt
7. Ri'āyet eylemekde her birisin
Ber-ā-ber gör ufaḫ ile irisin
8. Ki zirā bunlar evlād-ı 'Ālīdür
Bular sevmeyeni öldürmelidür
9. Var imdi **Seyfiyā** sen daḫı cehd it
Ṭariḫ-i āl-i Aḥmedden yaña get

6.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. 'Aceptür şimdi ḫāli kā'inātuñ
Sözün işidürüz her bir şebātuñ

2. Görürler kim ri'āyet idemezler
Tariḳ-i Muṣṭafāya gidemezler
3. İderler günde biñ kere ḫaṭāyı
Umarlar giri Mevlādan 'aṭāyı
4. Dönüp āl-i Resūle buḡz iderler
Yeẓidūñ gitdügi yola giderler
5. Kaçan bir seyyidūñ 'aybun görürler
Yüzine günde biñ kere ururlar
6. İrüşdük biz de şol āḫir zamāna
Çekildi ḫükm-i Qur'ān āsumāna
7. Budur **Seyyid Nizāmoḡlı** du'āmuz
Muḫibbi āl-i Aḫmedden olavuz
8. Olaydı mir'āt-ı pāk-ı mücellā
Görine anda envār-ı tecellā
9. Bilürsüz bizi nesl-i Muṣṭafāyuz
İşidūñüz ki āl-i Murtezāyuz
10. Niçün dönüp bizi inkār edersüz
Koyup doḡruyı egriye gidersüz
11. Revā mı ehl-i beyt-i Aḫmede siz
Degil siz ehl-i beytinden diyesiz
12. Bu söz İslāma lāyıḳ söz degildür
Bu göz böyle görüşle göz degildür
13. Eger ecdādımız da şaḡ olaydı
Bu söz onlara dahī denileydi
14. Mürīd oluñ mürīd āl-i Resūle
Gece itdigūñüz tevbe ḳabüle
15. Eger sen ümmetiysen Muṣṭafānuñ
Muḫabbet eyle evlādına anuñ

- 16 Bilirsüñ fānī dünyānuñ sebātın
Şaķın azdırmasuñ sizi Şeyāñın
- 17 Murādum **Seyfiyā** budur Hudādan
Ki hīç ayrılmayam āl-i ‘ abādan

7.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Kūlak ur saña idem bir hikāyet
Olunmuşdur nice sizde rivāyet
2. Bulup Naşrāniler bir tırnağı her
Alup ‘ izzetle yirden götürürler
3. Şararlar üstüne altunlı bezler
Mü’ekkiller koyub da gözledürler
4. Ana biñmiş idi dirler Mesīhi
Kimesne bindügin bilmez şahīhi
5. Varup üstüne bir kubbeye yaparlar
Nice yüz biñ kişi ana taparlar
6. ‘ Acep siz Aḥmedüñ zürriyetine
Ri‘āyet itmemenüñ ‘ illetine
7. Koyup elden bu dünyā şöhretini
Geliñüz çekelüm dīn ğayretini
8. Anuñçün yaratıldıķ āb u kilden
Severüz Muşafāyı cān u dilden
9. Cihāna ger Muḥammed gelmiyeydi
Kimesne ‘ ilm-i fıķhı bilmeyeydi
10. Diyesüz ‘ ilmimüz bize kifāyet
İder size ne ḥācetdür ri‘āyet

11. Bu söz ile siz ümmet olamazsuz
Huzûr-ı Muştafâya gelemezsüz
12. Kaçan kaçre denizden ayrı düşse
Deniz olmaz gerek biñ yıl çalışsa
13. Kaçan bir kül aķup deryāya gelmez
Kimesne aña deryā diyü bilmez
14. Kaçan diksen yere köksüz ağacı
Yaşarmaz eyleseñ dürlü ‘ ilācı
15. Kaçan kim bir şuyuñ olmasa başı
Yimezler ol şu ile pişeñ aşı
16. Dürüş ‘ âlemde **Seyyid Seyfi** sende
Ola gör Muştafâ nesline bende

8.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Zamāne şeyhleri şimdi ‘ acepdür
Hemān şeyh adı onlara laķapdur
2. ‘ Azizüz diyü davalar iderler
Biñüp kürsiye ğavğalar iderler
3. Çıkar silsilemüz dirler ‘ Āliye
Erenler şāhı sulţān-ı Velīye
4. Kaçan görseler evlād-ı Resūli
Geçerler üst yanına tā fuzūli
5. Olan zerrāk u sālūs u mürā‘ī
Ne bilsin n’eydigüñ ‘ āl-i ‘ Abāyı
6. Dimezler ‘ âlemüñ ser-çeşmesidür
Kamumuz bunların perverdesidür

7. Uğanmazlar Muğammed Muđtafādan
Dağı  ar iylemezler Murtezādan
8. Oğurlar  ilmi d nyā  izzeti  n
Degild r Şanma uğra ref  eti  n
9. İŐitseler ağır yirden uluyı
Varurlar anda Őoluyı Őoluyı
10. Giderler  li evine sevine
Őanasuđ kim varur d g n evine
11. Cihānı kendine  apdurmak ister
İr Őd ğine el  pd rmek ister
12. Ő filer ile girmez bile zikre
D Ő n r bir bucağda đayrı fikre
13. Ki Ya ni bu cihān i re d r Őm Ő
Disinler zikr-i đalbıye ir Őm Ő
14. Nice itsin derd-mend  ift ğ bozanlar
Cihānda lā-mekān olup gezenler
15. G r rler tekken ğ  orbası đāzır
Kimi Őeyđi olur kimisi nāzır
16. Bu Őeyđe ben dağı Őeyđ diyemem mi
Ya varup oğa dervıŐ olayum mı
17. Budur tađŐil-i  ilm ğ iđtizāŐı
Ola her fi li Allāđ muđtezāŐı
18. İderseğ  ilmi bu d nyāya ālet
Olur olda hemān bir başka san  at
19. Şular kim m rŐid-i kāmil ge erler
Res l ğ  ilmine  āmil ge erler

20. Seve gāyetde evlād-ı Resūli
Hem ide bī' at onlardan kabūli
21. Kabūl itmeye tā' yin ile tekke
'İbādet itdügi yer ola Mekke
22. 'İmāret çorbasın yemeye hergiz
Gerekdür mürşid-i kāmilde perhiz
23. Muraduñ **Seyfinüñ** şanmañ şikāyet
Hemān ancağ hikāyetdür hikāyet
24. Kaçan bir yolda bilsen vardur uğrı
Haber vir ol yola gidene toğrı
25. Eger mü'minlere kardaş iseñ sen
Haber vir var ise yoluñda reh-zen
26. Müsāvī ğıybet olmaz hiç cevābuñ
Kitābuñda ziyād olur şevābuñ

9.

HAZĀ SİLSİLE-İ SA' ADĀT*mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün*

1. Hağa hamd u Resūlüne taḥiyyāt
Siyādet silsilesin itdüm işbāt
2. Babam Seyyid Nizām 'āl-i Muḥammed
Babasıdur Şihābü'd-dīn-i Aḥmed
3. Naķīb Mīr-i Cüneyd aña peder hem
Baba aña Celālü'd-dīn-i a'lem
4. Anuñ babası Nūru'd-dīn Alīdür
Naķīb Aḥmed aña beñzer velīdür
5. Anuñ babası 'İzzü'd-dīn Bū İşḥağ
Ki İbrāhimdür ol nakīb-i āfāğ

6. Şerefü'd-dīn Muḥammed aña vālid
Nākīb-i cümle-i evlād-ı Seyyīd
7. Aña zeyd oldı vālid zü'l-kerāmet
Ziyā'ü'd-dīn lāḳab manşib niḳābet
8. Muḥammed faḫrū'd-dīndür aña eslāf
‘İraq içre nakīb-ül-eşraf
9. Daḫı Zeyd Ebū'l-Ḳāsımdur a‘lem
Ziyāü'd-dīn nakīb-i mīr-i ‘ālem
10. Ebū'l-Manşūr Muḥammed vālidı bil
Nākīb ü hem vezīri şāh-ı Muşul
11. Aña Zeyd-i Ziyāü'd-dīn pederdür
Niḳābetle cihānda müştehirdür
12. Anuñ babası Bū Ṭāhir Muḥammed
Naḳīb-i zü'l-mefāḫir faḫr-i meşhed
13. Muḥammed bü'l-berekāt aña vālid
Ki derlerdi aña naḳīb-i zāhid
14. Aña Zeyd Ziyāü'd-dīn-i a‘zam
Ki Bū'l-Ḥüseyn ile olmuşdu a‘lem
15. K’anuñ evlādına āl-i Ebī Zeyd
Edībdür cümle-i nisābeler ḳayd
16. Naḳīb Aḫmed olup re’īs-i a‘zam
Anuñ babasıdur ol mīr-i ekrem
17. Muḥammed Bū Alīdür aña vālid
Naḳīb-i a‘zam u faḫrū'l-emācid
18. Aña baba ebū'l-Ḥüseyn-i eşter
Muḥammed nām u hem naḳīb-i ekber

19. Aña vālidürür Kūfiye vāriş
Ebū ‘Ālī ‘Abdullāh-ı şāliş
20. Alī ebu’l-Ḥasan aña pederdür
Naķib ü hem muḥaddiş mū‘teberdür
21. Aña baba ‘Abdullāh-ı şānī
Ebū ‘Ālī vü ‘Aşğar dirler anı
22. Ebū’l-Ḥasan‘ Alīdür aña vālid
Olup şāliḫ lāķab o mīr-i zāhid
23. ‘Abdullāh-ı a‘ recdür babası
Ki nesli gibi çok idi ğınāsı
24. Ebū Alīye hem Ḥüseyn-i Aşğar
Olupdur virdi vālidı muķarrer
25. ‘Ālī Zeyne’l-A‘ bādur Nūḫ-ı şānī
Aña vālid dürür ol‘ ilmi kānı
26. Anuñ babası ol maķtül ü mazlūm
İmāmü’l-Ḥaķ Ḥüseyn ol sıbı-ı ma‘şūm
27. Anası Fāṭıma biñt-i Resūldür
‘Ālīdür vālidı zevc-i Betūldür

10.

HAZĀ SİLSİLE-İ TARİKAT *mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ulün*

1. Be-ğāyet ‘izzet-i devlet sa‘ādet
Ṭarīķ-i Muştafādan oldı bī‘at
2. İrince silsilem rāh-ı Resūle
Şefā‘at mā‘deni ‘aşlu’l-uşūle
3. Kulaķ ur ideyüm ism ile taķrīr
Çıkınca Muştafāya cümle bir bir

4. Hakkā hamd ü Resūline taḥiyyāt
Tariḳat silsilesin itdüm işbāt
5. Benüm pīrüm ‘azīzüm Şeyḫ Sināndur
Anuñ şeyḫi de Hacı Karamandur
6. Anuñ pīri yigitbaşidur Aḫmed
Hudā raḫmet kıla bī-ḫadd ü bī‘ ad
7. Alāaddīn ‘uşşākīden alup el
Olupdur mürşid-i kāmīl mükemmel
8. Anuñ şeyḫidür İbrāhim-i şānī
Anuñ pīri Muḫammed Erzingānī
9. Anuñ da pīri evlād-ı Muḫammed
Mübārek nāmı Yaḫyā sırr-ı Aḫmed
10. Anuñ da pīri Şadrü’ d-dīn ḫayyavī
Anuñ şeyḫinüñ ‘İzzedüñ nāmı
11. Aḫī mīrimdür anuñ pīri ol şāh
‘İbādet ide anuñ işi her gāh
12. Anuñ pīri ‘Ömer-i ḫalvetīdür
Anuñ da şeyḫi Muḫammed ḫazretidür
13. Anuñ şeyḫi zāhid Geylānīdür bil
Fedā olsun oña biñ cān ile dil
14. Anuñ piri Cemāle’ d-dīn Efendi
Anuñ da şeyḫi Şihābü’ d-dīn Efendi
15. Anuñ da şeyḫi Rüknu’ d-dīn efādıl
Anuñ da şeyḫi Kuṭbu’ d-dīn Kāmīl
16. Ebū’ n-necm oldı ol sultāna reh-ber
Anuñ da şeyḫi ‘Ömerü’ l-bekr server

17. Aña mürşid Vaḥiyü'd-dīn-i kâdî
Muḥammed Bekrūñ oldı ehl-i rāḏî
18. Muḥammed dīnidür denir onuñ delîli
Anuñ da şeyḫi Mīmşād dost Ḥalîli
19. Aña da şeyḫ Cüneyd Bağdādî oldı
Serîr-i Sukūḫîden aña geldi
20. Anuñ da pîri şeyḫ Mā' rûf-i Kerḫî
Bulupdur Dāvūd-ı Tā'iden faḫri
21. Ḥabîb-i 'acemîye bu yol erkân
Ḥasanu'l-Başrîden ki geldi ey cân
22. 'Āliyy'el-Murtaẓādur pîri anuñ
Velisidür zemîn ü āsumānuñ
23. Aña irdi yol erkân Muştafādan
Nebîler serveri kân-ı şafādan
24. Bularuñ şeyḫ **Nizāmoğlu** kûlıdur
Kul olan bunlara muḫlaḫ velîdür

12.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1. Daḫı evlādına tuḫfe vü taḫiyyāt
Kim onlardan biter cümle murādāt
2. Hem aşḫābından olsun rāzı Allāh
Ki dā'im rāzı idi ḫazret-i şāh
3. Ḥuşūşan çār-ı yār-i faḫr-i 'ālem
Ebū Bekr 'Ömer ü 'Osman 'Ali hem
4. Tarîḫ-ı dīnde buñlar çok çalışdı
Ḥavāricilerle her biri duruştu

5. Eger var ise ‘aqluñ idüp idrāk
Olur mir ’āt-ı dīl bunlar ile pāk
6. Hızır-veş yedi iklimi geç imdi
Karañuda hayāt ābın iç imdi
7. Bu yolda yedi başlı ejdarhā var
Yolundan ürküdür kişiyi her bār
8. Gerekdür saña muhkem ālet-i ħarp
Kaçan yolına gelse urasuñ darp
9. Bu yollarda kılavuzsuz geçilmez
Kuş olsañ reh-ber olmasa uçulmaz
10. Baña feyz irmese Ümmī Sināndan
Ĥaber duymaz idim kevn ü mekāndan
11. Ĥaber viridi baña rāh-ı Resūlden
Mürīd olan oña şaşmaz yolundan
12. İlahī pādişāhlar pādişāhı
Nizāmoğlmuñ çokdur günāhı

13.

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

Gel imdi diñle bu bülbül nevāsın
Ki k̄angı perdeden tutar hevāsın

Nazar kıl bu dem-i güher-feşāna
Kulak ur nuṭk-ı ‘aşkı ‘āşıkāna

Ki tā rüşen ola göñlüm çerāğı
Ola ‘adn uçmağı cānuñ durağı

Hazer kıldum kitāb-ı zü’l-celāle
Nice tenbīh olunmuş ehl-i hāle

Veli ma' nāsını zāhir alırlar
Hemān Kur'ānı bir ma' nā sanırlar

Murādum ol ki kādir olduğumca
Me' ānī mā' nevīden bildigümce

Beyān idem tarīķ ehline onu
Biline tā kim envā' -ı meāni

Benüm dāhi murādum budur ancak
Mürīde mürşid olan řālib ancak

Eger girmek dilerlerse řevāba
Du' ā eyleyeler řāhib-kitāba

Sırāt-ı müstakīmden düşmeyen hīç
Koyup řer' i Resūli řaşmayan hīç

Rivāyet eyleyüpdür İbn-i Mes' ūd
Ki birgün otururken řāh-ı mevcūd

Zemīne çekdi parmağıyle bir haş
Didi budur tarīķ-ı fağl-ı ķudret

Anuñ etrafına çok haşlar itdi
Didi şunlar ki bu yollara gitdi

Hatlar var aña maķşūda erine
Olurdi geçdigüm yola girince

Ki ol yollarda vardur nice Şeyřān
Yolundan azdırur ķiřiyi her ān

Habībüñ hürmetiçün yā ilāhī
Ki Sensüñ cümle maķşūdün penāhı

Şaşırma bizi rāh-ı Muřafādan
Düşürme ayrı ařhāb-ı şuffadan

Cemālüñi görenlerden olayum
Viřālüñe erenlerden olayum

‘ Aceb kaçığı ‘ ameldür ki didi Hakk
Kim işlerse görür beni mutlak

İşit edem nedür ol şâlih â‘ māl
Kim işlerse görür Hakkı beher-hāl

‘ Amel dünyāda dervîş iki nev‘ dir
Birisi sūri biri ma‘ nevīdir

Budur zāhir ferā’iz her ne kim var
Dağı sünnetleri filcümle ey yār

Edā idüp çalışa gice gündüz
Ki andan Muştafā döndürmeye yüz

Ne kim var ise şer‘ üñ muhtezāsın
Yerine getire Hakkıñ rızāsın

‘ Amel kim ma‘ nevīdür işit imdi
Ki sen de ana göre iş it imdi

Göñül kim nūr-ı zātun mazharıdır
Anınçün feyz-i Raḥmānuñ yeridir

Revā mı sen aña ḥayvān koyasuñ
Varasuñ fi‘ l-i Şeytāna uyasuñ

Kaçan bulunsa ol evde behā’im
Ki yani türlü aḥlāk-ı zemā’im

Bunlardan olmayınca dil mücellā
Şanır mısuñ ki Hakk ede tecellā

Kaçan mir’āt-ı dil pasdan arınmaz
Cemāl-i Hazret-i Mevlā görünmez

İderseñ biñ belādan Hakk’a tã‘ at
Olursuñ ehl-i sünnet ve’l-cemāat

Şular kim zıkr-i zāhirde kalurlar
Muğarrerdür ki ebrārdan olurlar

Bu cismānī ne kim var zıkr ü t̄ā' at
Çamusu mā'iyete olmışdur ālet

Yüri tehvīdi kalbūñ eyle me' vā
Bu dil turursa ol durmaya kaç' ā

Olasuñ sen muğarreb ehli ey yār
Hem ehlu'llāh olasuñ sāhibi esrār

Bilirsūñ kalbūñ emrāz-ı devāsın
Görürsūñ yarın Allāhın liķasın

Muğālif iki ma' nā bir birine
Biri sevine hem biri yerine

Birine var imiş kōrku hezr kıl
Birine kōrķma ' arşumdan güzer kıl

Dilerüm ma' nī sen sāhib-nefesinden
Tesellā bula hātır bu hevesden

Şu hacı kim gider Kā'be yolına
Nazar eyler sağına hem soluna

Ki nā-gāh urmaya yolına zālīm
İrüşe menziline sağı u s' ālim

Veyaħud çıkmaya yırtıcı hayvān
Emān üzre ola ol yolda her ān

Çaçan kim irüşe hacca selāmet
İder kurbān kılar şükr ü itāat

Halāş olmak gerek nefsin elūñden
Gerekdür çıka Şeytānuñ yolından

İşitmeye sözin ħalk-ı cihānın
Hemān maķsūdı dīdār ola anuñ

Muqayyed olmaya o mülk ü mālē
Muḥabbet itmeye ehl ü 'ıyāle

Çağan nefis illeti olmaz arada
O vaqıt irüşir sālİK murāda

Avāyıkdan çağan kim geçe t̄ālib
Hevā-yı 'aşq-ı Mevlā ola gālİb

Varup mülk ü bekada şāh olurlar
Tecerrüd 'āleminde şāh olurlar

Ḥesāb eyler çün Ḥudā fi' l ü nefsi
Gerek zāhir gerekse olsa maḥfi

Çağan bir ḥaḫā olunsa ḥaḫır
Zuhūra gelüp olmasa zāhir

Melekler anı itmezler kitābet
Kerīm itmüşdür anlardan ferāget

Muḫābıq olmadı ikisi ya' ni
Beyān itse bize bir ehl-i ma' ni

Eger var ise qalbūnde muḥabbet
Cenāb-ı ḥazrete Ḥaḫqa be-gāyet

Sözüm güherlerin mengüş idersün
Perişān ḥaḫıruñı ḥoş idersün

Resülün iki bölük ümmeti var
Birinün adına denildi ebrār

Çağan kim fikri derler günāhı
Anı itmeyeler añup ilāhı

Yazılmaz ol ḥaḫā yerine kat' ā
Budur qavl-i Resül-ı ḥaḫ te' āla

Anuñ bir bölügi ehl-i muqarreb
Vuşul-i ma' rifet olmışdur heb

Gönüllerine gelse mäsivādan
Irāk olurlar envār-ı Hudādan

Derlerdi dā'im onlar Haq cemālūñ
Anuñçün qodılar dünyā heyālūñ

İrüşse qalbine dünyā hayāli
Görünmez saña maḥbūbuñ vişāli

Nedür Haq cenneti didügi cennet
Muzāf itmüş onı kendüye ḥazret

Bu ḥikmetten bizi āgāh idendin
Gedā iken faqiri şāh idendin

Su'al itdūñ işit imdi cevābı
Ki taḥşil idevüz biz de şevābı

Yaratmış Haq tea' la cenneti 'ām
İdiser qullarına hep en'ām

İzāf olan Hudāya cenneti ḥaş
Giriserlerdür aña ehl-i ihlās

Bil imdi sen bu nefsi mutma' inün
İki türlü şifātı vardur anın

Birine sıfāt-ı rāziye dirler
Birine sıfāt-ı merḍiyye dirler

Bulunır cennet-i hās ey birāder
Yek içmek daḥı enva' -ı lezzet

Budur ol cenneti ḥaş ey birāder
Tecellī ide ol zāt-ı Muṭahhār

Hemān anda olan didār-ı Haqdur
Ara yerde daḥı bir nesne yoqdur

Aña girerler ehlu'llāh olanlar
Sıfātı terk idüp zātı bulanlar

Nice nefsdür ki ādem ölse ölmez
Nice nefsdür ki ölür girü gelmez

Nice nefdür ki uyurken ölür ol
Nice nefis ki bedende alur ol

Bize bunda aber virseñ keremdür
Devāsuz derdimize ğāyet elemdür

Su'āl itdüñ baña sır 'ālemüñden
İşit imdi cevābın sen de benden

Beden öldükde hi levvāme ölmez
Bu nefsi muma'ine zā'il olmaz.

Birine rū-ı hayvānī denilür
Birine rū-ı insānī denilür

Eger bunlarda ölmek de olaydı
şevab ile aaya yeksān olaydı

Uyurken bu beden ölmez diridür
Ve lākin ayrılan rūuñ biridür

Bedenle āřinā olmiş be-ğāyet
İder mi itiyār ile ferāgat

Uyanıqla girer ol yerine
Bu sırrı bilmeyen göñül yirine

açan cān uşları pervāz iderler
Yavrular yuvalarına gidirler

Yüri terk eyle nefsinüñ hevāsın
Ki taşil idesin cānuñ yuvasın

Kitābında buyurmuş Hakk teālā
Bulunur ratb u yābis nice mānā

Didi kul Rabbi zidnī Hazret-i Hakk
Resūlu'llāha vahy olundı muṭlaḳ

Kitāb-ı Hakk Te'ālā ey birāder
Çü vardur ratb ü yābisden muḳarrer

Nice 'ilm ola bes ol 'ilm -i ḳudret
İrüşür 'āleme anuñla raḫmet

Ziyāde olmasiyle Muṣtafāya
Tesellā virdi ol kān-ı sehāya

Bu müşkil işi ḫall itmek gerekdir
Ḳaçan ḫall olmasa müşkil elemdir

Eger ḫāl ehli iseñ diñle derviş
Su'āline cevābum anla derviş

İşit imdi diyem bir nuṭḳ-ı şāfī
Olasuñ şüpheden sen daḫı şāfī

Görinür gözüne bu denli kesret
Budur ol ratb u yābisden denildi

Didi kul Rabbi zidnī 'ilmen Allāh
Odur 'ilm -i ulūhiyyet ol āgāh

Budur ol 'ilm -i Hālık ey tüvānā
Ki olmışdur şifātı zāta mānā

Ulūm-ı Hakkā hiç yoḳdur nihāyet
Bulunmaz Hālıkuñ 'ilmine gāyet

Beni Ādemde vardur 'ālem-i dil
Göñül dirler anuñ bir adına bil

Uludur mü'minin ḳalbi cihāndan
Ki ya'nī bu zemīn ü āsumāndan

Ḥaḳīḳat sırrına andan erilir
Cemāl-i zü'l-celāl andan görünür

Bu ervāh-ı beşer evvelde zāhir
Emānet emrine olmuştu hāzır

Küdūrāt-ı tabī' atle çü Mevlā
Mükedder itmege ervāhı mahzā

‘Alāyık bunları kayb oldı gāyet
Unutuldı hemān-dem ol emānet

Unutmaz eyledügi ahdi kāmīl
Anuñçün bunlar denildi cāhil

Emānet sırrın idrāk itmeyenler
Ḥaḳḳuñ didügi yola gitmeyenler

Ḳamu nefsine zūlm itmüş olurlar
Cehennemde yaña gitmiş olurlar

Emānet sırrına olmazsañ ‘ālim
Denilir rüz-i maḥşer saña zālim

Ḥudādan ḳorḳmanın budur nişānı
Ṭutasuñ emrini anuñ revānı

Eger ḳorḳmak ziyāde olsa andan
Gelür emrini ṭutmak daḡı senden

Anuñ emrini ṭutmaktan ol āgāh
Dilersen olmaḡa ‘ālim-i bi’llāh

Budur ‘ālim ki ede nefse kaḡrı
Kıla emmāreye gāyetde cebri

Ḥudādan ḳorḳmayan emrin yerine
Getirmezse kıyāmetde yerine

Gurūr itmeye bakup cübbesine
Harās olmaya dünyā cīfesine

Giriftār olmaya kayd-ı cihāna
Hırīdār ola ömr-i cāvidāna

Muḥammed ṭayyib ü tāḥir ḳamudan
Bizi ol ḳurtarıserdür ṭamudan

Yoğ idi añda aḥlāḳ-ı zemā'im
‘İbādet ṭā‘at idi işi dā'im

Der idi günde yetmiş kere ol şāh
Cenāb-ı ‘izzete estağfiru’llāh

Bize bu sırrı taḳrīr eyleyeydin
Yine rūḥānī sözler söyleyeydin

‘Aceb yerden baña itdüñ su’āli
Nedür imdi nedür bunuñ me’āli

Günāhı çüñ degildi Muşafānuñ
Ḥudāya dā'im istiğfāri anuñ

Ḳaçan kim var zāt-ı kibriyādan
Bugün bir feyz irüşdi Ḥudādan

Bugünkü feyzi idrāk ide rüşen
Ḥicāb olurdu evvelki irüşen

Anuñ def‘ine istiğfār iderdi
Aradañ ol perde zulmet giderdi

Terḳī eyleyüp ḳurb-i vişāle
Ḳarīb olurdı her gün itişāle

Eger evvel eger āḥir dem-ā-dem
Budur ben bildigüm va’llāhü a‘lem

Şalavāt oldu çü māni‘-i münker
Niçün denildi zikru’llāhü ekber

‘İbādet ekber-i erkān-ı İslām
Nedendür ekber oldı zıkr-i ‘allām

Bu sırrı dağı ger rüşen ideydün
Göñül mülkini kamū gülşen ideydün

Su’āl itdigün baña sırr-ı kadimi
İşit imdi şırāt-ı müsteķimi

Kaçan kim bir kişi dursa namāza
Cenāb-ı hazret-i Haqqa niyāza

Dise el kaldurub Āllahu ekber
Görünmez anda hiç faḥşā vü münker

Beden ḥalkınuñ nazār-gāh yeridir
Añunçün faḥş u münkerden berīdir

Nazār-gāh-ı Hudādan qālb-i insān
Ki andan yol bulınur Haqqa her ān

Şu kim faḥşā vü münker ü bātındır
Saña bātıñ didigüm qalb evidür

Anı men‘ idemez zāhir ‘ibādet
Gerekse eyleseñ biñ kere tā‘ at

Añlaruñ zıkr-i Şeytān-ı ārīdir
Ki ya‘ ni qalb şükürden ārīdir

Olur dil levḥi anuñla mücellā
İrüşür soñra envār-ı tecellā

Anuñçün oldı zıkrü’llāhu ekber
Anı zıkr eyle zāhir ü bātıñ ezber

Niçün maḥşer yerinde ḥalk-ı ‘ālem
Kaçarlar bir birinden ibn-i ādem

Bu sırruñ remzine vâkıf olayduñ
Boynuñ dağı nedür aşlı bileydüñ

Su'âl itdüñ cevâbın diñle benden
Kimesne kaçmaya maşşerde senden

Muhammed ümmetinden olan ümmet
Kaçan kim bir günâh itseler elbet

Dönerdi yüzleri hayvân yüzine
Gel imdi i' tikkād it Haqq sözine

Muhammed ümmetine olmaz ol iş
Bizüm peygambere Haqq itdi bahşış

Kaçan kim nāgehan bir suç idürler
Özine yağud gayre göç idürler

Olurmuş mesh-i bāğın onlara bil
Ki sende mesh-i bāğından hazer kııl

Kaçan kim dünyāda olsan dil-āzār
Kıyāmetde yüzüñ muziya beñzer

Harāma korkmayup elüñ şunanlar
Olurmuş şekl-i hınzire dönenler

Muhabbet eyleyen dünyāya bunda
Yüzi kelb yüzine dönermiş anda

Harīş olma şağın cem'ine mālūñ
Karınca hāline dönmeye hālūñ

Şağingıl haşed itmekten özüñi
Soğulcan gibi görürsüñ yüzüñi

Bilürlerdi seni kavmüñ cihānda
Görürler şüretüñ fetğ olmuş anda

Yüzüñ gördükleri gibi kaçarlar
Olursañ cānları dağı senden geçerler

Ne kim halk itdi hâlik evvel âhir
Eyü yadlu ne ise gizlü zâhir

Bularuñ cem' idüp ahlâkıñı Hakk
Kodı bi'l-kuvvesinde añla muṭlaḳ

Kaçan nefsüñle cismüñ el bir eyler
Hemân emmâre fi' lüñ tebdîr eyler

Gelir bi'l-fi' le ahlâḳ-ı zemâ'im
Kalırsañ şüret-i hayvânda dâ'im

Eger rü'yânda bir hayvân görürseñ
Senin fi' lüñdür anlayabilirseñ

Uyurken seni incitse bir arslan
Hücüm itse veyahud saña ḳaplan

Hişârındur beden kaçup girersüñ
Uyanür kendüñi şıḫhatde görürsüñ

Bilirsüñ yıḳılur bu kal'a-yı ten
Tedârik itmedüñ aḫvâlüñ erken

Hücüm itdükte düşmânlar n'idersüñ
Hişâruñ yok kaçup ḳanda gidersüñ

Saña hiç kimse anda yardım itmez
Senüñle bundan anda kimse gitmez

Ne fi'l itdüñse hey biçâre bunda
Anuñla ḫaşr olursuñ yarın anda

Var imdi elde iken mâni'-i şüret
Çalış kendüñe bir muḫkem hişâr it

Anı bekleyeler dâ'im melekler
İçinde olalar ḳâ'im melekler

Çağan rûha itâ' at itse nefsüñ
Kelâmu'llâh olur dilüñde lafzuñ

Sülükler hâşıl olur her sözüñden
Ferişteler hicâb ider yüzüñden

Ecel mevti irüşse nâgehâñi
Yıkılsa çal'a-i cismüñ revâni

' Adüvler seni alup çaçarlar
Yedi çamu sekiz cennet geçerler

Seni ma' şükına vâşıl iderler
Murâduñ ne ise hâşıl iderler

Nedendür pes bu çalibler dem-â-dem
Ururlar mâ' rifetden çurmayub dem

Muçabık düşmedi âyet sözine
' Aceb sâliklerüñ dağı sözine

Bu remzüñ sırrını her kişı bilmez
Bu bağıruñ gevherüñ her bağıri bilmez

Bizüm çün bir başar var bir başiret
Bulunur bir kişide ma' nî-i şuret

Başarla kimse Hağığı itmez idrâk
Anuçün didi Ağımed mâ' arefnâk

Çağan kim Hağığ saña virdi başiret
Ki ya' nî ma' nîde mahv olsa şuret

Anuñla görünürmüş nür-ı Mevlâ
Olurmuş menzilüñ a' ladan a' lâ

Götürmedi yer ü gökleri dirler
Götürdü anı âdem oğılu dirler

Emânetdür boyun virüp götürdü
Hağığuñ emrini yerine getürdi

Niçün denildi cāhil zālim āña
 Haber virsüñ bunuñ sırrından baña

İşit imdi bu esrāruñ rumūzun
 Saña keşf edeyim sirruñ künūzın

Bu maḥlūkāt-ı ʿālemden çün ādem
 Mufaḍḍāl oldu daḥı hem mūkerrem

Ḥaḳḳuñ ʿʿ arz itdügi ḥalka emānet
 ʿAzīz ü hem şerīf idi be-ġāyet

Gerekdür pāk olanı götüre pāk
 Götürmedi onı bu ʿarz u eflāk

Ḥudā ḳalb itmedi bunları el-Ḥaḳḳ
 Anuñçün itdiler ibā vü eşfaḳ

ʿİnāyet baña ey sultān-ı ālem
 İderseñ çekmiyem ben zerrece ġam

Ricāmuz rūz-ı maḥşerde varavüz
 Eḥibbāmuzla dīdāruñ görevüz

Nice bunda iderseñ zıkr ü devrāñ
 İdevüz cennet-i aʿlāda cevelān

Şevāb için çekerdük erbaʿinler
 İçüre cennetde bize āb-ı kevşer

Yemezdük ḥalvet içinde taʿāmı
 Bize maḥşerde vir dāru's-selāmı

Murādımız ḳarañlık yerden dost
 Bizi rūz-i maḥşer nūruñdan ey dost

Kesildüñ çünki ḥalkından cihānun
 Dilerüz komşuluġın Muştafānun

Çü sensüñ gön̄lümüzde bize maṭlūb
Gerekmez bunda maḥbūb ile maḥbūb

Sarāy u ḳasrımız yoḳdurur rüzgāruñ
Olur mı lüṭfi hergiz bī- ḳarāruñ

Civān eyler yigit eyler pīr eyler
Şoḳar yir altına āḫir yir eyler

Şuña ucı şihhatüñ āḫir olümdür
Yā cennet yā cehennem ḥod yolumdur

Hele ben görmedüm dünyā ḥuzūrın
Göreydüm bāri didār-ı nūrın

Yerim cennet olur yardım melekler
Ḳabül olur ḳatında her dilekler

Olnca ben ḳula senden ‘ ināyet
Ḥabībüñ Muştafā kılur şefā‘ at

Egerçi ben ḳulun ‘ işyānı çoḳdur
‘ İnāyet baḫrinüñ pāyānı yoḳdur

NizāmioḒlunuñ çoḳdur günāhı
Ānuñ ‘ afvuñ diler senden ilahī

14.

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

Tefekkür itmede olmaḒa Kayyūm
Tezekkür eylemek pek Ḥaḳḳı dā’im

Aḳar zıkr eylemek gön̄ül gözünü
Saña hem gösterür ma‘ nā yüzünü

Tefekkür kim şevāba ola aḳrāb
Gön̄ül gözi ile görmek gerek hep

amu eşya-yı aybiyye ne kim var
Gönlöl öziyle örinölr ne kim var

Muvafıdur dimişler zikre anı
‘Iyān itmüş meŐāyih bu beyānı

Ki zira ol muaddes zāt-ı pāki
açan fikir ide bu insān-ı Hākī

Tefekkürden tezekkür efdāl oldu
Hāikat anlayanlar böyle bildi

Budur ol ayyib ü āhur kelime
Müyesser olısar alb-i selime

Ki aşlı sābit anuŐ fer’i gökde
Anı zikr eyler iman ehli yerde

Devām eyle yumuŐar yeri gönlölň
Cenābinden olur hem arı gönlölň

urulur tevidölň ol yerde tatı
Gönlölle yıılır nefölň diraqıtı

ŐunuŐ gibi mariz olsa bir ādem
Ki andan hastalık gitmese her dem

abib ol kişiye virölrse Şerbet
Bulıser o kişi elbette Őihat

Marazdur sendeki nefölň hevāsı
ıardı seni baştan itdi ‘āŐı

Var imdi bir abibden iste dermān
Senölň derdölne ki dermān ide her ān

Saňa telin ide tevid-i arбі
ılasuŐ leŐker-i nefölňle arbi

Dilerüm rüz u Şeb iman ile din
İŐidöp bu du‘āya deyinölz āmān

Sözüm kendimedür gayre degildür
Murādum hayradur şerre degildür

Huşūşen şimdi halka kahve-hāne
Murād-ı nefse olmışdur bahāne

Ezel Şeytān yeri mey-hānelerdi
Dirīgā şimdi kahve-hāne oldı

Ezelden ehl-i ilm ehl-i tarikat
Varup cāmi' de iderlerdi şöbet

Temāşā buna 'ālem suhte şūfi
Mekānı kahve-hāne oldı şāfi

Eger dirseñ ki anda söyleyen hep
Ma'ārifdür ma'ānīdür müretteb

Kelimātüñda bilirüm bir ersin
'Acep hurda çekirdekler kırarsın

Hidāyet irüşir kişiye Hağdan
Şakın sanma olur dilden tudaktan

Ne işşı hal içinde olmasa hāl
Verür 'ömrüñi dāde kıyl ile kāl

Şu söz kim dilde olmaya muhaqqak
İder laqlağdur ancak kuru laqlağ

Çalınır anda sāz u söz ü çengiler
Yeniler berş ile afyon ve benkiler

Anı zevk u şafā şanur görenler
Okurlar ehl-i sāza āferinler

Şanırsın çeng-i bezm içre degilmiş
'Acūze pīre-zendür kim bükülmüş

Ṭağıtmuş saçını eyler fiğānı
Şapıdur anuñ önünde yalanı

Şanırsın nāyi kim işitse görenler
Şağın cāzudur efsun üfler

Budur çenk u def u nāyiñ derūni
Olasuñ zıkr-i tevhīdin cünūni

İderler lā' ib u şaṭrañç eyleniverdi
Yeñilseñ çıkmaya içiñde derdi

O şaṭrañçūñ görürsūñ evleri
Her evinde şeyāṭın süri şerleri

Şu ṭavla pulları kim lāğarīdir
Cehennem āteşinūñ ṭağlarıdır

Göñül şaṭrañcı vü nerdi ḳo diñle
Ṭarīkat ehlinūñ derūnın diñle

Diler rūh ide nefsi ḥaḳḳā dā' vet
Murād-ı nefis ola ehl-i bid' at

Yañılsa nefsūñ oldıñ ehl-i ' izzet
Örüldi başıña tāc-ı sa' ādet

Olurlar sāde ru anda civānlar
Virirler ḳadd ü bālāsına cānlar

Bilirsūñ ' āşık oldıgun civānı
İki yolın yolından çıkmış anı

Yapılmış aḳ deriden bir ṭulukdır
Fenādūr āḳıbet vardur ya yoḳdır

Civanı bāṭını dīdār-ı ḥaḳdır
Gözindeñ fani olmaz ṭurma baḳidür

Baḳınca şandın ol ḳaşı hilāle
Büküldi ḳametūñ döndi çü dāle

İraqdur menzilüñ şarpdur çü rāhıñ
İki kat eylemiş addüñ günāhın

Göñül ebrūsı haıñ cezbeseür
Eger dillerü o cezbeyü cān esirüdü

Bakup müjgānı çeşm-i yāre her dem
Olur sīneñde bađrınıñ yāre her dem

Yıder bir kılla tamış seni şeytān
Şanırsın sen anı müjgān-ı cānān

Göñül müjgānı haıñ bakmasıdır
Kime etsa taallū yakmasıdır

Ruunda yārüñ ol hāl-ü siyāhı
Çekersin göricek ehli zarı

Seni nefis eylemiş meftun cihānda
Ki hattüñ aksidür görünen anda

Kaçan seyr itseñ ol rü-ı revānı
Akar yaşıñ yerine dīde anı

Göñülde serv u add-i bālā olub dil
Cenāb -ı urb-i hażret ola menzil

Leb-i derdine yārüñ itdüñ emsem
Anu bilmezsüñ olur ol saña sitem

Leb-i dilber göñülde cezbe-i ha
Zuhūr itdügi vat olur muhaak

O zülf-i yār göñlün teşvişidür
Hiab ālātıdır hep ol ul işidür

Göñül zülf-i hudānıñ sāyesidür
O sāye ehl-i Haıñ sermāyesidür

Gelürler ande nice kâse-bâzlar
Ururlar rakş idüp ‘ uşşâka nâzlar

Sorarsan kâse-bâz dirsın ol oğlan
Seni düzmiş oynar çarh-ı gerdân

Urur defle sürer yüzler öper pîr
Yanından gitmez almayınca biraz zer

Deveyi görse kırt yüz yire sürter
Tutar burnuñdan âhir anu yırtar

Göñüldür kâse sensün kâse-bâzı
O kâse koyma çarh-ı haķka bâzi

Kaçan nefis itse kendin saña ğaltân
Muradı senden almaķ ister imân

Göñülde berş ile afyon riyâdur
Riyâ ikrâr ile olsa hatâdur

Ziyâde-keyf iseñ benzün bozulur
Sözün söyler iken gözün süzülir

Mürâ’înin de gitmez ise riyâsı
Şeyâtînden bulur mu ol hiç hâlâsı

Muķarrer olsa riyâsı üzre her dem
Bozulur dîn ü imânı olur kem

Çalender hanķâh dilde esrâr
İdesin âhir ef’ âliñ efkâr

Hayâlet-i mevt irüşse kalbe her ân
Olur âbdâl-veş dem-beste hayrân

Müsâvî ma’ rifet esrârı tevĥîd
Yeridür hanķâh câmi’ ine mescid

Budur dilde mesâ’îl ey birâder
Kaçan nefsinî ‘ izzetle añarlar

Çamudan evvel oldı nūr-ı Aḥmed
Olurdu ḥalk olan ʿaqlı Muḥammed

Resūluñ ʿilmini ol itdi maʿbūd
Bulardan şoñra icad oldı mevcud

Murādum zātı barī ḥütmetiçün
Ḥabīb-i faḥr-i ʿālem ʿizzetiçün

Bura kim açdın ḥalk çay-ḥāne
Faḫīr itdi bu ḥalkı ḳahve-ḥāne

Diyem ḳahveyi içmek zarārdur
Bunı teklīf ide bir gerçek erdür

Ġulām-ı ʿāşiyüm kārüm ḥaṭādur
Şuçum afv eylemeñ saña ʿaṭādur

Esīr-i nefsi şüm oldum meded ḳıl
Nice dūr eyledi senden meded ḳıl

Murādum ḥazretüñden budur ey dost
İdesüñ ben günāh-kāra hidāyet

Nizāmoğlı gerçi ʿasī ḳūldur dost
Ümidüm bu ide ceddüm şefāʿat

15.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Cümle taşlar taş demeğden dūr degil
Lik her taş lāl u gevher dūr degil

Taş olur kim başlar üstüne ṭurur
Taş olur üstünde ḥayvānlar ṭurur

İki dürlü arı bir otdan alır
Biri bāl eyler biri diken ḳılır

Fahri h nundan yese ehl-i fen 
M ' rifet zevk h şıl eyler hem ğin 

Lezzet-i r h niye olur ma al
Nitekim bal arısı eyler ' asel

Faqr h nu nda mu allidler hem n
Yiyeler buĝz u h sed olur ' ıy n

Merkeb arısı gibi erdig ni
Şo maq olur d 'im  g rdig ni

'  lim   '  killere bu s z yeter
 ar ne bilsin neyd ĝin helv -yı ter

Kim  evirdiyse bu ke retten y zin
Anlar a lar e l-i tev idi n s zin

Tebd l olmu dur  amu abd l-ı Ha 
Anları  dem Şanır ger i bu halk

Vecd   h l t u riy z t biz ki hep
N ra tebd l olsalar  ılma ' acep

Kesb id p her birisi bir cism-i n r
'  lem-i erv ha etmi d r ' ub r

Gel  evir zannu n kit bu ndan vara 
Kend ne itme  iy s a layı ba 

Evliy lar cism ni  udret eli
N r ile ta m l id pd r ey vel 

Niye geldiklerini idr k eyley p
M siv dan dillerini p k eyley p

Pek t tup m r idin n d men n
Tekemm le ir  d r im nu n 

İsteyenler olmağa abdāl-ı Hak
Mürşidiñ sözüne tutsunlar kulağ

Kim kelāmı pīrine fermān-ber olur
Şüphe yok her derdüñe derman olur

Cezbe-i zāt-ı ilāhī cümleden
Geçire emmāreden levvāmeden

Cüz'iyātdan tenzih idüp zātını
Süfliyātdan döndire mir'ātını

Eyleyüp varlıklarūñ fi'l-cümle selb
Kamu eşyā-yı haqīkat birle hep

Anlayup ferden-be-ferd bildiler
Cümlesin kendüñde te'vīl kıldılar

Yoğ iken engür-i zāhirden eser
Her biri ser-hoş idi bī-pā vü ser

Anlara her dem tecellī-i cemāl
Eyler idi dā'imā ol zū'l-Celāl

Mest ü medhūş bī-ta' ayyün bī-vücūh
Bī-ḥurūf iderler idi yā Vedūd

Bu dedigüm saña ehlu'llāhdur
'Ālem-i ğaybden kamu āgāhdur

Yerleridür maqşad-ı şıdķ-ı Hudā
Söyleşirler līk yok şavt u şadā

Evliyālar kuvveti Haqdan tutar
'Ālemi yakmağa bir cezbe yiter

Bed-du'ā itmezler anlar kimseye
Haq bakarlar baqsalar her nesneye

Bir bölük var dağı ehlu'llāhdan
Gizlidür cismi gedā vü şāhdan

Anlaruñ hiç kimse görmez yüzleruñ
Añlamaz bu halk-ı ‘âlem sözleruñ

Bir bölük var ki hâşü'l-hâşdur
Bağr-i vahdet içre hep gavvâşdur

Anları abdâl u abrâr bilmedi
Kimse onlardan haber-dâr olmadı

İstedüklerine olurlar ‘ıyân
İstemedükleri gözlerden nihân

Cümle bunlar bir denizde mevc urur
Cümlesi bir nūr-ı kudretten görür

Eski çün bād-ı haqîkat nāgehān
Evliyālar mevc gibi oldu ıyān

16.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

Kaçan bir kişi korçar Rabbisüñden
Kıyāmet günü kalkıncağ sinesüñden

Muqarrer olur ol kişiyeye rahmet
Verilirmüş dağı hem iki cennet

Biri zāhirde Hağdan korğduğıçün
Hağñ nehy itdigini terk itdigičün

Anuñçün var imiş bir ulu cennet
Ki vardur yemek içmek anda lezzet

Biri bātından korğarsañ Hudādan
Derūnuñda yoğ ise māsivādan

İrüşüp hazret-i Hağğñ katından
İkiliksiz dost cemālini göre

Gözine görünür işbu āfāk
Ne kim halk eylediyse anda hallāk

Gerek ʿulvī gerek suflī birāder
Misalī sende dahı var muḳarrer

Hiċāb olmış velī bu nefis arada
Anuñçün sālīḳ erişmez murāda

Ḳaçan refʿ olsa bu nefsuñ hiċābı
Görinür dost ilinüñ āfitābı

Bulunur enfüsünde cümle eşyā
Olur zāhirdeki bātında peydā

Ḳaçan kim açılır göñlüñ ḳulağı
Vişāl-i yār olur göñlüñ çerağı

Göñülle istimāʿ it nuṭḳ-ı Ḥaḳḳı
Dilerseñ cānib-i Ḥaḳḳa ḳurbı

Ḳaçan kim sālīḳ göñli işide
Ḳoyup egri yolu ṭoğrıya gide

Budur göñül ḳulağınuñ vişāli
İşit imdi nicedür vaşf-ı ḥālī

Başuñdan şāhinüñ yularuñ çıkarup
Şalarlar anı bir şikāre varup

Gözüñden gitdügi gibi hiċābı
Düşer ol şahine av ıztırābı

Ḳarar itmez şikārın almayınca
Ḥariş olduğı şaydı bulmayınca

Şuña kim erüşe vecd-i ilāhī
Mübeddel ola ḳalbüne şalāhı

Sükûn itmez gözi ma' nâ yüziyle
Mağamuñ görmeyince cân göziyle

Benüm devrānumı inkār idenler
Baña raqş idici raqşkâş diyenler

Görünmez Haqq yüzi bâtıll göziyle
Kimesne oqımaz ' aşkı yazıyla

Kimesne bādı görmez hiç esince
Veli her zerre raqş eyler ölünce

Temevvüc ide mi yok yire deryā
Döner mi kendinden bu çarh-ı bīnā

Egerçi zāhir oqur yazarsuñ
Rümüz-ı ' aşkı bilmezsüñ sezersüñ

Anarsañ baluñ adını bilmezsüñ
' Acep bal var mıdur ola dimezsüñ

Eger diñlerseñ ' aşkı al cevābuñ
Oqırsuñ levh-i mahfūzuñ kitābuñ

Girüp dil mülkini seyrān idersüñ
Çıkup ' arş üstüne cevlān idersüñ

Melekler devr eder ' arşı görürsüñ
Hemān sen dağı devrānı olırsuñ

Şadır kim denilür dil ' ālemdir
Anuñ ' ilmüñ bilenler ādemīdir

Çaçan kim olsa qalbüñ inşirāhı
İner ol qalbe envār-ı ilāhī

Göñül kim inşirāh olsa ziyāde
Dağı çok feyz erer ' aql-ı me' āda

Olur zıkr ile itminān-ı qalbiñ
Oqırsañ kendi kendinden kitābuñ

Mücerred demekle olmaz ammā
Nedür bilmek gerek tevḥīde ma‘ nā

Çağan bir kişi şusuz olsa ğāyet
Añarsa řuyuñ adın bī-nihāyet

Şusuzluğ ol kişiden zā’ıl olmaz
Nitekim içmek için şuyu bulmaz

Çağan kim zikre meşğūl olsa ṭālib
Olur zūhd ü şalāhı dağı ğālib

Çılur řalbūñe itmīnān ḥāşıl
Olur zevk-i vişāle dağı vāşıl

Göñül tahtuñda kim nefsuñ hevāsı
Bulunursa denilür aña ‘ āşī

Revā mıdur bu nefsuñ dīvine sen
Çıkarup ḥātemüñi virmek elden

Dive tapıcılardan oldu adın
Ki zīra nefsiñe uymağ murāduñ

Çağan dil mülküni nefis itse temlīk
O yerde rūhuñ edinmez dağı mülk

Şunun gibibir ‘ avret olsa ādem
Nikāhı içre anuñ olsa ādem

Biri dağı anı ‘ ağd itse olmaz
Şeri‘ āt ehli olan bunu kılmaz

Göñülden itmese nefsuñ ferāğat
İrüşmez řalbūñe rūḥānī ḥālet

Göñül kim şāf ola kibr ü riyadan
Ana feyz irer elbet Kibriyādan

18.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

‘İlimde rāsih olan añla kimdür
 Hāqīkat ‘āleminüñ ādemidür

Virüp bu pīre-zen dehre talākı
 Anınçüñ itdiler idrāk Hāqkı

Cemī-i ‘ilm ü eşyayı bilürler
 Qamusın kendüde te’vīl kıılurlar

Bilürler zāhir ‘ilminüñ zuhūrın
 Ki ya’ nī kendinüñ keşf-i kıubūrın

Bulurlar bādemi kıabın yimezler
 Görüp tışı içinde dimezler

Ufadup kıabını için bilürler
 Sıkırlar yağını dağı alurlar

Cevābum añladuñsa merd-i ākııl
 Yürü zāhirde kıalma bātıını bil

‘Ulüm-ı kıalbi bunda añlayı gör
 Kııyāmet günü olmaya gözüñ kör

Göñül gözi eger görmezse bunda
 Görünmez saña Hāqkı envārı anda

İderseñ bunda taşşıl-i nuşret
 Müyeşşer olur anda dağı rü’yet

Gözüñ göz hāqkı bil insān közidür
 Şakuñ şanma ki bu hayvān közidür

Fenā mülkini ma’ mūr eyleyenler
 Hāqīkat ‘ālemüñ hūr eyleyenler

Fāni şüreti ma' mür kılanlar
Cihānı kendüye rütbe bilenler

Marîz olan kişiler mülk ü mālā
Muḥabbet eyleyen ehl ü 'ıyāla

Şanır mısuñ Ḥaḳḳa tutduñ yüzini
Nazar kııl put-perest itdün özünü

Uyup bu nefsimüz şerrine her ān
İderüz aḫiret mülkini virān

Acep mi bize zālīm diye Allāh
Muḫalifdür işimüz aña her gāh

Cihān içinde var bā' zı kişiler
Kaçan Ḥaḳḳa muvāfıḳ bir iş eyler

Anı Hallāk-ı 'ālemden bilürler
Şükürler eyleyüp tāt at kıılurlar

Kaçan kim bir ḥaḫā olsa şadır
Dimezler bunu daḫı virdi kādir

Varurlar nefsüñe işnād iderler
Senüñdür suç deyü feryād iderler

Bunu nefs eylemiş Bārī Te' ālā
Nazar kııl gör nedür āyetde ma' nā

Velikin ḫayradur Ḥaḳḳuñ rızāsı
Ḥabāsetdür bu nefsüñ muḳtezāsı

Var imdi muḳtezā-yı nefse uyma
Özüñi göz göre ḫamuya salma

Girerseñ nefsüñe uyup vebāle
Şaḫıñgıl itme taḳdīre ḫavāle

Anuñçün Ādeme oldı raḫmet
Ḥaḫāsın kendüye itdi izāfet

Olundı çünki İblīse lā' net
Günāhuñ itdi taqdīre havālet

Şular kim hāzret-i Hāqquñ kuludur
Eger kulluğda olursa velīdür

Ana çünki muḥabbet itdūñ izhār
Var imdi emrini terk itme zinhār

Eger ma' şūka ' aşık olayduñ
Netice hep hīzmeti kılayduñ

Qazā ile kader bahşinden itme
Dilūñ bilmedigūñ yire uzatma

Göñül açıklığındandır muḥarrer
Şehāvet olduğı sende birāder

Açılsa zıkr ile qalbūñ be-gāyet
Bulunur sende ḥalk ile şehāvet

Göñül kim münkeşif olsa şafāya
Elūñde münkeşif olur şehāya

Göñül açılma tevḥīd-i Hūdādan
Gider o nefis açluğı hemān aradan

Şehāvet ehline ḥāl ehli dirler
Muḥabbet itmedi dünyāya anlar

Ḥasīs olup desem ḥāl ehliyüm ben
Yalancısūñ yalancısūñ derüm ben

Cilā-yı qalb olursa sende her ān
Ziyāde olusar qalbūñde iman

Tevekkülle Hāqqa itmek niyāzı
Ḥuzūr-ı qalble kılmak namāzı

Ve hem kesb itmeyüp dünyā vebālūñ
Taşadduğ eylemek faķire mālūñ

Derūna zikri bend itmedendir
Göñülden ħubb-i dünyā gitmedendür

Ƙul olan kişi Mevlāsına elbet
Gerekdür tā ide ölünce ħizmet

Ėalāş olup bu nefsinūñ ħizmetinden
İrağ olma şaķın Ėaķķ ħazretinden

Yakın eyle vişāle iresūñ sen
Ki yani dost cemālūñ göresūñ sen

Ƙaçan ħalbūñde tevĥid olsa bünyād
Olursūñ ħizmet-i nefsūñden āzād

Eger ħalbūñ evinde dere deñlü
Bulunsa fi'l-i nefsūñ ħabbe deñlü

Daĥı ħulsūñ bil āzād olmamıŗsuñ
Ėuzūra İrüşüp şād olmamıŗsuñ

Ƙaçan bir kiři itse nefsūñ idrāk
Bilirmüş ol kişi ħaķıķatı ħaķķı bi pāk

Budur bilmek ola nefsūñi 'ārif
Daĥı kesb ede rūĥānī ma'ārif

Ki ya'ni nefsūñ 'aybını bile ol
Anuñ iŗlāĥı üzre ola meşğul

Eşer ħalmaya nefsanī hevādan
Teberrü eyleye bu mā'sivādan

Ƙaçan bir ħuş ħafesden ola āzād
Olur ol dem be-ğāyet ħurrem ü şād

Hemān gökden yaña pervāz ider ol
Görür her cānibūñ ħanda gider ol

Gidicek aradan nefsün 'uyübı
Bilirsün sen de ğaffarü'z-zünübı

Bu nefsi nice ta'bir eylemüşler
Beyânın dürlü dürlü söylemişler

Benüm 'aqlum buna yetişdi ancak
Eger 'uyübuñ bilirsen bilinür Hakk

20.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

İşitmüş Muştafâdan ibn-i Mes'ud
Ana rahminde iken virdi ma'bud

Şekâvet hem sa'âdet bir kişiye
Gerek erkek ve gerek hem dişiye

İşitdün mi ne der ol fahr-i 'âlem
Kaçan kim halk olundı işbu âdem

Çamusın itdi İslâm üzre hâlik
Netice evvel ü âhîr bu halâyık

Yahüdî olsa anlaruñ atası
Girer ol dîne elbet olur 'aşî

Ana rahminde yazıldıysa şekâvet
Müyesser olsa hem anda sa'âdet

Nice iderdi atası anası
Yahüdî zındıka dağı Mecûsî

İki söz biri birine muhâlif
Beyân itse bize bu sırrı 'ârif

Birine var imiş korku hezr kıl
Birine korkma arşumdan gezer kıl

İşit imdi virem saña tesellâ
Muḥâlif düşmedi bu iki ma' nâ

Murâd olan bātından baṭn u tendi
Sa' âdet andaki kesb-i ḥasendür

Şekâvet nefse uymaḡdur ḥazer kıll
Eger er isen nefsinu yeş gezer kıll

Ṭoḡınca ṭıfl-ı cān bu baṭn u tenden
Sa' âdet sorulur vallâhi senden

Şekâvet ehline raḡmet olur mı
Uyanlar nefsinu cennet bulur mı

' Aceb seyru illa'llâḡ seyr fi'llâḡ
Ḳarīb olan Ḥaḡḡa ehl-i dīndür vallâḡ

Ḥudâ çünki münezzeḡ cümle şeyden
Nice gelür ma' allâḡ seyri senden

' Aceb gördüm seni ey nūr-ı dīde
Su'alüñ şimdi ḡatetde küzide

Ḥaḡḡat baḡrinüñ dürrin şorarsuñ
Me' ârif ehlinüñ sırrın şorarsın

Olur seyr-i ma' allâḡ ey birâder
Ki ya'ni bu' üd-ı nefsinu ile muḡarrer

Ḥicâb-ı nefsinu aradan gitse her ḡâḡ
Bilirsüñ neydidün seyr illallâḡ

Ne deñlü eyleseñ ḡat' -i menâzil
Gider yolına olmaya ḡâ'il

Müḡid olmasañ bu mümkinâta
İrüşseñ bir şıfatdan bir şıfata

Budur fehm eyle imdi seyr-i fi'llāh
Denilür bu güne seyr-i şıfatu'llāh

Henüz bunlar telvīnde dururlar
İdüp kat' -ı mesāfe gideyorlar

Sülūki sālīkūñ oldıķda aķır
Olur seyri ma' allah aña zāhir

Ma' iyyet-i vaħdet-i Haķ şanma bunda
Ki ya' ni olmaya hiç keşret anda

Kaçan bir kaķre-i baħre bıraķsañ
Beden göziyle dönseñ aña baķsañ

O baħrūñ vaħdetünden şöyle kim var
Evelidür kaķre-i müstağraķ bahā-yı yār

Veli sırrın nazār kılsañ o baħre
Turur yerinde deryā kaķre kaķre

Gedā iken kaçan şāh olasuñ sen
Varub yıldız iken māh olasuñ sen

Cevābum añlar olan ehl-i halet
Ne bilsūñ sırr-ı aşķı bī- ħalvet

21.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Bu Mecnündaki var keş ü kerāmet
Kaķdem himmet idüp kıлмаķ murād it

İşitdüm ki nice ehlu'llāh dirler
Hiçāb olur tarīķ ehline bunlar

Hiçāb olan nice keşf olabilseñ
Tedārük biz de aña göre kılsañ

Su'âl itdüñ hicâb-ı sâliküñi
Cevâbın vireyüm ben diñle anı

Anuñcün sâlike keşf oldı perde
Hevâ olmaz bilirsün ehl-i derde

Keşîşler itseler bâtıllı 'ibâdet
Bulur anlar dağı keşf ü kerâmet

Hiçâb olur kâdem kim didi vâşıl
Olurmuş cînni vü Şeytânı hâşıl

Dilerse an vaqt içinde cinniler
Varır mağrib ü maşriqe anılar

Hiçâb olur kerâmet didi pîrler
Kerâmet var ki aña istidrâc dirler

Bulara haqq u bâtıllı müşterekdir
İşit keşf-i kâdem nice gerekdir

Budur ol ma' nevi keşf añlar iseñ
Bilirsün kendi ' ayıbını er iseñ

Derünuñ ' aybın aña eyle işlâh
Budur keşf-i kâdem fehm eyle bi'llâh

Ṭotalım âhirüñ hâlüñ bilirsün
Anı bilmekde ne hâşıl kılırsün

Derünuñda ' alâyiğ kat' iderseñ
Göñülden mâ'sivâyı hep giderseñ

Kerâmet budur idrâk eyle imdi
Derünuñ merd isen pâk eyle imdi

Ṭotalum tağı ṭururken yürüdüñ
Kerâmet gösterüp taşını eritdüñ

Yoluñdan alıkor hiç nef' i yokdur
Sözüme i' tikkâd it nuṭk-ı Haqqdur

Muhammedde risālet hātım olundu
Kerāmet mu‘cizāt anda bulundu

Ƙadem taşra basarsañ mülk-i tenden
Sefer itmek görünür saña tenden

Varup cān mülkine irüşesüñ sen
Melā’ik birle hoş görüşesüñ sen

Ƙotalım zāhirā kuş gibi uçduñ
‘İbādet kıılmağa Ka‘beye göçdüñ

Büyükdür Ƙalbüñ Ka‘be kıılasuñ
Gice gündüz her ān anda olasuñ

Bunlar tevḥīd ile ḥāşıl olur hep
Yüri cehd ile zıkr it yummağıl leb

Eyidür zıkre cehd itmek kışıye
Gerek erkek gerek hem de dişıye

İderler bā‘zılar tevḥīd-i ihfā
Ḥaḫā yokdur meger anlarda Ƙat‘ā

Ƙaçan kim müntehīlerden olasuñ
O vaḫtūñ zıkrı Ƙalbūñde kıılasuñ

Su’āl idüp saña dise bir ādem
Tezekkür cehrī mi ihfā mı i‘lem

Cevāb virüp diyesüñ aña sen de
‘Adüvvüyle muḫābil oldu ğunda

Yerāğı ana sıst urmak mı gerek
Yāḫut berk urub öldürmek mi gerek

Ƙaçan kim zıkrı cehr ile kıılasuñ
Bu zāhir cismüñi şāliḫ kıılasuñ

Eger sen eyleyeydün zıkr-i zāhir
Beden ıslāh olurdu elbet āhir

İrüşür qalbe andan soñra tevḥid
Mübeddel olısar taḥkikāt taḳlīd

Ṭoğup büyüdügi yerlere elbet
İder Naşrāniler dağı muḥabbet

Vaṭan sevmek nice imandan oldu
Muḥabbet yerine kāfirde ḳaldı

Vatan didükleri ey rūḥ-ı şānī
Şaḳın şanma ki zāhirdür sen anı

Ezel ‘ilminde rūḥuñ ‘ulvī didi
Bu cism ise be-gāyet süflī dedi

Ezelde var ise rūḥuñ safāsı
Müşāhid idi dā’im muḳtezāsı

Beden her dem küdüretde olurdu
Ḥabāset itmege ḥāzır ṭururdu

Yoğ idi bunlaruñ hiç itdiḥādı
Nice itdiler işit iḥtilātı

Ḳaçan zıkr ile tā’atde olasuñ
Bu nefsi rūḥuña tābi’ ḳılasuñ

Müzekker rūḥ mü’ennes nefsi añla
İkisinden ne ḥāşıl olur anla

Bular kim imtizāc itseydi her ān
Hemān-dem ḥāşıl olur rūḥ-ı ḥayvān

Bu ikisi de çünkim oldu maḳbūl
Anuñçün munḳasem bir oldu pes ol

Anuñ rūḥ ‘ālemine nisbeti var
Dağı hem nefis ile ünsiyyeti var

Çağan kim bir ʿ Arab gelse ʿ Arabdan
Alaydı bir ʿ Acem kızın ʿ Acemden

Arab bilmez ʿ Acem dilin bilirsün
ʿ Acem de bilmeyince kılırsın

Gerekdür bunlar için bir zürriyet
İkisinün de dilin bile elbet

Beyân ide bu nefse ʿ ilm-i cânı
Dileye bilmege nefsünde anı

Seni ʿ aşık ide rûh ʿ âlemine
Ki yaʿ ni ol ezel vuşlat demine

Eger aşluñ ise yine murâduñ
Bir imdi ehl-i îman oldu aduñ

Vağan sevmek aşl-ı ʿ imândan oldu
Sılâ-yı bâtınîdür sen de bil imdi

Resûl ider ʿ ibâdet on bölükdür
Tokıızı loğmâ-yı tãhir yemekdür

Birisidür anuñ sâʿir ʿ ibâdet
İderseñ sen olasuñ ehl-i cennet

Çağan bir kişi tevĥîd itse dâʿim
ʿ İbâdetle dağı hem olsa kıʿim

Yer iseñ ol taʿ âmi tayyibâtı
Göñül kuvvet bula tãʿ atde kıtı

Çağan kim ĥafşalasına İrüşür
Varır ol loğma cân ile bitişür

Seni meyl itdirür zühd ü şalâĥa
Kul olursuñ göñülden pâdişâha

Yer isen ańsız sehv ile Һarāmı
Olursuń ehl-i İslāmuń ʿavāmı

Şu vaqtuń huşūle ki çün İrüşür
Varur ol loqma cismuńle qarışur

Olur cismuń kavī şehvi zāde
Seni meyl itdirür fısq u fesāda

Helāl yemek imiş asıl ʿibādet
Helāle cehd idüp ol ehl-i Ʃāʿat

Yiyenler Muştafā ile Ʃaʿāmı
Bulurmuş mağrifet ey yār cānı

Bulur mı mağrifet münkir münāfıq
Niçün olsun bu söz şerʿ a muvāfıq

Tevārıh içinde gördüm dimişler
Münāfıqlar Muħammedle yimişler

Sen anı şanma kim zāhir yemekdür
Kulaq ur ideyüm gör ne demekdür

Murād olan yemekden Һevān-ı ĩman
Yiyenler oldı mağfur buldı ĩman

Resūlullāh ile yemek Ʃaʿāmı
Anuń itdiğın itmekdür tamāmı

Çü bildüń niʿ met-i faħr-i cihānı
Şaқın sehv eyleme gel eyle anı

Kaçan kim olasuń ehl-i şerīʿ at
Olursuń şüphesiz ehl-i tarıkat

Haқıkat neydigüń sońra bilirsüń
Vişāle kendüńi vāşl kılursuń

Oқıduńsa eger zāhir kitābı
İşitdüń neydigüń Haқquń Һıtābı

Müzır olup hatāya nefse uyma
Elüñle kendüñi tamuya salma

Bilirsüñ naḥvi hem şarfi tamāmı
Daḥı bildüñse sen ‘ilm-i beyānı

Oқыup mantıķı fehm it kelāmı
Saña āsan ola ‘ilmüñ қalanı

Қаған ‘ilmüñle sen ‘āmil olasuñ
İki ‘ālemde sen kāmil olasuñ

İderseñ ‘ilmüñi dünyāya ālet
Olur elde hemān bir başķa şan‘at

Қаған bu dünyādan rıḥlet қılırsın
Kalır ‘ilmüñ hemān تنها gidersüñ

Çalışduñ şuğl idüp ‘ilme dürüşdüñ
Murāduñ ne ise āḥir irüşdüñ

Çü bildüñ bunı da fānīdür bu dünyā
Muḥabbet eyleme var aña қа‘aā

Avām içinde bülbül-veş ötersüñ
Velī ḥalvetde қuzğundan betersüñ

İdersüñ tūḥiler gibi maķāmı
Baқarsuñ cıfeye kerkes misāli

Bu ‘ilm-i zāhiri gördüñ бүрүндүñ
Bu ḥalķa қurd iken қoyun görүндүñ

Melek gibi gezersüñ il içinde
Bulunur nice biñ İblīs içinde

Diriğā vü diriğā vü diriğā
Ṭamaksız dil ṭudaksız қanı ma‘nā

Bu zāhir ‘ilmüñ vardur zuhūrı
Gerekdür qalbe idesüñ mürürı

Bu zāhir ‘ilm -i bāṭın āletidür
Qoyunuñ qo derisin aşl itidür

Mişāl-i tālib-i iksir olayduñ
Anuñ bir nüşhasın varup bulayduñ

İşüñ ol nüşhaya baqmaq olaydı
‘Amel itmek elüñden gelmemeydi

Ne taḥşil eyleyeydüñ pes sen andan
‘Amel çün gelmedi bi’l-fi‘ le senden

Şular kim buldı iksirüñ kitābın
İşitdiler nedür anuñ cevābın

Hemān-dem anuñ eczāsın alırlar
Varup tedbır-i taḫtirin qılurlar

Varurlar rüḥa nefsi ‘aḫd iderler
Ki cevher ola deyü ‘aḫd iderler

Qaçan kim cevheri oldı bilürler
Nüḥāsa ṭarḥ idüp altun qılurlar

Saṇa āletdürür eczā-yı zāhir
Anuñla eyle qalbüñ pāk ü ṭāhir

Ola nuṭquñ be-ğāyet cevher-i ḥāş
Kime ṭoḫınşa ide ehl-i iḥlāş

Nefs sende Allāhuñ ḥikmetidür
Daḫı hem Muştafānuñ ni‘ metidür

Qaçan kim ḥayra sarf eylesen anı
Hemān yersüñ Resül ile ṭā‘ amı

Ṭururken şāh-ı rāh-ı faḫr-i ‘ālem
Ṭariḫ āḫire varur mı ādem

Gürūh-ı ehl-i İslāma ki şimdi
Fesād ehli karışmışdur bil imdî

Saña taqrîr iden kimlerdür anlar
Yolundan sâliki idlâl iderler

Hurûfi vü hulûlî hem tenâsüh
Şerî' atde bularuñ hükmi mensüh

Çamusı bunlaruñ zâ'id gezerler
Görüp seyrâbı anda şu süzerler

Hurûfidür ki dünyānuñ şebâtı
Hurûf ile bulur dünyā şebâtı

Hurûfi kimse dünyādan alaydı
Cihānda ideyor pes ne қalaydı

Şayup dört kirpik ile iki қаşı
Aña el-Ḥaққ iderler müy-ı başı

Çü gördüñ bu yedi ḥaṭṭ-ı rūḥānî
Budur dirler heman seb' al-meşānî

Bu zāhir ḥalқınuñ ḥacc u zekātı
Dağı tevḥîd ile şavm u şalātı

Hurûfi bildirür dirler Hurûfi
İşitdüñ mi cevāb ey merd-i şofi

Bizüz dirler kelāmu'llāh-ı nāṭıқ
Nefis Ḥaқdur cevābum nuṭқ-ı ḥālîқ

Bu dağı 'ilm-i cismanîdür ey yār
Bulunur şanma sen bunlarda esrār

Қaçan kim irüşir ḡaflet uyursuñ
Düşüñde kendüñi baқup görürsüñ

Ne fi' l oldıysa bunda saña ğālib
Görürsün anda maḥşülünü varup

Eger terk eyleseñ emr-i ilāhi
Görünür anda yüzünün siyāhi

Ger oқıduñ ise Cāvidānı
Bilirsün ne dimiş fazl-ı cihānı

Ḥurūfī çünki bildün n'oldı ma' nī
Nedendür bildigün pes fānī cihānı

Egerçi başuña güller taқarsañ
İçinde қоһusın bilmez baқarsañ

İçersün bādeyi keyfiyeti yoқ
Ṭa' āmı yirsün ammā lezzeti yoқ

Bu 'ilmün bir derūnī ' ālemi var
Anı bilmege cehd eyle yūri var

Ḥulūlī der ki cān çıқduқda tenden
Görinür yine ol āḥir benden

Buña hīç i' tiқād itmek olur mı
Bu mezhebde olan raḥmet bulur mı

Velī bu deñlü var bir pīre varsañ
Anuñ tevḥīdün esrārın alsañ

Cihāndan ol ' azīz itdükde rıḥlet
Ki senden göstere ma' nīsi şūret

Bunı şanma ki bizzāt ola kendi
Çü kim o irse sen de dā' im imdi

Tenāsüh mezhebi olanlar ider
Қaçan kim sendeki a' māl eyidür

Қaçan bir daḥı dünyāya gelirsün
Yine şūret-i insānda olırsuñ

Eger dā'ım iderseñ fi'l-i nādānı
Gelirsüñ bu cihāna şekl-i hayvānı

Nice biñ yıl gezersin kā'inātı
Görürsüñ bir şıfatdan bir şıfātı

Erişdüginde Mevlādan 'ināyet
Bulursuñ sen yine insānı şüret

Bunlardan dağı zā'iddür cevābı
Haṭādur sözleri ve hem şevābı

Velı ba'zı meşāyiğ gör ne dirler
Şular kim kendüsine zulm iderler

Ki ya'ni terk idüp emr-i Hudāyı
İderlerse uyup nefse haṭāyı

Döner ḳalbi yüzi hayvān yüzine
Ururlar o yüzi hayvān yüzine

Ḳaçan kim hayra tebdıl itse anı
Bedenden rıḫlet itdükte revānı

Ḳadīmı andaki faẓl-ı ilāhı
İḫāta eyler ol şekl-i menāhı

Çeker ol şüret üzre hayli zaḫmet
Olur ammā ki soñra ehl-i raḫmet

Şular kim faẓlı zāyi itse bunda
Eser kalmasa faẓl-ı Haḫdan anda

Kalur ol şüret-i hayvān içinde
Ki faẓl-ı eşeri yoḫdur cān içinde

Bulunmaz ise imān sende elbet
Kalırsuñ ṭamu içinde muḫalled

Haķuñ āyīnesidür şüret-i cān
Be-ġāyet mū^ç teberdür şekl-i insān

Bu şüretle seni tamuya koymaz
Bu şekle ehl-i tamu şekli uymaz

Ne hayvāna müyesser ola cennet
Ne tamu içre insān çeke zahmet

Gir tamuya hayvān cennete cān
Budur ben bildigüm ey ehl-i ç irfān

Şaķıngıl şapma rāh-ı Muştafādan
Dilersen bulmaġa raķmet Hudādan

Çalış cehd eyle kıl beş vaķt namāzı
Daķı tevķid ile eyle niyāzı

Gücüñ yeterse hacc et vir zekātı
Otuz gün şā'im ol gör nūr-ı zātı

Bunlar kim buluna az çok kişide
Eger erkekte vü eger dişide

Ne deñlü eylemiş olursa tuġyān
Ümidüm var ki olur ehl-i imān

Cemiç -i enbiyā vü daķı evliyālar
Cihāna geldi geçdi bī-riyālar

Çamusı hizmete kâ'im tırırlar
Ne kulluķ emr olundıysa görirler

Dilersen olmaġa Haķķ hizmetünde
Özüñi eyle tã^ç atle sen bende

Çaçan kim vuşlat-ı yāri bulursuñ
Şaķın şanma ki sen azād olırsuñ

Aña şükrāne hizmetler gerekdür
Ne hizmet cān virmek yigrekdür

22.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

Gel ey da'c vâ-yı irşâd eyliyenler
Özine şeyhliği ad eyliyenler

Gerekdür şeyh olan kişiye elbed
Yirmi fi'1 ile ola muqayyed

Birisi 'itiqad olmak gerekdür
Haqı ikrâr ile bulmak gerekdür

Cemî' i ehl-i Sünnet ve'l-cemâ' at
Tarîki üzre olmaqdur se' âdet

İkinci ilm-i bâtın añlamakdur
Görinen vâkı' ayı diñlemekdür

Şaķınup itmeye âfâķi tâ' bir
Meşâyiḡ itmüşdür anı taķrîr

Üçüncü 'akl-ı kâmil ola be-gâyet
İde dervîşlere bir hoş nasîhat

Seḡâvetdür anuñ dördünci ḡâli
Vire dervîşlere var ise mâlı

Beşincisi şeci' olmaḡ gerekdür
Bu cümleden şecâ' at yegirekdür

Cihân ḡalķı eger cem' olsa cümle
Gelüp üstüne anuñ itse ḡamle

Şıḡınup ḡazret-i ḡaḡķa derüñi
Cihânda olmaya kimse zebüñi

Anuñ altıncısı olmaya şehvet
Ki şehvetten gelir cümle nedâmet

Ĥatun tā' ifesinden ki Őađına
Dilerse uğramıya ta'n oğına

Yedinci itmeye dűnyāya űlfet
Meger kim ola gāyetde zarűret

Műrĭdűñ mālına bađmıya hergiz
İde çift ű zira' ātden de perhĭz

Sekizinci ide műrĭde Őefkat
Aña gűstermeye ĥizmetde zaĥmet

Őokuzuncu ĥalĭm olmađ gerekdűr
Műrĭdine selĭm olmađ gerekdűr

Onuncu 'afv ide dervĭŐlerden
Gűnāĥ Őadr olursa iŐlerinden

Gerekdűr on birinci ĥűsn-i ĥalđdan
Ki ĥalđ ile műrĭdi ola ĥalđdan

On ikinci műrĭdűñ iĥtiyācı
Var iken bir işe anla du'acı

Ol iŐi kendűñe çekme ĥazer kıĭl
Bu ma' kul olanlardan ĥazer kıĭl

On űçűnci keremdűr gāfil olma
Műrĭdűñe kerem kıĭl beĥil olma

Velayetden ne kim var ise sende
Őuhűr itmek gerekdűr senden anda

Tevekkűl eyle on dűrdűnci ĥalde
Tevekkűl ehl-i hāl olur kemālde

Gerekdűr on beŐinci ĥālĭ teslim
Rızā-yı Ĥađđa rāzı ola dā'im

Mürīdler münkir olsa etme sen ğam
Mürīd olursa  ālem olma ħurrem

On altıncı rızā vere kazāya
Ne miĥnet gelse Őukr ede Ĥudāya

Gerekdür on yedincisi vaĥķārı
Ola  urmaķda oturmaķda ārI

Őaķıngıl yiyincek itme özüñi
Aĝırca söyle söylersenñ sözüñi

Vefā itmek gerekdür aĥde dā'im
Gerekdür ola iķrārında ķā'im

Gerekdür on sekizinci sükūnet
Ki tā'cil itmeden gelir nedāmet

Anun sābit-ķademdür on  oķuzu
Yine aĥd etse döndürmeye yüzi

Yigirminci gerekdür heybet onda
Mürīd heybetüñden ola bende

Cevābuñ kim ki **Seyyid Seyfi**  utdı
MeŐiĥat ĥaĥķı oldu ĥaĥķa yitdi

23.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Mürīdüm mürşide diyen kişiler
Gerek erkek ola gerek diŐiler

Yigirmi türlü fi'l olursa sizde
Mürīd oldu derüz sizleri biz de

Birisi tevbe vü telķindür anuñ
Ki tevbe ile tā ķurtıla cānuñ

İkinci zühd ü taqva ile ʿāmel
Olanlar oldu dervîşlikde kâmil

Çamu evlâda mîraş ide ey yâr
Üçüncüsü mücerred olagör var

Ki Yaʿni mâl u manşıbdan ne kim var
ʿAyân ola saña bu gizli esrâr

Muhabbet eyleme ehl ü ʿıyâle
Düşürmeye seni bir özge hayâle

Budur dördüncü olma ehl-i bidʿat
Ola gör ehl-i sünnet veʿl-cemâat

Beşinci ehl-i taqvâdan ola gör
Haram yime ki gönlüñ olmaya kör

Ne kim var ise sünnetle ferâʿiz
Riʿâyet it şalâtıñ ola câʿiz

Şabırdur bilmüş ol altıncı menzil
Şabır itmekdedür ne var ise sen bil

Şabır kıl zaḥmet eyle bu cihânda
Saʿâdetle bulasuñ sen ol cihânda

Eger tevḥîd eger evrâd ʿibādât
Ne kim şeyḥüñ didi eyle itâʿat

Yedinci cehd gerek geldükçe elden
Çoma rûz u şeb tevḥîdi dilden

Sekizinci bahâdur ola dervîş
Ki nefis ü Şeytân ana itme iş

Yolun üstünde vardur biñ ḥarâmı
Bahâdırlık gerekdür bil tamâmı

Çokuzuncı baḥîl olmaya zinhâr
İde cânuñ ṭarîḳ-ı Ḥaḳka îşâr

Onuncısı şehāvetdür şehāvet
 Şehāvetden bulunur hep sa' ādet

Gerekdür on birinci iftirādan
 Be-gāyet ihtirāz ide belādan

On ikincisi bilmek ' ilm-i bāṭın
 Ki Ya' ni kendinüñ bilmek şıfāt

On üçünci niyāz ehli ola gör
 Yüzüñi şeyḫ önünde yirlere sür

Naẓar ide gönül āyīnesine
 Ki vākıf ola dil gencīnesine

Gerekdür saña on dördüncisi yār
 Gönül şehrinde hiç kılmaya ağıyār

Yüri var on beşinci ol melālet
 Seni zemm itseler çekme melālet

Cihān ḫalkı eger düşman olursa
 Eger dost olmağa ' ālem gelirse

On altıncısı şeyḫe olma inkār
 Ki zīrā vermiş olduñ evvel ikrār

Bu inkāruñla imānsız gidersün
 Cemī' -i tā' atüñ hep maḫv idersün

Edebdür on yedinci hem añla
 Edeb bābını benden yaḫşı diñle

Kaçan şeyḫüñ ḫuzūrına varasün
 Ḥabību'llāhı şeyḫüñle bilesün

Ona ta' zīm ü tekrīm eylemekde
 Edeble söyle sözi söyledikde

Budur on sekizinci ey birāder
Ne düşmandan hażer kıl sen bu hāle

Yüri sen gönlüni vaşl et vişāle
Tekebbürlük seni Hāğdan ider dūr

Budur on dokuzuncı ey birāder
Ki şeyhle tılıdur göre her yer

Çamu halvetde şeyhin göre hāzır
Ki her hālde bile kendüye nāzır

Yigirminci diyem ben diñle gözsüz
İdesin kendüni Allāha tefvīz

Rıza-yı Hāğğa rāzī ol yüri var
Gerek cennet yerüñ olsun gerek nār

Eger **Seyyid Nizāmoğlı** aradan
Çıkarsañ bilinür ol vakt Yaradan

24.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Sizüñ üstüñize olsuñ vaşiyet
Diyeyüm tutacak üç dürlü sünnet

Anuñ birisi Tañrı sünnetidür
Tutar ol kim Muhammed ümmetidür

Bilüñ ikinci sünnet enbiyānuñ
Dağı üçünci sünnet evliyānuñ

Didi Selmān kim ey genc-i kerāmet
Nedür hağ sünneti ey pür-velāyet

Didi şāh sünneti Selmān-ı Hudānuñ
Kim örter 'aybuñ mīr ü gedānuñ

Çaçan sırrı idesin göricek bir ‘ ayb
 Hudā sünneti olacak añla bī-reyb

Didi Selmān yine ey nūr-ı Raḥmān
 Nebīler sünneti kaçığıdur ey cān

Didi hoşluk ile itmek müdāra
 Dirilmek halk içinde aşikāra

Müdāra bil nebīler sünnetidür
 Tutan gerçek Muhammed ümmetidür

O sünnet hod olan bil evliyāya
 Bu halkdan irüş cevri ü belāya

Taḥammül eyleyüp bil şabr eylemekdür
 Yavuz diyene eyü söylemekdür

Velāyet ehlinüñ sünneti oldur
 Cefā idenlere iyilügi buldur

‘ Alinüñ sözine iden hilāfi
 Degül ol mulhidüñ bil kalbi şāfi

Odur tasdik iden sıdık ile dīni
 ‘ Alinüñ düşmenine tuta kīni

25.

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

İlāhī Ādem ü Havvā ḥaқиçün
 Onlara virdigün me’vā ḥaқиçün

Yüzi şuyuna Nūhuñ yā İlāhī
 Müyesser kııl bize zühd ü şalāhı

Dağı İbrāhīmüñ nārı ḥaқиçün
 Vu Mūsā Tūrınıñ nūrı ḥaқиçün

Mesihüñ rif' atıñi hürmetine
Bizi sen ço cemälüñ cennetine

İlähî Muşafānuñ zāt-ı pākî
Çoma çamuya bu bir zerre hākî

Ebū Bekir ' Ömer ' Osman haqqıçün
Anlara itdigin ihsān haqqıçün

' Alî hem Fātıma ol iki deryā
Hasen lü'lü Hüseyñ yektā haqqıçün

Bu dört nūruñ ilāhî hürmetiçün
Bizi itme kıyāmet günü maḥzūn

Cem'î ' ümmet-i Aḥmedle yā Rabb
Müyesser kıl cemälüñ görmege hep

Günāh-kāruz suçımız bî-nihāyet
Bulunmaz raḥmetiñe ḥadd ü gāyet

Budur şükrüm beni çünkim yaratduñ
Ḥabîbiñ Muşafāya ümmet itdüñ

Budur şükrüm ki itdüñ aña ümmet
Daḥı devlet ki oldım hem zürriyet

Budur şükrüm ki anuñ nesliyüm ben
' Avāmuñdan beni ḥalk itmedüñ sen

26.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Didiler bir gün aşḥābı Resüle
Şefā' at ma' deni aşlü'l-uşüle

Neye beñzer bu ' ālem yā Muḥammed
Ḥaber vir bize ey lütf ıssı Aḥmed

Bu dünyānuñ misāli didi server
İki kapusu var bir ḥana beñzer

Tenezzül eyleyüp ervāḥ yerinden
Birinden girüp çıkarlar birinden

İkiñci beñzer ağaç gölgesine
Kañarlar toḡ ile ac gölgesine

İderler anda bir lāḥza qarārı
Giderler ḡalur ağaç gölge varı

Üçünci beñzer ādem bir ḥayāle
Döner bir anda yüz biñ dürlü ḥāle

Didiler yine ey rūḥ-ı musavver
Bu ādem ömri daḡı neye beñzer

Didi bu ömr-i ādem yele beñzer
Ve hem bir taşḡın aḡar seyle beñzer

Üçünci ḡara beñzer gün içinde
Eriyüp ḡalmaya bir ān içinde

Didiler böyle dünyāda bu ‘ömre
Nedür ya āḡiret emrüne çāre

Didi ol iki ‘ālem şāhı Aḡmed
Zemīn ü āsumānuñ māhı Aḡmed

Şehādet savm ile hacc u zekātı
Daḡı emr olunan beş vaḡt şalātı

Elüñden geldügince eylemekdür
Şakın dime ki bu zā’id emekdür

İkinci zāhirüñ bātına tebdīl
Eger itdüñse olduñ ehl-i tekmīl

Üçünci Ḥaḡḡdan ayrı māsivāyı
Göñüldeñ sür gider cümle hevāyı

Olur mir'ât-i dil anda mücellâ
Görinür anda envâr-ı tecellâ

Bilindi çünkü **Seyyid Seyfi** her hâl
Yüri bir mürşid-i kâminden el al

Saña telkîn ide tevhîd-i darbı
İdesün leşker-i nefsunle harbi

27.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ḥalk-ı 'âlem anuñ için azdılar
Evliyâyı zâhir âdem sezdiler

Evliyâ gönli güneşden yücedür
Münkirün gönli karanlık gicedür

Evliyānuñ gönli dā'im nūr olur
Ehl-i inkār gönli Ḥaḫdan dūr olur

Muştafâyı gördi kâfirler yakîn
Dimediler *Rahmeten-lil 'âlemîn*

Didiler ki bu beşer biz de beşer
Bizceleyin bu daḫı yiyüp içer

Bilmediler cismi daḫı nūr idi
Şandılar kim kendilerden biriydi

Gözleri a' mā kaçan görür günü
Giceyi gündüz şanur günü düni

Evliyâyı kim bilen bilmez özin
Kendüni görmez gören anlar yüzün

Evliyâ gözündeki Ḥaḫdur gören
Evliyâ gönlündeki Ḥaḫdur turan

Ḥaḳḳ ile tutar veliler tutduğın
Ḥaḳḳ ile eyler veliler itdiğin

Evliyālar Ḥaḳḳ ile dā'ım tırur
Ḥaḳḳ biledür ıande kim anlar yürir

Evliyālardan görünür nūr-ı Ḥaḳḳ
Evliyādan oğı ođursañ sebük

Dā'ıma **Seyyid Nizāmođın** Ḥudā
Evliyādan itmesün bir ān cüdā

28.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

İdüp ḥamd u Őenā Allāha dā'ım
Őālavāt hem Resül'ullāha dā'ım

Dağı evlāduña aŐĥābına hem
Taĥıyyāt u selāmdañ Őonra her dem

Ecelden ger virürse Ḥaḳḳ emānı
İdem ba' zı naŐĥatden beyānı

Őerī' at ḥālūñ idem hem ũarīkat
İkisinden zuhūr ide Ḥaḳīkat

Murādum bu oğuyup diñle benden
Bu Őözler sırrın idrak eyliyenden

Bizi yād eyliyeler bir du' ādan
Ricā idüp cenāb-ı kibriyādan

Ḥudā farz eyledi beş vaĥt namāzı
İdeler kendüye ıullar niyāzı

Őalātuñ bāđını var zāhiri var
Her işin evveli var āđiri var

Vuzū' itmekdür evvel budur 'ādet
İdesüñ kendüñe bir hoş tahāret

Diye kendümi pāk itdüm necāsetten
Cemī-i dünyevī kār-ı 'abesten

Ṭahāret bāṭını dünyā ḥayālin
Gidermekdür gönülden ḳīl-ü ḳālin

Elüñ yuduḳda diye İlāhī
Elüm çeküm ḳamu işden kemāhī

Murād olan gönüldür elden ey dost
Ne ḥāşıl saña ḳurı dilden ey dost

Ki ya' nī pāk ide gönlin ḳamudan
Sekiz cennet daḫı yedi ṭamudan

Gönülden Ḥaḳdan özge gide maḳşad
Ḥudādan ğayrī bulunmaya bir ferd

Ḳaçan aḳzuñ yursuñ de ki Yā Rab
Senin zikrūñden özge cümlesin hep

Dehānumdan yudum pāk itdüm abı
Ḳırā'at eyliyem seb' a'l-mesānī

Aḳız gönülde hażm-ı mā' rifetdür
Muḳābil zāta me' ānī sıfatdur

Gönülde söz ḫarfsüz lāfz şavtsuz
Kelāmātdur İlāh ile uya sıfatsuz

Gönülden lāfz u şavtın cümle terk it
Çalış dilde kelāmu'llāhı berk it

Burunu mesh ederken olma ḡāfil
Hayāt olur burundan cisme ḥāşıl

Gidermedi bu dünyânın koğusun
Dilerüm zât-ı Bârinin kâmusın

Göñül burnı ilâha meyildür bil
Koğusun alsa olmaz gayre mâil

Kaçan yursın yüzüñ de şâhid olsun
Çevirdüm yüzümi kevn ü mekândan

Yüzüm döndürdüm ey zât-ı muṭahhâr
Olursa bakmayam ʿ âlem sim ü zer

Göñülde nûr Ḥakuñ âyînesidir
Ya cân anı nider Ḥaḫḫuñ nesidir

Çevir cân yüzüñi Ḥaḫ gayrisinden
Ḥalâş it kendüñi cân sayrısından

Başuña meşḫ ederken söyle Yâ Rab
Başumda tâcum olsun ṭâʿ atüm hep

Göñül yaşıdur ikrâr-ı Ḥaḫḫa şofi
Olur dil Ḥaḫḫa ikrar ile şâfi

Zuhûr itse kaçan ḫalbüñ de inkâr
Görinür ʿ âlem-i ḫalbüñ de küffâr

Kaçan gûşe gele nevbet budur söz
Tola envâr ile dil şehri dirüz

Ḫulağuma diyesüñ meşḫi virdüm
Bu dünyâ sözlerin cümle çıkardum

Şafâ-yı cân u dildür gûşı göñlün
Eyu söz söylemekdür hoşı göñlün

Göñülde sür gider nuṭḫ-ı cihânı
İder dünyâ sözi câna ziyânı

İrüşdüginde gerdânına nevbet
Diyesüñ ilâhî virdügin bâr-ı emânet

Çekem ol yüki boynumda getürem
 Ümîdüm var ki yerine yetirem

Göñül gerdānı Hakk fermānidur bil
 Hakkıñ fermānı cān dermānidur bil

Şaķın zālīm cehül olup be-ğayet
 Hudādan ğayrīye itme itā' at

Ayağın yumağa geldükde söyle
 Tarīķüñde ayağum ķadem eyle

Göñül payı ide cānda cevelān
 Cemāl-i Hakk ola maksūdı her ān

Öziyle kesile dünyā işinden
 Hālāş ola cihān endişesinden

Bu kere niyet eylerse şalāta
 Erüşdi hıızır-dil āb-ı hayāta

Yemīnünle tuta ol bu cihānı
 Yesāriyle zemīn ü āsumānı

İkisin daħı andum diye anda
 Bulardan bilürüm yok çāre derde

Ķıyām -ı dildür Allāha irüşmek
 Ki Ya'ni bendedür şāha irüşmek

Ne anda cān ķalır ne ten ne sen ben
 Gider varluķ ķalır ol vech-i aħsen

Rükū'un hem ķıyāmın hem sucūdın
 Ķamu maħv itmek içündür vücūdın

Aradan senlik benlik çıkıncak
 Görinür dost ili bunda baķıncak

Bu üslûba kaçan olmaz ‘ ibadet
Ana dirler hemân bir çuru ‘ âdet

Selâmuñ zâhirâdur sağ u sola
Virürsin iki cânibde kim ola

Melekdür ol tûranlar yağud insân
Selâmuñ onlar için ola her ân

Veli bâtın selâmın diñle benden
Derüm fi‘ l-cümle ahlâk-ı ledünden

Yemînüñde olup şâf şâf tûrurlar
Selâm virdükde senden feyz alurlar

Yesârında tûrur cümle zemâ’im
Diler senden selâm onlar da dâ’im

Ki tebdîl olurlar Hakk rahmetine
Mülebbes olup insân şüretine

Namazuñ kimi sünnet kimi farzdur
Edâ it namâzı Allâha farzdur

Bu dört sünnet Muğammed itdi anı
Bu yurdı farzı halk iden cihânı

Göñül farzını diñle sünnetiyle
İrüşesüñ erenler himmetiyle

Çaçan cennet şafâsın isteye dil
Göñülde sünnet oldur sun anı bil

Göñül farzıdır Allahuñ cemâli
Bulur diller cemâl ile kemâli

İrüşe çün seher vaqti namâzın
Dur eyle Hazret-i Hakkâ niyâzın

Şalât-ı şubh göñlin ey birâder
Tecellâ ide ol zât-ı Muğahhâr

Cihān zulmetden ol vaqtin olur pāk
Görinür gözine zerrāt-ı hāşāk

Oķı ba' de's-şalātu's-subh Yāsin
Ki Kur'ān ile idrāk olunur dīn

Göñül Yā-şini sırr-ı Muştafādur
Zuhūra gelse ğāyetde şafādur

Hezār zıkr ile kıl işrākı andan
Hazer it gelmesin hīç terk senden

Göñül işrākı envār-ı Hudādur
Hemān şanma şalāta iktidādur

İrüşdi ögle kıl anı da durma
Zebāniler yüzün tāmuda görme

Budur dil öglesinüñ bil nişānı
Tecelli ide hoş sālīke cānı

Güneş irdügi dem-i istivāya
Görünmez ol vaqıtde hīç sāye

Cemī' -i cānı nāsın emr-i Hāķdur
Mukarrerdür ki rūḥun zıllı yokdur

Oķı andañ tebārekle tekāşür
Münevver eyleye göñlin gözin nūr

Tebārek süresi budur göñülde
Ki arta ' aşķ-ı Hāķķ tūrmaya dilde

Tekāşür göñlinüñ efkārıdır
Bunı pāk eyleyen göñül eridür

İrüşdi vaqt-i ' aşrın tūrma zinhār
Edā it sūnnetiyle farzını var

İkindi dilde esmā-yı şifâtdur
Ki her gölge vaqıtde iki kıatdır

Tecelli itse esmā-yı şifâtın
Görinür dilde ‘ aks-i ka‘ inatın

Şalavât ile üç kez Resüle
Şefâ‘ at ma‘ deni aşlu’l-uşüle

Okı ‘ amme ile Naşrın sūresin hem
İki ‘ âlemde görmesin gözün gam

Göñülden gamı cümle ihtilâfı
Giderüp eylemekdür kalbi şâfı

Dilüñdür Ka‘ be Naşrı anı senden
Musaffa eyle gör eşkâli birden

İrüşdiginde aḥşamın şalâtı
Edâ it yoḥsa görürsüñ memâtı

Daḥı hem altı rek‘ ât sonra kılsañ
İman ile ölürsüñ ol gün ölseñ

Göñül aḥşamıdur kalbüñ fenâsı
İşinden alıkor gör bu nâsı

Kaçan irse fenâ-yı kalbe dervîş
Mu‘ aḥḥal olur ondan dünyevî iş

Yemek ye Ḥaḥḥa ḥamd eyle şükr kııl
Olinca yatsınuñ vaḥḥti zıkr kııl

Göñül zıkrı budur her mâsivâyı
Göñülde koymaya bād-ı hevâyı

Vücūdın varlıḥın mahv eylemekdür
Aradan kendözin sehv eylemekdür

İrüşe yatsı vaḥḥti itme ihmâl
Edâ it sünnet ile farzı fi‘l-ḥâl

Otururken dağı ba' de'l-vitr bil
Nevāfilden dağı iki rek'āt namāz kı1

Göñülde yatsıdur esmāı zātuñ
Tecellı itse mahv olur şıfātuñ

O vağten gökde yıldızlar görünür
Biñ altınlu bir haftana bürinür

Kaçan esmā-yı zāt itse zühürı
Tola dil ālemi ğılmān u hūri

Okı andan Tebārekle Tekāşür
Münevver eyleye göñlüm evin nūr

İdüp tevħıdi andan Hūya başla
Kemer bağla biraz uyħuya başla

Ne kim rü'yānda görsen ĥayr ile şer
Anı pırūñ önünde eyle ezber

Geçince gicenin nişfindan artığ
Gerekmez saña ğaflet senden artığ

Turup on iki rek'āt kı1 teheccüd
Bu ĥalde menzilūñ cennetde mevcüd

Yüziñ sür eyle zārı yire Ĥađđa
Derūni řalib ol didār-ı Ĥađđa

Ĥabül-i ĥazret olmazsañ eger sen
Cehennemde senüñçün yañayım ben

Meger olmaya zāruñ cān u dilden
Ne ĥaşıl cān u dilsiz āb u kilden

Seĥer vağtine dek zıkr eyle andan
Ĥađđayıklar zühür eyleye senden

Teheccüd dilde istiğrāk-ı zātdur
Ki baħr-i zāt içinde hem şıfātdur

Ki Ya‘ni kıatre baħre vāşıl oldı
Murādı sālİKüñ hep ħāşıl oldı

Velī şart oldı bir mürşid gerekdür
‘Amel mürşidsüz olsa bir emekdür

Gerekdür daħı andan tevbe telķin
Bulunur tevbe vü telķin ü dīn

Göñül telķini zıkr-i kıalbe dirler
Ve tevbe māsivāyı siler dirler

Muħabbetden geçincek şeyħe andan
Daħı sevsek gerek pek şeyħi cāndan

Muħabbet şeyħe göñülde güneşdür
Güneş olmazsa ‘ālem bir ħabeşdür

Girerseñ erba‘ine daħı ħoşdur
Riyāzetsüz sofinüñ içi boşdur

Göñülle erba‘in ħalkdan kesile
Ola ‘uzlet aña Ĥaķķa vesīle

Ĥarañlıķda gerekdür erba‘in hem
Ĥarañlıķda ider rüħla nefis dem

Göñül karañlıķı ten perdesidür
Egerçi tende cān perverdesidür

Sekiz cennet ile ‘arş kürsī enbiyālar
Yedi kıat gök melekler evliyālar

Maķāmı bunlaruñ cān ‘ālemidür
Sözüm idrāk idenler ādemidür

Yedi tamu yedi kıat bir ħaşed kīn
Cem‘ī perī cīnler Şeyātin iken

Maḳāmı tende olur bunlaruñ bil
Dilerseñ haḳḳı bunları fenā kı

Eger ‘ilm ü ‘amel olursa sözi
Varup cān mülkine irmezse nūrı

Ne feyzi cisme var anuñ ne cāna
Emekdür çekdigüñ gitdi yabān

Şu ‘ilm ü şol ‘amel kimi ḫāl yoḳdur
Ḳovandur arusu balı yoḳdur

Kişıde derd gerekdür derd gerekdür
Bu yola gitmege merd ādem gerekdür

Kesenüñ eynüñe üştür girer mi
Güneş nūrını hıç şeb pür görür mi

Öter mi ḳarḡa bülbül gibi hergiz
Virür mi bŷy-i güli bil’lāh nergiz

Ya bir taḫta şıḡar mı iki sever
Olur mı gökte iki şems ḫāver

Cihānda ‘izzet ü devlet menāşıb
Degildür ḫālib-i Ḳaḳḳa münāsib

Ḳaçan bir yire bir yerden gidersüñ
Birin elbet öbürin terk idersüñ

Eger señ terk itseñ bu cihānuñ
Muḳarrer ehlişüñ ol bir cihānuñ

Eger nefşüñe dilerse bu cihānı
Yürü zıkr itme hergiz ol cihānı

Bilürüm cümle öğrendüñ ‘ulūmı
Otuz günde bir añmazsuñ ölümü

Cem'î-i hayr u şer olmuş vukû'un
Niçün olsun bu dünyāya rükû'uñ

Ĥudā çün kısmet itmüş rızkuñ evvel
Nedür bu itdigüñ efkâr-ı mühmel

Egerçi bu sözüml gelmez saña hoş
Yā benkîsüñ yā tiryākî yā serhoş

Muķarrer kendi hālünü bilirsüñ
Niçün 'aşıklara münkir olırsüñ

Şaķın daħl eyleme hergiz 'avāma
Çü irmedi gönül zıķri devāma

Ĥayātuñdan senüñ yegdür memātuñ
Ĥaçan ķalbe irüşmeye şalātuñ

Çü varduñ Ka' beye itdüñ tavāfi
Gönül bunlardan olsa idi şāfi

Zekātuñ gerçi yılda bir virirsüñ
Derünuñda yine ĥinzîr görürsüñ

Olursüñ gerçi yılda bir kez sâ'im
İçinde ĥubb-i dünyā yine ķā'im

Şuşar gerçi yañar dilüñ damaģuñ
Söyünmez āteşi ĥırs u tamā'uñ

Bu zāhir dilüñ öğrenmiş 'ibādet
Derünuñda karīnindür kırā'at

Degildür vārişi faħr-i cihānuñ
Muħālif olsa fi'li şer'a anuñ

Benüm olur dimişdür mutteķiler
Resül evlādı gibidür taķiler

Ki onlar eylemezler hergiz isyān
Görünmez gözlerine 'avret oģlan

Virüp rüşvetler alurlar münāşib
Bu iş anlara olsun mı münāşib

‘Acā’ib kışşadur vallāh bu kışşa
İşidüp almayan bu nuṭkı hişşe

Yā mulḥiddür yā münkîr yā münāfık
Degildür ol ḥabîş bir dîne lâyıķ

Cihānı şöyle tutmuşdur şeyāṭin
Şeyāṭinden görünmez ehl-i bâṭın

Yumuş yazuğın unutmuş bilesün
Yitürmüş kendüsin içmiş ṭolısın

Yüri pîrine teslîm it özüñi
Saña seyr itdüre tā içyüzüñi

O vaḳtin kendi yüzüñden bezresin
İşitmezsün sözümi ki göresün

Ṭapar kāfir yaparlar bir nice putlar
Saña put sîm ü zerdür dürlü putlar

Yüri nefsün murāduñdan ḥalāş ol
Yeter bu cîfe ile kîr ü pās ol

Bu sözlerden ṭa‘n şanma murādum
Çü dervîş oldı ḥalk içinde ādem

Gerek dervîşe dervîşāne bu sözler
Bu sözlerden uyaña nice bu gözler

Senün şol şandıguñ erbāb-ı devlet
Ḳıyāma ṭurup itdüklerün ‘izzet

Tozıyla toprağıyla oyun oynar
Bülūğa yitmedük oğlaña beñzer

Cihānuñ devletüñ Qur'ānda Allāh
Dimiş *lā'ib ile lehve* beñzer ol şāh

Şu işüñe seni itmez Haqqā vāşıl
Añmaya hergiz anı ger olsa 'ākıl

Hadīs-i Muştafā āyāt-ı Qur'an
Beyān itmüş veli itmezsüniz'ān

Bu dünyā cıfedür t̄alibleri kelb
Ne bilsün kelb olanlar dīn u mezheb

Misālen bir gicedür şimdi 'ālem
Kesilmez ruzigārı diñmeyüp hem

Olur nūruñdan onuñ dil münevver
Senüñ imanüñ anda şem'a beñzer

Bu dünyādan ānı kabri evine
Kim iletirse Be-ğāyetde sevine

Cihān içinde az kaldı nidem āh
Derünundan diye bir kerre Allāh

Cihān halkı dirigā oldı seyfi
Kamusun eyledi dīvāne dünyā

Kişiye haq demek cāndan gerekdür
Şağın şanma kim bu tenden gerekdür

28.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Biraz fazluñ beyān itdük Hudānuñ
Biraz medhini itdük Muştafānuñ

Murād olan ne ise diñle imdi
Haqqıkat sözlerinden añla imdi

Sebeb ne oldu bu te'lif-i Kitāba
 Kulak ur ideyüm işbu hitāba

Cihānuñ kutb-ı nūrān-ı 'azizi
 Kamu ebrār-ı 'aşkuñ iki gözi

Şerī' atde añun yoğdur kusūrı
 Meveccehdür tarikindür 'ubūrı

Mükemmeldür kemāl-i mā' rifetde
 Ne var 'arifler olsa āña bende

Haqqıkat 'aleminuñ mähıdür ol
 Anuñçün ehl-i 'aşkuñ şahıdur ol

Ki İbrāhımdür anuñ ism-i pāki
 Vücūdu nūr-ı Hağdür şanma hākı

Anın 'aşkına niyet iderüm ben
 Bu nazmı hatm itdüm ā' lā vü ağsen

Hediye eyledüm ol hazretine
 Murādum mazhar olam himmetine

Okiyup bi't-temām bulsa kuşūrın
 Keremdür ger tamām ide kuşūrın

Sözüm güş eyle ey āvare derviş
 Yüreği 'aşk-ı Hağğdan yāre derviş

Yeter Lā dedin İllādan haber al
 İkilükden güzer kı l birlige gel

Kaçan kaç'itse elüñ birini Allāh
 Olur ol sālīke seyr-i me' allāh

İrüşür hu diyeñle hu diye āndan
 Ki Hağğa yol bulursa 'ālemüñden

Şular kim i' tibār itmez şıfāta
 İrüşir hayy ile bākı hayāta

Kaçan kayyüma evveli mudavîm
Tecelli irüşseydi saña dâ'im

Çalış yok eyleyegör sen seni var
Çıkasuñ sen aradan kala qahhâr

Beni vaşl eyle bensiz saña yâ rabb
Ki ben gidem aradan sen qalasuñ heb

Ne diyem benki sen bilmezsüñ anı
Ne kudret varki bende deperem lebi

Beni 'aşk ile benden eyle maḥv it
Ne dîn qalsun ne küfr imân ne mezheb

Çü sensüñ evvel ü âḥir muqarrer heb
Daḥı hem bâṭın u zâhir müretteb

Eger var ise 'aqluñ itdüñ idrâk
Olur mir'ât-ı dil bunlar ile pāk

Hızır-veş yedi iqlîmi geç imdi
Qarañuda ḥayât âbın iç imdi

Bu yolda yedi başlı ejderhâ var
Yolundan ürkidür kişiyi her bâr

Gerekdür saña muḥkem âlet-i ḥarb
Kaçan yolına gelse urasuñ darb

Bu yollarda kılağuzsuz geçilmez
Quş olsan reh-ber olmasa uçulmaz

Baña feyz irmese Ümmî Sināndan
Ḥaber tuymaz idüm kevn ü mekāndan

Ḥaber virdi baña rāh-ı Resûli
Daḥı gösterdi bu 'ilm -i usûli

Mürîd olanana şaşmaz yolundan
Komaz bir lâhza tevḥîdi dilinden

Ara yerde ne kaldı **Seyfiyâ** sen ben
Olincağ *kull'u şey'in halîk* heb

29.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ehl-i 'aşkuñ diñle ḥâlüñ evvelâ
'Aşk -ı Hakkdur vâcib olan her kıla

Mazhar olan 'aşka evvel ey şafâ
Fâhr-i 'âlem Muştafâdur Muştafâ

Muştafâ 'aşkına oldı her ne var
'Arş ü kürsî levḥ kalem leyl ü nehâr

Muştafâ âyîne-yi Raḥmânîdür
Muştafâ esrâr-ı güher kânîdür

'Ālet-i Hakkdur Muḥammed 'âleme
Hak katında söyler işbu âdeme

Ol gönül kim her gönülden yücedür
İşit imdi anı daḥı nicedür

Muştafâ nūrına mazhardur özi
Levḥ-i mahfûza baḡar dâ'im gözi

Her ne söylerse anı Hak söyledür
Her ne eylerse anı Hak eyledür

Mâsivâdan pâk olupdur ḡalbi hep
Anda ne vardur sükûnet ne talep

Görmesi işitmesi söylemesi
Cümle Hakkdur maḡv olupdur kendisi

Baħr-i vaħdetden kim aldıysa ħaber
  Aleme kılmaz ikilikle nazār

Şirk ile bir yerde imān olmadı
 MűŐrik olan hergiz insān olmadı

Ben ki geldüm  alem-i ervāħdan
 Olmadım ħālī figān ü vāħdan

Kim benüm nālānımı eyleser gűŐ
  arħa girüp tā  lünce ide ħoŐ

İsterim bir sīne az derd ü firāk
 Őerħa Őerħa itműŐ ola iŐtiyāk

Tā aña Őerħ eyleyem aħvālümü
  Aleml-i vuŐlatda olan ħālümü

Bilmeyen ol  alemüñ esrārını
  ande bilsin işbu ħasret nārını

Bahre ħarķ olan bilür kim ħarķ nedür
 Vaħdet ü keŐretde olan farķ nedür

 ande kim her meclise baŐam ħadem
 Dilerüm derd-i dilümden Őerħ idem

Alalar evĳān-ı aŐlumdan ħaber
 Aĳalar ol cānibe tā bāl u per

Ol ki kendüñ itdi aŐluñdan ırāk
 Gitmedi cān u gönülden ħiĳ firāk

Kim muħabbet itdi aŐluñdan yaña
 Īaķ müyesser eyledi imān aña

Saña sende var iken sen ben demek
 Baña hem-rāz olmaduñ ĳekme emek

Ol ki kendi varlıĳuñdan geĳmedi
 Bezm-i vaħdet cur āsından iĳmedi

Diler iseñ bilmege esrārımı
Cān u dildeñ diñle āh u zārımı

Çeşm ü gūş-i zāhir ile ey civān
İşidüp görünmez ol rāz-ı nihān

Kişide üç türlü göz var görmege
Ol göz ile sırr-ı Hāḫḫa ermege

Biri cānuñ biri gönlin gözidür
Biri başın gözi şüret yüzidür

Cān gözidür kim görür evvel Hāḫḫı
Görür andan dil gözi ey mütteḫī

Olur andan ten gözine muttaşıl
Cān u ten bir nūr olup ol demde bil

Ten gözi ḳalb gözine eyler nazār
Ḳalb gözi cān gözidür eyler güzār

Cān gözi Hāḫḫ yüziñüñ ḫayrānidur
‘Ālem-i envār anuñ seyrānidur

Bunda sālīk zāta müstaḡraḫ olur
Ya‘ ni ḳatre yedi bahre ḡarḫ olur

Vuşlat-ı hicrān da olmaz arada
Zīra varlık maḫv olupdur arada

‘Āşīḳān ki cām-ı Hāḫ nūş itdiler
Genc-i Hāḫḫı buldılar būs itdiler

Kim ki tıydı sözi Hāḫdan bir eşer
Virmedi nā-maḫreme hergiz ḫaber

Leblerüñden gerçi hiç gelmez şedā
Ṭoṭlıdur dilleri zīkr-i Ḥudā

Ol kişi bilmek gerek ğayb    alem n
Kimseye f ş itme vuşl t dem n

Ol bil r s zi cel l  ey vel 
L l ola sus gibi anuğki dili

Virmeye esr r-ı sult ndan haber
P ş   z ga d kme şehd   s kker

30.

fe'ul fe'ul n fe'ul fe'ul

Be-ھاqqı l  il he illa'll h
Koma ben kulunda c rm   g n h

Be-ھاqqı y  H  y  H  y  men H 
 b-ı raşmet nle   işy nım yu

Be-ھاqqı ھاq mur dum budur ben m
T ' at m  zre ola c n u ten m

Be-ھاqqı K dir   y  Qahhar
Eyleme şamuda mek num n r

Be-ھاqqı y  Raşm n u y  Raş m
İçirme ben kuluğa m -i ceh m

Be-ھاqqı Melik 'l kudd 's-Sel m
Koma ben kulun   aşilerden olam

Be-ھاqqı m ' min 'l-M heym n 'l-  az z
Eyle g nl m evin gayriden temiz

Be-ھاqqı Cel l 'l-Cebb r 'l-M tekebbir
Be-ھاqqı H l k 'l-B ri 'l-Muşavvir

Be-ھاqqı Gaf r 'l Vehh b 'r-Rezz k
İtme ben kulunı raşmetden ırak

Be-ḥaḳḳı Fettāḥü'l-^ç Alimü'l-ḥalim
^ç İnāyetün nazārın isterüm didüm

Be-ḥaḳḳı ḳabzü'l-Bāsıtü'l-Ḥāfiz
 Ḥālıḳ-i cihansuñ ki hükmün nāfiz

Be-ḥaḳḳı Lāfifü'l-Mu^ç izü'l-Müzil
 Semī^ç u'l-Başirü'l-^ç Ḥakimü'l-^ç Adl

Be-ḥaḳḳı Aliyyü'l-Kebirü'l-Ġafūr
 Be-ḥaḳḳı Ḥāfizü'l-Muḳitü'ş-Şekūr

Be-ḥaḳḳı Lāfifü'l- Ḥabirü'l- ^ç Azim
 Eyleme ben ḳulınI hor u ḥaḳir

Be-ḥaḳḳı Raḳibü'l-Cemilü'l-Kerim
 Habibüñ civārında eyle yerim

Be-ḥaḳḳı Mucibü'l-Vasī^ç u'l-Ḥakim
 Vedüdü'l-Bā'ışü'l-Mecidü'l-Ḥalim

Be-ḥaḳḳı Şehidü'l-Ḳaviyyü'l-Vekil
 Göñül āyinesinden Māsivāyı sil

Be-ḥaḳḳı Ḳaviyyü'l-Metinü'l-veli
 Cemālüñ görenlerden et ben ḳulı

Be-ḥaḳḳı Muhsinü'l-Mubdü'l-Mu^ç id
 Şu ^ç ilmüñi vir baña ola müfid

Be-ḥaḳḳı Muhyi'ül-Mumitü'l-Vāhid
 Eḥadü's-Şamedü'l-Ḳadirü'l-Vāhid

Be-ḥaḳḳı Muḳtedür Muḳaddimü'l-Muḳid
 Beni şol cemālin görenlerden it

Be-ḥaḳḳı Evvel ü Āḥir ü Zāhir
 Günāhlardan it Ṭayyib ü Ṭahir

Be-ḥaḳḳı Tevvābü'l-Müntaḳimü'l-Vālī
 Ra^ç ūfu'l-Bāri Mālikü'l Mute^ç ālī

Be-ḥaḳḳı Zü'l-Celāli vel-İkrām
Günāḥum zāhir idüp etme bed-nām

Be-ḥaḳḳı Bātın-ı Cāmi' ü'l-Muġnī
Mutı' u'l-Māni' Vārişü'l-Ġani

Be-ḥaḳḳı ḍārü'n-Nāfi' ü'l Hādī
Cemālüñdür bu ben ḳuluñ murādı

Be-ḥaḳḳı Reşidü's-Sabürü'l-Bāķi
Bize yārın ḥabībüñ eyle sāķi

Be-ḥaḳḳı Tevrātü'l-Zebür u İncil
Beni Şer' ü'ş-şerifinle müşerref ḳıl

Be-ḥaḳḳı Furḳan-ı ḳelām-ı ḳadīm
Bendeñi ḳıl hizmetüñ üzre muḳīm

Be-ḥaḳḳı 'arş ü kürsi levḥ ü ḳalem
İsterim ölünce tā' atüñde ölem

Be-ḥaḳḳı Ādem ü Ḥavvā aleyhisselām.
Eksigüm eyle eksigüm temām

Be-ḥaḳḳı Şit ü İdrīs ü Eyyüb u Nūḥ
Eyle āsān ḳıkınca bedende rūḥ

Be-ḥaḳḳı Şālih ü Hūd Lūt u Yūsıf
Ḳoma göñlümde ḥusūf ile küsūf

Be-ḥaḳḳı İbrahīm ü 'İsmāil ü İşḥāķ
Envār-ı cemalüñden eyle işraķ

Be-ḥaḳḳı Yūnis u Şu' ayb u İlyās
Dil āyīnesinde sil kalmasuñ pas

Be-ḥaḳḳı Zülkīfl ü Dāvūd u Süleymān
Be-ḥaḳḳı ḥazret-i Mūsā ibn-i İmrān

Be-**hakkı** Mesih bin Meryem
Sensiz itme ben kulunu bir dem

Be-**hakkı** Resul ü Şah ı Kevneyn
Mişallü'l kıbleteyn-i Ceddü's-Sıbteyn

Na' lini tozına bağışla beni
Kemâl-i lütfuñla ey kerem kanı

Be-**hakkı** Ebü Bekr ü 'Ömer 'Osman
Eyle ben kuluñı da ehl-i iman

Be-**hakkı** Vaşiyü'r-Resul
Râziyü's-Sahî ve Zevcü'l-Betül

Be-**hakkı** Hasan u Hüseyin-i şehid
Beni bunlardan itme ba'id

Be-**hakkı** hazret-i Zeyne'l- 'Abidîn
Muhammed Bakır ol imâm-ı güzîn

Bunlaruñ yüzleri şuyı hürmeti
Müyesser it baña dâr-ı cenneti

Be-**hakkı** Câ' fer-i Şâdık u Mūsâ
Emir'ül-mü' minin 'Aliyye'l-Murteza

Bî **hakkı** imam Muhammed Tâki
Emirü'l-mü'minin 'Aliyyü'l-Taqi

Be-**hakkı** 'Askerî Şâh-ı dervişân
Muhammed Mehdî şahibü'z-zamân

Be-**hakkı** hazret-i İmâmü'l- 'Azam
Şâfîi Hanbelî Mâlikü'l-ekrem

Bu **Seyyid Nizamoğlu** yâ İlâh
İdindi bunları cürmine penâh

HECE ÖLÇÜSÜ İLE YAZILMIŞ OLANLAR:

1.

Cümle dünyâ sizün olsun
 Bir dost bir post yiter baña
 Atlas dîbâ sizün olşun
 Bir dost bir post yiter baña

Begler tahtından inerler
 Ayaksuz aña biñerler
 Toprağa gömüp dönerler
 Bir dost bir post yiter baña

Şanır misuñ kılsañ gerek
 Bilir misuñ n'olsañ gerek
 Biñ yıl paşa olsañ gerek
 Bir dost bir post yiter baña

Qārūn malın virürlerse
 Beni şultān kılurlarsa
 Ğālem kıulum olurlarsa
 Bir dost bir post yiter baña

Şoñı yoq devletden n'olur
 Ecel gelür seni bulur
Seyyid Seyfi işin bilür
 Bir dost bir post yiter baña

2.

Terk eyler baş ile cānı
 Allāhı seven Ğāşıqlar
 N'eylesün iki cihānı
 Allāhı seven Ğāşıqlar

Elden kıor mülk ile mālı
 Terk ider ehl ü Ğiyāli
 Mevlāsıyla olur hālī
 Allāhı seven Ğāşıqlar

1 A 10b, B 9a: C 5a: D 117a: E 1239a: F 1140a: H 4124a: K 7b: L 19b: N139 a

4 malın A: malı C

2 A 21a, B 19a: C 19b: D 153a: F 1170b: G 1055a: H 4139b: K 22a: L 40b: M 7485a: N 79a

Dünyāya bakmaz gözleri
 Zikru'llāh olur sözleri
 Toprakdur yirde yüzleri
 Allāhı seven 'āşıklar

İrenler yolıdur yolu
 Bunlardur dīdār bülbüli
 Hāğdan gönülleri tolı
 Allāhı seven 'āşıklar

Gündüz olur anlar şā'im
 Giceler şubha dek kā'im
 İstekleri Hāğdur dā'im
 Allāhı seven 'āşıklar

Evliyālardur her biri
 Ne ğilmān ister ne hūri
 Mağşūdları Hāğ dīdārı
 Allāhı seven 'āşıklar

Seyyid Nizāmoğlu gine
 Hāğğa gider döne döne
 Kül olmuşdur yāne yāne
 Allāhı seven 'āşıklar

3.

Dost 'aşqına koñ yanayum
 Yanacaq hallerüm çoğdur
 Allāh diyü ben döneyüm
 Dönecek hallerüm çoğdur

Durmasın yansın dil ü cān
 Gözüm yaşı olşın revān
 Günāhum anduğca fiğān
 İdecek hallerüm çoğdur

2 gine A: yine D/ yine H,L

3A 25b, B 22b: C 24b: D 187b: E 1256a: F 1203b: G 1063a: H 4142b: K 26b: L 59a: M 7481b: N 119a

2 durmasun A: dursun D

Bağup esirmeklük baña
 Derdüm görüp kıılmañ ta‘na
 Gel diyecek Hâkdan yaña
 Varacağ hallerüm çoğdur

Ne nâzum var ne niyâzum
 Muhammeddür iki gözüm
 Ayağı tozına yüzüm
 Süreceğ hallerüm çoğdur

Seyyid Seyfi al elümi
 Allâh oñara hâlümi
 Qabr içinde su’âlümi
 Virecek hallerüm çoğdur

4.

Zâhid bize ta‘n eyleme
 Hâlvetiüz devrânîüz
 Biz ehl-i ‘aşkuz söyleme
 Hâlvetiüz devrânîüz

Müftî fetvâ virür baña
 Cānum qurbān olsun aña
 Qomaz bu ‘aşq beni baña
 Hâlvetiüz devrânîüz

Zikru’llâh ider dilimüz
 Güzeldür bizüm yolumuz
 Her kişi bilmez hâlîmüz
 Hâlvetiüz devrânîüz

3 her kişi A: kimseler C

4 “Zâhid bize ta‘n eyleme

Hâlvetiüz devrânîüz A:

Zâhid bize dağl eyleme

Devranîüz devrânîüz”F, G, L

5 seyyid seyfi al elümi A: aña seyyid seyfi ölümü D

4 A 28a, B 26b: C 29a: D 148a: F 1166b: G 1053b: K 16b: L 37b

Yandursalar küller gibi
 Çignetseler yollar gibi
 Taşğın akar seller gibi
 H̄alvetiyüz devrānīyüz

Seyyid Nizāmođlı gine
 Mecnūn olmış dōne dōne
 Girdük çün aşğ meydānına
 H̄alvetiyüz devrānīyüz

5.

Yā Rab baña derdüñ vir
 Aşla dermān gerekmez
 Dīdāruñ görenlere
 Özge seyrān gerekmez

Zāhir sultānlarından
 Manşıb almazsuñ diyen
 Benüm sultānum birdür
 İki sultān gerekmez

Nefsümle çok itişdüm
 Āh̄ir yandum tutuşdum
 Bākī cāna yitişdüm
 Fāniye cān gerekmez

İstedigümi buldum
 Cümle cihāna taldum
 Kevn ü mekān ben oldum
 İki cihān gerekmez

Ne eyü ne yaşsiyüm
 Ne dostum ne nāşiyüm
 Bir yok olmuş kişiyüm
 Işşı ziyān gerekmez

---

5 girdük A: geldüñ B

5 A 29 b, B 26b: C 29b: D 156b: E 1265a: F 1175b: G 1057a: H 4153b: K 17a: L 42a: M 7478a: N 82a

2 sultānlarından A: sultānların C, N/ manşıb A: naşib C

Ben çıkdum bu aradan
 Qaldı beni yaradan
 Oldur eyleyüp iden
 Şekk ü gümān gerekmez

Seyyid Seyfullāh ister
 Yārũñ dīdāruñ göster
 Bir zerre ‘aşkuñ yiter
 Dīn ü imān gerekmez

6.

Biz bu dünyāda bir kuşuz
 Her yaña uçup gezerüz
 Hāqkuñ ni‘ metlerũñ yiyüp
 Őularuñ içüp gezerüz

Yolumuz üstünde bizüm
 Ecel dirler bir tuzak var
 Hiç āndan korkumuz yokdur
 Qanadlar açup gezerüz

Öñ soñ yollarımız uğrar
 Ol tuzaga bir gün bizüm
 Qurtulmağa dermān yokdur
 Yok yire kaçup gezerüz

Üstümüzde ‘avcı tırmuş
 Boğazlamak ister bizi
 Yüz biñ dürlü fikirleri
 Biz kesüp biçüp gezerüz

Seyyid Nizāmođlı eken
 Bunda anda biçer dirler
 Gözümden kanlı yaşları
 Anuñçün saçup gezerüz

6. A 30b, B 27b: C 30a: E 1263b: F 1147a: G 1043b: H 4152a: K 17b: L 24b: N 49b

“Çünküm yollarımız uğrar

Ol tuzaga bir gün bizim

Qurtulmağa dermān yoktur

Yok yire geçüp gezerüz” (G ve L nüshasında bulunmaktadır)

7.

Nazar itdüm saña baña
 Sen ben hemân bir söz imiş
 Bu dünyānuñ öni soñı
 Bir qarış yirden az imiş

Manşıp devlet diyü gelme
 Atlaşlar giyüp kurulma
 Aç gözüñi ğāfil olma
 Cehennemden bir köz imiş

Dünyāyı yaqup n'idersün
 Öñ- soñ biraqup gidersün
 Senüñle bile gidecek
 Beş altı ' arşun bez imiş

Mü'minler dünyāda gülmez
 Nefsī murādınca olmaz
 Bunda ğam çeken ' aşıklar
 Āhıret de hep şād imiş

Seyyid Seyfi yetmiş ancaq
 Mürşid elüñ tutmuş ancaq
 Dürlü dürlü hayālleri
 Göñül evinden qazımış

8.

Mürşide Hāq diyen kişi
 Mürşidi Hāq bilmek gerek
 Evliyāya uyan t̄alib
 Ğayrisin yoq bilmek gerek

---

7 A 31a, B 28a: C 33b: D 117a: E 1269b: F 1141a: H 4157a: K 44a: M 7485b: N 62b

1 bir qarış A: qarışdanda D

2 gelme A: yelme D

3 öñ A: dönC, N

8A 34b: C 39b: D 137a: E 1275b: F 1157a: G 1049a: H 4162b: K 47a: L 31a

1 evliyāya A: erenlere G

Cāndan göre pīrinūñ yüzūñ
 Ayurma izinden izūñ
 Mürşid-i kāmīlūñ sözūñ
 Aılmış oğ bilmek gerek

Döndür yüzūñ Hāğdan yaña
 Mürşidin gör önden şoña
 Her ne gelse şeyhden saña
 Az ise çok bilmek gerek

Söz bilür haber añlayan
 Anlamaz turup tañlayan
 Evliyā nuṭkuñ diñleyen
 Kārını toğ bilmek gerek

Ezel Hāğda iken cānuñ
 Var idi ‘ahd u peymānuñ
 İstersen **Seyfi** imānuñ
 Hāğğ u huğūğ bilmek gerek

9.

Mevlām vir ‘aşkıñı baña
 Hāyrānuñ olayum senūñ
 Bülbül gibi cemālūñe
 Nālānuñ olayum senūñ

Yandur beni yandur beni
 ‘Aşğ meyine kandur beni
 Ser-ğ oş idüp döndür beni
 Mestānuñ olayum senūñ

Manşūrum ‘aşkuñ dārına
 Mazhar olup didārına
 Şem‘-i cemālūñ nārına
 Sūzānuñ olayum senūñ

4 durub tañlayan A: tıyup dinleyen B

9 A 37b, B 31b: D 130b: E 1275a: F 1150a: G 1047b: H 4163a: K 50a: L 27a: M 7487b: N 53a

1 cemālīne A: didārına D, E, n

4 olmasun A: qalmasun

Al bende benlük olmasuñ
 Her kim görürse bilmesüñ
 Nām u nişānum almasuñ
 Virānuñ olayum senüñ

‘ Aşkuñ meyin baña içür
 Bu cān kuşın saña uçur
 Bu tāt u hıradan geçür
 ‘ Üryānın olayum senüñ

Nār-ı firkinle yanup
 İki cihāndan uşanup
 Çarh-ı felek gibi dönüp
 Devrānuñ olayum senüñ

Vaşl eyle yāri yārāna
 oma bu günü yaruna
 Ya beni ‘ aşkuñ nāruna
 Büryānın olayum senüñ

Seyyid Nizāmođlı h`ācem
 Ayurma kendinden yücem
 Eger gündüz eger gicem
 Mihmānuñ olayum senüñ

10.

Giç bu dünyā cīfesinden
 Göñlüñde kelpler yatmasuñ
 Kin tutmadan şaın ardaş
 Develer seni depmesüñ

8 yücem A: acem

“Nār-ı firkinle yanup

İki cihāndan uşanup

Çarh-ı felek gibi dönüp

Devrānın olayum Senüñ”(C nüshasında bulunmamaktadır)

“Aşkın meyin bana içür

Bu cān kuşın saña uçur

Bu tāt ü hıradan geçür

Üryānın olayum senüñ”(N nüshasında yer almamaktadır.)

10 A38b, B 39b: C 61a: D 117b: E 1293a: F 1141b: K 57b: L 20a: M 7499b: N 40b

4 inler A: hem C

Cehd eyle var haram yime
Azılı hınzırlar olur
Cıfeye muhabbet itme
Gönlünde kuzgun ötmesün

Nā-mahreme bakup şaķuñ
Bu eyü bu yetlu dime
İçündeki kedileruñ
Kerd gibi tam ufatmaşuñ

Var bu dünyā hırşından geç
Yüri Haķ emrüne çaluş
Karıncalar hāşıl olup
Gönlünde inler yapmasuñ

Kızb itme katır görürsüñ
Zegallıķdan keçi biter
Ėafleti ķo tavşan gibi
Nefsüñ seni avlatmasuñ

Yiyüp içüp gel unutma
Haķķın tesbıhüñ tevħıdüñ
Gönlünde şu tonbayları
Çevküñle çöküp yatmasuñ

Tek tut dilüñ konuñ-ķomşuñ
Senden hergiz incinmesüñ
İçindeki yılan çıyan
Akrepler seni şoķmasuñ

Bi'l-ķuvvedür sende bunlar
Şaķın bi'l-fi' le getürme
Çıkanı da tevħıd ile
Yaķ yandur artık bitmesüñ

Seyyid Seyfi gönlüñ evüñ
Sil süpür dost maķāmıdur
Muhabbet zevķ ile şevkle
Ayrıķ ol evden gitmesüñ

11.

Tıŝuñ göndür içüñ kındur
 N'ene mağrūr olursuñ sen
 Qılmađuñ emr-i sultandır
 N'ene mağrūr olurŝuñ sen

Vücüđuñ mā-i mühmelden
 Yaratdı hālķ-ı 'ālem
 Ŗoñı hāķ ile yeksāndur
 N'ene mağrūr olursuñ sen

Cihāna sığmayup ıoymaz
 İken bu mülk-i dünyāya
 Yerüñ bir ıurı vırāndur
 N'ene mağrūr olursuñ sen

Tıtalum pādiŝāhı olduñ
 Bu 'ālem ŝarķ ile ğarba
 Ŗoñı haŝretle efgāndur
 N'eñe mağrūr olursuñ sen

Meger **Seyyid Nizāmođı**
 Ŗanırsuñ sen seni sensüñ
 Cihānuñ varı ğufrāndur
 N'ene mağrūr olursuñ sen

12.

Yüzüm kara elüm boş
 Dostı sever geıerüñ
 Dünyā ile başum hoş
 Dostı sever geıerüñ

5 göñlüñ evin A: gönlünüñ C: gönlünüñ L

7 tek A: yek D

11 A 38b, B 39a: C 61a: D 116a: E 1263b: F 1140b: G 1068a: H 4177b: L 19b: 7499a: K 16b:

N 39a

2 'ālem A: kevneyn H

12 A 83a: C 68b: D 125b: E 1294a: F 1146b: G 1042a: H 4177b: K 61b: L 24a: M 7499b: N

Şüfiyüm der gezerüm
 Hırkam taccum düzerüm
 Nice gönül bozarum
 Dostı sever geçerün

Tışum eyidür eyi
 İçüm toptolu ayı
 Böyleyken gönül evi
 Dostı sever geçerün

İnanmañuz sözüme
 Baqmañuz taş yüzüme
 İçümde biñ putuma
 Dostı sever geçerün

Tesbiñüm var elümde
 Ne'm var ise dilümde
 Nesne yokdur hālümde
 Dostı sever geçerün

Nefsüm beni azdurdı
 Bir kıl ile gezdürdi
 Bu ne 'acep sezdürdi
 Dostı sever geçerün

Seyyid Seyfi yārümi
 İsterüm dil-dārumı
 Terk itmedün 'arumı
 Dostı sever geçerün

13.

Yüzüm kara günāhum çok
 Nec'ideyüm neyleyüm
 Saña lāyık 'amelüm yok
 Nec'ideyüm neyleyüm

Şaşırdı bu nefis yolunu
 Hergiz andurmaz ölümü
 Mevlām bilirsün hālümü
 Nec'ideyüm neyleyüm

Ey yeri gögi yaradan
 Yüzüm aķ eyle karadan
 Kırtar beni emmāreden
 Nec'ideyüm neyleyüm

Her gün artmaķda günāhum
 Aceb mi diñmese āhum
 Benüm lütf ıssı penāhum
 Nec'ideyüm neyleyüm

Bir yaña mülk ile mālüm
 Bir yaña ehl ü 'ayālüm
 Mevlām saña mā' lum hālüm
 Nec'ideyüm neyleyüm

Bir yañdan altun u aķçe
 Bir yañdan bağ u bağçe
 Böyle üslüp böyle lehçe
 Nec'ideyüm neyleyüm

Bir yaña giyme kuşanma
 Ser-ā-ser dībā döşenme
 Bu nefsum ider üşetme
 Nec'ideyüm neyleyüm

Bir yañadan tırma yirüz
 Bir yañadan çalışırız
 Kendimüz insān şanıruz
 Nec'ideyüm neyleyüm

Bir yañadan söz ile saz
 Bir yañadan güzel āvaz
 Bir yañadan dil-ber-i nāz
 Nec'ideyüm neyleyüm

Bir yañadan Allāh zikri
 Bir yañadan dünyā fikri
 Bir yañadan nefsüm mekri
 Nec'ideyüm neyleyüm

Bir yañadan kesme biçme
 Bir yañadan yeme içme
 Bir yañadan uyma kaçma
 Nec'ideyüm neyleyüm

Derdüm bir degil beş degil
 Bahtum baña yoldaş degil
 Bu olur beter iş degil
 Nec'ideyüm neyleyüm

Seyyid Nizāmođlı meded
 omaz beni alur bu derd
 Lütş u işsanı çok eđād
 Nec'ideyüm neyleyüm

14.

Hāy yol erđanı ardaşlar
 Sizüñ olsun bu yol erkān
 Ben bir 'acep derde düşdüm
 Bulunmaya gibi dermān

Dostuñ tecellisi yitdi
 Hep göñül mülküni tutdı
 Benden benligüm maşv itdi
 Ne eřkālī aldı ne elvān

Her bir ılum bir göz oldu
 İçüm tışum hep bozuldı
 ' Ālem cümle düpdüz oldu
 Ne yadlu aldı ne yaman

Bütün dünyā tenüm oldı
 Sekiz cennet cānum oldı
 Sırruñ sırrı benüm oldı
 Gizli sırlar oldı ʿıyān

Dost baña şundı bir dolı
 İçdüm anı oldum deli
 Kimsenüñ degilüm kılı
 Şimdi sulţān oldum sulţān

Beni bulmağ istegenler
 Sırrı tuymağ istegenler
 Kendi şehrinizde yoğlık
 Gönüllerdür baña mekān

Seyyid Nizāmoğlı dedüm
 Kim gördi ise sandı ādem
 Yüz biñ dürlü hırkası var
 Gāh bundan bağar gāh andan

15.

Bir derdliyüm derdüm vardur
 Ya ben nice dönmiyeyüm
 Her dem işim āh ü zārdur
 Ya ben nice dönmiyeyüm

ʿ Aşğ odı yüregde yanar
 Beni gören Mecnūn şanar
 Gök yüzinde ay gün döner
 Ya ben nice dönmiyeyüm

Gel şekki gönlünden gider
 Mü ʿminlerde inkār nʿider
 Melekler ʿ arşı devr ider
 Ya ben nice dönmiyeyüm

6 istegenler A: isteyenler C/tuymağ A: almağ C

7 dedim A: derdim C

15 A 48b, B 34b: C 42b: D 109b: E 1286b: F 1165a: G 1053b: H 4169a: K49a: L 37a: M 7493a: N 29b

Bizüz ümmet-i nâciler
 Dîn yoluñda du‘ âcılar
 Ka‘bede dönen hacılar
 Ya ben nice dönmiyeyüm

Bu sırra münkirler irmez
 Hâkkuñ cemalini görmez
 Çarh-ı felek döner durmaz
 Ya ben nice dönmiyeyüm

Yeller eser deñiz coşar
 Irmaqlar tağlardan aşar
 Döne döne şular taşar
 Ya ben nice dönmiyeyüm

Seyyid Nizāmoğlı tekdür
 Münafıguñ işi şekdür
 Evvel āhir dönmek Hâkdur
 Ya ben nice dönmiyeyüm

16.

Gice gündüz döne döne
 İstedigüm Hâkdur benüm
 Allāh deyüp yana yana
 İstedigüm Hâkdur benüm

Yolına terk idüp cānı
 Akıdup gözümden kanı
 Āh iyleyüp düni günü
 İstedigüm Hâkdur benüm

Münkir ‘aşık hālün bilmez
 Münafıklar yola gelmez
 Ağlar bu gözlerüm gülmez
 İstedigüm Hâkdur benüm

---

16 A 48b, B 34b: C 43a: D 148b: E 1286a: F 1166b: G 1053b: H 4169a: K43b: L 37a: M
 7493b: N 73b

4 ağan A: aqar C, L

oñ yañayum kül olayum
 aşgıñ ağan seyl olayum
 igneneyüm yol olayum
 İstedigüm adur benüm

Seyyid Nizāmođlı yüri
 Bulagör kendünde yāri
 İñleyüp ben zārı zārı
 İstedigüm adur benüm

17.

Eyvāh geldüñ geçdüñ ömrüm
 Senüñ adrüñi bilmedüm
 Bir uş gibi uçduñ ömrüm
 Senüñ adrüñi bilmedüm

Şatılmazsuñ alam seni
 Bulunmazsuñ bulam seni
 Eyvāh beni eyvāh beni
 ömrüm adrüñi bilmedüm

Uydum nefsimüñ mekrine
 Ğāfil oldum a zikrine
 Aldandum dünyā fikrine
 ömrüm adrüñi bilmedüm

oş yār idin ömrüm baña
 N'idem asret aldum saña
 Eyvāh baña eyvāh baña
 ömrüm adrüñi bilmedüm

Seyyid Nizāmođlı ağlar
 asretüñle ciger ađlar
 Ele girmez geçen ağlar
 ömrüm adrüñi bilmedüm

18.

‘ Aşkuñla hāk olsa bu ten
Ben gine illa’llāh diyem
Yanup kül olursa beden
Ben gine illa’llāh diyem

İşim gücüm zār eyleseñ
İçüm tışum tār eyleseñ
Manşūr-veş dār eyleseñ
Ben gine illa’llāh diyem

‘ Āşilere kıtsañ beni
Tamlara tıksañ beni
Mücrim kıluñ itseñ beni
Ben gine illa’llāh diyem

Biñ derdüni virseñ baña
Hālüm gören kıalsa taña
Yüz dönderüp senden yaña
Ben gine illa’llāh diyem

Qan akşa gözden yaşlarum
Bağrumda bitse başlarum
Derd ü gam olsa işlerüm
Ben gine illa’llāh diyem

Biñ pāre itdürseñ beni
Odlara atdursañ beni
Terk itmeyüp Mevlām seni
Ben gine illa’llāh diyem

1 ‘ ömrüm A: senüñ C/ uçduñ A: göçdüñ C

2 seni A: sen C

5 ’ömrüm A: senüñ C / hasretüñle ciger A: hasretle cigerin D

18 A 49b, B 36b: C 47a: D 196a: E 1287b: F 1170a: G 1055a: H 4169a: K44b: L 64b: M 7495b: N 129a

1 dörtlüğün sonunda tekrar eden beyitteki “gine” , B, C, D nüshalarında “yine” dir

Seyyid Nizāmoğlu dile
 Ceddiyle haşr ola bile
 Mü'min muvaḥḥidler ile
 Ben gine illa'llāh diyem

19.

Hey 'ārifler hey 'āşıklar
 Gel Muḥammedi bulalum
 Ey dost yolunda şādıklar
 Gel Muḥammedi bulalum

Ṭolıdur 'aleme nūrı
 İki cihānuñ serveri
 Qanda ise anuñ nūrı
 Gel Muḥammedi bulalum

Muḥammed diridür ölmez
 Tāze güldür hergiz şolmaz
 Anı seven ğāfil olmaz
 Gel Muḥammedi bulalum

Gel qalma dünyā elüñde
 Cihānuñ mülk ü mālında
 Muḥammedüñ evlādında
 Gel Muḥammedi bulalum

Muḥammed 'ālemden gitmez
 Bir güneşdür hergiz yitmez
 İsteyenler ğāfil yatmaz
 Gel Muḥammedi bulalum

Seyyid Nizāmoğlu yürü
 İñileyüp zārı zārı
 Qangı qandildeyse nūrı
 Gel Muḥammedi bulalum

20 .

Bu gün sultān şāh Celālūñ
 Zāhir bāṭın sırrı menem
 Şedefdür anuñ ma'nisi
 İçindeki dürri menem

Nice kez toğdum tolandum
 Gāh gizlendüm gāh bulundum
 Şimdilik ki zāhir oldum
 Yerüñ gögüñ nūrı menem

Gördüm diyen dostuñ yüzün
 Gelsün işitsüñ Haḫ sözün
 Çıķup münācāt itmege
 Şol Mūsānuñ Tūrı menem

Gezme şaķın ser-seriye
 Gitme geri gel berüye
 Ol sultānuñ şimdi taḫķiķ
 Erķānunuñ piri menem

Seyyid Nizāmođlı şanur
 Bu cism ile gören beni
 Bāṭınuma eyle nażar
 Ālemlerüñ varı menem

21.

Añsız bir gün ecel irüp
 Devrānumuz bozar bizüm
 İrmeden nice murāda
 Göçümüzi üzer bizüm

---

20 A 53a, B 34b: C 53b: D 149a: E 1287b: F 1167b: G 1053a: H 4169a: K48a: L 38a: M 7493b

1 menem A: benim B: benim D, E, H, L

2. “şimdilik ki zāhir oldım mısrası” A nüshasında bulunmakta B nüshasında bulunmamaktadır.

3 benim A: benim B

21 A 54b : C 50b: D 122a: E 1285a: H 4168b: K49b:

Seni sevdigüm diyenler
 Gelüp tuz etmek yiyenler
 Şimdengirü öldü diyü
 Yüzümüzden bezer bizüm

Gele hışım kavm u koñşi
 Kimi eyü kimi yağşi
 Kimi erkek kimi dişü
 Düzenimüz düzer bizüm

Söylemeye bu dil dudak
 Deprenmeye hiç el ayak
 Nefsümüz şöyle zālimdür
 Bunı ıraç sezer bizüm

Yüri **Seyyid Nizāmoğlu**
 Eyü ‘amel işle gel
 Hıyır u şer ne işlerseñ
 İki melek yazar bizüm

22.

Yane yane dervişler
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū
 Döne döne dervişler
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Nefsümüzi öldürür
 Rabbümüzi bildirür
 Bu bir güzel sözdürür
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Māl u mülki kıoyalum
 Göñlümüzi yuyalum
 Añsız irmeden ölüm
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

22 A 59a, B 49b: C 69b: D 176a: E 1302b: P 1193a : G 1066b : H 4189a : K 65b: L 53a: M
 7505b: N 106a

3 gel A: B de yok

3 añsız irmeden ölüm A: Allah diyu dönelim G

Ġafletden uyanalum
 Gel ʿaşka boyanalum
 Allāh diyüp dönelüm
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Zikir gönlimüz açar
 Ķalbimüze nūr saçar
 Hülle tonlaruñ biçer
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Münkir sözüñ dinleme
 ʿAşkı yanlış añlama
 Dünyā sözüñ diñleme
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Seyyid Nizāmođlı ile
 Gelsün gelen bu Ħaķ yola
 Cān u gönülden bile
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

23.

Ey ʿāşık-ı şādıklar
 Gel Hū diyelüm yā Hū
 Ey yāre muvāfıklar
 Gel Hū diyelüm yā Hū

Bir kere diseñ yā Hū
 Lā İlāhe İllā Hū
 İde yerüñ aʿlā Hū
 Gel Hū diyelüm yā Hū

Sil bu göynüñ pasın
 Göstere tecellāsın
 Seyr eyleme temāşāsın
 Gel Hū diyelüm yā Hū

---

23 A59a,85a: B 49b: C 70a: D 116a: E 1304b: G 1140b: H 4189b: K 65b: L 19a: M 7505b: N
 83a

1 sil A: kıl B

2 göynüñ A : gönünüñ C

Hü ' aşk-ı ilâhîdür
 Dil ' âlemi şâhîdur
 Hem def' -i menâhîdür
 Gel Hü diyelüm yâ Hü

Nefsüñe Hü diyensün
 Cehd eyliye ki dönsün
 Cānuñ gözi uyansun
 Gel Hü diyelüm yâ Hü

Dil mülkini pāk itsin
 Var sīneni çāk itsin
 Yağ nefsinı hāk itsin
 Gel Hü diyelüm yâ Hü

Münkire cefâlardur
 ' Uşşâka vefâlardur
Seyfiye şafâlardur
 Gel Hü diyelüm yâ Hü

24.

H'acem senün müştâkınum
 Bildür baña Mevlâm seni
 İstedigüm sensün benüm
 Bildür baña Mevlâm seni

Gerçi sevgün cāndadur
 Bilmem mekânun kıandadur
 Bu derde dermân sendedür
 Bildür baña Mevlâm seni

Nūruñla bir göz vir baña
 Ol göz ile baqam saña
 Seyr eyledükce her yaña
 Göster baña Mevlâm seni

Gözüm yüzünden ayurmayam
 Hîç senden ayru görmeyem
 Bir lâhza sensüz turmayam
 Bildür baña Mevlâm seni

Seyyid Nizâmoğlı yanar
 Seni bulam diyü döner
 Kıoma arada der-be-der
 Bildür baña Mevlâm seni

25.

Yâ Rab nûruñ Hağkıyçün
 Ayurma ‘aşkından beni
 Cennât-i hûruñ Hağkıyçün
 Ayurma ‘aşkından beni

Rûh-ı Resûlu’llâh için
 Sırr-ı veliyyu’llâh için
 Li’llâh için bi’llâh için
 Ayurma ‘aşkından beni

Âhum göge olsun direk
 Sen ol hemân gönümde tek
 Ne o gerek ne bu gerek
 Ayurma ‘aşkından beni

Ser-mest olayum gezeyüm
 Gönümde nađsuñ yazayum
 Cümle cihândan bezeyüm
 Ayurma ‘aşkından beni

Zâhidlere vir cenneti
 Müştâkıdur añlar kıatı
 Ben isterüm sen hağreti
 Ayurma ‘aşkından beni

3 yüzinden A: yüzümB

4 bulam A: görem E, N

25 A 74a, B 58b: C 87a: E 1316a: G 1048b: H 4200a: K 82a: L 29b: N 58a

1 yâ rab A: yâ rabbi C

Gözümdeki sensüñ gören
 Bu göñlümde sensüñ duran
 Sensüñ alan sensüñ viren
 Ayurma ‘aşkuñdan beni

Seyyid Nizāmıođlunuñ
 Maķşüdi didārdur anuñ
 Dur itme vaşlundan senüñ
 Ayurma ‘aşkıñdan beni

26.

Be yalancı fenā dünyā
 Aldatduñ bürüdüñ beni
 İnanmaķ yoğ imiş saña
 Aldatduñ yürüdüñ beni

Şanırdum bāķi ƣalırum
 Bir gün dimezdüm ölüşüm
 Şimdi n’oldıgum bilirüm
 Aldatduñ yürüdüñ beni

Ƙala duranum şanırdum
 Dünyāyı benüm şanırdum
 Ƙıřmaya cānum şanırdum
 Aldatduñ yürütdin beni

Yüzüme güldüñ yürüdüñ
 Her ne ister isem virdüñ
 Saña ƣalurum dir idüñ
 Aldatduñ yürüdüñ beni

Seyyid Seyfi ölüm vardur
 Gözüñ ğafletden uyandur
 Dünyā sözüñ hep yalandur
 Aldatduñ yürüdüñ beni

5. “sen” C nüshasında bulunmamaktadır.

26 A 73a, B 58b: C 86a: D 127a: E 1316a: F 1143b: G 1043a: H 4200b: K 81b: L 25a: M 7512b: N 49a

1 be A: Bre D, E/ C nüshasında “be” bulunmamaktadır.

27.

‘ Aşkuñla yaq kül it beni
 Tek bulayum Mevlām seni
 Çignet yüzüm yol it beni
 Tek bulayum Mevlām seni

Nūh gibi döndür ellere
 Emr eyle sevk eder dillere
 Düşürüp uzaq yollara
 Tek bulayum Mevlām seni

İbrāhīmüm nār it yerüm
 Mūsā gibi Tūr it yerüm
 ‘ İsa gibi dār it yerüm
 Tek bulayum Mevlām seni

Yūsuf gibi çāha düşür
 Ya‘ k̄ūb gibi ağlat taşur
 ‘ Aşkuñı başumdan aşur
 Tek bulayum Mevlām seni

Biçdür beni Cerçīs gibi
 Yutsın balıq Yūnis gibi
 Āhumla yaq kaqnūs gibi
 Tek bulayum Mevlām seni

İki cihānuñ güneşi
 Bağlardı bağrına taşı
 Aqıdup gözümde yaşı
 Tek bulayum Mevlām seni

Seyyid Nizāmoğlı meded
 Lütfulña yoğdur hiç ‘aded
 Diler şifā vir dile derd
 Tek bulayum Mevlām seni

---

4 güldün A: güler D

27 A 73b, B 59a: C 86b: D 143a: E 1317a: F 1162b: G 1051a: H 4206a: K 81b: L 35a: N 69a

2 düşürüp A: düşüp C, N

28.

Bu cürm ü günāh ile
 ‘ Acep benüm ḥālüm n’ola
 Bu rüyı bu siyāh ile
 ‘ Acep benüm ḥālüm n’ola

Günāhlarum şorılacaḡ
 Defterlerüm görilecek
 ‘ Āşilerle sürilecek
 ‘ Acep benüm ḥālüm n’ola

İtdüklerüm azdan çokdan
 Şorarlar qaradan aḡdan
 ‘ İnāyet olmazsa Ḥaḡdan
 ‘ Acep benüm ḥālüm n’ola

‘ Azrā ’il cānum alıcaḡ
 Şuçlarum zāhir olucaḡ
 Qarañusunda ḡalıcaḡ
 ‘ Acep benüm ḥālüm n’ola

İsrāfil çalıcaḡ şūrı
 Hep olanlar olurdı
 Qurılacaḡ maḡşer yeri
 ‘ Acep benüm ḥālüm n’ola

---

6. “İki cihānuñ güneşi

Baḡlardı baḡrına taşı

Aḡıdup gözümde yaşı

Tek bulayum Mevlām seni”(C nüshasında mevcut deḡildir.)

28. A 68b, B 13a: C 79b: D 146a: E 1240b: F 1164b: G 1052a: H 4124b: K 75a: L 36b: M 7507a: N 72a

3 itdüklerüm A: itdügüm C

4 qarañusunda A: karagusunda B

3 ‘ İnāyet A : kerem E

“Günahlarım baştan aştı

Bura kim kaynadı taştı

Korkusu gönlüme düştü

Acep benim halim nola”(G, Lnüshasında yer almaktadır)

Seyyid Nizāmođlı yāruñ
 Hesāb olur birin birin
 Anuñçün ağlayup derin
 ‘Acep benüm ħālüm n’ola

29.

Yā Rab ‘aşkuñı vir baña
 Hū diyeyüm döne döne
 ‘Āşık olayum ben saña
 Hū diyeyüm döne döne

Çoma ħiç benligüm bende
 Varlıgum yoğ eyle sende
 Seni görüp her mekānda
 Hū diyeyüm döne döne

Derde düşdüm Eyyüb gibi
 Ağlayayum Ya‘ķüb gibi
 Hu diyem İbrāhīm gibi
 Hū diyeyüm döne döne

Senden ğayrīsin al benden
 Ayurma ben ķulın senden
 Sevdür baña seni cāndan
 Hū diyeyüm döne döne

Göñlümde ađyār ħalmasuñ
 Senden ğayrī yār olmasuñ
 Buldıgum kimse bilmesuñ
 Hū diyeyüm döne döne

29A 69a, B 53a: C 80a: D 129b: E 1314a: F 1150a: G 1046b: H1193a: K 75b: L 26b: N 53a

2 sende A: sen C

3 “Cāha düşdüm Yūşuf gibi

Derde düşdüm Eyyüb gibi

Ağlayayum Ya‘ķüb gibi

Hū diyeyüm döne döne”(B, D, F, L nüshasında bulunmamaktadır)

5 bulduğumA: ne olduğumB

Şevküñ vir baña döneyüm
 Tā kül olunca yañayum
 Gördigüm seni sañayum
 Hū diyeyüm döne döne

Mevlām kıoma beni baña
 Al gönümi senden yaña
 Müştākın oluben saña
 Hū diyeyüm döne döne

Seyyid Nizāmođlı kıuldur
 Gerek dirgür gerek öldür
 ‘ Aşkıñla göyñimi tıoldur
 Hū diyeyüm döne döne

30.

Ben ezelden dost yüzüni
 Gördüm de geldüm bu yire
 Ādemle cennet zevkıñi
 Sürdüm de geldüm bu yire

Münāfıklar gelmez yola
 Kāfirlere miñnet gele
 Nūh kıavmini cümle sele
 Virdüm de geldüm bu yire

Ķalmazum cān ile başa
 Dostdan dönmek yoğdur ħāşā
 İbrāhim ile āteşe
 Girdüm de geldüm bu yire

Musā ile çıkıdım Tūra
 Gözlerüm Ħađ yüzün göre
 Tecellā olınan nūra
 İrdüm de geldüm bu yire

---

30 A 61a, B 54b: C 72a: D 163b: E 1305a: F 1183b: G 1060a: H 4194b: K 67a: M 7510b: N
 92b

1 zevkıñi A: zevkılerini D

‘ Āşık oldur vire serin
 Göre yāriñ Haq dīdārın
 Talutla Cālūt ‘ askerin
 Qırdum da geldüm bu yire

Meşhūr olmışdur ellerde
 Söylenen cümle dillerde
 Süleymañ tahtınuñ yellerde
 Qurdum da geldüm bu yire

Eyyüb ile düşdüm derde
 Nice yıllar āh u zārde
 Hep gövdemüñ etin qurda
 Virdüm de geldüm bu yire

Zekerıyyā ile ağaca
 Girdüm gizlendüm ey h‘āce
 Destere ile biçünce
 Tırdum da geldüm bu yire

Kimsenüñ baqma yüzine
 Nazar eyle haq sözine
 ‘ İsa ile gökyüzine
 Vardum da geldüm bu yire

Yā‘ kūbla başladum zāre
 Gözümde aq oldı qare
 Yüregümi yüz biñ pāre
 Yardum da geldüm bu yire

Āhır budur benüm sözüm
 Muhammeddür iki gözüm
 Ayağı tozına yüzüm
 Sürdüm de geldüm bu yire

Tañrı Arslanı Velīyle
 Bir kez yitişdüm eliyle
 Hayber qal‘ asın ‘ Ālīyle
 İrdüm de geldüm bu yire

Seyyid Seyfullāh adını
 omışdur oyan bu dīni
 Yerūñ gōgūñ būnyādını
 Urdum da geldūm bu yire

31.

‘ Ālemlerūñ sulţānı
 ‘ Īnāyet eyle bize
 ‘ Ařkuñ zevķūñ řevķūñ vir
 Hidāyet eyle bize

Azdı gitdi yolımız
 Tevhīd itmez dilimüz
 Saña mā‘ lum hālīmüz
 Bir hālet eyle bize

Yolından azmışlaruz
 Ser-serī gezmışlerüz
 Tarīķi bozmışlaruz
 Īimāyet eyle bize

Aar gōzümūñ yaşı
 Oñulmaz bağrum başı
 İki cihān güneşi
 řefā‘ at eyle bize

Seyyid Seyfi uluñı
 Zār iden būlbūlüni
 Yār vařluñun gülüni
 Seĥāvet eyle bize

---

31 A 61b, B 54a: C 72b: D 156b: E 1308a: F 1174b: G 1057a: K 68a: L 41b: M 7508a: N 80a

3 azmışlaruz A: azmışların B/ gezmışleruz A: gezmışler

4 řefā‘at A: ‘ ināyet B

32.

Azmiş gitmiş nefsüne
 Tevhîdi telkîn eyle
 Cürme yanmış nefsüne
 Tevhîdi telkîn eyle

Aqlını der başına
 Başla iyü işine
 Eşine yoldaşına
 Tevhîdi telkîn eyle

Azmiş nefsüñede hây
 Anup günâhlaruñ şay
 Eger yoğsul eger bey
 Tevhîdi telkîn eyle

İki ‘ âlem güneşi
 Böyle dimiş ey kişi
 Eger dost eger nâşî
 Tevhîdi telkîn eyle

Hele ben bildigüm bu
 Zıkr ile gönlünü yu
 Kimi görsen ‘ârı ço
 Tevhîdi telkîn eyle

Göklerden uçan kuşa
 Eger bey eger paşa
 Rast gelürsen de taşta
 Tevhîdi telkîn eyle

Seyyid Seyfi ğam yime
 Müftü mollâ dur dime
 Eyü yavuzla kime
 Tevhîdi telkîn eyle

---

32 A 62a, B 54a: C 73a: D 155a: E 1308b: F 1173a: G 1056a: H 4198b: K 68a: L 41a: M
 7510a: N37b

1 yanmış A: batmış D

33.

Kerem eyle Seyyid Seyfî
 Gel Allāha dön Allāha
 Kendüne eyleme hayfî
 Gel Allāha dön Allāha

Ceddüñ çün Muḥammed ʿ Ālî
 Nic’oldı bunların yolu
 Nefse uyup olma deli
 Gel Allāha dön Allāha

Bülbüller gibi ötersüñ
 Halka mürşidlük şatarsuñ
 Sen ḥod añlardan betersüñ
 Gel Allāha dön Allāha

Seyyidüm der ögünirsüñ
 Bu ḥālüne sevünirsüñ
 Şaḫın bir gün döğünirsüñ
 Gel Allāha dön Allāha

Ceddüñ eger dirse saña
 Ne getirdüñ benden yaña
 Armağanuñ var mı aña
 Gel Allāha dön Allāha

Aña varacaḫ yüz gerek
 Cevāp virecek söz gerek
 Dīdār görecek göz gerek
 Gel Allāha dön Allāha

---

6 göklerden A: gökten E

33 A 62a: C 73b: E 1306b: F 1131a: H 4192b: K 68b: L 12a: N 246b

6. “Aña varacaḫ yüz gerek

Cevāp virecek söz gerek

Dīdār görecek göz gerek

Gel Allāha dön Allāha”(C nüshasında bulunmamaktadır.)

Seyyid Nizāmođlı hele
 ‘ Amelsüz seyyide n’ola
 Şimdengirü yola gele
 Gel Allāha dön Allāha

Seyyid Seyfi budur sözüm
 Seyyidlere toprağ yüzüm
 Kerem eyle iki gözüm
 Gel Allāha dön Allāha

34.

Mevlām gözüm yaşı açar seyl olur
 İner engin deryāsına göl olur
 Āhum dūd-ı arşa çıkar yol olur
 Hakkı isteyenler tevĥid eylesün

Tevĥid ider üçler kırklar yediler
 Hakkı kabül idüp dünyā kodılar
 Anuñçün anlara derviş didiler
 Hakkı isteyenler tevĥid eylesün

Derviş olanlaruñ bağrı bağ olur
 Dili tevĥid ider gözi yağ olur
 Münkir olanlaruñ bağrı tađ olur
 Hakkı isteyenler tevĥid eylesün

Gülünden ayrılmış bülbül gibiyüm
 Efendisi koğmış bir kul gibiyüm
 Bāđı ‘ asker başmış bir yol gibiyüm
 Hakkı isteyenler tevĥid eylesün

Bađuñ **Seyyid Seyfullāhuñ** ĥāline
 Cān u başı virdi Allāh yolına
 Şağın aldanmayuñ dünyā malına
 Hakkı isteyenler tevĥid eylesün

35.

Ey ʿaşıqlar şadıqlar
 Tevḥīde gel tevḥīde
 Ey hizmete lāyıklar
 Tevḥīde gel tevḥīde

ʿAşk şarābuñ içenler
 Ğaflet gözin açañlar
 Pervāz urup uçañlar
 Tevḥīde gel tevḥīde

Terk eyle dil ü cānı
 Cehd eyle bul imānı
 Tā kim bulasuñ anı
 Tevḥīde gel tevḥīde

Ğafletden uyan dervīş
 Ölüm geldi şan dervīş
 Dünyādan uşan dervīş
 Tevḥīde gel tevḥīde

Bir şeyḥüñ elin tut var
 Keşf ola saña esrār
 Görmek dilersenñ dīdār
 Tevḥīde gel tevḥīde

Gel terk-i ḥayāl eyle
 Arzūy-i vişāl eyle
 Taḥşil-i kemāl eyle
 Tevḥīde gel tevḥīde

Seyyid Seyfi yān yüri
 ʿAşk meyinden ḳān yüri
 Gice gündüz dön yüri
 Tevḥīde gel tevḥīde

36.

Göñül gezme zâ'id yire
 Gel ıhalvete gir ıhalvete
 Ğarķ olmaķ isterseñ nūra
 Gel ıhalvete gir ıhalvete

Açılır göñlünüñ gözi
 Çıkar döner cânın yüzi
 Mevlāya iletür bizi
 Gel ıhalvete gir ıhalvete

Tevhîd sinemüz çāk eyler
 Yüzimüz yire hāķ eyler
 Siler göynimüz pāk eyler
 Gel ıhalvete gir ıhalvete

Emmāreden ıhalāş eyler
 Zıkr ile hāşü'l-hāş eyler
 Zebün olur nefş yās eyler
 Gel ıhalvete gir ıhalvete

Bunca yıldur yer içersüñ
 Bildigüñ yirde uçarsüñ
 Çün bildin āhîr göçersüñ
 Gel ıhalvete gir ıhalvete

Nice oynayup gülesüñ
 Nefsine uyup yelesüñ
 Ecel irüşe ölesüñ
 Gel ıhalvete gir ıhalvete

Sen saña itme bu zulmi
 ‘Aqlına getir ölümi
 Gel öldür nefş-i zālîmi
 Gel ıhalvete gir ıhalvete

5 dilerseñ A: istersen

36 A 67a, B 55b: C 78a: D 177a: E 1310b: F 1195a: G 1034b: K 74a: L 54a: N 108a

3 eyler A : ider

4 “Zebün olur nefş” A: “nefs zebün olur” C

Döndür bu ʿālemden yüzün
 Fānī dünyādan yum gözin
 Zıkr-i tevḥīd olsun sözün
 Gel ḫalvete gir ḫalvete

Seyyid Nizāmoğlu cehd it
 Evliyālar yolına git
 Eger müʿmin iseñ söz tüt
 Gel ḫalvete gir ḫalvete

37.

Bunda dāʿim tevḥīd iden ʿāşıklar
 Yaruñ görür cān göziyle dīdārı
 Döne döne Allāh diyen şādıklar
 Yarus görür cān göziyle dīdārı

ʿĀşıklarunñ işi daʿim zār olur
 Şanma ʿāşıqlarda nāmūs ʿār olur
 Her kim ki tevḥīde bunda yār olur
 Yarus görür cān göziyle dīdārı

Gönül gözün Allāh diyüp açanlar
 Hū Mevlām Hū diyüp ʿarşʿa uçanlar
 Varlığında bu dünyānuñ geçenler
 Yarus görür cān göziyle dīdārı

Derdli olañ ider āh ü efğānı
 Dinmez inildüsi diler dermānı
 Her kim diler ise dīn ü imānı
 Yarus görür cān göziyle dīdārı

Seyyid Nizāmoğlu bunda yananlar
 Şeyḫinden nāşīḫat alup kananlar
 Gece gündüz Allāh diyüp dönenler
 Yarus görür cān göziyle dīdārı

5 bildin A : irüşe C

37 77a, B 60b: C 90b: D 178b: E 1318a: F 1195b: G 1034b: H 4202a: K 85b: L 54b

2 kim ki A: kim kim C

38.

Ten kimün ki ben bilemem
 Ҳayretdeyüm ҳayretdeyüm
 Ben baña hiç men diyemem
 Ҳayretdeyüm ҳayretdeyüm

Gözümdeki kimdür gören
 Göñlümdeki kimdür duran
 Kimdür nefes alup viren
 Ҳayretdeyüm ҳayretdeyüm

Dilümde kimdür söyleyen
 Ҷulaқda kimdür diñleyen
 Kimdür bu idrāk eyleyen
 Ҳayretdeyüm ҳayretdeyüm

Bu adımın kimdür атан
 Aғzumdaқи lezzet niden
 Bu çigneyüp kimdür yuşan
 Ҳayretdeyüm ҳayretdeyüm

Elümdeki kimdür tutan
 Tutduғını geri атан
 Kimdür alan kimdür şatan
 Ҳayretdeyüm ҳayretdeyüm

Tenümdeki cānum neden
 Gözümdeki қanum neden
 Bu dīnum imānum neden
 Ҳayretdeyüm ҳayretdeyüm

Seyyid Nizāmoғlı hemān
 Her iş haққuñ tutma gümān
 Ya pes nedür yaғşı yaman
 Ҳayretdeyüm ҳayretdeyüm

---

4 efgānı A: figānı B

38 A 53a, B 36a: C 53b: K48a: N 89a

1 ten kimün ki ben bilemem A : ben kimüm bilmedim D

4 elümdeki A: eldeki B

39.

Gül isteyi bir bülbülüm
 Bu bâğa ötmege geldüm
 Nâle vü âh ü zâr ile
 Gül-zâra yitmege geldüm

Ĥicâb oldı benlük baña
 Gidemedüm dostdan yaña
 Ben benligümden geçmege
 Şeyh elüñ tıtmaya geldüm

Evliyānuñ tıtdum elüñ
 Ĥağdur bildüm toğrı yolın
 Mürşidüñ Ĥağıkat balıñ
 Ölmeden tadmaya geldüm

Erisüñ bağrumdaki başlar
 Ağsuñ gözümdeki yaşlar
 Eski derdliyüm arkadaşlar
 Derde derd kaçmağa geldüm

Seyyid Nizāmoğlı ile
 Gelen gelsin bu Ĥağ yola
 Ceddüm Muğammed ʿ Aliyle
 Birlige yitmeye geldüm

40 .

Göçerin ben göçerin ben
 Her nesneden geçerin ben
 Bozulup bu ten kafesi
 Bir kuş olup uçarın ben

---

39 A 54a: C 49b: D 115a: E 1285b: F 1139a: H 4168b: K48b: L 18b

40 A 42a, B 41a: C 55a: D 135a: E 1295b: F 1155a: G 1048b: H 4178a: K 59a: L 30a: M
 7500b: N 60a

1 kafesi A: kafesini C

2 görür A: olur G

Dünyâda sağ olan görür
Her kişi itdügin bulur
Nevbet bir gün baña gelir
Ecel meyin içerin ben

Eyü yetlü ne itdümse
Naşıl yola gıtdüm ise
Bunda her ne ekdüm ise
Ol dünyâda biçerin ben

Hağ şaşırmasuñ yolundan
Gitmesüñ tevḥîd dilümden
Seyyid Seyfî nefs elinden
Zebün olmış nâ-çârum ben

41.

Hoş yirüz hâb hâb
Kağkaruz ḥub ḥub
Nefsimüz emrũñ tutaruz tîz tîz
Hağḡuñ yolında yürürüz yâb yâb

Sünnet ferâ' iz yollaruñ bilmem
Dünyâ kazancın bilürüm bâb bâb
Kanda görürsüñ Hağḡuñ cemâlin
Göñül levḥini pas tutmuş lâb lâb

Tevḥîd itseler dudağ deprenmez
Dil-beri bulunca öperiz şâb şâb
İki rek' âti dünyâ fikirsüz
Namâz kılduñ mı gel söyle hep hep

41 15b, B 13b/: C 9a: D 177a: E 1245b: F 1194a: G 1089b: H 4130a: K 11b: L 53b: N 108a

2 sünnet A: din B, senin C

3 itseler A: itse B/

“İki rek' âti dünyâ fikirsüz

Namâz kıldın mı gel söyle hep hep” A nüshasında bu şekilde iken,

“İki namâz dünyâ fikirsüz

Kıldın mı gel söyle hep hep” B nüshasında bu şekildedir.

4 yüz karasın A: yüzümüz karasın C /andıḡça A: indikçe B.

Bu yüz karasın andıkça kardaş
 ‘ Acep mi gögsimüz dögersek táb táb
 Bu helâl bu harâm dimeyüp hergiz
 Her ne bulursaķ yudarız lup lup

Dünyā cīfedür kaçuñ didi Hıaķ
 Biz anuñ üstüne düşerüz güp güp
 Seyyid Seyfinüñ cürmüni ‘ afv it
 Bir ‘ āşī ķıldur sultānum āb şāb

42.

Her cürmüme Yā Rabbenā
Estağfiru’llāh el-‘azīm
Vağfir lenā zünūbenā
Estağfiru’llāh el-‘azīm

‘ İşyānuma yoķdur ‘ aded
 Ey vāhid ü Hıayy u ebed
 ‘ Āşilere sen ķıl meded
Estağfiru’llāh el-‘azīm

Dönder yüzüm senden yaña
 Lütf u ‘ ināyet ķıl baña
 Budur sözüm öndeñ soña
Estağfiru’llāh-el-‘azīm

Nefsüm beni idlāl ider
 Mekk ile durmaz al ider
 Şimdengirü gitsüñ gider
Estağfiru’llāh el-‘azīm

Yā Rabb aç gönlüm gözin
 Döndür saña cānum yüzin
 Hem giceler hem gündüzün
Estağfiru’llāh el-‘azīm

Gör n'itdi nefsi-zālîmi
 Dür itdi Hâkdan yolumı
 Şaşırma Yâ Rab dilümi
Estağfiru'llâh el-azîm

Seyyid Nizâmoğlı başın
 Ağrıdı döküldi dişin
 Şâm u seher olsun işin
 Estağfiru'llâh el-azîm

Seyyid Nizâmoğlı yarın
 Hēsâp olur birin birin
 Anuñçün ağlayup derin
 Estağfiru'llâh el-azîm

43.

Dostlar bilüñ şimdeñgerü
 Nâm u nişân olmaz baña
 Ben dost ile dost olmışum
 Belli mekân olmaz baña

Hâkkuñ tecellîsi yitdi
 Cismüm toprağuş toz itdi
 Hep benden benligüm gitdi
 Benli yaman olmaz baña

Ne cânım kalur ne tenüm
 Ne evüm derin ne benüm
 Ben beni bilmezüm kimüm
 Ad ile şân olmaz baña

Nazar iylen baña n'oldum
 Ölümi yok dirlik buldum
 Şuver hisâb hep ben oldum
 Şırâţ mîzân olmaz baña

---

43 A 10a, B 9a : C 4b: E 1239a: H 4123a: K 6b: L 17b: N 32a

1 dostlar bilüñ şimdeñgerü A, dostlar şimdeñgerü bilüñ B

2 toz itdi A: tozutdu B

4 iylen A: iyleB, N

‘Acā’ib devrāna irdüm
 Lāsı yoğ illādur virdüm
 Ben Mevlām dīdārın gördüm
 Özge seyrān olmaz baña

Çünki ben yār ile yārum
 Maşūr oldum dikin dārum
 Nesīmīyüm yüzün derüm
 Işşı ziyān olmaz baña

Görün **Seyyid Seyfullāhı**
 Kendüñde bulmuş Allāhı
 Ben dostı buldum bi’llāhi
 Şekk ü gümān olmaz baña

44.

Cihān başdan başa cümle
 Harāb-ender-harāb ancağ
 Bu kıadd ü çeşm bu ebrü leb
 Türāb-ender-türāb ancağ

Bu giymekler kıuşanmağlar
 Bu atlaşlar döşenmekler
 Bu binmekler bu inmekler
 Serāb ender serāb ancağ

Bu kıaşr u tāk bu eyvān
 Bu sīm ü zer ile bu seyvān
 Bu bāđ u bāđ-çe būsītān
 Şu üzre bir habāb ancağ

Bu devletler bu ‘izzetler
 Menāşıbla bu rif’atler
 Bu dürli dürli şöhretler
 Hayāl-i hām u hāb ancağ

Nizāmođlı bu ʿālemde
 Degildür biñ demi bir dem
 Buña göñül viren ādem
 Gül-āb-ender-gül-āb ancak

45.

Cümle cihān men olmışum
 Bilen bilür ki men neyem
 İki cihāna tolmışum
 Bilen bilür ki men neyem

Şāhid ü meşhūd menem
 ʿĀbid ü maʿbūd menem
 Cümledeki vücūd menem
 Bilen bilür ki men neyem

Kürsiyle ʿarş olan menem
 Hāk ile ferş olan menem
 Çihār u şeş olan menem
 Bilen bilür ki men neyem

Ahmed-i Muhtār menem
 Haydar -i Kerrār menem
 İstedigüñ var menem
 Bilen bilür ki men neyem

Hüseyn ile Hasan menem
 ʿArş'a qadem basan menem
 Haricîyi kesen menem
 Bilen bilür ki men neyem

Mūsā menem Tūr menem
 Cennet ü hem hūr menem
 Zülmet ile nūr menem
 Bilen bilür ki men neyem

2 şu üzre bir habāb ancak A: cenāb -ender-cenāb C

5. **biñ A: bil C**

45 A 51b, B 63b: C 52b: D223a: E 1290b: F 1232b: G 1038a: H 4171b: K46b: L 76b: N 152a

1. neyem A: benem F

6 ile A: B de yok

Güneş menem māh menem
 Hakkā giden rāh menem
 Bende-i illā menem
 Bilen bilür ki men neyem

Bu çarḥ uran felek menem
 ‘ Arşı tuṭan melek menem
 İsm-i hezār u yek menem
 Bilen bilür ki men neyem

Berr menem baḥr menem
 Qand ü nebāt-ı zehr menem
 Lütf menem mihr menem
 Bilen bilür ki men neyem

Güher-i lā-meḳān menem
 Maṭlabı ins ü cān menem
 Cümle kevn ü meḳān menem
 Bilen bilür ki men neyem

Cennetiüm muvaḥḥidüñ
 Ṭamusuyum muḳallidüñ
 Ka‘ besiyüm her ‘ ābidüñ
 Bilen bilür ki men neyem

Cemāl menem celāl menem
 ‘ Āşık-ı ehl-i ḥāl menem
 Dürli dürli ḥayāl menem
 Bilen bilür ki men neyem

Zāt menem şıfāt menem
 Mevt menem ḥayāt menem
 Vācib-i mümkināt menem
 Bilen bilür ki men neyem

Maşūra dār olan menem
 Dāre süvār olan menem
 ‘ Āşık-ı zār olan menem
 Bilen bilür ki men neyem

Kelime-i kelām menem
 Pādişāh-ı ğulām menem
 Reh-ber-i hāş ü ‘āmm menem
 Bilen bilür ki men neyem

Hem kadehem kadeh menem
 Çeng ü def ü ‘ūd menem
 Dānī menem ne-dān men'em
 Bilen bilür ki men neyem

‘Abd-i haķir-i hażretem
 Mālik-i mülk-i hayretem
 Kādir -i zāt-ı kudretem
 Bilen bilür ki men neyem

Nesl-i Resül menem menem
 ‘Aşl-ı uşül menem menem
 Redd-i vüşül menem menem
 Bilen bilür ki men neyem

Seyf-i Hudā menem menem
 Cürm ü haţā menem menem
 Lütף u ‘aţā menem menem
 Bilen bilür ki men neyem

Seyyid Nizāmoğlı menem
 Yünüñ ipine bağlı menem
 Şol yüregi dağlı menem
 Bilen bilür ki men neyem

46.

Beni nefsüm esir itdi
 Meded kıl yā Resūla'llāh
 Günāhlarla haķir itdi
 Meded kıl yā Resūla'llāh

Çıkardı toğrı yolumdan
Beni dūr itdi ħālūmden
Giderme zikri dilūmden
Meded kıı yā Resūla'llāh

‘ İbādet de kuşurum çok
Göñül mülkinde nūrum yok
Bu nefis ile ħuzūrum yok
Meded kıı yā Resūla'llāh

Ṭutar İblisūñ iğvāsın
Bırađdı zūhd ü taqvasın
Siliver göñlimūñ pasın
Meded kıı yā Resūla'llāh

Nizāmīođlu ālındūr
Velī bir ‘ āşī kulındur
Şefā‘ at eyle yolındur
Meded kıı yā Resūla'llāh

47.

Dil söylemeyüp göz görmeye
Bir zamān gele irüşe
Ayak kıala yürümiye
Bir zamān gele irüşe

Altunlaruñ şayılmaya
Kaftañlaruñ giyilmeye
Hiç kimse ħālūñ bilmeye
Bir zamān gele irüşe

Ölün getirüp yuyalar
Ħađ raĥmet itsin diyeler
Seni de kıoyup döneler
Bir zamān gele irüşe

ullar alāyıklar ala
 Kim alayup kimi gūle
 Kimse bilmez ālūñ n'ola
 Bir zamān gele irūše

Őñ Őñ dūnyādan gōçersūñ
 Ecel cāmından içersūñ
 Ten afesinden uçarsūñ
 Bir zamān gele irūše

Seyyid Nizāmolı Şaın
 Alma hiç kimsenūñ auñ
 Ecel añsız ola yaın
 Bir zamān gele irūše

48.

Sultānum illa'llāh
 Sūbhānum illa'llāh
 Gūnāhum 'afv eyle
 Ğufrānum illa'llāh

Ma' būd'um illallāh
 Mevcūdum illa'llāh
 Senden ğayrī yo
 Maşūdum illa'llāh

Emīnūm illa'llāh
 Emānum illa'llāh
 Sīnemde hem dīnūm
 Īmānum illallāh

Őldürseñ illa'llāh
 Gōrsen illa'llāh
 Lūtf idūp didāre
 Īrgōrsen illa'llāh

Durursam illa'llāh
 Yürürsem illa'llāh
 Ger eger uyanup
 Uyursam illa'llāh

Mihrüñ vir illa'llāh
 ahruñ vir illa'llāh
 Dilüme sekr eyle
 Zehrin vir illa'llāh

A'lāsın illallāh
 Evlāsın illa'llāh
 Kerem ü lütfi çok
 Mevlāsın illa'llāh

Dünyāda illa'llāh
 'Ubāda illa'llāh
 aqlar da deryāda
 Őahrāda illa'llāh

Nürumsun illa'llāh
 Varumsın illa'llāh
 Ğariblik illerde
 Yārümsin illa'llāh

Őihatde illa'llāh
 Minetde illa'llāh
 KeŐretde illa'llāh
 Vadetde illa'llāh

Evvelde illa'llāh
 Āirde illa'llāh
 Bāında illallāh
 Zāhir de illa'llāh

Yaarsuñ illa'llāh
 Yıarsuñ illa'llāh
 Mansūr gibi dāre
 ekersüñ illa'llāh

Lā ilāhe illa'llāh
 Yā Allāh illa'llāh
 Ne dersen rāzıdır
Seyfullāh illa'llāh

49.

Hāce benüm su'ālümü
 ' Aceb nedür bilür misüñ
 Bu hāl içinde hālimi
 ' Aceb nedür bilür misüñ

Böyle nedendür bu cihān
 Yā ol cihān niçün nihān
 Bu çarḫ urandur zamān
 ' Aceb nedür bilür misüñ

' Arş ile kürsī levḫ kalem
 Ya nedür ' ālem ü adem
 Tesellī vir eyle kerem
 ' Aceb nedür bilür misüñ

Bu devr iden mihr ile māh
 Gökde encüm yerde giyāh
 Bunları ḫalk eden İlāh
 ' Aceb nedür bilür misüñ

Melek nedür ḫūrī nedür
 İns ile cin perī neden
 Bu varlığın varı neden
 ' Aceb nedür bilür misüñ

Od ile şu topraḫ ve yel
 Hafta gelir geçer bu yıl
 Bende bu denli kāl ü kıl
 ' Aceb nedür bilür misüñ

‘ Aql ü fikir gönül neden
 Hazrete andan yol neden
 Rûh u nefes bu dil neden
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Gözümdeki nedür başar
 Kulağum işidür haber
 Ayak yürür bu el tutar
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Tende nedür bu rûh revân
 Qande olur aña mekân
 Aşlı nedür eyle ‘ iyân
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Nasārā Yehūd ehl-i dîn
 Cümlesi Haqqā yakın
 Buğz ü hased arada kîn
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Gördigüni söyle baña
 İşitdigün haber saña
 Bu söyleyen kimdür baña
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Evvelinün evveli Haqq
 Ahirinin ahiri Haqq
 Arada pes nedür bu halk
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Her işimiz Haqqdur iden
 Bize hicab oldu beden
Seyyid Nizamoğlu neden
 ‘ Aceb nedür bilür misün

50.

Bağrumdaki biten başlar
 Muhammedün ‘ aşkındandır

Bu gözümden akan yaşlar
Muhammedüñ 'aşkındandır

Her şām u seher yandığım
'Alemlerden uşandığım
Çarh urup semā' döndüğüm
Muhammedüñ 'aşkındandır

Dağl idenler devrānuma
İrmediler seyrānuma
Kıydığım kendi cānuma
Muhammedüñ 'aşkındandır

Yüri kim çağılduklarum
Şu gibi çağılduklarum
Her seher ağladuklarum
Muhammedüñ 'aşkındandır

Çün oldum ol şāhuñ kulu
Neylerüm bu mülk ü mālı
Hālîk baña didi deli
Muhammedüñ 'aşkındandır

'Aşkuñ narıyle pişdiğüm
Deryālar gibi çoşduğum
Bir şeyh elüñ yapışduğum
Muhammedüñ 'aşkındandır

Görüñ **Seyfullāhuñ** kaşdın
Sever ol illāhuñ dostın
Şürerseñüz niçün mestin
Muhammedüñ 'aşkındandır

51.

Hem köle olsun diyerek
Sen ol hemān gelemde tek
Ne o gerek ne bu gerek
Ayurma' aşkuñdan beni

Ser-mest olursam gözüm
 Gönlümde naķsuñ yazayum
 Cümle cihāndan bezeyüm
 Ayurma‘ aşķuñdan beni

Zāhidlere vir cenneti
 Müştāķıdur anlar gibi
 Ben isterüm sen hāzreti
 Ayurma‘ aşķuñdan beni

Gözümde sensüñ sen gören
 Gönlümde sensüñ sen tūran
 Sensüñ alan sensüñ veren
 Ayurma‘ aşķuñdan beni

Seyyīd Nizāmiođlınuñ
 Maķsūdı dīdārıdur senüñ
 Dur itme vaşluñdan senüñ
 Ayurma‘ aşķuñdan beni

52

Nice olur aķir hālimiz
 Ƙardaş Sulţānum ķardaş
 Nere yire uğrar yolımız
 Ƙardaş Sulţānum ķardaş

Tışımız hoş hoş içimüz boş boş
 Korkarım yarın diye kiş kiş
 Ƙardaş Sulţānum ķardaş

Tışımız nūrdur içimüz közdür
 Dirlerse yārın bu bizdendür
 Ƙardaş Sulţānum ķardaş

Tışımız düzgün içimüz bozğun
 Rūz-ı kıyāmet cehennem azgın
 Ƙardaş sulţānum ķardaş

Dışımız hâsdur içimiz pâsdir
 Dünyâ mü 'mine dükenmez yastır
 ardaş sulţānum ardaş

Dervîşdür tışum içüm pür-hışum
 Bilmezem yârı bir arip başum
 ardaş sulţānum ardaş

Sözümüz şāfdur içimiz lâfdır
 Kıyāmet günü bir büyük gündür
 ardaş sulţānum ardaş

Tışımız 'ālim içimiz zālim
 Şoralar yarın itdigüm zulum
 ardaş sulţānum ardaş

Başumda tācum içümde ācum
 orarım yarın bulına hacım
 ardaş sulţānum ardaş

Dünyāda gezdüm okıdum yazdum
 Kazanç itmege bir düzen düzdüm
 ardaş sulţānum ardaş

Vā' izüm vā' iz āğum āğız şeksiz fā'ide baña ben
 Halka söylerim ben tutmam hergiz
 ardaş sulţānum ardaş

Zāhirüm yekdür bāınım şekdir
 Zālim beglerden kelb dağı yigiddür
 ardaş sulţānum ardaş

ādıyum adı Hā sevmez bizi
 Mürteşilerin ara olur yüzi
 ardaş sulţānum ardaş

Seyyid Seyfullāh Allāh di Allāh
 urtara yārını seni zikru'llāh
 ardaş sulţānum ardaş

Ğavsullāhu'l a'zām kutbu'llahu'l-ekrem eş-şeyh es-seyyidü's-sultan
 'Abdülkâdir-i Geylânî kâdessa'llāhu sirrehu'l-'azîz ħazretlerinüñ evrâdı
 maĥşûşelerindendür. Düşmândan ħalâş ve ħaşmuna gâlib ve her murâduñ ħuşâl-i
 pezîr olmağıçün günde yedi kere kıra'ât oluna.

Bismillahi'r-rahmāni'rahîm

*Rabbi innî maġlûbun fentasir vecbur kalbi el-münkesîr vecma' şemlil
 müdessîr inneke enter-rahmanü'l muktedür. ikfîni ya kafî fe-enel abdu muftekîr ve
 kefa billahi nesiren inne'ş-şirke lezulmün azimun ve mallāhu yuridu zulmen lil
 'ibadi fekuti'a dabirü'l gavmillezine zalemu ve'l-hamdulilâhî rabbi'l-alemin
 fesehhil ya ilâhî kule sa'ibin bi ħürmeti seyyidü'l-ebrar.*

fe-ssehhil

sehhil

sehhil

El-ħakîr

Türbedâr-ı ħazret-i seyyid

Nizâmî-zâde seyyid Alîyyü'l-fakîr

Fi-senete 1279Zilhicce 2

SONUÇ

Seyfullāh Nizāmoğlu Dîvân'ı (Tenkitli metin- İnceleme) adını verdiğimiz bu çalışmamızda 16. Yüzyıl Divân edebiyatı şairlerinden Seyyid Seyfullāh Nizāmoğlu'nun Türkçe Divân'ından tespit ettiğimiz 23 nüsha'dan ulaşabildiğimiz 20 nüshanın 12 tanesini tenkitli olarak okuduk.

Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda tespit ettiğimiz A, B, L, İstanbul Üniversitesi kütüphanesi'nde tespit ettiğimiz C, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk kitaplığında tespit ettiğimiz D, E, F, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesinde tespit ettiğimiz G, H, K, Hüseyin Kocabaş Kitaplığı: s. h. m. h. k. Yazma eserler kütüphanesinde tespit ettiğimiz M ve Vatikan Kütüphanesinde tespit ettiğimiz N nüshaları ile elde ettiğimiz külliyatlarında muhteva bakımından inceleyerek bir tenkitli metin oluşturmaya çalıştık, ayrıca şairin divânını şekil ve muhteva bakımından inceleyip hayatı, edebi şahsiyeti hakkında bilgi vermeye çalıştık.

Halvetiyye Tarikatı'na intisab eden Seyfullah Nizamoğlu, Halvetiyye Tarikatı'nda post nişin olan babasının yerine bir müddet sonra post nişin olacaktır. Öyleki düşüncesi ve sanat algısı bu tarikatın temel değerleri çerçevesinde şekillenecektir.

Yunus Emre ve Ümmî Sinan gibi mutasavvıf şairlerden etkilenen Seyfullāh Nizāmoğlu Tasavvuf'un etkisiyle olgunlaştırdığı şiirlerinde sade bir dil kullanma yoluna gitdiği görülmektedir.

Aruz vezninin yanı sıra hece veznini kullanan, Halvetiyye Tarikatı'nın temel esaslarını şiirlerinde dillendiren Seyfullāh Nizāmoğlu'nun şiirinin yapısı ve dilinde Divân Edebiyatı'nın yanı sıra Tekke ve Tasavvuf Edebiyatı'nın izlerini de görmek mümkündür.

Bu çalışmamızın neticesinde kendi döneminin gönül mimarlarından olan Seyfullah Nizamoğlu'nun yaşamış olduğu dönemi ve döneminde yarattığı etkiyi ortaya koymaya çalışmakla kültür ve edebiyat dünyamıza azda olsa bir katkı sunmayı amaçladık. Çalışmamız esnasında tarafımızdan yapılan hataların hoş görüleceği ve

çalışmamızın bu alanda yapılacak sonraki çalışmalara bir basamak teşkil edeceği umudunu taşımaktayız.

KAYNAKÇA

- ABDULKERİM KUŞEYRİ, (1999), Kuşeyri Risâlesi, İstanbul Dergah yay.
- AKKUŞ, Metin(2006), Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Erzurum, Fenomen Yay.
- AKTAŞ, Hasan(2004), Klasik Türk Şiirinde Edebi Sanatlar, Edirne, Yort Savul Yay.
- ALTINTAŞ, Hayrani(1991), Tasavvuf Tarihi, Ankara. AÜİF, Yay.
- ATALAY, Adil Ali(1976), Seyyid Nizâmoğlu Hayatı Sanatı ve Eserleri, İst, Can yay.
- ATEŞ, Ahmed (1942), "Metin Tenkidi Hakkında. ", Türkiyat Mecmuası, VII-VIII/I, s. 253–267.
- BALTACI, Cahit(2011), Tasavvuf Lüğatı, İstanbul Elenek Yay.
- CEBECİOĞLU, Ethem(2009), Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Ankara. Ağaç yay.
- CEYLAN, Ömür(2000), Tasavvufi Şiir Şerhleri, İstanbul Kitabevi.
- ÇELİK, Ali(2008), Türk Halk Şiiri Antolojisi, İstanbul Timaş yay.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük.
- DİLÇİN, Cem (1983), Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara. TDK.
- ERDOĞAN, İsmail(2002), Miftah-ı Vahdet-i Vücüd, Tasavvuf Dergisi, S. 8, Ankara.
- GÜFTA, Hüseyin(2007), Dîvân Şiirinde İlim, Ankara, Akçağ yay.
- GÜMÜŞ, Mustafa Yunus(2011), Nâzik Dîvânı (İnceleme-tenkitli metin), Malatya, İnönü Üniversitesi, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÜZEL, Abdurrahman(1999), Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı, Ankara. Akçağ Yay.
- İSEN, Mustafa-macit, Muhsin(1992), Türk Edebiyatında Tevhîdler, Ankara. Diyanet Vakfı Yay.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir(1964), Türk Edebiyat Tarihi, Ankara. Edebiyat Yay.
- KOMİSYON(2006), Dini Kavramlar Sözlüğü, Ankara. DİBYay.

- KOMİSYON(2009), Dini Kavramlar Sözlüğü, Ankara. MEB Yay.
- KÖPRÜLÜ, Fuat (1980), Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul Ötüken Yay.
- KÖPRÜLÜ, Fuat (1980), Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara. DİBYay.
- KUR'ÂN-I KERÎM ve Türkçe Me'âli (1987), (çev. Atay, Hüseyin-Kutluay, Yaşar), Ankara. DİB Yay.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1984), Dîvân Edebiyatı(Kelimeler ve remizler-mazmunlar ve mefhumlar), İstanbul Enderun Kitapevi.
- MEHMED Tahir Bursalı (1333), Osmanlı Müellifleri, (Sad. A. Fikri Yavuz-İsmail Önen) İstanbul, Meral Yay.
- MUM, Cafer (2004), “Halepli Edîb Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Cinaslar Sözlüğü)”, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- MUTLU, İsmail(1993), Dört Halife Devri, İstanbul Yeni Asya Yay.
- ONAY, Ahmet Talat (1996), Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, (Haz: Cemal Kurnaz)İstanbul Milli Eğitim Basımevi.
- ÖZTÜRK, Ali(2003). 16. yy'da Halvetî Dîvân Şairleri, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- PAKALIN, Mehmet Zeki(2004), Osmanlı Tarih deyimleri ve Terimleri Sözlüğü Ankara. Meb.
- PALA, İskender (1990), Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, İstanbul Akçağ Yay.
- MEHDİ PİŞVAİ, (1992), 12 İmam, İstanbul, Alulbeyt Yay.
- REDHOUSE, James W. (1978), A Turkish and English Lexicon, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- SABUNİ, Muhammed Ali(1960). Peygamberlik ve Peygamberler, İst, Kültür Basın Yayın Birliği Yayınları
- SARAÇ, Yekta(2007), Klasik Edebiyat Bilgisi(Biçim, Ölçü, Kafiye), İstanbul 3F Yay.
- SEFERCİOĞLU, M. Nejat(2001), Nev'i Dîvânı'nın Tahlili, Ankara. Akçağ
- STEİNGASS, Francis (1998), Farsça- İngilizce Sözlük / Persian- English Dictionary, Beirut, Lebanon, Librairie du Liban Publishers.

ŞEMSEDDİN Sâmi(1317), Kâmûs-ı Türkî, Der-Saadet, İkdâm Matbaası.

ŞENTÜRK, Lütfi-YAZICI Seyfettin(1999), Diyanet İslam İlmihali, Ankara.

DİB

Tahir Mevlevi, (1994), Edebiyat Lügatı, İstanbul Enderun Kitabevi.

TATÇI, Mustafa(1990), Yunus Emre Dîvânı(İnceleme), Ankara. Kültür Bakanlığı Yay.

TATÇI, Mustafa(1997), Edebiyattan İçeri, Ankara, Akçağ.

TİMURTAŞ, F. K. (1981), Tarih İçinde Türk Edebiyatı, İstanbul, Boğaziçi Yay.

TOSUN, Necdet(1997). Seyyid Seyfullah Nizâmoğlu, İstanbul İlam Araştırma d. C. 2, s. 1

KAYA, Doğan(2010), Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Ankara. Akçağ Yay.

ULUDAĞ, Süleyman(1976). İslam Açısından Musiki ve Sema, İstanbul İrfan Yay.

ULUDAĞ, Süleyman(1996), Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Marifet Yay.

ÜNVER, İsmail (1986), "Mesnevi" Türk Dili Dergisi Divan Şiiri Özel Sayısı, s. 415–416–417.

ÜNVER, İsmail (1993), "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. ", AÜDTCF Türkoloji Dergisi, C. XI, SSK. 51–89.

ÜSTÜNER, Kaplan (2007), Dîvân Şiirinde Tasavvuf, Ankara, Birleşik Yay.

ÜZGÖR, Tahir (1983), Edebiyat Bilgileri, İstanbul Veli Yay.

YENİTERZİ, Emine(1993), Dîvân Şiirinde Na't, Ankara, Diyanet Vakfı Yay.

YÜKSEL, Nevzat(1993). Konularına Göre Kur'an-ı Kerîm Fihristi, İstanbul Bayrak yay.